

R. A. H. T.

800

1. peld. T. H. G.

Bib. Litt: Ser. Theolog.

Biblioth. Hung. Jan. Row.

F. Ord. 3.

RMK I. 800

AM A SZENT IRAS FEITEGETESBEN

hatalmas és igen tudos Doctornak

G. PERKINSUSNAK

A' LELKI-ISMERETNEK AKADEKIROL
 irott drága szép Tanításának *Első köny-*
vében, az akarmi okbol meg-félemltet és rei-
 tegő Lelki ismeretnek meg-vigasztalása-
 ra és gyógyítására, le tött

ISTENES ORVOSLASI

A&. 24. 16.

*Ebben pedig magam gyakorlom hogy bo-
 tránkozásnékül való lelkem-ismereti legyen az,
 Isten előtt, mind az emberek előtt
 mindenkoron.*

*Caplo
 donatus
 Joanni*

*miens
 vero est
 Augustinus*

1786.

Nyomtatott AMSTERODAMBAN

JANSONIUS JANOS által, Tfe-
 pregi Turkovitz Mihaly költségével
 1648 Eftendőben,

A' kegyes Olvasohoz.

A' Miket ez könyvetskében olvasz,
 Isten felő olvasó, ázokat nagy részént
 az Bölts es igen jó Isten(ki meg ől és
 ismért meg elevenit, 1. Samuel 2. 6) az ő tsu-
 dálatos de igen igaz s' idvősséges iteletihől,
 en velem meg kóftoltatván, mind ki beszel-
 hetetlen keserűségiben, s-mind pedig gyönyö-
 rűsséges edességekben; mihelt ez áldot szép I-
 ráfra találkoztam Istenfelő Tanítóinknak ja-
 vallásokból; arra gerjedet lelkem, hogy ez
 mind magámnak bővebb vigasztalásomra,
 és e'féle szörnyű kesértetek ellen való derek
 meg erősítetéseimre; s-mind pedig egyéb Isten-
 felő felebarátimnak ez lelki harizra, jó idein
 való el-keszítettésekre, mindjárt nyelvünkre
 fordítottatván; és Hollandiafele való igyeke-
 zetemöen s-utamban magamhoz vévén, men-
 től hamarebb ez szép kisdéd formában ki-
 nyomtattatnám. Ne vesd meg, Istenfelő
 K. mert ha ma nem is ki tudgya holnap s-az
 után szükséged lehet reá, vagy magadert
 vagy Felebarátidert. A' ki áll meg lássa hogy
 el ne-essék 1 Corint. 10. 12. Meg-tóttük re-
 gen az rettenetes bűnököt, mellyek miat-
 tólak volnánk, hogy az Isten Lelkünk-isme-
 retet mindjárt meg-háborítaná, s' ez bűlő gy-
 őtrelemekben (mellyekhez képest csak játék az
 leg nagyobb testi betegségek) burítaná lelkün-
 ket. Oh.

A' kegyes Olvasohoz

Oh Uram kedvez az mi gyengeségünknek és
az te áldott Ezközeidet, te áld meg az mi
meg-erősítetefünkre: hogy az te jóvoltod-
ban helyheztetett reménységünkben, ugy meg-
erősödheffünk; hogy az leg nagyobb lelki har-
tzokban es szű szorongattatásokbanis (ha az
te Atyai tetczésed ezeket reánk bízándja) azt
mondhaszukneked: Uram ha meg ölszis, meg-
is benned remenlek Job. 13. 15. *Legye egej-
ségben.*

Tsepregi Turkovitz Mihaly Colos-
vari Lakos.

Amsterodamban 10. Kis.

Afzony hav. 1648. ban.

GUIL

APPROBATIO.

GUILIELMI PERKINSI
Accuratissimi Theologi tractatus
de CASIBUS CONSCIENTIAE
optimo & saluberrimo consilio à
piis aliquot viris in Linguam Hungaricam
cœpus transfundi, ejusque prima pars in
præsentiarum hîc apud nos typis edi.
Continet enim eruditas & pias in hâc tam
necessaria theologiæ parte meditationes ex
scripturarum fontibus depromptas; quæ à
doctis pariter atque indoctis ad salutarem
Conscientiarum instructionem legi pote-
runt.

*Ita censeo & testor rogatus,
Ultrajecti Prid. Kal. Augu-
sti clō Id c XLVIII.*

GISBERTUS VOETIUS
*Theol. in Acad. Ultra-
jectinâ Prefess.*

MA

Magyarul ilyen Forman esik.

GUILJELMUS PERKIN-
SUSNAK sz: irást tanító igen
szorgalmatos Doctornak a' Lelki is-
méretnek akadekirol irott tractája
igen jó és idvősséges tanatsból kezdetett né-
mely kegyes ferfiaktól Magyar nyelvre for-
dittatni, és ának első része most itt nálunk
ki nyomtattatni. Mert foglal a' magában a'
theologianak, [az az, Istenes sz: Tudomány-
nak] ez illy szűkjséges részében tudos és kegyes
elmelkedéseket, a' sz: írásnak kutsejéből vé-
tetteket; mellyekugy a' Tudosoktól mint a'
tudatlanoktól a' lelki ismereteknek idvőssé-
ges oktattatásokra olvastathatnak.

Igy értek és bizonyítok erről kér-
dettétvén, Ultrajectumban 1648
élsztendőben, Juliusnak utolsó
napján.

VOETIUS GISBERT,
az Ultrajectomi Acade-
miában sz: irást tanító
Doctör.

Ez könyv közönséges fő részeinek
Laißtroma.

Előljaro beszéd; *melly ez egész munkának
fundamentomáé és rendit meg
mondgya.* Levél 1.

- R** *Esz.* I. A' lelki ismérlet akadékinak két el-
ső Fundamenromirol, tudnillik:
A' Bűnnek meg-vallásáról, és a' Joságnak
graduárol. 4.
II. A' Bűnnek Természetiről, és külömb-
ségéről. 8.
III. A' lelki ismérlet alá valo vettetésről, és
a'nak hatalmáról. 43.
IV. A' lelki ismérlet esetinek meg külömb-
bözteséről. 53.
V. Az *Elő és fő kérdésről*, *melly a' magában*
gondoltatott embert nézi, tudnillik: Mi
módon vétettetik bé, és tartatik meg az
ember az Isten kegyelmében. 54.
VI. *Második fő kérdés: Az Idvősségnek bi-*
zonyosságáról. 81.
VII. *Harmadik fő kérdés: Az Elmebéli*
nyavalyákról, és minden nyomorúságo-
król, azoknak Orvoslasival együtt. 95.
VIII. Az Isteni kísértetből származó elme-
béli nyomorúságról. 131.
IX. A' külső nyomorúságokból támado el-
mebéli haborúságról. 147.
X. Az

- X. Az Káromkodásnak kifsértetiből származó elmebéli meg háborodásról. 211.
XI. Az embernek tulajdon maga bűneiből folyó nyomorúságról. 221.
XII. Az embernek tulajdon téstétől eredő meg háborodásról, 274.

A' lel.

I

A' lelki-ismèretnek akadékirul, avagy
kétes kèrdesirül valo

E L S Ő K Ö N Y W

Önnön magáról az emberről, a' mint gondoltatik ő magában, minden másra valo tekintetnèkül.

Melyben azok a' kérdések foglaltatnak, mellyek az mi Isten kegyelmében valo fogadtatásunkat, idvősségünknek bizonyos voltát, és a' fok-féle nyomoruságokban valo vigasztalásinkat nézik.

E L Ő L - J Á R O B E S Z E' D.

Melyben előnkben adgya, az egész munkának fundamentomát és rendir.

Esaías 50. részének 4. dik versében: Az Ur Isten adott ennèkem bölts nyelvet, hogy alkalmas időben tudgyam az igét ki szolgáltattam, a' meg fáradtaknak.

A Szent Lélek ez jövendölésnek felső részében, meg jövendöli és meg mondgya, a' pogányoknak hivatalokat, mely kezdendő vala a' Christus halálában, s' attul fogva, mind ez napig, és így következendőképpen, mind ez világ végeig tartando.

Ez résznek első verseiben emlekezik a' Prophéta, a' Sidoknak megvettetésekről, nem a' közönségesről, mindazonáltal, hanem arról kiváltképpen, mellyet abban az időben benvedtenek vala. Ez Prophétálásban peniglen, mint másokkan-is, ehez hansonlokban, mellyek ugyan ez megvettetés felől bölnek, önnön maga személye berént a' böllo Christus, hozattatik bé, és ez versben valo igékis, a' közben-Járo Christusnak besédi.

Az felső versekben, mint mondám, a' Sidoknak meg-vettetéséről íól a' Propheta; mely ő jövőndőlésének summája im ilyen:

Avagy ennékem, avagy magatoknak tulajdonithattyátok ez megvetésnek okát; De ennékem semmiképpen nem, kővetkezik tehát, hogy magatoknak tulajdonicsátok, tudniillik az ti bineitekért.

Oka peniglen, hogy ő nékik tulajdonicsa a' Propheta, ez meg-vettetésnek okat, ez:

Ti Sidok! Semmi meg-vettetésről valo bizonság levelet, nem mutathattok, mellyel titeket meg-vetettek és az Istentől elidegenítettetek volna: Annakaért a' magatok lelki-csméretire idezlek, nemde nem az ti gonoszlágtok hoztác reátok ez Isten iteletit? *(az első versben)* Oka peniglen, miért tulajdonitsa a' Propheta nékik ez vétet, imez: Mert magára, nézve, őket nagy könyörületességgel és szeretettel hiyta, az mely ő hívásának mindazonáltal semmi helyt nem adtanak; *az második versben.* A' második versnek utólyán penig az ő ellenvetések meg előzi mellyel az Sidok közöttől valamely megátalkodott, a' Phropheta ellen így élhetett volna: Nem az a' hatalma vagyion már Istennek, az mi meg Váltságunkban és szabadításunkban, mely volt a' felső időkben; Annakaért, nem várhatni, se remenlhetni ő tüle szabaditást: Mit kell azért minekünk azonközben tfelekednünk?

Mely ő ellenvetésekre, az Isten képében, meg felel a' Propheta a' 2, 3, 4. versekben: Hogy tudniillik az Istennek keze, az hatalmas cfelekedetekre nézve, meg nem rövidült, se hatalma meg nem kissebbedett, Azért, sokkal inkább az ő meg szabadításokra nézve: Es noha az a' nyomorúság, mellyel ő mostan haborgattatnak, nehez és keserves, mindazonáltal, ne essenek kétségben, hanem nagy remenséggel gyámolgassák Biveket: Mert az Isten adott ő nékie bölcs nyelvet, hogy, alkalmas időben tudgya az iget ki szolgáltatni, a' meg fáradtáknak. 'Es így vagyion hatalma arra, hogy

hogy az ő farad fágokat és beteglégeket , meg könnyebéise.

Ezekben azért az igékben , a mi meg váltónknak kiváltképpen valo Prophetai tišti adatik előnkben, mely nézi az OwTestamentombeli Prophetáknak cselekedeteket, kiváltképpen azoknak, kik az Illyes és Eliseus Propheták oskoláit gyakorolják vala , és innen mondatnak vala *bőlteknek*.

Innen , igen idvölleges oktato hasznot vehetünk e-bűnkben ; hogy tudniillik, az Isten igejében, kijelentete Isten akarattya, oly tudomány, melly által az erőtelen embereknek lelki-esméretek támozattathatik és segéttethetik. Ennek a' következésnek oka világos ; mert így következik : A' mi meg-tarto Christusunk Prophetai tištinek kiváltképpen valo rése ez , hogy a' meg-fáradtaknak lelkekesméretit , megtsendésitse és vigasztallya , mint a' mi Prophetánk ez helyen bizonyította. Miképpen azért , a' Christusnak hatalma volt arra, hogy efféle ő tištit végben vigye , így az Evangelium bōlgaira bizta , annak ki sáfárlását. Mert nem kell azt itélmi , mint ha a' Christus maga bēmélyében bōlgált volna , és alkalmas időben az igét ki szolgáltatta volna a' meg fáradottnak , a' Prophetakidejében, mivel még akkor a' mi természetünkben el nem küldetett vala : mindazonáltal ugyan mégis ki bōlgáltatta akkoris : De miképpen ? Az Propheták által. Hasonloképpen , mivel a' Christus, immar az Uy Testamentomban, többé nem a' maga bēmélyében bōlgáltattya ki az igét , a' megfáradottnak ; következik innen hogy ő ez nagy munkat , a' tantétoknak bōlgálatyokra , és az Anya-bent egyházban lévő Doctorokra bizta , kiket a' végre tudománnyal , és ahhoz tartozando bűkséges ayándékokkal látogatott. Minekokaért bűkséges , hogy valamely bizonyos és meg tsalhatatlan tudomány tanétásiek az Szent Irásban, mely által a' meg fáradtaknak lelkiisméretek tsendésétessek és meg könnyebbetessék. Azt a' tudományt pedig lstennek nem rendkívül valo meg-jelenté-

sentéséből kell meg tanulni, hanem az Istennek írott-igéjéből, mint kútából, kell venni és meréteni.

Mellyik legyen azért es minemű az á' tudomány, meg kell látnunk. Bizonyára nem kitsény dolog, sem nem kében vagyon, minden embereknek kezekben, de munkás és nehéz, sőt oly béles, mint az egész Oceanus Tenger, mely az egész világot környül follyá: De én mind ezeknek, mint egy tsak partján járok, és tsak a' velejét mondom meg, hogy ez dolognak bor-galmatos gondolkodásáru, egyebeknek-is alkalma-tosságot adgyak. Hogy azért mindenek ez tudományt jobban meg-tanulhassák, bizonyos, rend berént való tanétással élek: *Elsőben* meg vetem fundamentomát a' dolognak, mely meg világosította, a' követkő-zendő dolgokat. *Annakátunna* a' meg sebhett lelki-esméretnek néminemű kérdez kedéfit hozom elő, a' berént, mint az Ur Isten, az ő bent igéje berént, adgya kegyelmét.

E L S Ő R E' S Z.

A Z meg sebhettett Lelki-esméretnek két első fundamen-tomról, tudniillik a' Bűnnek meg vallásáru, és az jó-ságban való Gradicsokról. A' fundamentomok né-gyek: Az Első, a' Bűnnek meg vallásáru. A' Második a' dolgoknak és az ember tselekédeteinek, *Jóságának Graditsról*: A' Harmadik az bűnnek kitsény s-nagy voltáru: A' negyedik és utolsó, a' lelki-esmeretnek Isten s' az ő igéje alávaló vettetéséru és hatalmáru. Ezekről rendel follyunk.

I. S Z A K A S Z.

A Z első fundamentom vagyon a' Bűnnek meg vallásáru: Mert igen illendő és méltó, hogy, a' lelki-esméretnek, minden felháborodásiban és borongattatásiban, *kiváltképpen-magán-va* bűnünk megvallásával ellyünk. Ide tartozik Benr Jakabnak a-maz

maz intése, (Iac. 5 16.) Meg vallyátok egy-másnak a' tibűneiteket, és könyörögiön egygyítek az mástokért; mely igékben meg jelenti, minemű háfnos légyen az olyan dologban, a' vallás tétel. Mert az okosság maga mondgya azt: Megh kell az Orvos-doktornak elsőben tudni a' nyavalyát, minekelőtte azt meg gyógyéthatná: A' biwnek penig fájdalma, avagy beteglége külömben meg nem ismértetik, hanem a' lelki betegnek Bűneiről valo vallás-tétele által: Es ezért az okért kell meg ismerni a' lelki-isméretnek sérelmében, az akadályt, .z. azt a' dolgot, mely terheli a' lelki-isméretet.

A' kiváltképpen magánvaló Bűneinknek meg vallásban, mindazonáltal, börgalmatosán meg kel tartani, a' kövekezendő okoskodásokat, hogy valamiképpen a' Pápistáknak fülben sugó vallás-tételeket ne látassunk javállani és béhozni.

Első okosság: A' magán valo vallás-tételt nem kel ugy kivanni esviytatni, mint ha az tellyességgel és egyátallyában, az időslégre szükségos volna, és a' melynelkül az örök élet semmiképpen el nem vétettetheinek.

Masodik: Nem illik minden bűneinkről kiváltképpen valo módon vallást tennünk, de tsak arrul az akadályral, avagy bűnrol, mely a' betegnek lelkiisméretit háborgattya, terheli, és sértegeti.

Harmadik: Noha a' Bűnről valo vallás-tétel minden emberek előtt meg lehet, sient Jakabnak imez mondása ferént; *Vallya megegygyítek a' mástoknak* mindazonáltal a' Prophétak, és az Evangeliomnak bölgai előtt kel kiváltképpen meg vallani. Mert bizonyos dolog ez, hogy azok a' több emberek felett hivatalokra és egyéb nekik adatott ajándékokra nézve, méltóságosabbak és alkalmatosabbak, hogy az erőtelen és még sebhett lelki-isméretet, erősítsék, jobbétlák tanétsák és vigábtallyák, Utolsó: Az az ember, ki előtt a' vallás-tételnek kel lenni, és a' kinek kebeleben a' lelki-isméretnek terhét öntyük, szükség, hogy hiteles és

6 LELKI - ISMERET

nem mindent ki mondo avagy bóbátyar ember legyen, a' ki az meg vallot bűnököt el halgassa, és a' feledékenységnek koporfojában eltemesse: mert a' *szeretet* (Bent Péternek első levelének, negyedik részének, nyoltzadik versében való mondása szerint) el fedezi a' bűnöknek sokságát.

[M A S O D I K S Z A K A S Z.]

A' másik fundamentom * vagyon, a' dolgoknak és az ember cselekedetinek, jóságának Gráditfiról.

A' dolognak jósága kétféle: *Teremtetlen* avagy *teremtett*. A' *teremtetlen*, önnön maga az Isten, kinek nem volt kezdete, és a' ki merő jóság, ezért penig, mert mind az ő terméseti szerint, tellyességgel és tökéletessen jó, s' mind peniglen ezért, mert jóságot berez minden teremtetett állatokban.

A' *teremtett jóság*, nem egyéb, hanem az, mely által a' teremtetett állat jóvá tétetk: nemis egyéb, hanem annak a' jóságnak gyümölte, mely állat szerint az Istenben vagyon.

Továbbá, ennek a' teremtetett jóságnak két gráditfi vagynak: Egygyik *közönséges*, avagy *terméseti szerint való*; másik *Rész szerint való* Erköltsi avagy bókási.

A' teremtetett-állatoknak *közönséges jósága* az, mellyért minden teremtetett-állatok az Istentől berettetnek ugymint, ki őket teremtette és rendelte; és így minden teremtetett állat jó, reá szerint teremtetésére rész szerint el rendeltetésére nézve.

Teremtetésére nézve, Mert minden teremtetett állatnak állattya, mint az napnak, holdnak, földnek, víznek, ételnek, italnak, és a' többi, jó, mert az ő létele Istentől vagyon. 'Es a' szerint, az ő létebeli tulajdonosságok, mint az ő mennyiségek, mineműségek, mozgások, cselekedetek, és a' teremtetett állatoknak

* Második Fundamentum.

toknak haylandóságok önnön magokban , minden ki menetelekkel egygyűt , jok. Sőt az ördögöknek-is az ő lételek , a' menyiben állatok , és azoknak-is tselekedetek , a' menyiben tselekedetek , Istentül vagy-
nak , éz így és közönségés jószág berént, meg érdem-
lik , a' jonak nevezetit.

Továbbá , Jok mégis a' dolgok , nem csak teremtés, hanem az Istennek Rendelése beréntis , a' mely által bizonyos végekre igazgattatnak. Így a' gonos' lelkiis-
méret, pokol és halál, jok, mert az Istentül az ő igaz-
ságának vegben vitelére igazgattatnak, noha magok-
ban és minékünk gonos'ok.

Ez közönséges és természet berént valo jószágon kívül vagyon még más*Rész-szerént* valo és sokasí Jósa-
gis, melyet tulajdonképpen annak nevezünk : 'Es ez
nem egyeb , hanem az Istennek örökké és változha-
talan bölcseségével valo egyben hasonlítás ; mely az
Erköltsi törvényekben, mellyekben Isten parancsol ,
ki nyilatkoztatott : 'Es a' mely dolgoknak tselekedeti
az Istentül azokban parancsoltatnak, jok erköltsö-
kre nézve.

A' tselekedeteknek peniglen, mellyek *Erkölcsök sze-
rént* jok , két gráditsi vannak : Mert azok avagy *önnön
magokban csak* jok , avagy mind *önnön magokban s' mind
peniglen ki azokat tselekedeti* egybér s' mind. Né-
mely dolgok azért *önnön magokban* erköltsökre néz-
ve jok : Példanak okaért : Midőn valamely hitetlen
és istentelen ember , az ő alamisnáját a' begényeknek
ostya , jo tselekedet az , de csak önnön magában , és
nem arra nézve , a' ki azt tselekedeti, mert nem hitből,
és jo lelkiisméretből származik : Hasonlóképpen a'
pogányoknak minden jószágos tselekedetek jok , ér-
kölcsök berént , önnön magokban , mindazáltal , a'
menyiben pogány emberekben azok vagynak , nem
jok : mert így azokban nem egyebek, hanem *fenlő és
tündöklő bűnök* , az ollyán tselekedetek.

A' jószágnak *másik gráditsa* , melyre nézve a' dolgok
és a' tselekedetek, mind *ö magokban s' mind azokat tseleke-*

Áókben jók olyanok , a' minémük valának Corneliushnak könyörgési és alamisnálkodási, mellyek mind magokra s-mind peniglen Cornéliusra nézve jók valának, *mi vel-hogy igaz vala.* (Act. 10.

Az erkölcsök berént való dolgoknak peniglen és tselekedeteknek , ellenekbe vettetnek azok a' tselekedetek és közép természetű dolgok, mellyek nevezetnek *külömbség nélkül való dolgoknak* , mellyek holot természetek berént se jók, se gonosbak ; bűnnekül meg lehetnek , avagy nem lehetnek : természetek berént mondom mert az környül-álló dolgokra nevezve mind jók s mind gonosbak lehetnek.

Azért reá vigyázzunk, hogy külömbseget tegyünk, az eggyezőséges külömbség között , mely bármazik és függ a' közép berént való dolgoknak természetektől.

Eggyezőség az , mikoron a' dolog , avagy a' tselekedet úgy a' környül álló dolgokhoz alkalmaztatik, és a' környül álló dolgok, a' dologhoz avagy a' tselekedethez , hogy onnan a' dolog egyenlőnek mondassék. Ellenben az *Egyenetlenség* az , mikor a' dolog avagy a' tselekedet , alkalmatlan és hitván környülálló dolgokon épéteik, mellyek a' külső embernek kárt hoznak, a' tibtesléges jóssággal meg nem állanak, és így a' dolgot egyenetlenné tévik.

Ezekből mellyek meg mondatának könnyen meg ítelhetni , hogy ha az tselekedetek jóké avagy gonosbak , avagy peniglen közép természetűek ; egyenlőké avagy egyenetlenek.

M A S O D I K R E ' S Z.

A' Bűnnek természetiről és külömbségiről.

A' Harmadik Fundamentom , a Bűnnek Gráditfiról és külömbségiről vagyon. Itt annakokaért mindeneknek előtte megh kel latnunk , mitsoda légyen a' Bűn és a' Bűnös tulajdonképpen.

E L S O

ELSO SZAKASZ.

A' Bűn tulajdonképpen és természetű bűn! (**mint Szent Janos első Levelének, harmadik részének, negyedik versében* bol) a' törvének megrontása, z' az Istent törvényével való ellenkezés, és annak által hágása. Hogy ez világosabb legyen, meg kell tudnunk, hogy Adamban az eset előtt, három dolgok voltak, melyeket egymástul nem kell elválasztani. Elsőben, a' Léleknek, és a' Testnek állattya. Másodszor, azoknak tehetségek és erejek. Harmadszor, az Istennek ábrázattya, mely all vala az emberben levő erőnek és indulatoknak, az Isten akarattával való egyezőségében. Immar azért az el esett, és Isten ellen vétkezett Adamnak, mi volt bűne? Nyilvánfággal, nem a' két első dolognak nem-lételek (mert mindketten azok meg maradtanak) hanem a' harmadiknak nem létele, és fogyatkozása. Tudniillik az Isten akarattával való egyezőségnek elapadása. A' dolgot imez igen helyes hasonlatossággal világosítom: Az éneklési tudománynak eszközeiben és hurjaiban, nem csak az ébsőst és annak hangját, de még az Hangoknak bűpénőve való zengéseket is és egyezőségeket, meg kell gondolnunk: Immár peniglen, a' bűp őve való zengésnek ellenkező volta, avagy az éneklési-tudományban való egyenetlensége, nem a' két elsőnek fogyatkozása és nem létele, hanem a' harmadiknak, tudniillik a' bűp éneklési őve zengésnek, melyet mi éneklésben való egyenetlenségnek nevezünk: Hasonlatosképpen az Adamnak vétke, nem az ő lelkének és testének állattyanak, sem azoknak erejének és tehetségének, nem lételek; de az eléb meg említettett harmadik dolognak elfogyása, tudniillik az Isten akarattával való egyenlőségeknek nem létele.

De mondhatna valaki: Az léleknek tehetséginek és erejének, az Isten akarattával való egyenlőségi-

A s

nek

* Mifsoda a' Bűn,

nek nem létele, tulajdonképpen nem bűn; mert minden vétekben, nemcsak a' jonak távol létele, hanem még a' gonosznak jelen létele is vagyon.

Felelet: Annak az egyenlőségnek nem létele, nemcsak a' jonak megfogyatkozása, hanem még a' gonosznak is jelen létele: mert a' menyiben az a' fogyatkozás az emberi természetben mégyen, és abba fogadtatik, tulajdonképpen az, a' jonak nem létele avagy fogyatkozása: De minek-utánna az emberi természetben fogadtatott, annak tehetőségén és erején, úgy uralkodik, hogy innen neveztesse az emberben lévő uralkodásnak, megrögzés és megörökösödöttségnek.

Ismét mondhatná valaki: Az emberben való eredendő bűn és kívánság, az embernek bűvét az Istennek tiszteletitül el vonja, és az gonosra tálalagattya: El vonni peniglen, nem egyéb, hanem oly tselekedet, a' mely tselekedet tsupa nem-léteiből nem állhat.

Felelet: Az eredendő bűn felől kétképpen kel gondolkodni. *Előben*, a' menyiben a' dologgal egygyüt vagyon, avagy azzal az emberrel egygyüt, kiben a' bűn vagyon:

Másodszor csak tsupa magában, és az ő természetiben: Az első mód szerint, a' menyiben az emberrel egygyüt gondoljuk, gonos hajlandóságnak és tselekedetnek mondhatjuk: De az menyiben csak tsupa magában, és az ő természetiben vagyon, nem hajlandóság és tselekedet, hanem nem-léte.

Hasonlatosképpen bolhatunk a' tselekedet szerint való vétekről; P. O. A' gyilkosságban két dolgot kell meg gondolnunk. *Előben*, Önnön magát a' tselekedetet, mely által mozog a' test, kezben vétetik a' fegyver, fel emeltettnék a' karok, s-az többi. Ez tulajdonképpen nem vétek, hogy ha úgy gondolunk felőle, mint tselekedet felől: mert minden tselekedet Istentől származik, ki minden dolgoknak és tselekedeteknek leg első oka.

Másodszor a' meg ölést, és az embernek öldöklését, mely

mely rendeletlenség, és a' tselekedetben való rendeletlenség avagy meg-tantorodás, mely által gonosz végre vitetik a' dolog: Esigy a' tselekedet bűn, mert űres az Isten akarattjával való egyenlőségtil, és azzal, az mint kívántatnék, nem egygyez meg. A bűnnek azért természetű, nem a' tselekedetben ál, hanem a' modban, mely intézi a' tselekedetet: Esigy a' bűn tulajdonképpen, nem oly dolog, mely magában külső-képpen meg tapasztaltathatnék, megláttathatnék, és magában megálhatna. (mert így Isten volna annak Bezű oka, mivel ő minden dolgoknak és tselekedeteknek Teremtője és Rendelője) hanem a' rendeletlenség, az jósnak nem-létele, és a' magában meg álló dolognak Egyenességének meg fogyatkozása.

Innen mondatik igen helyessen és igazán az Scholakban, hogy a' bűn nem magában meg álló és tapasztalt-ható, sőt inkább fogyatkozás vagy on ő benne, melynek rész berént az emberi természetben, rész berént annak a' természetnek tselekedetiben kel lenni. Világosan mondom meg: A' vagyonság, avagy az dolog két féle; egygyik valósággal létel berént vagy on, másikat csak az elme gondollya: Ez alatt az utolsó alatt vadnak és gondoltatnak, az nem lételek is a' dolognak, mellyeknek az ember gondolattján kívül, semmi meg-tapastalható valóságos eredetek mintsen: A' Bűn nem az elsőre, hanem az utolsóra tartozik. Mert a' bűn úgy vagy on ez világon, hogy őnnön magában a' dologban gondoltassék, a' kiből vagy on: Es noha teremtes berént tapastalhatóképpen nintsen, mindazonáltal vagy on annyiban, mennyiben az eredendő igazságtul való meg fosztást, minden közben vetés nekül követte.

Eddiglen mit kellett értenünk a' Bűnről, elegendőképpen meg mondtuk: követezik immár hogy magáról is az Bűnről szölyünk.

MÁSODIK SZAKASZ.

A' Második dolog, mellyet itt meg kell gondolnunk Az, Mitloda legyen tulajdonképpen a' Bűnös? Mely

Mely dolgot hogy job modgyával meg értünk, minden vétekben, négy dolgot kell meg gondolnunk: *Elsőben, a Bűnt* mellyel Isten meg bántatik. *Másodszor a Büntetésre* való idéztetést, mellyel a Lelki-ismeret büntetésre köteleztetik. *Harmadzor, A Büntetést*, mely nem egyéb, hanem mind az első s-mind a második és örökre való halál. Ezek közül, a három dolgok közül, nem az Büntetésre való Citalás, sem nem az Büntetés, hanem a megbántás és a vétek tébi embert bűnössé.

Itt peniglen nem kitény nehézég támadhat: Legyen bátor valaki oly ember, ki az előt hűs avagy harmintz estendővel vétkezett, és az Istent meg bántotta legyen, méltan kérdeheti efféle félől; Mitoda legyen az, melyre nézve ő most bűnössnek mondatik, holott az ő bűne immár régen elmúlt?

Felelet. Minden tselekedet berint való vétekben a fellyűl meg említett három dolgokon kívül, *negyedik* vagyon; *Az Szenny és motok*, mellyet a Bűn, az emberben úgy nyom, hogy jövendőben az ki kellyen, és mint egy meg gyümölcsözzék. Es ez semmi nem egyéb, hanem az bűnnek hajlandósága, és gonosbra való vágyodása, mely által az előt tört véteknak meg tselekedésére, avagy azon kívül másra is később és hajlandob lebb.

Mert miképpen, a vízi betegségben levő ember, mentül inkább ibik, annal inkább kívánja a vizet: Igy a Bűnös-is, mentül többet vétkezik, annal hajlandob a bűntételre, és az hamisságnak tselekedetire.

Es miképpen hogy, ha valaki ortzaját a naptul elfordítja, mind addiglan elfordulva lében, miglen ismet a napra nem fordítja magát. Ezenképpen, ki magát, valamely bűnnek tselekedetivel az Istentől elfordítja, mind addiglan bűnös lében, miglen magát az meg-térés által, uyobban Istenhez nem fordítja.

Igy David bűnös volt, nem csak az ő paráznaságának és gyilkosságának tselekedetiben, de még annak-
után-

utánnais; Mert ez ő esetivel, más bűnökre valo hajlandóság-is el foglalá az ő bívét, mind addiglan, miglen Nathan Prophétátul meg intetvén, megtére.

Az a' dolog azért, melyre nézve a' Bűnos, bűnőfnek mondatik, nem egyeb hanem a' vétek és annak gümöltse a' *mosók* és Szenny, melly az embernek lelkében bé nyomatik, minden tselekedetbeli vétekben.

Ez Bűn felől valo tudomány, a' mi Hasznunkra kétképpen szolgál.

Mert *elsőben*, meg tanulhattuk innen, mifsoda legyen tulajdonképpen, az eredet szerént valo vétek, mely által a' kis-gyermekek, mihelt fogantatnak és sülettetnek, bűnőfökké tétetnek: Mert minden Kis-gyermekek felől, mint Adamnak némely részei felől, ő tüle sarmazattakrul, és az ő természetivel egygyesültekrül, ugy kel gondolkodnunk.

Bűnőföкке tétetnek azért, nem tsak hogy Adamnak eseti nekik tulajdonéttatik, hanem még a' bűnre valo hajlandóságnak eredetire nézve-is, ugymint, mellyet az Adam természetivel egygyüt ő tüle vontanak magokra.

Az eredet szerént valo Bűnről, annakokáért ugy kel gondolkodnunk, hogy az, nem tsak a' természetnek megveése, hanem az Adam első esetinek minekünk valo tulajdonétásais, az ő gümöltsével egygyüt, mely nem egyeb, hanem minden gonofsra valo hajlandóság, azzal a' természettel egygyüt, mellyet vöttünk a' mi első Atjáinktúl.

Másodszor, Tanétatunk itt, hogy mindennémű bűnőktül, magunkat meg óyuk, akár azok, a' gondolatokban, akár beszédben, akár peniglen a' tselekedetekben legyenek, mert azoknak meg tselekedése, a' tselekedetre nézve, noha el-mulik, mindazonáltal a' tselekedőnek bívében (a' mint meg mondtam) az előt meg tselekedett gonofsra valo hajlandóságot, és egyeb mindennémű bűnőköket nemz, és azokat neveli, öregbíti.

Meg

Meg tsalattatnak azok , kik az bűnnek egész gonoszságát, tsupán tsak à bűnnek tselekedetiben lenni itélik, és azt mondgyák, hogy tovább kinem terjed , holott, nyilván vagyón , hogy minden bűn , valami motskot, bennyet hordoz magával, mellyel az biw meg vesztetetik, és az lében, hogy ki az ő bűneivel gyönyörködötteti magát , az azokban nagy gyönyörűséggel alusszik , mely bűnökben valo meg-maradás , magánal à bűnnel nagyobb oka az elkárhozásnak.

Mi annákokaért eltavoztassuk , hogy semminémű bűnben , végig megne maradgyunk; és ha történnék hogy valami késfértéssel , velünk búletett erőtlenységünk miatt, meg győzne à bűn, tellyes erőnkől azon igyekezzünk , hogy az alól fel kellyünk , és uy s'hamarúsággal valo meg téréssel , bűneinkből az Istenhez siessünk.

III. S Z A K A S Z.

Eddiglen a' Bűnről; lássuk immár annak külömbségét.* Az bűnnek külömbfégi , sok és külömb külömbfelek.

Az első külömbségnek neme vétethetik , à bűnnek az emberben valo kezdetitül. A' bűnnek kezdetei pediglen harmak. Az Okossággal, Akarat, és az Indulat.

A' bűnnek külömbfégi, mellyek az okosságtul bármaznak ezek:

Nemely vétkek *Tudva*, némelleyek *Tudatlan* ságból valók.

* Tudva tselekedett vétkek, semmi nem egyéb, hanem, mikor valaki az ő tudománya ellen, meg botránkozik, gonoszt cselekedven , mellyet gonosznak és vétkeknek lenni jól tudott. Ez , à tudatlan ságból valo vétkeknél nagyobb. Mert a' szolga à ki tudgya az ő Urának akarattját, mindazonáltal még sem tselekeszi , nagyobb büntetéssel büntetettetik , azt mondgya à Christus. Luc. 12. v. 47.

* A' bűnnek külömbfégi.

A' Tü-

* Mitsoda a' tudva tót vétkek.

* A' Tudatlanfágból való vétek, nem egyéb, hanem mikor valaki gonoít tfelekekezik, nem tudván azt gonoítnak lenni. Illyen módon volt Szent Pál káromkodo, és à Christus Anya-Szent egyházának nyomorgatoja és öldözöje, tudatlanul és mint egy vak indulatból, nem tudván azt gonoítnak lenni, à mellyet tfelekezik vala. (1 Tim. 1. 13.)

A' Tudatlanfágon pedig értem, azoknak á dolgoknak nem tudását, à mellyeket kellene tudnunk.

* Ez Tudatlanfág két féle, avagy *Magában* való, a- vagy *Igyekezettel keresett*. A' *Magában* való Tudatlanfág nem egyéb, hanem mikor valaki, nagy és hatalmas munkái, és borgalmazási-utan, tudatlanfágban marad: Ez à Tudatlanfág senkit az emberek között meg nem ment; mivel azoknak à dolgoknak nem tudója, à mellyeket mindennek kellene tudni, mely egyenesen következik abból mellyet az Christus mond (Luc. 12.) *A' szolga, ki az ő Urának akarattját tudja, mindaz által még sem tfelekezik, nagyobb büntetést érdemel.* Innen méltan ki hozhatni, hogy az ollyon bálga, ki az ő Urának akarattját nem tfelekezik, ezért, mert nem tudja, mindazonáltal büntetést érdemel, noha kisebbet.

Ennekokáért à Pogányok; kik az Istent nem ismérték, maga menthetetlenek, mert őtet ismerni tartozának: Mivel Adamnak természetiben bé volt oltva, az Istennek tökéletes ismereti, de azt à maga tulajdon vétkével, magatul és maradékitul el-vesztette.

Továbbá az Istennek erős ki adatott parantsolatya, melyhez engedelmesléget mutatni mindennek tartoznak: *Az Istent ismerni* az az, az ő akarattját és igéjét.

De azt mondhatná valaki: Hogy hogy údvözülhet tehát valaki, holot minden emberek, bámtalan sok dolgoknak, à mellyeket tudniok kellene, nem tudoi? Erre azt felelem:

Tsák

* A' tudatlanfágbeli vétek.

* Mitsoda a' magában való tudatlanfág:

Tsak a' mi Vallásunknak fundamentomit értsük, à mi isméréstünk szerént az Istennek engedgyünk, és à legyen leg főb gondunk, hogy az Isten akarattjának isméréseben elő mennyünk és öregbedgyünk, meg ment minket az Isten. Mert à mi igyekezetünk, és engedelmeslégre való vagyodásunk, kívánságunk, engedelmeslégiért vétetik.

Mentül nagyobb ez a' *magan való Tudatlanság*, annal kisebb à vétek, Innen vagyon hogy Péter à Sidoknak bűnököt, kik à Christust meg febbétették vala, kisebbétette, és mint egy neminémüképpen mentette, azért, mert azt tudatlanságból tselekedték. Így à Sz: Pál is, ki à Christusnak Anya-szent-egyházát öldözte vala, ezt az ő bűnét kisebbíti és menti, midőn azt mondgya: Mert azt tudatlanságból tselekedtem, hitnelkül lévén. (1 Tim. 1. 13.)

Noha peniglen az olyan bűn, efféle ezközökkel meg kisebbétehetik, de mindazonáltal, ez is olyan bűn, mely örök kárhozatra méltó. Innen mondgya Szent Pál (1 Cor. 4. v. 4.) *Semmiben nem vádol engemet az én Lelkem-ismereti, mindazonáltal meg nem igazulok*: mintha mondaná; Noha tudatlanságból vétkeztem, és mikor azokat à bűnököt tselekedtem, nyilván való bűnöknek lenni nem ismértem, mindazonáltal nem vagyok kárhozatomat nem érdemi. Innen vagyon hogy à Királyi Prophétais à David, így köszörög az 19 Soltárban: A' titkos és elrejtett bűnöktől bábáds meg engemet Isten, .2. à tudatlanságból tselekedett vétekektől, és mind azoktól, à mellyek az én ismeretemen kívül vannak. (Solt. 19. 13.)

Az Igyekezettel keresett Tudatlanság nem egyéb, hanem mikor valaki az ő tudatlanságában gyönyörködik, és ugyan bánt-bándékkal akar tudatlan lenni, fel nem keresven, sőt meg vetvén azokat az eszközöket, à mellyek által az ismeret, és az értelem szeretethetnek és öregbétethetnek, avagy azokkal réstlen, és minden gondolkodás nélkül élvén, sem à bünt, mellyel magát gyönyörködteti, sem életének gonos folytat, à mel-

à mellyet szeret elhagyni, és megvetni nem kívánja. Ez à bűn azoknak tulajdona, à kik Jobnál (*Iob. 12. v. 14.*) azt mondgyak az erős Istennek: *Távozzál el mi tőlünk, mert a' te utaidnak ismeretiben nem grőnyörködünk*: Es azoknak továbbá, à kik félol David panaszkodik, a' 35 Soltárban, (*Solt. 35. 25.*) Kik hizelkednek ő magoknak, és semmiben nem igyekeznek, à jonak tselekedetire.

Ez teljességgel órdógi tudatlanság, mely nem hogy mentené az embert, de sőt inkább à bünt nehezéti és őregbéti, és bámtalan sok nehez vétkeknek nemzőjé és Annyá.

Ezeknek felette à Tudatlanság mégis kétféle, tudniillik avagy à Törvennek, avagy annak à dolognak nem tudása, mellyet à Törvény kíván.

a A Törvennek tudatlansága az, mikor valaki mind az Isten meg irattatott, s-mind peniglen à Természet Törvényének nem tudoja, ez à tudatlanság, jollehet à bünt valamenyére meg kisebbérheti, mindazon által az embert meg nem mentheti, mert természet szerént való, és azt meg ismérni mindenektartoznak.

b A dolognak tudatlansága avagy nem tudása, mellyet à Törvény kíván, mondarik tselekedetnek tudatlanságának. Es ézis avagy a' tselekedőnek vétke szerént, avagy vétkenekül vagyon.

A Tudatlanság, mely à tselekedőnek vétke szerént vagyon, nem egyéb, hanem valamely tselekedetnek nem tudása, melynek valaki eleit vehette volna: Példának okaért, légyen valaki, a' ki meg rébegedvén mást meg őlt, az noha nem tudgya mit tselekedett légyen, és egyser s-mind azt sem tudgya, hogy meg botránkozott, vétkezett, de mind azon által bűnös az, és vétke vagyon, mert rébegségének eleit vehette volna.

A Tudatlanság, mely a' tselekedőnek vétkenekül vagyon

a Mitsoda a' Törvénynek nem tudása.

b Kétféle a' tudatlanságbeli tselekedet.

vagyon, nem egyéb, hanem oly tselekedet, mely sem eleve meg nem tudhattatott, sem el nem távoztathattatott ; erre legyen példa ; Ha valamely favágónak , a' fejbe kezéből kiesnék , és valakit az ő mellette el menők közzül meg-ölné, ott jollehet, ember öles, gyilkosság vagyon mindazáltal nem bánt bándékból , nem tellyes akaratból való , mert oly dolog , az melyet el nem távoztathatott , és nem-is az ő vétke mia barmazott. 'Es e' Tudatlanfág meg mentettethetik:

Eddiglen az Vétkeknek külömbségiről , mellyek az okosfágtul származnak : Következnek immar azok a' külömbségek, mellyek az Akaratból folynak.

A' bűnnek második oka , avagy kutseje az Akarat , az melyből a' bűnnek imez három külömbfégi barmaznak ; nemmellyek minden ebbőz nélkül az Akarattul, némellyek az akaraton kívül , némellyek elegyesleg résb szerént az akarattul , résb szerént az Akarat ellen vagynak.

* A' bűnök mellyek minden ebbőznelkül , az Akarattul barmaznak, tulajdonképpen hivattatnak szabad akarat szerint, és bánt bándékból való bűnöknek, mint kiket a' Tselekedő , maga saját akarattyátul indítatvan tselekecsik, jollehet azokat, gonosboknak lenni tudgya. Es itt melynél szabadosab az Akarat, annal nagyobb a' bűn : Mert az ismérrethéz adattatott Akarat, a' bünt nehézetü és őregbétü.

Az szabad akarat szerént való vétkekhez bamlaltatnak, mind azok-is, a' mellyek a' fel háborodot indulatokból folynak, ugymint mikor valaki félelemtül viseltetvén , hazugságot soland , avagy haragból mást megverénd. Oka ez : Mert noha azok a' botrányok , nem el rendelt tanátsból és akaratból barmaznak, hanem az indulatoknak hirtelenségeből , mind azonáltal az egygyezest , avagy egygyet értést ki nem rekecsik.

Ide tartozhatnak , az kényszerítésből barmazott vétkek-is. ugymint mikor valaki fenyegetésekkel , és az

Lalál-

* Mitsodák az Akaratbeli vétkek;

halálnak félelmetül kényszerítven , a' maga vallásár,
és a' meg ismért igazságot , meg tagadgya , noha né-
mellyek ezt meg elegyétetett tselekedetnek ítélk ,
de az ő meg botránkozása , kétség nélkül akarat szerint
való : Mert a' kényszerítés nem az akaratot illeri , ha-
nem a' külső embert és a' meg egygyezésre tartozik,
A' holott peniglen egygyet értését valóki adgya , val-
lásatis szabad akarat szerint meg tagadgya , mert az a-
karat nem kényszerítetik.

* Továbbá, Az Akaraton kívül valo bűnök azok, a'
mellyek sem nem az Akarattul vagynak egyenesen ,
sem penig az akarat ellen. Illyenek a' bűnnek tseleke-
detire első és hirtelen valo mozgások , mellyek ne-
minemű belső kívánsággal és gyönyörűséggel ves-
nek eredetet. Ezek a' mozgások nyilvánvalóan vét-
kek, jollehet az többihez habonsítatván , kitűnyek-
nek láttassanak , mindazonáltal kívákeppen valo pa-
rantfolattal meg tiltatnak. Az Akarattul sintsenek ,
mert az meg egygyezés előtt , és azokon kívül van-
nak. Az Akarat ellen sintsenek , mert akkor azokban
az bű ő magát senmiképpen nem gyönyörköd tetné.

It eszünkben kel vennünk a' Pápiák Tudománya el-
len , hogy nem minden vétkek szabad akarat szerint
valok , mert valami az Istennek Törvényével nem e-
gygyez bűn az , akár legyen az Akaratnak meg egy-
gyezésével össze kötötve , akár ne legyen. Ollyan ki-
vánságok peniglen , sokak nagy hamarlással bármaz-
nak a' bűben , a' mellyek nem az Istennek Törvénye
szerint vannak , és nem-is értnek egygyet az Aka-
rattal. Hasonloképpen , ha egy ember a' másikat meg
öli , alétvan azt Vadnak lenni , és annakutánna meg
emlekezik az ő tselekedetiről , mindazonáltal azon
meg-is nem bánkodik , az az ember vétkezik , mert
az Istennek nem tetszik az , hogy ő az ő meg tseleke-
dett vétken nem bánkodik , jollehet az a' tselekedet,
tellyességgel az ő akarattya kívül létt legyen.

* A' meg elegyitet bűnök , reő szerint az Akarattul
vannak,

* Mitsodák az elegyes bűnök.

vannak, réb berént az Akarat ellen; Illyenek az uyonná bületett embernek munkái, mellyek réb berént, az ő akarattól lésnek, réb berént az ő akarattya ellen, hogy tudniillik réb berént jók, réb berént peniglen alá-valók (rosszak) legyenek. Oka ennek ez: Az emberben az uyá-bületes után, a' tselekedeteknek két egymással ellenkező fundamentomi tapasztaltatnak meg, Tudniillik: a' természetii veberség, avagy az elmének, Akaratnak és Indulatoknak arrá való haylandósága, a' mely a' Törvénnyel ellenkezik, és Testnek mondatik; Es a' bentiségnek teremtetett mineműsége, mellyet a' meg mondott Elmében, Akaratban és Indulatokban, a' Sz: Lélek berez és nemz a' mely Léleknek mondatik. Ez a' kettő, az embernek életében soha egymástul el nem válasthatnak. Sőt a' Léleknek minden erejében egymással össze ismételtnak és elegyértenek.

Ez kettő között peniglen büntelen és örökre való hartz vagyon, a' veberség az kegyelem ellen, és a' kegyelem a' veberség avagy romlottság ellen hartzolván. Innen vagyon hogy mikor ugyan azon egy embernek akarattában, egymással ellenkező hajlandóságok vagynak, búkság azis hogy az uyonnan bületet, ember-től, egymással ellenkező tselekedetek bármazzanak. A' Test akár mely dologban azt akarja, a' mi gonos és vétek; ellenben penig a' Lélek, azt akarja, és kaptsollja magához, a' mi jó, és az Ur bemei elöt kedves.

Ezt a' Szent Pál meg térése után, maga állapattya-túl tanéttatván, meg ismerte, és meg vallotta mindön azt mondgya: Akaratom vagyon ugyan az jora, hogy azt elvégezzem, de nem tehetem. Es ismét az 22. 23 versben azt mondgya. Mert gyönyörködöm az Isten Törvényében belső ember szerént. De látok az én tagaimban más Törvént mely az én elmemnek Törvényével ellenkezik, és engemet rabul ad az bűnnek Törvényének, mely az én tagaimban vagyon. (Rom. 7. 18. 23.)

Eddiglen a' bűnnek külömbfajiról, mellyek az Akarattul foly-

folynak, következnek immár azok, mellyek az Indulatoknak fundamentomából származnak, és jönnek ki.

A' bűnnek harmadik fundamentoma az Emberben az Indulat, a' honnan a' bűnnek két nemei származnak, tudniillik, Erőtlenfégből avagy embernek maga hitfégből származott vétkei.

Az Erőtlenfégből esett vétkek azok, mellyek az Elmének hirtelen való indulatiból, és az szívnek felhaborodott mozgásiból származnak. Az minéműiek a' Szeretet, Gyűlötség, Harag tartás, fájdalom, felelem, Öröm, reménység, és ezekhez hasonlok. Ezek a' vétkek mindenekben közönségesen lenni íteltetnek, de mind azon által igazán és tulajdonképpen csak az uyonnán bületett emberekben vagynak. Mert az erőtlenység tulajdonképpen nem mondatik azokban lenni, a' kibben à bűn immár bintén meg gyűkezett, fundamentomot vetett, meg erősfödött, és a' kibben à kegyelemnek tellyességgel semmi ereje és sikrája nintsen s-nem találtaik. Továbbá, Vétkezik az uyonnán bületett ember, de nem akkor, mikor akarja, mert az Istennek kegyelmétől mely ő benne nagyon hátra rántatik és meg zaboláztatik: Nemis olyan módon vétkezik à mint akarná, mint hogy nem tellyes szívvel vétkezik, à Testnek hatalmá à Lélek által, megkissebbéetvén, mind penig innet, hogy ha egyűer el esik, nem marad abban az esetben, hanem felkél, és hirtelen való meg téréssel magát felgyámolitya. Világos erősség avagy argumentom ez: A' vétkek à mellyekben esik, nem maga elhitfégből vagynak, hanem sőt inkább rend szerint, erőtilenfégből és gyengeségből.

* Az Embernek maga hitfégből származó vétkek azok, mellyek à kevélyfégből, kérkedékenységből, vakmerősfégből, es az embernek szívének vakmerő kevélyfégből jönnek és folynakki. Ezek ellen imádkozik az Szent David Kiraly és Prophéta, mondván,

A' vakmérő bűnőktől vond el az te szolgádat, ne uralkodj-

rodj-

* A' magahitfégből származott vétkek.

kedgyének én bennem. (Solt. 19. 14.) Ezeknek három graditfi vagynak.

Az első: Mikor valaki eszes okos és tudos léven à bűnökre rohan, táplálván és támogatván magát az Isten kegyelmésségével hamissan még jóvendőbéli meg téréséül viseltetvén, mely bűnnel az emberi nemzetiségnek nagyobb része meg motskoltatott.

A' második: Mikor valaki tudva, bántbándékkal vétkezik az Isten Torvényének meg utalásában, mondatik ez vétek Mosestől felemelt kézzel tselekedet véteknek. Ennek à bűnnek büntetése volt hirtelen halállal *ke vágattatni a' nép között.* (Szám. 15. 30.)

A' harmadik gradits ez: Mikor valaki, nem csak bántbándékból, és az Istennek Törvényének meg utalásából vétkezik, hanem tellyességgel ugyan el rendelt elvégezett gonoszságabol, az Istennek és az mi Urunk Jésus Christusnak meg gyűlölésére és meg vetésére. Innen esünkbe vehettyük, mi legyen az Szent Lélek ellen való vétek? Tudniillik nem minden maga elhittségéből bármazo, avagy Lelkiismeret ellen való vétek; hanem oly maga hittségnek vétke, à melyben az igaz vallás meg-tagadtatott. Ezis peniglen bántbándékból elvégezett, és el rendelt gonoszságabol, az Istennek, és à mi Urunk Jésus Christusnak fényességes dicsőffége ellen (Sid. 10. 29.)

Eddiglen az külömségeknek első neméről, mely vétetik az bűnnek kezdetiből, következnek immár azok mellyek másfunnan vétetennek.

IV. SZAKASZ.

A' Külömbfégeknek második neme, à Célnek tudniillik à Torvéennek meg gondolásából bármazik. Mert à Törvényre nézve, à bűn kétféle, avagy olyan à mellyet ember el hágy à Törvényben nyilvánossággal, avagy olyan, à mellyet tselekeszik ember, à Torvény tilalma ellen. Mondom à Törvényre nézve, mert az Isten az ő Törvényében, két parant-

parantsolatoknak nemeit jelentette ki. Az egygyik az, melyben à jò parantsoltatik, à minemű az Isten tellyes büböl beretni, és Felebaratunkat, mint minnen magunkat. A' második az, à melyben à gonosz meg tiltatik, à minemű, à képeknek tfinálása, farágása, és az Isten nevének meg ferteztetése.

A' Bűn mellyet à Törvény ellen tselekebűnk, mikor valaki azt tselekebi, à mely à Törvényben, és az Isten igéjében, nyilván és Egyenesen meg tiltatik, úgy mint ha ki mást meg öl, à Törvény ellen, mely azt mondgya: Ne öly.

A' bűn, mellyel az ember nem tselekebi azt à mit à Törvény kíván ez, mikor valaki nem tselekebi azt à mi à Törvényben kívántatik, à minemű az, ha ki felebaráttjának életét és javait tartoznék oltalmazni, mindazonáltal azt nem tselekebi: Ezekis nyilván való bűnök, és ezekről is nem különben, mint à felrókról, az Emberek az utolsó íteletkor bámot adnak. (Mat. 25. 42. 43.)

Azoknak, à Vétkeknek, mellyekkel az ember nem tselekebi azt, à mit kíván à Törvény, három graditsi vannak. Az első ez, à mikor valaki tellyességgel semmit nem tselekebi, hanem az ő rea bizattatott tistit, mind mindenestül fogva, mind bizonyos részek berént elhagyja: Mint mikor valakinek, jollehet alkalmatossága és ereje adattatnék az ő felebaráttjának életének meg tartására, mindazon által arra csak legkisebbik uyátis nem mozdítja.

Az Második grádits ez; Mikor valaki az ő rea bizattatott tistit végben viűi, meg tselekebi ugyan, de annak modgyában, és mértékében, vetkezik és meg fogyatkozik. Így vétkeztenek à pogányok à jó dolgoknak tselekedetiben, mivel azok à dolgok, mellyeket tselekebnek vala, az ő állatyokra nézve jók, és dítséretre meltok voltanak, ugymint kik, emberféges és tistességesképpen tselekedtettének, és à köszönséges jora vitettének. Mindazonáltal ez ő tselekedetek bizonyára oly véték volt, à mellyel nem azt tselekedték

kedetek bizonyára oly vétek volt, à mellyel nem azt tselekedték à mit à Törvény kívánt, à menyiben meg romlot, meg vesett kut főből, az az, hitnelkül valo süből származtanak, nemis az emberi minden tselekedeteknek, leg kiváltképpen való végere és céllyára, tudniillik az Isten tisztességére vitettenek, igazgattattanak.

A' harmadik gradits az, mikor valaki à dolgokat igaz és egyenes moddal tselekebi, de azoknak mértékében vétkezik és megfogyatkozik. Így vétkeznek az Istennek fiai, mindazoknak meg tselekedésében, à mellyeket à Törvény kíván, mert jót tselekeßnek, à mint à Törvény kívánnya, szeretvén az Istent és felebarattyokat: De à mértéket, mellyet à Törvény kíván semmiképpen elnem érhetik. Es így akar mely Istenes és kegyes ember-is az élők közzül, akár mely jo tselekedetiben, à mellyet tselekeszik, vétkezik, úgy annyira hogy ha az Istennek tetzenék, ő véle ítéletben bálhatna, és az ő igasságának keménysége szerint tselekedhetnék, őtet az ő boros Törvényének, regulái szerint meg vizsgálhatná, és el kárhoztathatná, meg az ő leg főveb és Isteneslebb tselekedetiértis.

Erre nézve annakokaért, midőn à mi vétkeinknek, adosságinak és fogyatkozásainknak megh botfánatyát, avagy botfátását kerjük, minden napon, akár minémű jo és fő tselekedetinketis, à mellyeket tselekeßünk, elménkben kell forgatnunk: Mert vétkezünk, ha binten nem állatnyában és modgyában-is, mindazon által az jósnak mértékében, melynek jelen kel vala lenni azoknak tselekedetiben. Annakokaért felette borsalmatosoknak kel lennünk azon, hogy meg térvén poenitentiát tartunk azokrul à vétkeinkről is, mellyeket az Törvénynek kívánására nem tselekedünk, miképpen hogy minden egyéb vétkeinkről is, mellyeket az Isten Törvénye ellen tselekedünk. Mért à mi tisztünknek el-hagyásában gyakrabban vétkezünk mi, mint à tselekedetbéli bűnökvel: és mi-

és mivel a' leg kisebbik tistünknek el-hagyása elég a' mi kárhoztatásunkra, ha a' mi kezünköl meg-ké-vántatnak az.

V. SZAKASZ.

AZ bűnnek leg közeleb való külömbfége ez, mellyelnémely vétkek *kiáltok*, nemelleyek peniglen el szenvedésnek avagy elturésnek vétkői.

Kiálto vétkeknek hívom azokat, a' mellyek oly bértelenek, és az ő nemekben oly bőrnűk, hogy az Istennek íteletit ugyan fíetterik, és az ő hirtelen való sebes boóóu állását a' bűnos ellen, a' földről kialtyák. Illyen példak külömb külömb félek vannak az Szent Írásban. Az mellyek közzül ez à negy kivalképpen való. Az *első* a' Cainnak vétké, ki az ő Attyafiát az ártatlan Abélt, iszonyu gognosságával megölte: Erről a' bűnről ő maga az Isten így ból a' Cainnak: *Ime az te Attyad fiának verének szava, a' földről én hozzam föld kiáltot.* (Ter. 4. 10.) A' *második*, a' Sodomának és Gomorranak vétké, mely a' kevélységben az estendőkint be jövő joknak, mértékletlen élésében, hivalkodásban, bujaságban, fajtalanságban, a' begenyeknek irgalmatlanul való tartásában, és minden tistátalanságnak nemében áll vala. Ezech. 6. 49. Erről mondgya az Ur, Sodomának és Gomorrának kiáltása fok és azoknak vétkek felette terhes és súlyos. (Terem 18. 20.)

A' *harmadik*, Az borongatásnak és nyomorgatásnak vétké mellyet az Izraéliták AEgyptumban az Pharahotol és az ő tistartoiul s-ado bedőitül szenvedtenek. (Kijdv. 3. 7. és 22. 23. 27.)

A' *negyedik*; Az irgalmatlan hámisság, a' mellyel a' miveleknek berek megtartaták hogy nem mint az igazság kívanná: Erről ból Szent Jakab (Iac. 5. 4.) *Ime a' munkásoknak bérek, kik a' ti Tartomantokat meg aratták, mellyet isáládsággal meg tartottatok, kiált, és azoknak kiáltások az kik arattanak, az Urnak fülében be ment.*

B

Ezekre

Ezekre az okokra nézve, mondatnak és hivattatnak *kialto vétkeknek*, *Elsőször*, mert immár a leg felsőb mértéket, a melynel tova illendő és érdemlett büntetés nélkül menni nem engedtetik, el érték. *Másodszor*, mert az Ur az olyan vétkekre borsalmatosban tart gondot, és inkább reá vigyaz, mint a többire, ezért mert a többit föllyül halladgyák, és leg kiválképpen a hol azokat tselekebbik ki tettzenek. *Harmadszor*, Mert Istennek hirtelen, és késedelemnélkül valo segítségét kiáltják, az megh nyomoréttatot és borongattatott emberért, és következendőképpen azoknak szerzőinek nyakokban, a hamarlagos büntetésnek végben vitélet, és súlyosságát vonják. *Utolszor*, Mert azoknak kiáltásokat szokta Isten meg halgatni, a kik az hitetlen gonosz emberektől, ilyen nagy kegyetlenségnek, mértékével borongatattnak és nyomorgatattnak, és ezért is szokta azokat meg segíteni, ezeket pedig illendő megh érdemlet, büntetéssel büntetni. Eddiglen a *kialto bűndről*; következnek immár az *el-szenvedésnek*, avagy *eltűrésnek* vétkei.

Ezek az *el-szenvedésnek* vétkei, az elsőknél kisebbek, jollehet ő magokban halálra méltók, mindazonáltal Isten az ő nagy irgalmaságáért, felette igen nagy tűrését, hobbu ideig valo szenvedését gyakorolja, azoknak tselekedőihez, avagy tova hallatván, az ideig valo büntetést, avagy megh engedvén, mind az ideig s-mind pedig az örökke valót, azoknak kik az ő elválatott hiveinek báma közzül valok. Ollyan vétek volt, a Christus el jóvetele előtt, a pogányoknak tudatlansága, melynek büntetését az Isten elhallatotta, és annak (hogy így bolyak) megh engedett, avagy azt, mint egy látatlanna tötte. (Act 17. 30. Megis hogy közeleb járullyunk a dologhoz: Az *el-szenvedésnek* avagy el tűrésnek vétkeinek, három nemei vannak; Az *Első* az erendő bűn, avagy a kívánság, és ennek gyümöltse, az uyonna szülés után, az uyonna bűlettetekben.

Mert

Mert ez nem mindeneftől fogva vétettetik, és tel-lyességgel töröltetik el, az uyonnán való bűlés által, ha-nem meg marad mind haláláiglan, az embért néha inkáb, néha kevesbé ingerelvén és késértvén. Mind azonáltal ha áthatatofon el rendellyük magunkban hogyne vétkezzünk, és minden késérteteknek séré-nyen ellenek tufakodunk, ez a' mi eredendő bűnünk mi nekünk semiképpen nem tulajdonittatik, nem-is kárhozunk azért el. E' végre mondgya b: Pal (Rom. 8, 1.) *Nints azoknak semmi kárhoztatások, kik a' Jesus Christushan vagynak*: Mindazonáltal nem mondgya: Nintsen azokbán semmi kárhozatra méltó: Mert az eredendő bűn bintén halálíg meg-marad, igazán kárhozatott érdemelvén, ha bintén a' hiveknek nem tulajdonittatik is.

Az *Eltűrésnek* avagy *El-benyvedésnek* vétkeinek *második neme*; az *El-titkolt*, isméretlen, es el-rejte-tett vétkek az uyonnán-bűlettettekben, mert: *Kísó-da tudhattya a' vétkeket?* azt mondgya David (*Solt. 19. 13.*) Ha bintén valaki Istennek fia lévén meg-visgálya-is az ő bívét valóságoson, és valóban meg-alázza-is magát minden bűneiért, még a' réb-berént valokért-is a' mellyeket ő magában ismér, mind azon által még-is néminémű el-rejtett és isméretlen vétkek meg-maradnak a' biwben, a' mellyekről tulajdon nemek berént penitenciát nem tarthat, mindazon ál-tal azok ő néki nem tulajdonittatnak, ha ő az ő meg-is mért bűneiről penitenciát tart, és azokon igazán bánkodik. Példának okáért: David az ő paráznaságá-nak és gyilkosságának vétkét igazán meg-bánta és bánta, mindazon által az után, midőn az ő ítélete (az akkorbéli időknek felettéb való meg vesetségek miatt) el-tévelyedett, és el hanyatlott volna, mind halálaiglan, áma' nagy és rettenetes vétekben (ért-sed fok feleségűségét) élt, és maradott meg, min-den réb berént való penitenciánékül, mellynek az írásban valami emlekezeti lett volna. Ugyan ezent tselekedték a' Patriarkák-is, a' kik mindeneftől meg

nem mentethetnek, mind azonáltal azért el nem kárhoztanak: holott peniglen e' bűnnek penitencia tartása kívül meg nem tártattathattak, innét következik hogy Isten az ő irgalmasságából azért a' bűnért közönséges penitenciát vett, a' mellyet jonak és igaznak ítél.

Ugyan ezen minden válaftottaknak dolgok az ő titkos és el-rejtetett esetekre nézve, mert ha Isten az el-rejtetett bűnökért a' közönséges penitenciát nem kedvellené, kevesen, avagy tellyességgel senki meg nem tartathatnak, nem időzőzülhetne. Innét az Istennek vegetlen irgalmassága kittettzik világosan hogy a' mi penitencia tartásúrkat méltoztatik kedvelleni, jól lehet azt kiváltképpen való módon, a' mint illenék és kívántatnék, nem tselekedhettyük.

Ez mind azon által senkit nem biztat, és nem bátorít a' bűnben való meg-maradásra az Istenhez való minden meg-térés nélkül: mert ha kiváltképpen való módon minden bűneinket a' mellyeket meg-ismerünk meg nem bánnyuk, 's azokrol penitenciát nem tartunk, minket nem tsak a' mi meg-ismért vétkeink, hanem még a' mi el-rejtetett bűneinkis elkarhoztatnak.

Sok vétkeket tselekešnek az emberek, a' mellyek oštán üdö mulva elméjeből tellyességgel ki-csnek, és ismét másokat tselekešnek, a' mellyek bűnőknek lenni alig ismértetnek. Sőt minden mi leg jobb tselekedetinkben is, sokšor meg botránkozunk és vétkezünk, mind az által mikor meg botránkozunk, semmi képpen esünkben nem vešük. Es mind ezek az Ujonnán búlettekben az Istennek irgalmassága által, el šenyvedésnek avagy el túrésnek, tudni illik ki valtképpen való meg téresnek vétkei.

Az el šenyvedésnek avagy el túrésnek vétkeinek harmadik neme, az embereknek neminémű magán való cselekedetek, mellyek a Sz. Iráštul semmi képpen nem javaltatnak, meg bostáttatnak mind azon által a bűntetésre néz-e. Illyen vala az Zipporának tselekedeti, (Kijdt v. 4. 25.) ki az ő fiát környül-metélte az őserje

őferje jelen-létében, holot à mit tselekedett vala arra Istenül semmi képpen nem volt hivatalya, és az ő férjének is annak meg tselekedésére elégedendő ereje volt: Mert noha ő ellene az Isten keze volt, mindazonáltal nem betegeskedet (à mint némellyek ez tselekedetet mentik) nintsen is az Sz. Írásban semmi ilyen: hanem inkább ezt kel felőle itélnünk hogy ő nagy fiesféggel fiát környül-metélte, mellyel az ő férjét meg előzte, mert az, hogy valami nehéz ségből lőt légyen, innen tetzik meg, mert annak semérem testének bőrét á Moses lábai eleiben tőtte, és azt ő előtte az földre vetette. Mind azon által, mivel ez cselekedet az engedelmeslégnek néminémű nemét viselte magaval, azért, mert à lőt vala meg, à mit az Isten kíván vala (iollehet nem ollyan moddal à minéművel kívánnya vala) azt á Isten iavallotta és kedvelte, és meg bünt à Moses meg ölésétől.

Igy az Akabnak alázatoságát Isten iavallotta, 1. Király 21. iollehet az hamis és sínes volt, de hogy az engedelmeslégnek valami neme volt benne, azért az idő szerint való büntetést el halaftotta, mind az eő maradékának napiaig.

Borítátt vala Isten oroslánokat, kik meg ölök vala az Samariában lakó Assiriusokat az bálványozásért: de mihelt az Istent azzal à moddal, mellyel az Izrael Istene kívánnya vala, meg tanúlták volna titélni noha az ő bálványozásokat annak közben egyelítettek, Mind-azonáltal Isten azért à fél-rebő sérint való engedelmeslégért, nékiek békeséget engedett, és őket bátorfagolokká tőtte. (2 Kr. 17.25.)

HATODIK SZAKASZ.

A Bűnöknek hatodik külömbsegek illyen lehet, némely bűnök, az Isten ellen vagy-
nak, némellyek Az Emberek ellen; fundaltatott ez à külömbség à Samuel Prophétának
B 3 irásán,

írásán, mikor azt mondgya: *Ha edgyik ember az másikk ellen vét, a' birotéletet tében közötök, de ha valaki az Ur ellen vét, vallyon ki lében az közben járó?* 2 Sam. 2. 25.

Az Isten ellen valo bűnök azok, à mellyek egyenesen és átallyában az Istennek ditsőssége ellen vagnak: à minéműek, à hittül valo elű akadás, balványozás, káromkodás, hamis esküves, az Szombatnak megh tőrése, és hogy egy főval megh mondgyam, az első táblának minden által hágási.

Az emberek ellen valo vétkek ezek, à bossúságok, meg-bántások avagy meg sértések, és károk, mellyekkel à mi felebarátunk, az ő méltóságában, életében, süzességében, berentiségében, hireben, es akarminémű dolgában, mi tőlünk hamissan meg bántatik. Es ezekről à tselekedetekről kétképpen kelgondolkodnunk:

Először à menyiben à bossúságok, és károk felebarátink ellen vagnak. Másodszor à menyiben az Isten törvényének által-hágási, mely minket azokat tselekedni, megh tilt:

*Es erre à második tekintetre nézve mondatnak és neveztetnek vétkeknek, mert à bűn avagy vétkek tulajdonképpen tfak az Isten ellen mondatik lenni: Az Emberek ellen tselekedett bűnökön penig, az bossúságokat és kár vallásokot kell érteni. Illyen értelemmel kell azt à helyet magyarázni, mely vagnyon. Mát. 18. 15. *Ha vétkezendik te ellened à te Atyád fia és. t.**

H E T E D I K S Z A K A S Z.

A Bűnöknek hetedik külömbfége meg jelentetik *1. sz. Pál tul 1 Cor. 6. 18 à hol azt mondgya: Minden véték valamellyet àz ember tselekeszik ki-völ vagnyon az ő Testén, à ki peniglen paráználkodik, az az maga Teste ellen vétkezik, * mely mondásával előnkben*

** Test kivöl valo véték.*

ben adgya , hogy némely vétkek à Testen kívül , nemmellyek pedig az embereknek az önnön magok Testekben , avagy Testek ellen vagynak.

A Testen kívül való bűnök azok , à mellyeket valaki tselekedik mikor az ő Teste ezköz à bűnnek tselekedetire , és nem az à dolog a' mellyel ő gonosbúl él. Illyen az ember-ölés , lopás , és à rébség : Mert az ilyen vétkeknek tseleküvésében , csak mint egy segítő és tavúl való ezköz az test : A' dolog pediglen mely à gonosbúl való élésre vonattatik à Testen kívül vagy on : Példának oká ért , à rébségféliben , à dolog mellyel à rébséges gonosbúl él , à bór , avagy más valami rébségítő ital : A' lopásban à másoknak jávok : A' Gyilkosságban ez az ezköz , mellyel à vétkek tselekedtetik : Ezek az vétkek iól-lehet à Testnek segítségével tselekedtetnek , de az borbúság , avagy à kár à teremtet állatoké , és minden károk , egyenesen felebarátinknak Testek és javaik ellen lésnek , avagy rétetnek . Illyenek minden vétkek az edgy paráznafigon kívül.

A Test ellen való vétkek azok ,* à mellyekben önnön maga à Test , nem csak ezköz , hanem dolog is az mellyel gonosbúl élünk ; Illyen vétkek egyedül csak à Bujáság , és à Paráznafig : Mondatnak pedig az ilyen vétkek tulajdon-keppen , à Testben , avagy à Test ellen lenni : Elsőször Mert à bűnösöknek avagy bűn tselekedőnek Teste mind indító oka à bűnnek ; s-mind pedig dológis , mellyel ő maga ellen gonosbúl él , Másodször . Mert à bűnös ezzel az ő vétkével , nem csak meg-bántya , hanem tellyességgel , el rontya és el vesztí , az önnön maga Testének minden hatalmát , tulajdonfágát , és Törvényét , Midőn azt az ő tagját paráznafignak tagjává teszi . Volször . Noha à több bűnök az ő nemekben à Testet meg rutittyak , és meg motskollyák , mindazon által semmi bűn nem ragad ugy az Testhez és à motskot avagy bennyet mélyebben nem nyomja à Testbe , mint ez à meg fertezte-

B 4

résnek

* Testbéli vétkek.

tésnek és tisztátalanfágnak vétke.

NYOLCZADIK SZAKASZ.

A Bűnöknek Nyolczadik külömbfége, avagy meg válaftások, Fundáltatik. Sz. Pálnak amaz intéseben, mellyel inti Timotheust. *1 Tim 5. 22. Egyebeknek bűnökben részes ne legy. A vétkek annak okaert, avagy egyebekéi, avagy másoknak vétkeiben való részefülés.* * Ez vétkeknek külömbségit, azért kel meg tartanunk, mert az vétkeknek meg kissebbitésére és öregbítésére sokat használ

Az egyebeknek bűnökben való részefülés, külömb külömbféle lehet. Először TANACSAL. Így vétkezett Caiaphas, mikor Tanácsot adott hogy az Christust hallallal illessék és meg öljék.

Másodszor Parancsolattal, Így vétkezett David az Uriasnak meg ölésében.

Harmadszor Edgyet értéssel, örüléssel és segitséggel, (Rom. 1. 32.) Így vétkezett Sz. Pál meg térése előtt, tartván azoknak öltözeteket kik az Istvánt kövezik vala. (Act. 22. 20 és 7. 58.)

Negyedzser, Ingerléssel avagy Izgatással, így vétkeznek azok kik másokat a bűnnek tfelekedetire kényszeritnek, ingerelnek: Mely dologrul szól Sz. Pál, mikor azt mondgya, Attyák gyermekiteket haragra no ingerellyétek. Eph. 6. 4.

Ötödczör Borgalmatlanfággal, avagy halgatással; és a vétkek a Tiszt-visselőké, és mind azoké, kik a bűnnek meg feddésére hivattnak, mind azon által hivatalyoknak eleget nem tesznek.

Hatodczor Hízelkedéssel mikor valaki másnak bűneiben hízelkedik.

Hetedczser kedvezvén es engedvén az bűnöknek, avagy azokat csak könnyen lágy bebedel, fedvén meg. (Eph. 5. 11.) Így vétkezett Eli az ő fiainak meg feddésében mely vétkével, magának, és egész háza népének, idő berént való büntetést, ítéletet berzet es keresett. 1 Sam. 2. és 4. 33.

* Mint leledzik más vétkébe valaki.

Nyol-

Nyolczadczor Rébesüléssel Eph. 5.7. Így vétkeznek azok kik az Lopoknak állást adnak, és az ellopott marhát hozzájuk vébik. Solt. 50. 18.

Kilenczedtzer oltalmazván mást az bünöknek tfelekederiben, Mert a ki meg igazította a bünöst, és kárhóztattya az igazat; utalatos az Vrnak egy áránt mind a két-
18. (Péld. 17. 15.)

K I L E N C Z E D I K [S Z A K A S Z.

Következik a *Kilenczedik* külömbfég, avagy megvalábtás: Azt mondgya a Sz. Pál. Némely embereknek bünök ki jelenik elein a buntetésnel első, némellyeket pedig az ő bünök követnek. 1 Tim. 5. 24.

A mely hely, avagy mondása az. Sz. Pálnak némellyektől ilyen képpen magyaráztatik. Némely embereknek vetkők mind az utolsó ítéletig reitekben maradnak, Némellyeknek pediglen az ítelet előtt ebben az életben jelennek és fedeztetnek ki.

Ezt magában igaznak ítélni ugyan, de az jelen való hellyel semmiképpen eggyezni nem ítélem, mert az huson harmadik versben föl az Apostol a felbentelésről, Parantsolván Thimoteusnak, hogy senkit hirtelen az Ecclesiái Tístekekre ne erében ne bocsásson és így ne rébesüllyön egyebeknek bünökben. Immár pediglen ebben az huson negyedik versben, ennek az dolognak okát adgya mondván: *Némely embereknek vétkek elein jelennek ki* avagy jelentetnek ki, az az: Némely embereknek fogyatkozások és tökéletlenségek annak előtte ismértetnek meg minnek előtte az Ecclesiái Tístekekre bocsáttatnának: Es ez ekrül mit kellyen az Ecclesiának ítélni és mondan meg tudhattya. *Némellyeket pedig követnek az ő bünök* az az: Némely embereknek fogyatkozásokot meg nem ismérhetni, hanem ostan az ő Ecclesiái tísteke való rendeltetések után.

Es így az Judásnak Istentelensége, hitetlensége, először nem tetszett ki, hanem mikor az Apostol-ságra hivatott volna, akkor kezdett őtan ki jelenni, és világosságra jüni.

M A S O D I K R E S Z.

Eddiglen mellyek légyenek a bűnőknek külömbfégi látnuk.

* Mind ezekről, ezt Fundamentom helyet, meghi kelerőssen tartanunk: Minden bűn akar minemű garádicsban legyen, de magában és maga termésétire nézve halalos, és azok közöttül tsak egyis az ő termésétire nézve nem lehet bocsanandó: Mert minden bűnnek halál a Soldgya Rom.6.23. Es: Atkozott valaki meg nem marad azokban, a mellyek meg vagynak irratatván az Törvénynek könyvében, Gal.3.10. Ezt a Fundamentomot álhataratoslan kell meg tartanunk, mert az Romai Ecclesiá az ő lelki ismérleti akadályirul irt könyvében az embereknek Lelki ismérleteknek meg tsendéfedésére, és fel gyámolitására, biztatására illyen hamis és meg veétt fundamentomot szokott tenni hogy némely bűnök, termésétekre nézve botlanandók.

* Minden bűn halált érdemel.

T I Z E D I K S Z A K A S Z.

Illehet akar mellyik bűnis az ő termésétire nézve* halalos mindazonáltal nem mindnyájan egyenlőképpen halálosok: hanem némelylek inkább, némelylek kevesebbé. Ez hogy világosabban ki tessék, esbűnben kel vennünk hogy az bűnben külömb külömb fele garádicsok vagynak, az mellyekkel ugyan azon egy bűn meg kissébbithetetik es öregbithetetik, és így az Isten előt nagyobnak, rettenetesebnek,

avagy

* Nem egyenlőképpen halálosok a bűnők

avagy kisebbnek tétethetik.

Ha valaki *Kerdi*, hogy lehet az? ezt *Felelem*, * az bűn különböztetve fele módon nehezteltethetik avagy kisebbtethetik meg: *Elsőször a' környül álló dolgokra nézve, à mellyek hetek.*

Az *első*, à bünt tselekedő bémély: példának okáért à közönséges avagy Tiszt-visező bémélynek vétke, nagyobb és halálosab, à magán es Tisztnekül való bémélynek vétkenél. Oka ez: Mert az tettetés helyben helyhez tetett, és annak tselekedeti, inkább példajul és akadályul vágnak az embereknek, hogy nem az alafon renden lévőnek vétke.

Az *Szolga*, a' ki tudgya az ő Urának akarattját, mégis azt nem tselekebi, nehezebben vétkezik, és nagyobb büntetést érdemel annál mint az ki csupa tudatlanságból meg veti, el mulattya és nem tselekebi, *Luc. 12. 47.* Peldának okáért; A' prädicatornak avagy az Isten igéjének fáfárának, a' ki hitetlen és hasontalan lejend, botráncozása, és követhetőképpen büntetéseis, sokkal nagyobb a' másokénál, à Christuskának amaz mondása szerint, *Mat. 5. 13.* *Ti vattok ez földnek Savai, hogy ha az só meg izeetlenül, mivel szózathatik meg? nem jó az van sem mire, hanem hogy ki vertessék, és meg tapodtassék mindenektől.*

A' második környül-álló dolog a' Cél, avagy megbántatott bémély: Erre nézve nehezebben és rettenetesebben vétkeztenek a' Sidok, kik a' Christust, az Istennek Fiát, a' dicsőségnek Urát megsebzítették, mint az ő Attyok, kik öldözik, és öldöklék vala a' Profétákat. Így a' bossúság tétel-is, melly bossúság tétel, az ő válaštotti ellen tselekedtetik, sokkal nagyobb az Isten tekinteti előt, hogy nem ha másoknak tselekednék azt; mint ezt bizonyította *Zach. 2. 8.*

A' ki illet titeket, azt mondgya a' Profeta, értvén az Istennek kedves elválaštott népét, az ő szemefenyét illeti. A' ki gonost forral az ő ártatlan Attyafia

B 6

ellen

* Nagybobbethatni és kisebbbéthetni a' bünt.

Ellen ki véle bátorfágoson él, bünt tselekedik, a' melly mind az Isten's mind az emberek előtt felette igen utálatos és gyűlölséges. *Péld. 3. 29. Solt 7. 4.* A' ki hivatott és meg-tért a' Christushoz, még-is mind azon által az övéiről és kivált keppen háza népéről gondot nem visel, olly felette bünos hogy a' b: Pál mondása berént hiti-segetnek, és hitetlennél alább valónak méltán mondathatik. *1 Tim. 5. 8.* A' ki a' Magistratust átkozza, és a' nép között a' népnek fejedelmének gonost mondánd az Isten törvényének nagyobb által hágoja, hogy nem mint a' ki mást valakit meg-utál és átkoz. *Kijöv. 22. 28.*

Harmadik környül álló dolog nem egyéb, hanem a' meg-tselekedtetett dolog, a' melly által a' meg-botránkoztatás lében. Így az Istennek ígéjet meg hamisítani és annak titteletit meg fertzeteni sokkal utálatosab az Isten tekinteti előtt, hogy nem mint az ember bavianak meg hamisítása, avagy az emberi rendelésekkelés Törvényekkel való visssa-eles: Szinténigy a' kár és a' bosszúság mely a' mi felebarátoknak bémélyé élete ellen tselekedtetett, utálatosab botránkozás, hogy nem mint az ő külső jóvainak és berentseinek elvonása, és a' kár, mely a' mi vétünkkel az ő Lelke ellen Vagyon, Utálatosab, hogy nem mint egyéb bosszúság mely a' test ellen tselekettetett.

A' Negyedik. A' hely, a' melyben tselekedtetik a' Vének; ez környül álló dolog berént, az a' ki bol avagy tselekezik valamely dolgot, mellyel a' kegyességh avagy igazság meg bánthatik, ezis közönséges helyen peniglen: Példának okáért, az Ecclesianak gyülekezeriben, a' piatzon, avagi akar mely emberek gyülekezetiben, a' közönséges akadálájra botránkozásra nézveis, nehezebben vétkezik, hogy nem mint hangian azont othon a' maga tulaidon hazánál, avagy. Agjas házában mendotta avagy tselekette volna.

Az Ötödik. A' vég, Erre nézve, az a' ki az utolsó bűkségtől kénberitetvén, titkon másnak elvebi oly marháját, a' mellyel az éhségnek eleit veheti es eletett meg

meg tarthattja, kevesebbé vetkezik, hogy nem mint a lator a ki az utokat még állja, és az uton járokat meg fosztja, csak erre a végre nézve, hogi: mások károk által meg gaz dagulhasson.

A Hatodik környul-álló dológ, a Mód, Igy a ki tselekedetiben tisztátalan léend, nehezebben vétkezik és nagyobb botránkozásra vagyon, hogy nem mint ha fiveben csak tisztátalan gondolatot fogadna: Igy azis, a ki feréntségéből és el bánt gonoszságból, és az Istennek meg vetésére s-utálására vétkezik, a hamislágnak magosslab gráditására hág fel, hogy nem mint a tudatlanságból, erőtlenségből, avagy össze zűrt-zavart és fel háborodott indulatból, lőtt volna az esett vetek. *Hasonlatosképpen*, a sídoknak bűnök kik az ő alkalmátlan fenyegetésekkel Pilátust, az Ur Jesus Christusnak hamis karhoztatására kenberitettek az bűnnek magosslab gráditása volt, hogy nem mint az Pilatusnak vetke, ki az ő bávoknak helt advan, a Christus ellen sententiát mondott. *Ián. 19. Az. Utolsó*, az üdö. Ezis a bűnnek még nehezítésére nem keveset bölgál. Mert a rend berént valo engedetlenység ebben a kegyelemnek idejében az Isten hivatallyának akarát berént valo még vetése az ezközök bőségében sokkal karhozatofabb, hogy nem mint azok az vétkek, a mellyek a tudatlanságnak és a vaklágnak napiaiban, mikor még ilyen ezközök nem volnának tselekedtettének. (2. *Per. 2. 21.*)

*Igy lattuk az het környját allo dolgokat, a Mellyekre nevezve a bűnök még nehezítésenek és kissébbésithetnek. Az bűnnek meg nehezítésenek második modja ez; A' bűnök-höz bűnöket adni; Es ezis fokképpen lében, Először mikor edgyik * bűn a másukra jó, Eggyik bűn az Másikat éri. Igi vétkezet David, mikor Paraznaságához gyilkoságot adott: Másodszor mikor ugyan azon egy vetek kéttöztetik meg, avagy kétfereztetik meg. Az gyakorta tselekedtetik, Harmadszor, mikor a bűnben feksünk és azokban mégtérés nélkül alusunk.*

Igy ebűnkben két vennünk, hogy az véneket és a hoššu idejűeket, kik az Ecclesiában élnek, nem két

kel tellyeffeggel kárhoztatni, az eő magán valo bűnő-kért, hanem azokban valo végig meg maradáfért, és azoknak bűntelen valo gyakorlásáért; Az meg tfelekedett vétkek az embereket kárhozátra méltokká teszik, de azoknak végiglen mégtérésnelkül valo gyakorlása semmi nem egyéb, hanem az mi kárhozatot hoz es berez.

Mert mint bintén a' vitezkedő Anya-bentegyházban az embereket ki rekeztik à gyülekezetből nem u-gy az eő bõrránczófokért, mint az eő meg átal-kodáfokert: Így leßen binten a' dologa' győzedelmes-
kedő Anya bentegyházbanis.

A' Mennyek orbága bezároltatván leßen az embe-reknek, nem u-gy az eő meg tfelekedett bűnőkért, mint azokban meg terésnelkül valo feküvésekért; Illyenképpen tfelekeszik Isten azokkal, a' kik az Ec-clesiában éltenek elkárhoztattanak, azok ónnõn ma-gáért, az igaz hitnek meg térésnek fogyatkozásá-
ért.

Interünk itt minnyájan, bõrgalmazosan õrizked-gyünk, hogy semminemü bűnben ne feküdgdyõnk, es ha történnék, hogy valami bűn belénk binlené magát, hirtelen megtérjünk, hogy azt, annak gyakorlásával, ne õregbetsük, es így magunkra hirtelen valo kárkoza-tot ne vonnyunk 's ne berezzünk.

Harmadszor, ugyan azon egy bűn nagyobbá avagy kisebbé tetetik. *Négy módon, a' graditsoknak báma berént, az mellyeket minden vétkeknek tfeleküvéseben b. Ja-cab feljegyzet, A' Késertetet, fogontatást, szülést, és veghez vitelt. Az tfelekedendõ bűn à késértésnek elsõ garaditsában ez, mikor az elme valamely hirtelen va-lo mozgással a' gonosznak gondolására bõrgalmaztatik, meg tflatik, és edgybers 's-mind annak valami gyõ-nyörkõttetéssel tiklandoztátik, mert az elmében fel inditatott gonos és meg veséttmozgás mely a' test-ből, õrdõgídl, avagy külfõ érzékeniségekből bevére-tett, hasonlatos a' vízben vettertetett hál fogo Maß-laghoz,

* 3. Bűnnek négy graditsfi.

laghoz, mely a' halat gyönyörkötteti, édesgeti és megkóstolásra felindítja.

A' *Fogontatásban való vétek* ez, Mikor az elmének gyönyörködtetéséhez, az akaratnak eggyezése, és végezése járól, az elgondolt gonosznak meg tselekedésére.

A' *Szulásban való vétek* ez: Mikor végben vitették, hozzá járulván az elmének és a' Testnek minden erei, és tselekedetre való tehetégei.

A' *véghez vitelben való vétek* ez: Mikor az emberek a' ho'ssu ideig való szokás miatt, és annak gyakorláto'ssággal büntelen való meg tselekedése miatt a' bűnben ugyan uralkodo erőt vőttének Mert ugyan azon vétkeknek gyakorta és büntelen való tselekűvése, a' bűben gonos meg ve'stett benyomást hágy és berez, az erős avagy hirtelen való hajlandóságot, akarmely gonosra, a' mint ez előtt tanétottuk. A' bűnösnek pedig ugyan el vege'stetett, és mint egy meg ért bűne halált nemz: Mert a' bűnnek tselekűvése való szokás az sívvnak meg keményedését nemzi. Az bűnek meg keményedése Penitentia tartatlanságot, a' Penitentia tartatlanság, kárhozator.

Ez Gradsok között az első leg kisebb; és az utylso mindenikkel, leg nagyobb; Ugyan azon egy bűn kisebb a' késértésben, hogy nem mint az fogontatásban, és kisebb a' fogontatásban, hogy nem mint az bűlésben, és nagyobb az véghez vitelésben hogy nem mint az felsőkben.

MA'SODIK SZAKASZ.

Továbbá * ebből a' tudományból a' bűnnek megnehezítéséből és kisebbítéséből esbűnkbe vehetjük hogy. *Nem minden bűnök egyenlők avagy hasonlók.* A' mint régen a' Stoicusok és azoknak követői hamissan képzették, és álmadozták: Mert a' sok és pámtalan magán valónak eddiglen való be hozásokból

meg

* A' bűnök nem egyenlők.

meg mutattátott, hogy a' bűnöknek gradiusi vagynak, némellyeknek kisebb, némellyeknek nagyobb, és némellyek súlyosabbak és mind Isten's mind emberek előtt utálatosabbak, és hogy a' helynek, ideőnek, és bémélynek környül álló dolgai, és a' tselekúvésnek módgyai a' bűnnek meg őregbétése és kisebbétése felette igen fokot szolgálják.

Ellen vetés.

DE azt mondhattya Valaki: A' bűn semmi nem egyeb hanem azoknak meg tselekúvése a' mellyeket tselekedni tilalmasok és nem szabadok, ez pedig mindenekben a' kikvéikeznek egyenlő, annakokaért ő magok is a' bótárához áfok egyenlők. *Felelet:* Akar mely bűnben nemtsak azt kel meg gondolni az mi meg tilalmaztatott hanem az okatis miért legyen tilalmas, és nem szabad. Ezért tudnia illik mert az Istennek törvényt meg rontya, és az eő igéjében ki-jelentet akarattával ellenkezik: Az Istennek Törvényének pediglen, semmi oly törése nintsen a' mely inkább avagy kisebbé, a' Törvény szerzőnek, akarattával, az Istennek tudni illik, nem ellenkeznék, „z' az Isten Törvényének edgyik általhágása inkább ellenkezik az Isten akarattával az másiknál.

Az által hágások is a' mellyek bámszerént többek inkább ellenkeznek azzal, hogy sem az kevesebbek mert melynel inkább őregbedik és nevededik a' bűn, annál inkább, az Isten haragya is a' bűnös ellen fel gerjed és fell lobban.

Továbbá ha ki mégis azont állarja: Hogy a' bűnnek természetű isak abban állyon, hogy a' bűnös az eő neki fel tétetett Celtúl el téved, és el tantorodik és az ő tisztinek Istentől eleiben irattatott határa mellől el megyen, azt által hágja és ennek őkaért, erre nézve mindenek egyenlők, *Ezt kel felelni:*

Nem igaz az, hogy az a' ki Istentől neki adatott tisztitől kevesebbé távozik avagy tántorodik el, hasonlatos volna azok, a' ki inkább el távozik, Mert ugyan a-

zon egy bűnnek állatnyára nézve, külömb külömb gráditsi vegynak, à mellyekre nézve eggyik az máfíknál nehezebben vétkezik, az hetedik parantzolatban, mikor Isten tiltja à paráznaságnak tselekedetét, ugyan azon véteknek három gráditsit tiltja meg? Tudnia illik: *Először* à bűvnek paráznaságát à mely az tisztátalan es rendeleitlen indulatokban áll. *Másodszor* az nyelvnek paráznaságát, à mely, à meg vesített tisztátalan es faitalan beszédekben áll. *Harmadszor*: Ömagát azt a' tisztátalanságnak és meg feriesztetésnek tselekedetét mely à testől bereztesetik.

Nem mondattathaták peniglen, à ki ezt à parantzolatot csak első gráditsában segít meg, bintén olyan Törvény meg törőnek, által hágonak, mint az à ki à második és à harmadikra lépett és hágott, igaznak lenni azért meg tapasztaltatik, hogy az Isten Törvénye ellen tselekedett vétkek nem egyenlők, de némelleyek, kissébbek némelleyek peniglen nagjobbak. A' bűnőknek töb eféle külömbbségis avagy még válastrási talattathatnak, P. O. Az első tábla ellen valo fő bűnők, nagjobbak a' második Tábla ellen valo fő bűnőknel, mind azonáltal, semmiképpen nem kissébbek à második tábla ellen valo fő bűnők, az első tábla ellen valo Ceremoniai Tisztbeli tselekedet által hágásoknal, de azokkal à mellyek eddiglen mondattanak, mostan meg elégedgyünk.

H A S Z O N.

ENnek az Tudománnak haszna sok es külömb külömb féle, *Először* tanéztatunk itt mi legyen az embernek bűve az cő * természetire nevezve, tudni illik meg vesített tisztátalan kűt feő, à melyből ebben az életben à meg vesítetttségnek és romlandóságoknak folyamati bármaznak à mellyek bámlálhatatlanok bármokra nézve: Minemű ségekre ártalmasok, Gráditzokra rettenetesek, Cselekedetekre nézve peniglen veszedelmesekek. Mert innen bármaznak à sok külömbbségek es folyanak bőség-

Isten mert a mi gondolatinknak két bizonyfági vagy-
nak: Az Isten és a magunk lelki-ismereti: Az Isten
az első és fő a lelki-ismeret második, a melly az Isten-
nek hogy így bolygok alá rendeltetvén neki bizony-
fágot tében avagy az emberert avagy az ember ellen.

Minek okaért a Lelki-Ismeret semmi nem egyeb ha-
nem az értelemnek egyik része, a mellyel, ki kimeg
ismeri mit gondoljon, mit akarjon és kívánnyon és
mi módon tudjon, gondoljon avagy akarjon akar
jot, akar gonoszt, a meljhez járól im ezis hogy a Lel-
kiismeret nemcsak a mi gondolatinkat Elménknek in-
dulatit esküldő tselekedetinket ismeri, hanem azo-
król egy bers'mind bizonyfágotis tehet Istennek vagy
mi érettünk vagy mi ellenünk.

Igy láttuk mi legyen a lelki-ismeret, lássuk meg
Immár másodszor, mi legyen az ő Természeti álla-
pattja akar mely Emberbenis.

A' mi ezt a természeteti állapotját avagy tulajdonsá-
gát illeti minden lelki-ismeretnek, tudnunk kell, hogy
a' lelki-ismeret a' méltóságra és a' hatalomra nézve
az Isten és ember között köz helyre tetettetett, ugy
annyira hogy jollehet az Istennek alája tetettetett, de
az emberen felyül helyheztetett.

E' peniga' lelki-ismeretnek természetbéli állapotja
két részből áll. Az első a' lelki-ismeretnek Isten-
nek és az ő igéjének alája vettetése, a' melly alája-
vetésről e' Regulát kell meg-tartanunk: Hogy csak
az Isten kötelezheti az ő igéjével a' lelki ismeretet,
kenberitvén őtet akarmelly tselekedetiben, avagy hogy
a' bűnért vádolja, avagy megmentse a' jo tselekedetért.

Meg-kötelezi pedig az Isten leg-tulajdonabb-kép-
pen a' lelki ismeretet, melly a' következő okok-
ból nyilván való lehen. Első ok, mert csak ő egyedül a'
Lelki ismeretnek ura, a' ki egyedül teremttette azt,
és egyedül igazgattya.

Második ok: Mert csak ő egyedül a' Törvény-ado, a'
kinek hatalma vagyon a' Leleknek meg-tartására és el-
vestésére az ő törvényének meg tartásáért, avagy
meg-töréseért, mert így áll bent Jacab *ino. 4. 12.*) E-

gy a' Törvény szerző, a' ki meg-tarthat és el-vefzthet. Efa-
 ias-is azt mondgya: *Az Isten a' mi szabaditonk. Isten a'
 mi Törvény szerzőnk, Isten a' mi királyunk ó tart meg min-
 ket.* (Esa. 33. 22.). Harmadik ok: Mert az Isten kívül
 nintsen senki, a' ki az embernek lelki ismémentét meg-
 ismérhesse, a'ban belé nézhessen, és minden tseleke-
 detiről ítélhessen. Innén mondgya Sz: Pal; *Ki isméri a-
 zokat a' melyek az emberéi, hanem csak az embernek lelke
 a' melly ő benne vagyon:* (1 Cor. 2. 11.

Negyedik ok: Mert csak az Isten az egyedül, a' ki a'
 lelki-ismémentnek szabadtságot nyújt és ad, és azt bátor-
 ságossá teheti az ő tulajdon törvényére nézve.

Innen következik, hogy semminémű Embernek
 Törvénye avagy magatul való parantzolattya, maga
 tulajdon hatalmával, és erejével, a' lelki-ismeretet
 nem kötelezheti, hanem csak az Istennek meg iratta-
 tott igéjének hatalmával, avagy annak valami részével,

Hogyha annakokáért, ez Ellen-vetés lenne. Szükség
 alaja vetterésnek engedelmeségével az Magistratu-
 soknak engednünk a' lelki ismémentét. *Róm 13. 5. A' Fele-
 let ez:* kell ugyan alájá vetterésnek engedelmeségét
 mutatnunk, az Istentől rendeltetett külső hatalomnak,
 és engednünk kell az Magistratus Törvényinek a' ha-
 ragtul való félelemért és a' büntetésnek eltávoztatásáért. De
 nem a' meg mondatott lelki ismeretnek hatalmaért, avagy
 az emberi Törvényeknek hatalmokért egyenesen, és
 tulajdonképpen, hanem az Istennek parantzolattjának lel-
 ki-ismeretiért, a' ki mind a' magistratust, mind annak
 hatalmát berzi, rendeli, és állattya. Ez az, a' mely a' lel-
 ki-ismémentet tulajdonképpen, meg kötelezi: ennek az
 egynek erejével és hatalmával, erősek és hathatok az
 emberi Törvények.

Mert magán sem a' külső és polgári, sem az Ecclesi-
 abéli törvény bolygaltató hatalomnak nintsen a' lelki-
 ismémenten kényszerítő hatalma, a' mint a' Papisták akar-
 ják. Okai ének ezek:

Első ok: A' kinek tulajdona, a' lelki ismémentet valame-
 ly halalos bűnnek büntetésére kötelező Törvént ber-
 berzeni. (a' mint

mint bolnak) annak , ha nem a' meg tartásra , avagy csak az elveſtésre való hatalomis, méltan és igazán tulajdonéthatatik, mert a bűn a mely azoknak a Törvényeknek meg töreféből foly , oka a' kárhozatnak és halálnak. De semminémű külső avagi Ecclesiabéli Törvény ſolgáltatásra , való hatalomnak , az ő tüle adattatott Törvénynek , bétöltéséért, avagy meg töreféért , meg tartásra és el veſtésre való hatalma nintſen ; hanem egyedül csak az Iſtennek , a mint a Sz: Jacabnak oda felljeb elő hozott mondása bol, meg tet-czik. (Iac. 4. 12.)

Minek-okaért ſem nem az külső polgári , ſem nem az Ecclesiabéli Törvény ſolgáltatásra való hatalome , hanem egyedül csak az Iſtenè, Törvényeket állatni, ſerzèni , és a Lelki-ismeretet tulajdonképpen meg kötelezni.

Masodik ok : Valaki oly Törvényeket ſerezhet , a mellyek binten ugy kötelezhetik a lelki ismeretet mint az Iſtennek Törvényei, annak hatalmais vagion a vallás rendinek , és az Iſten tiſteteleinek igazgatására , rendelésére , mert lelki-ismeretben meg kötelezni , nem egyéb , hanem azt tſelekedni , hogy vagy mentſen meg , az Iſtennek tettző jo tſelekedetekért , vagy vádollyon a bűnért , mellyel Iſten meg bántatik , és boſſuſággal illetik. De ſem a külső ſém az Ecclesiabéli Törvény ſolgáltatásra való hatalomé , a vallásnak rendit és az Iſtennek tiſteteletit igazgatni és rendelni, mert az , az emberi Törvényekkel , a menyiben emberiek , nem támaſzkodik , és azoktul nem füg. Mert az Iſten a Sidoknak a meg izentetett veſedelemnek csak az egy okát állattya , és adgya eleikben, *Eſai. 29. 13.* Mert *ők az ő tiſzteleit , a mellyel tiſztelik emberek parantzolattya*bul tanulták Ugyanazon vétket feddi meg a Chriſtus: *Már. 15. 9.* *Hiyábat iſztelték engemet (mondván) tanítván azokat a' Tudományokat, a' mellyek az embereknek hagyományi.*

Itt a Papiſtak elő állanak s' azt mondgyák : Az embereknek parantzolatint csak azokat kell itt érteni , a mellyek

mellyek avagy ellenkeznek az Isten parantsolatival , à mellyek magokban tilalmasok, avagy à mellyek tellyesféléggel hasontalanok , és hiyába valók , ugy hogy sem az Isten parantsolattyabol , sem sugallásából , és semmi hatalmából nem rendeltettenek.

Felelet. Igaz jollehet, hogy azok az embereknek parantsolati tilalmasok vóltanak : De miért kérlek ? Mert nem azért, hogy azoktól a' parantsoltatott volna meg , à mi magában tilalmas és az Istennek hatalmával ellenköző dolog , hanem hogy à magában szabad dolgokat, az Isten tisztelettinek mint egy sükséges részt parantsoltak , és à Vallásnak derekas Fundamentomát azokban lenni állatták: A' Pohárnak avagy a' Tálnak külső részét meg tisztétani , és minek előtte az aztalhoz le ülnek , à kezeket meg mosni olyan dolgok , à mellyek a' külső bokáfrá nézve egy általilyában szabadok , mind azon által olvasluk hogy à Christus azért à Phariseusokat felette igen keményen meg feddette , és dorgálta , bizonyára nem egyebokra nézve hanem hogy azokat à dolgokat , nem ugy rendelték és tartották , mint külső dolgokat , hanem ugy mint Isten tiszteségére nézőket , Mát. 23. 25. Az sem ellenkezik az Isten igejevel , ha ki külső polgáriavagy Városi tekintetre nézve , az Etelnek , avagy italnak , és údónek külömbsegit meg tartya. Mind azon által azokat a' dolgokat Sz: Pál Örökösk tudományának , mondgia lenni. Mi okra nevezte kérlek ? Vagy hogy azok magokban gonoszak (rossz) voltaké ? Nem itelem; hanem azért hogy azok a' Vallásnak neve és sine alatt Parantsoltattanak vólt , mint ha azokat Isten , az ő tiszteletire sükségeseknek lenni kívánná.

Harmadik ok: Az Isten a' lelki-ismeretet minden ő Törvényitől üressé rőtte, azokon kívül , a' mellyek az idősségre sükségesek, innen mondgya Sz. Pál Col. 2. 26. Ha meg holtatok à Christussal , meg szabadultatok az Világnak bűnjétől. Es Gal. 5. 1. A' szabadságban azért, mellyel minket Christus meg szabadott , álljatok meg , és ne kötelezzétek meg ismét magatokat szolgálatnak igájával.

val. Immar pedig, ha ettől az engédttetett szabadítség-
tul szeréztetett valamely Törvény bõlgáltatásra való
hatalomnak emberi Törvényi, a' lelki-ismeretet tu-
lajdonképpen meg kötelezhetik, azért avagy à meg-
mondatott szabadísgot tellyességgel el vegyék, avagy
csak meg külsőbbetsek bákseg: De egyiket sem tse-
lekedhetik, mert az, à mi à tetteleséb és felsõb hata-
lomtól tudni illik, õ magátul az Istentől engédttetett,
az el nem törölthetetik, és meg nem másoltathatta-
tik az ala való akar minemü emberek hatalmatul.

Negyedik ok: Az emberek à Törvényeknek szerzésé-
ben allatásában tudatlanísgok, és tévelygések alá vet-
tettenek: Nintsenis senkj, a' ki vagy magának vagy
másnak bizonynyal azt ígérhetné hogy semminemü
résben, avagy környül álló-dologban, meg nem tsalat-
tatnék, és meg nem tsalattatott volna, hogy hogy
kötelezhetné meg tehát az, a' mi fogyatkozásoknak,
Tevelygéseknek, és különbb különbb féle tökéletlen-
ségeknek alája vettetett, bintén ugy a' lelki ismeret-
tet, mint az Isten Törvényi, a' mellyek õnnön magá-
nak az igazísgnak mértékj?

Ötödik ok: Az alsõb hatalom nem kötelezheti meg
az felsõbbet: Az emberi ítéletek pedig, és azoknak
hatalma, aláb valok az lelki-ismeretnel; Mert az em-
bernek lelki ismereti hogy minden emberi íteleteknel
fellyeb való légyen, avagy csak az természetí világos-
ísgnak kised maradék bükraja, mely meg maradt,
elegségeslén tanéttya. A' Isten kinek kinek bívében
fel emelte az õ Törvény békít, és oda à maga hely-
ére, nem valami teremtetett állatot helyheztetett, ha-
nem a' lelki-ismeretet melynek azért vagy on mind-
eneknek íteletínel fellyeb való íteletí az Isten alatt,
kinek igazgatásíval az íteletek gyakoroltatnak, és tör-
vények szeréztetnek.

Ezekkel az erősségekkel a' Papistak ellen nyilván-
ísggal élhetünk, hogy a' külsõ polgári, és Ecclesiabé-
li Törvény bõlgáltatásra való erőnek, à lelki ismeret
ellen kenberítõ hatalma nintzen, 2; hogy az emberi
Törvé-

Törvények binten oly tulajdonképpen kötelezhetnék meg lelki-ismeretű embernek, mint az Istennek Törvényi.

Eddiglen az lelki-ismeretnek Alaja vetéséről, a' mely az ő természeti első állapotja: következik a második tudniállik, a lelkiismeretnek hatalma.

a' Második természeti állapotja, avagy tulajdonfága a lelki ismeretnek nem egyéb, hanem az ő hatalma a' mellyet az emberhez gyakorol, midőn őtet az ő víszelt dolgaira nézve, avagy vádolgya, avagy menti. Ez igaz Sz. Pálnak amaz mondatában. Rom. 14. 23. Valami hitből mintzen. z. Valami nem valamely bizonyos és Isten ígétől függő ítéletnek es lelki-ismeretnek kibővítéséből lében, akar mint ítéllyenek a felől az emberek, de bűn az.

Hogy ez világosabban meg tessék, tudnunk kell, hogy a' dolog háromképpen mondhatik hitből nem lenni. Először b' mikor kételkedő és akadozó lelkiismeretből lében, a' mint azoknak szokott lenni, a' kik tudatlanok: A' mineműek az első Ecclesiában bámtalan sokan voltak, kik jölehet az keresztényi szabadság felől sokat hallottának, mindazon által semmiképpen el nem hithetették magokkal, hogy Christus fel ménetele után az étkeknek külömbfégi még nem maradtak volna, és azért nékiek bizonyos étkeknek nemével nem volna szabad élni, hogy ha immar azok közzül valaki, díbnó húsnak ételére, avagy más ételre, a' mellyet meg tiltottnak lenni hamissan ítéltének, kényszerítetett volna, a' bizonyára azzal a' tselekedetivel vétkezett volna, mert a' kételkedő lelki-ismerettel tselekedte volna. Ezt Sz. Pál Apostol nyilván való igékkel erősíti Rom. 14. 14. 23. Tudom és el hittem az Ur Jesus által, hogy tisztátalan semmi nints magában (z. természetire nevezve) hanem annak a' ki íél valamit tisztátalannak lenni, az néki tisztátalan. a' kipedig kételkedéssel eszik. lelki ismeretiben kár.

a' Lelki-ismeret Hatalma.

b' Kételkedő lelki ismeret dolga.

kárhozzatott, mert nem hitből eszik.

Másodszor : Mikor valami tévelygő lelki-ismerettel lében, *a* a' sem hitből vagyón, és azért bűn. Ezért a mise bõlgáltató Pap vétkezik, misét bõlgáltatván, ha bintén el hitetiis azt a maga lelkiismeretiben, hogy az a dolog a mellyet tselekebik Istentül rendeltett légyen : így az Eretnekekis, mint Eretnekek halnakmeg, jollehet meg halván, tellyességgel el horetik magokkal, hogy azõ vélekedések eggyez az igazsággal, hasonlatos képpen úgy itelhet valaki, hogy a paraznaság avágylopás köz dolgok legyenek, és azoknak a' bűnöknek, meg tseleküvéért szabad lelki-ismeretetü lehet, miképpen az első Ecclesiának idejében sok pogányok itéltenek. *Kerdetik* már, ha azok a tselekedetek az el hitetett emberben bűnök legyeneké avagy nem? *Felelet.* Nyilván vagyón hogy azok a' tselekedetek, *Tévelygő lelki-ismerettel* tselekedtettenek, annak okaért bűnök a' tselekédõ bémélyben, mert az itéletnek tévelygése avagy vétke, annak természetit, a mi magában gonos, el nem törölheti; A' gonos magában vagyón, és meg marad gonoságában, ámbár a' lelki-ismerét, ezerberis ellenkező dolgot mondgyon.

Harmadszor : Mikor valami ellenkező lelki-ismerettel b lében : Mert az az ellenkező nagy vétket rekebt magában, mely a' tselekédõ bémélyben bűn. Például legyen nekünk Valamely Uy kerebtyén, a ki minden esküvéseket tilalma soknak lenni itél :

Az vitettetvén a' Magistratushoz, hogy magát esküvéssel, lelki-ismerete ellen kötelezze, félelemtül vagy egyeb oktúl viseltetvén : *Kerdetik* immár, ha vétkezette, avagy nem? *Felelet:* vétkezett, úgy vagyón, nem abban, hogy meg eskütt, (mert Isten rendelse) hanem azért hogy esküvéset vétkes és gonos modval tötte le, .z. azõ mága lelki-ismereti ellen, és hit nélkül.

Így

- a* Tévelygő Lelkiismeret dolga.
- b* Ellenkező lelki ismeret dolga.

Igy nyilván vagy on , hogy a' lelki-ismeretnek nagy hatalma vagy on minden dolgoknak tselekedetéken és mondásiban a' mely minket sok hasznos és szép dolgokra int.

1. *Elször* ha azok a' mellyek a' lelki-ismeretnek io és elégfészes igazgatása nélkül vagynak , bűnök ; Tehát sokkal inkább azok a' mellyek lésnek az Isten igejének igazgatásánélkül , bűnök lésnek : Mert az Isten igejének igazgatása nélkül , nem igazgathat io l a' lelki ismeret , hogy ha pedig Isten azt a' mi az ő igejének igazgatásánélkül lés , bűn gyanánt tartja , tehát kétség nélkül , elégfészes az Istennek igéje , mindennemű dolgainknak idvőssészes Célrá valo igazgatására , ugy annyira hogy csak egy fell vőtt kenyér morsalékotis ugy igazgathat , hogy az , az Isten ditsősségére szolgálhasson. Mellyek ha ugy nem volnának , nyavalyás lenne az embereknek állapattja. Mert akkor nem lehetne az , hogy mi bámtalan sok dologban meg ne ütköznénk minden czköznékül , az Isten igéjen pedig nem egyebet hanem csak az Uy es ow Testamentomnak irását értem mellyek minden tselekedetinknek igazgatására elégfészessek :

A' mi a' természetnek törvényet illeti , io l lehet elég oktatást foglaltat , mind azonátal meg veset , tökelletlen , bizonytalan , és valami igaz vagy on abban , s jo találtatik , az az Istennek meg irattatott igéjében vagy on.

2. Továbba , Tanittatunk it hogy az jonak tselekedetire , semmiképpen nem elégfészes csak a' jo igyekezet , ha egybers mind a' lelki-ismeretis az Istennek azt a' tselekedetet teczzeni nem bizonyittja , es mondja. Minemű nagy azért a' segeny kössleghnek tudatlanfaga , ki magával hamisan el hitette hogy ő jot tselekezik , és Istennek teczik , csak az ő igyekezeti és fel tőt czellya a' dolognak tselekedeseben legyen jo.

3a *Harmadszor*. Innet teczik meg hogy minden emberi gondolatok , és teczéssek , mellyel a' babonások az Istent tisztelni akarjak bűnök legyenek , mert

ezek felől a lelki ismeret azt nem mondhattya, hogy Istennek teczenek, holot az ő igejével ellenkeznek, a mint kiteczik. *Esa. 29. 13.* Holot ezt mondja az Ur, *Mivel azt a Tisztelitet a' mellyel ez a' nép engemet tisztel, emberek parancsolattyaol tanulta : Annaokáért az ő bűsinek bűltsege el vész, és az ő értelmesinek értelmesse el reyti magát : Márk 7. 7.* Hiában tisztelnek engemet tanított van azokat a' tudományokat, mellyek az embereknek parancsolati.

Utolszor. Meg tanullynk innen, a hogy az Isten igéjének es akarattyanak nem tudása, igen veszedelmes, ugy mint, ki az embernek egész életet, bantalan sók bűnökkel, és botránkozásokkal fedezibe. Közönsegesen az emberek, ha az hamis esküvéstől, gyilkoságtól, lopástól, és paráznaágtól magokat meg tartoztattyak, azt itilik hogy ők igen nagy dicséretet érdemlenék, holot igaz ez, hogy ők valameddig az tudatlanságnak sárában fetrengenek, mind addiglan üressék az lelki ismételtnak io igazgatásánélkül, mely vagyon az Isten igejének mértéke berint. Az honnan leßen hogy minden ő tselekedetek, jollehet ő magokban, mind jok 's mind szabadok legyenek, nekik mind azon által, bűnül tula ydonittatnak. Mert akár egyenek, akár igranak, akár vigyázzanak, akár vegyenek, akár adgyanak, bollyanak, akár halgassanak, akár könyörögienek az ő bókások berént és az Istennék tiűtességet adni 's tenni igyűkezzenek, mind azon által egyebet nem tselekeűnek, hanem bűnhöz bűnt adnak, mert azokat az tselekedeteket avagy tsak bókásbol tselekeűk, vagy bűkűsegek okáért, mint az barmok tselekeűnek és nem hiből, mert az Isten akarattiyát, a dolgoknak tselekeűvesében avagy azoknak el hagyasában, nem tudgyák.

Ezeket ebűnkben vévén fel kel serkennűnk az Isten igéjének bennűnk valo ő regbitefere es fel keresefere, hogy minden mi dolgainkban, az Istennék torvenyi es bizonisagi tanatsink legyenek *Solt. 119 24* hogy azokra figyel mezheűsűnk, es nézheűsűnk mint az fűtet helybe rogyogo és fenyelkedő lámpásra. *2 Pet. 1. 19.*
 a A' sz : irás nem tudása veszedelmes, Es

Es az Szent Peterrel azt mondhasuk, mikor neki az Christus az mélyre parantfolta vala vinni hajóját, es hal fogásra hálójat meg vetni. Mester ez egész eyel fáradozván semmit nem fogtunk, mind azonáltal a te nevedben, az az, a berint a mit parantfolz, meg vetem az hálóat.

NEGYEDIK RES'Z.

AZ lelki ismeret esetinek meg különböz-
tetéséről.

Eddiglen ennek a tudománynak fundamentomit meg magyaráztuk; következik hogy immar a' lelki ismeretnek kérdésire mennünk. Ezek az emberre nézve így különböztethetnek meg: Mert a mikeppen az ember különbömb különbö módon gondoltatik, tudnia illik, avagy csak külön, magában, avagy másra valo tekintetre nézve, a menyiben valaniely társaságnak tagja: Így különböztethetnek meg az lelki ismeretnek kérdései: nemel-
mellyek illetik az embert *ő magában*, nemel-
mellyek pedig *máshoz valo tekintetre nézve*.

Vagyon pedig tekinteti avagy az Istenre avagy akar-
melly más emberre nézve. Az menyiben Istent nézi ke-
rebtyn nevet visel magával, az az, a' Christusnak tag-
ja. Kinek ez titbi, hogy az Istent meg ismerje, es ti-
bte, az ő igéjében ki jelentetett akarattya berint. A
menyiben az embert nézi, rebe a' testnek, vagy vala-
mely társaságnak tagja. A kérdések pediglen, mellyek
nezik az embert, az menyiben valamely társaságnak
tagja, három félek, a társaságnak meg különböztet-
harom nemei berint, mert minden ember avagy ház-
népnek, avagy Ecclesiának avagy közönseges polgári társa-
ságnak tagja. Hasonlatosképpen a' kérdések is, nemel-
lyek nezik az embert, a menyiben valamely ház-népnek
tagja: nemel-lyek pediglen a' menyiben Ecclesiának ta-
gja, nemel-lyek pediglen végezetre a' menyiben közön-
seges társaságnak tagja. Rövideden azért meg mon-
dom, minden kérdések avagy a lelki ismeretnek aka-
démiai három rendre vitethetnek. A' mellyeknek

első rendiben az ember gondoltatik a menyiben ember. Az másodikban a menyiben nézi ember az Istent. A harmadikban a menyiben tagja valamely társaságnak ez három közül; az az, avagy háznépnek, avagy gyülekezetnek, vagy közönséges társaságnak.

Az első rendnek kerdesi az melyben az ember csak csupán magában a menyiben ember gondoltatik, hármak:

Első Mit kel az embernek tselekedni, hogy az Isten kedvében járasson, és abban meg tartassék.

Második. Mi okon lehet bizonyos időssége felol lelkismeretiben.

Harmadik. Mi módon gyámolissa fel magát, mikor el lankat, és meg háborodot elmével vagy on. Ezekről rendel.

Ö T Ö D I K R E ' S Z.

AZ első es fü kérdésről, mely nézi fajat önnön magában az embert.

E L S Ő K E R D E ' S.

Mit kel az embernek tselekedni, hogy az Istennek kedvében járasson, és abban meg tartattassék?

Hogy ezt a kérdést jobban meg érthessük, néinümenü fundamentokra kel vigyaznunk: Mellyek közül ez légyen első. Jól meg kel mi nekünk gondolnunk, és elménkben hánunk. Mi módon mi foda esz-kézek által vigye Isten az embert az idősségre. Mert mi képpen az Isten másokot meg tart, így ha kevannya, hogy ő-is meg tartattassék, ugyan azon ezközökkel kel élni, mellyek által, láttya hogy másokis meg tartatnak.

E L S Ő S Z A K A S Z.

AZ ember idősségenek berzésében es munkálkodásban, az Istennek két kíváltképpen valo tseleke-

Ilekedeti láttatnakrend berint: Az első kegyelemnek még adása, és ez után, a' másodiknak is kiszolgáltatása.

Istennek ez első tselekedete, más tiz tselekedeteket foglal önnön magában.

1. Az Isten az embernek meg engedi az idősségnek külső eszközit, kiváltképpen az igének szolgálattját; és egyebet's-mind valamelykülső, avagy belső kereltet botfát ő reája, hogy az által az ő természetének engedetlenséget meg törje es meg hodoltsa, hogy így az ő akarattjának engedgyen.

Mint ez világosson meg tetczik a' tömlőtzt tartanak, és amáz Sidoknak példajokból, kik az Sz: Peter Prédicattojára meg térének *Act. 16. 27. és 28. 2.*

2. Ez végben menvén, az embernek elméjét mindgyárt az Törvény felől való gondolkodásra víbi Isten, es abban közönségesen meg mntattya, mitfoda legyen az jó, mitfoda a' gonoz, mitfoda nevezetsek es mitfoda nem nevezetsek véteknek.

3. Az törvény felől való ily nagy gondolat után, az Isten az embernek maga saját vétét kiváltképpen való modon latnia adgya, es inkább seme eleiben tette.

4. Mikor már büneit látta volna, az Isten az ő bivet az törvenytől való félelemmel, az az a' büntetésekkel, és a' Pokoltól való irtozással meg illeti, es így az ő időssége felől való kétségben esefre kényszeríti, tudván azt hogy semmi jó ne talaltassék ő benne. Ez négy tselekedeti Istennek nem az kegyelemnek gyümölszei tulajdonul; Mert az meg vettetet emberis elmehet eddiglen; hanem az Istennek *eleve el készű munkái*, mellyek meg előzik a' kegyelmet. Az következő tselekedeti peniglen Istennek az kegyelemnek gyümölszei.

5. Az Ötödik telekedeti peniglen az kegyelemnek nem egyéb, hanem hogy az embernek elméjét az ő idősségere es az Evangeliomban ki adott ígéretekre serkentse es mozdittsa.

6. Ez után hatodbor, az hitnek magvát es birkáit gyujtja

gyujtja Isten meg az emberben, az az, akaratott és kívánságot ad nékie hogy hidgyen es oly kegyelmet, melly meg győzze az kételkedést, és az kétségben való esést. Es ugyan azon sem pillantásban, mellyben az hitnek sikerült az embernek biveben meg gyujtja, egyben s-mind meghis igazittja az bűnöst, és így mindgyárt el kezdi az ő meg bementetését.

7. Mivel Isten az ő biveben hitet gyujt, mindgyárt nemünémű hartz követi azt. Mert az hit hartzol minden kételkedéssel, és kétségben való eséssel: ki mutattja peniglen e' hartzban az hit az ő erejét, mikor az ő bűneinek meg bocsánattját buzgóságoson es álhatatossan kéri Istentől, mely ő esedezését mindgyárt erő, és az kifizeteken diadalmat védő kívánság és hatalom követi.

8. Továbbá Isten az ő könyörületeességéből mindgyárt meg engezteli es lefendesíti a lelki ismereret, bizonyossá tévén őt az ő lelkenek időssége felől, és az jovendő élet felől való ígeretekről hogy azokban meg nyugodgyék, és az ő meg tántorodásiban azokkal erősítse és gyámolgassa ő magát.

9. Mikoron az lelki ismeret ily álhatatossan bizonyossá tételik az Isten irgalmassága felől, mindgyárt az bive az *Evangeliumi bánatra való fel serkenése* támad; mely Isten berint vagy on, az az, az ő bűnein való bántódás, mellyekkel az ő véle jól tevő Istent meg bántotta. Es ez a' bánat az idősségre való meg térést nemz, mely által az meg bementetett bive magát Istenhez fordittja. Noha peniglen ez meg téres rend berint majd utolsó, mind azon által leg elsőben mutattja ki őnnön magát. Nem különben mint valamely gyertya, melynek elsőben világát látod meg, minek előtte őnnön magát az gyertyát esedben veszed, holot mind azon által az gyertya előzte legyen meg az világosságot.

10. *Utolsó*: Kegyelmet adgya Isten az embernek, mely által az ő parantolatnak Új engedelmességgel enged. Ezekkel él Isten mint egy gradtsfokkal

kal az ő első kegyelmenek ki östogatásában.

a Az Istennek idővőlégre tartozó második *selekedeti*, nem egyéb, hanem az ő második kegyelmenek ki adása, mely semmi nem egyéb, hanem az ő első ki östogatót kegyelmenek őregbitése és meg tartása: Mert miképpen hogy az első teremtesben, az embernek és minden egyéb teremtetett állatoknak lételt adott, és azt az ő gondviselése által meg tartya, mely olyan mint egy második teremtes: Így az embernek idővőlégre való viteliben elsőben Isten az embernek kegyelmet ad, (hogy hidgyen tudniillik és meg terjen) az után az ő irgalmaságából az másodikot is hozzá adgya, tudni illik, abban való áthatatos meg állást, és az hitben s-meg térésben mind végiglen való meg maradást. Es ez, hogy ha őnnön magát az embert nézed, igen bukészes: Mért miképpen az tűz mindigarást el-aluszik, hogy ha égésre való ezközé nem léend, (mely által tápláltathatnék és még tartathatnék:) Így ha Isten könyörületességéből az ő fiait nem látogattya, és hogy ha az ő első kegyelmet ő benneki állandová nem tébi, és mindennapi taplójával nem élezgeti, kétség nélkül az első hamar ol fogy és végképpen el-apad.

A' Második *Fundamentum*, mely az első kérdésnek meg fejtésére tartozik, az bent írásnak nemű-nemű kiváltképpen való helyeiből vetettethetik, (mellyekben ugyan ezen kérdés mind elől hozatik, s mind meg fejtetik) a'maz emberek kik bent Peter Prédicatiojan jelen valának, érezvén az ő nyavalyásfágos állapottyokat, az ő tölle predicaltatott tudomány után a' mint a' bent lélek bizonyittya, szivekben meg sebhethenek, és ezt mondották: Mit *selekedgyünk a' tyámfiai ferfiak?* Szent Peter Isten lelke:öl indittatván így felelt nékik: *Térjetelek és keresztel-*

C 5

kedgyo-

a Az Isten második kegyelme.

kedgyetek meg, ki ki közulletek az ő bűneinek botjánatjára
Act. 2. 38.

Hasonló állapotja volt amaz Tömlőtz tartónak is, kinek mikor engederlensege az félelem által el rontatott, és meg hodoltatott volna, (mellyet berzet ő neki az föld indulás, az tömlőtznek meg nyílt ajtai, és a foglyoknak el szabadulása) meg rettenvén, Palnak és Silásnak labáihoz borul és ő tölők azt kérdi: *Uraim! mit kellesték nekem tselekednem hogy meg tartassam?* Kinek amazok felelének: *Hidgy az Ur Jesus Christusban, és mind té meg tartatol: 's mind péniglen az te egész házád.* *Act. 16. 30. 31.* Amaz Iffiu az Evangeliomban az Christushoz menvén térdeihez borul, és azt kerdi ő tölle: *Io mester mit tselekedgyem hogy az Örök életet el vehessem?* Márk 10. 17. Azt feleli az Christus: *Tarts meg az Parancsolatokat.* Amaz peniglen állatván hogy ő azokat iffiuságától fogva meg tartotta, az Christus azt mondgya, hogy tovább kel még menni, adgya el mindenét és oßba az begényeknek. Utolszor, kerebtlő János, az ő kerebtfégére menő, és bűnököt meg vallo Irástudoknak, Phariseusoknak, és Sadduceusoknak nyilván mondgya, hogy ha az jövendő harágot el akarják kerülni, térjenek meg, és az ő életek meg jobbításának hozzák illendő gyümölcseit. Ezeknek az helyeknek jól meg gondolása annak okáért feleletet ad mi nekünk, az oda fel meg jelentett kérdésre, melyet így kel bednünk: Valaki az Istennek kegyelmében akar fogadtatni, és abban meg tartatni, annak az embemek négy dolgokat kel tselekedni. 1. Elsőben meg kel magát Isten előtt alázni. 2. Másodszor az Christusban kel hinni. 3. Harmadszor, Penitentiát kel bűneiről tartani. 4. Negyedszer, Uy engedelmesléget kel Istenhez mutatni.

MA'SODIK SZAKASZ.

I. **A**'mi magunk Isten előtt valo meg alázásáról. Noha

Noha az meg alázás az hitnek gyümölcse: mind azon által ez helyen azért tétetik az hitnek eleiben, mert az gyakorlásban és tselekedetben első, és mindeneknek előtte elsőben tétzik meg. Mert az hit elrejtetven és el Zároltatván vagyon az szívben, és annak első gyümölcse, mely által meg mutattya magát, nem egyéb, hanem az mi magunk meg alázása.

Továbbá a magunk meg alázásában, három dologgal meg gondolnunk. *Elsőben* mitfodá dologban álljon az meg alázás. *Másodszor*, annak nagy és felseges volta. *Harmadszor*, nemely kerdeseket kel meg látnunk, és az lelki ismérretnek meg sebhétéfit avagi kéteskérdéfit, mellyek azokból folynak.

I. Miben áll az mi magunk meg alázása. a

Felelet: Három dolgoknak gyakorlásiban. *Első* az szívnek bomorúsága, mely által az bűnös nem tétzik magának, hanem bégyenli az ő bűneit: *A' Második* Isten előtt való vallás tétel, melyben hasonlokeppen három dolgokat kel nekünk tselekednünk. 1. meg kel vallanunk nekünk mind eredetbéli, 's-mind tselekedet szerint való bűneinket. 2. Meg kell Isten előtt vallanunk az mi büntetéfre való érdemünket. 3. A' mi bűnert való igaz el kárhoztatásunkot.

Az harmadik dolog az mi magunk meg alázásában az Isten előtt való esedezés, mely által az ő kegyelmességét, és bűneinknek meg botfánattyát buzgóságon kerjük, mint oly dolog, melyben bé rekejtett az mi idősségünk. Ez három dolgoknak példái meg tekinthettyük Esdrásban, Danielben, és a tékozló Fiuban *Esdr.* 9. *Dan.* 9. *Luk* 15. 18.

II. Mitfoda az mi magunk meg alázásának nagy és Felseges vota? b

C 6

Fele-

a Három dologban áll a' magunk meg alázása.

b A' magunk meg alázásának méltósága.

Felele'. Az áll az Istennek bép ígérletében, a' bűnnek meg-bocsátásában, és az örök életben, mellyek ehhez íratoltattak, à minéművek ez bent írásbeli helyek. Esz. 57. 15. En a' magóságban lakozom hogy életben meg tartsam az aláztosoknak lelkeket, és meg élelsem à töredelmefik ek szívüket.

Solt. 51. 9. A' meg-törődött szíve ó lelket nem utáld oh Ur Isten. Péld. 28. 13. Kiel rejti az ó bűneit nem léfzen jól dolga, à ki peniglen meg vallya és el hagyja, irgalmasságo nyer. 1 Ian. 1. 9. Ha meg-vallyuk à mi bűneinket há és igaz ó hogy meg-bocsassa nekünk bűneinket, és meg-tisztítson m ket minden mi hamisságinkból. Ezekből, és egyéb bent írásbeli helyekből világoson meg-tetszik, hogy à bűnös azon bempillantásban, mellyben töredelmes bivel és aláztos lélekkel magát helyes biveből, és lelki-ismereti berent igazán meg alázza, mindgyárt az időzölendő embereknek állapottokban férkezik-bé. Mihelyen David (2 Sam. 12. 13) azt monda: Vétkeztem az Ur ellen, Nathan Profeta-is azt mondá az Isten képeben: Az Ur-is el vette à te vétke-d, nem halsz-meg. Maga David-is ide nézvén Solt. 32. 5. azt mondgya: Az én bűnömöt meg-jelentem te neked, és az én álnokságimot el nem fedezem, meg vallom az én vetkeimet az Urnak, es, te elvetted az én bűneimnek büntetést. Tlak azt ére à tékozlo fui mondani: El megyek az én atyámhoz, és azt mondom neki: vétkeztem Atyám az eg ellen, és à te tekenteted előtt, nem-is vagyok méltó hogy te fiadnak hívattassam Luk. 15. 18. 19. s azon nal mindgyárt az ó Attya könyörülvén rajta, nyakára borula, és meg-ísokolá őtet.

III. *Mitsoda kérdések, es melly akadéki származnak à lelki ismeretnek à mi magunk*

gunk meg alázásából?

Felelet. Igen sokak ugyan, de mind azok ez négy fő kérdésekre vitettethetnek.

ELSO KERDES, vagy AKADEK.

M*Edgyen ember midőn magát meg alázván nem emlekezhetik meg minden bűneiről, sőt csak kiváltabképpen valo vetkei sem jutnak immár eszébe?*

Felelet. Kiváltképpen és nevezet szerént valo maga meg-alázás kívántatik minden meg-ismért nagy vétekről. a Történik mindazon általkét uton, vagy módon, hogy az el felejtett bűnökről valo közönséges meg-térést jovalya az Isten. Egyik ez, midőn valaki borgalmatoson meg-vísgállya, és a törvénynek minden porontsolati szerént meg hánnya veti magát, hogy ha az után a meg-probálás és vilgálás utan még-is az ő kiváltképpen valo bűnei esében nem jutnak, ákoron a közönséges maga meg alázása embernek kedves Isten előtt. Mert ez egygyez a David tselekedetivel, kinek mikor az ő maga borgalmatos meg-vísgálása utan, az ő kiváltképpen valo eseti egyenként esébe nem juthatnának, az ő közönséges maga meg-alázására fog, mondván: *Mert a bűnököt kifsóda értené? Te engemet a titkos vetkektől szabadíts-meg. Solt. 19.3.* Es ez meg-téréléért kétségnekül őtet kedvellet-te Isten.

A¹ *Masik mod ez;* mikor valaki magát meg alázza ugyan, de ideje nints reá, hogy az ő bűvét, és életet, oly modon a mint akarja
vala,

a A¹ közönséges meg-térés mikor kedves Istennél.

vala, meg vizsgálhatná. Ez illyennek-is köszönfeges maga meg alázását és meg térefét az Isten jóvállja és kedvellé. Ennek igazsága à keresétfán függő Tolvajnak példájából meg tetszik, à ki az időnek rövid volta miatt magát meg nem vizsgálhatta, és kiváltképpen való meg alázását meg nem mutathatta, mind azon által az ő köszönfeges bűnről való vallás téreléért kedvelterett Istentől. Enek à Dolognak fundamentoma, avagy oka ez, mert à ki ilyenkor igazán megbánta az egyik kiváltképpen való bűnet, úgy tartja Isten mintha minden bűncit meg bántá bánta volna.

II. K E R D E S, vagy A K A D E K.

MIt kell akkor embernek tselekedni, mikor érzi hogy az ő szíve megkeményedett, és lelkének buzgosága megholt, úgy hogy magát meg nem alázhattya a' miképpen akarta?

Felelet. Az ollyan embereknek meg kell a'val a' kegyelemmel elégedniek a' mellyet vettének. Mert ha igazán, tettetésnekül bánkodol azon hogy te nem írathatod büneidet, a' te magad meg alázásod kedves lésszen Isten előtt. Mert à mit s: Pal az alamisnálkodás felől mond, igen igazán mondathatik itte az a'pántis: *Ha kinek, úgy mond, kész szíve, vagy akarattya, (az adakozásra tudnillik) vagyon, kedves à szerénst à mie vagyon, nem azért à miye ninszen,* 2 Cor. 8. 12.

III. K E R D E S vagy A K A D E K.

MEg alázhattyaé az ollyan ember igazán magát, à ki inkább bankodik baráti-ban vallot kárán, hogy sem mint az Istennek megbántatásán?

I. Felelet. Meg lehet néhánykor hogy valaki inkább bánkodgyék valami idő berént, avagy külső jó-
waiban való kárán, mint azon hogy az Istent meg-bán-
totta, à ki mind az által az ő bűnein-is igazán bánko-
dik. Oka enek ez, mert az à kár vallás külső vagy te-
rti, természet berént való és érezhető, annakokáért
az àból vett somoruság és bánatis természetbéli, és
érezhető. Ez pedig az Istennek meg bántása nem ter-
mészetbéli és érzékenységbéli, hanem természet fe-
llett való, és lelki, minekokáért az a'ból bármazott
somoruság-is olyan. A' pedig bizonyos dolog hogy
az érezhető dolgok inkább meg illetik és indittyák à
Istent, mint egyebek. Pelda legyen nekünk à David
Király és Profeta, à ki kétségnekül ő magát igazán
meg alázza az ő bűnein, mind azon által az ő fiának
Absolonnak halálán felette igen bánkodott és sírt,
és inkább és keservebben mint à maga bűnein,
mert meg-háborodván és sírván így bolla 2 Sam.
18. 33. *Fiam Absalom, oh en fiam Absalom, vajha én
böltam volna meg eretted, Absalom én fiam, en fiam!*

II. Felelet. Az elmének somoruságáról nem kell
csak az indulatnak nagy voltából ítéletet tennünk, és à-
ból mérsekelnünk, hanem anak à dolognak meg gon-
dolásából és bötsűjéből, à mellyen bánkodunk. Im-
már pedig à bűnön való bánat hogy ha kissébis me-
nyiségere nézve, nagyobb mind az által az elmenek
vagy bívnek bötsűjére nézve à mellyből bánkodnak:
mert azok à kik az ők bűneiket igazán síratyák, az
Istennek meg-bántodásán az ő bűnök miat, mint min-
denek felett való gonos dologon somorkodnak, és az
Isten kedveben való kár vallást, mint mindeneknél
drágább és főbb dolognak elvesztését úgy tartják.

IV. KERDES vagy AKADEK.

SZüksége minden magunk meg aláza-
sában, hogy az szíw érezhetőkeppen szo-
morusággal illettesek?
1 Fele-

I Felelet. A' bűnön való bánkodásban két dolgok vagynak. *Első*, a' bűnnek nem tetzése, avagy utálása. *Második*, a' bűnnek testi meg indulása, melly sírásokat, könnyhullatásokat és és jajgatásokat nemz. A' mi az *első* illeti, búkség hogy mi magunknak tellyes bűvünkből kelleetlenek legyünk, és ne tessünk. A' mi nézi pedig a' *másodikat* az egy átallyaban nem búkséges, jollehet dicséretre méltó dolog valakiben meg-találtatik: mert a' Lydiában volt az első de nem az utolsó.

II. Meg-esik gyakorta hogy a' bátnatnak nagy volta ának érzését el vébi, és a' bűben oly tompaságot nemz hogy a' banatot ne érezhesse.

III. Gyakorta ollyaten az embernek természetét sérent való arczulattya és tulajdonsága, hogy könyveket nem hullathat seme; az illyeténekben-is lehet igaz meg-térés ha az orczájok szárazok lésnek-is.

HARMADIK SZAKASZ.

II. A' *Második dolog*, mellyet azoknak kell tfelekedniek a' kik az Isten kedvében, kegyelmeben vétettetni és meg-tartatni akarnak, * a' *Christusban való hitel.* Ugy vagy az keresztényen életnek gyakorlásában az hitnek es magunk meg-alázásának tístei egy mástól el-válthatatlanok, mindazonáltal tanításnak okáért, azokat ez helyen meg-küldömböztetem.

A' *Hit* két dolgot kíván mi tőlünk: *Első*, a' *Hitnek* minden fő ágazatinak tudása, tudniillik az Evangelium summájának, kiváltképpen pedig az Christus által meg-nyerendő igazságunk és örök életünk felől való ígéreteknek.

A' *második*, az ígéreteknek, és egyber's-mind az ígértetett dolognak, melly a' meg-febíttetett Christus, mi magunkra való bábása. Melly akkor lésen, mi-
kor

kor valaki az Isten porontsolattyaiból magával bizonyoson el-hiteri, hogy a' Christus és az ő érdemi, és mély berént ő reája tartozik, és hogy a' Christus ő Bőltseége, Igasága, Szentseége, és Váltása. 1 Cor. 1. 30. Ez tudománynak igazsága Sz: Janosnak hatodik rébéből meg tertzik, mert ott a' Christus mi nékünk mintéletnek kenyere és vize adatik előnkben: minekokaért a' hitnek nem kell csak az agy velőben hivalkodni, hanem a' Christust meg kell fogni, és a' lelekre, 's lelki ismeretre babni, miképpen az ételt hozzá veszi ember.

A' lelki ismeretnek pedig keses kérdési, vagy akadémiai hit körül, ezek támadnak.

I. K E R D E S.

Mi módon szabhafluk az Christust igazán minden ő jo-téteményivel mi reánk?

Felelet. A' hitetlenek hamisan babják ő magokra a' Christust, csak magok el hitsegekből vagy el hitetésekből; és kevesen tselekből azt igazán a' mint keltenek. Hogy azért az jo modgyával lehessen két dolgot kell tselekednünk. Először fundamentomát vesszük fel a' tselekedetnek. Az után építsünk arra. A' mi fundamentumunkot pedig a' b:írásban vesszük meg; mert különben a' mi magunkra valo babásban el tévelyedünk; a' pedig a' fundamentom áll két rébből, okból, principiumból: Egyik, az Isténnek az ő igéreti melle adott porontsolattya; Mert a' miképpen az Isten igéretet adott a' Christus által meg nyerendő örök életéről, ugy ez ígérlet mellé porontsolatot adott hogy ki ki azt ő magára babja. Másik, az Igének b:olgálatya, mert ez a' rend berént valo előköz melly által Isten a' Christust minden ő jo téteményivel ajánlja a' halgatóknak egyenként, és reájok babja, melly anyit tében mintha maga az Isten egyenként neven nevezné őket, és azt mondaná: Te Peter, te Janos, te Cornelius b:digy a' Christusbán, és meg-tartatol.

Igy jól meg vetvén a' fundamentomot, következik
immár

immár hogy azon építsünk : Melly ákor leßen meg ha egészen mi magunkot à hitnek és meg-térésnek gyakoralására adgyuk; melly áll az Isten igejeről való elmélkedesben, és az Isten irgalmaságáért, 's bűneink botjánattyokért való könyörgésben.

Ez így meg lévén az Isten az ő kegyelmének érzését és nevedését adgya. Példa à Lydia, ki mikor hallotta volna à szent Pal prédikallását az Isten az ő szívét meg-nyitotta. *Aét. 16. 14.*

II. KERDES vagy AKADE'K.

Mikor kezd à hit elsőben az ember szíveben nemzettetni; avagy: Mikor kezd valaki hinni?

Felelet. A'kor mikor à lelki isméret à meg-ífeledett bűnökért borongattatni, és egybér 's-mind à Christust, 's az ő igazságát éhezni és somjuhozni kezdi. Nyilván való oka ez : Mert à mikeppen à hit meg-ujul, úgy hezdetik el-is. Mert ezek à Davidban meg-voltanak, mikor az ő hitét és meg-térést meg-ujította volna. Annakokáért azon szempillantásban mellyben e' jegyek magokor ki mutattyak, à hit-is legottan nemzettetik.

NEGYEDIK SZAKASZ.

III. **A**z harmadik dolog melly az időösségre bűkséges, a à Meg-térés. Ez pedig két dolgot foglal bé magában. *Elsőt*, à melly énekrak kezdeti, *b* az Isten szírent való bánatot. *2 Cor. 7.* *Másodikat*, ez bánat után következő változást, melly valósággal ő maga à meg-térés. Ez Bánatnak mind természetét, mind tulajdenságát gandollyuk meg. *c* Természetit à mi ne.

a Meg-térés. *b* Isten szírent való bánat.

c A'nak természeti.

mi nézi, az avagy *belső*, avagy *külső*. *Belső szomorúság* avagy bánat az, mikor valaki az ő maga bűneiért kelletlen és nem tetcző magának. A' *külső* bánat az, midőn a *si* a bűnökből vőtt bánattját könnyhullatásokkal és hasonló jegyek által mutatja és bizonyítja meg. Az Isten szerent való bánatot az elsőből inkább mint ez utolsóból kell itélnünk.

Tulajdonsága de bánatnak ez, hogy az által mi egyenesen a mi bűneinkért kelletlenek legyünk mi magunknak, utáljuk mi magunkot a bűnökért, azért hogy azok bűnök, és az Istennek nem tetczenek: ha Istenki bíró, semmi pokol, és semmi halál nem volna, mind azon által azon felette igen kellene bánkodnunk, hogy érezzük a mi kegyelmes Istenünket és kegyelmes atyánkat a mi bűneinkkel meg-bántodottak lenni. Es a miként hogy az Isten szerent való bánat mi bennünk ezt tselekebbi, ugy az a meg-térésnek is legközelebb való oka; és ez által az igaz meg-térés a hamistól és tettetésbélitől meg-külömböztetik és meg-ismérthetik.

Második része a meg-térésnek mellyet a bé foglal magában, a *meg-változás*, az az, az ember elméjének, és az egész embernek az ő Indulatira, Elemeire, és maga viselésére nézve meg-ujulása: Ez pedig áll az elmének és a *si*nek álhatatoson elbánt: véggezésében, mellyel akarja a bűnököt el-távoztatni, és minden dologban az Istennek akarattját tselekedni. Innen vagy on hogy bent Palinti azokat a kiknek ir, hogy az Isten szeretiben, és az ő igéjéhez való engedelmességben meg-maradgyanak.

Midőn Barnabas Antiochiában jutott volna, és az Istennek kegyelmét látta volna, örvendezett, és *intet* mindeneiket hogy álhatatos szível meg-maradgyanak az Urban; az az, hogy az Urhoz ragazkodgyanak. *Act. 11. 23.* Így is Ezechiel profeta is *18 ref. 21. versib.*

Midőn.

d Tulajdonsága az Isten szerent való bánatnak.

Midőn a' hitetlen meg-térvén minden bűneiből a' mellyeket tselekedett , meg tartándgya minden én porontsolatimat , és ítéletet , 's igazságot tselekedik , él-vén él , meg nem hal.

Eben az el-végezett bándékban áll maga a' megterésnek természetű , és ének a' hittel és Alázatossággal egyben kell foglaltatni, mint hasznos, gyümölcstős , és az idővségre bűkséges harmadik dolognak , és ezektől semmiképpen nem kell el bakaítani. Mert külső formán sok jót tselekedhetik valaki , és láttathatik mintha az ő hitinek valami ereje volna , mind azon által ha ez maga el bándása és el-végezett akarattya nintsen a' bűnnel nem tselekedetire , egyebek mindenek holt és hasontalan dolgok lesnek ő benne , és azok felől örök veszedelemben ejtheti ő magát.

Továbbá , meg kell különböztetni az embernek illyetén maga el-bándását , a' testi embereknek , úgy mint a' lopoknak , rébegéseknek , paráznáknak , u-sorásoknak elméjektől és magok el-bándásoktól : mert ezek az ők bűnököt meg-vállyák , azokért bándkodnak , sőt nehánykor könyveket húllatnak , kívánván hogy bár soha úgy ne vétkeztenek volna , a' mint tselekedtenek. Ezekben az emberekben megvagygon ugyan ideig a' kíváno akarat , de nints semmi el-tökélt bándékok azonban a' többé nem vétkezésre. Ugyan-is , a' természetnek tulajdona hogy a' gonoszt el-kerüllye , de a' nem vetkezésre való alhatatos maga el-bándása embernek a' kegyelemnek munkája. Azon legyünk azért tellyes igyekezetünkkel hogy ezt elérjük , mert különben a' mi meg-térésünk nem lehet igaz és idővséges.

Ö T O D I K S Z A K A S Z.

A ' Negyedik és utolsó dolog melly az Idővségre bük-

Hűkösséges * az Uj engedelmeffég , mellyet Istenhez és egész életünkben és minden Tarsalkodásunkban kell mutatnunk.

Ez Uj Engedelmeffég három dolgot kíván: Elsőben, hogy az Christus bennünk lakozó lelkének gyümöltre legyen. Mert mikor valami jót tselekedünk a' Christus az a' ki azt mi bennünk tselekebbi. Innen mondgya b: Pal Gal. 2. 20. Elek pedig többé nem én , hanem él én bennem a' Christus. Lásd. meg I Cor. 15. 10.

Sőt Christus Urunk önnön maga Ján. 15. 4. 5. azt mondgya : Miképpen hogy a' szőlő veszt és nem hozhat gyümölsőt és magától , hanemha a' szőlő isben marad ; így ti sem , hanemha én bennem maradandotok. En vagyok a' szőlő idv , ti , szőlő veszők : az a' ki én bennem marad és én és benne , az hoz sok gyümölsőt : mert én kiválem semmit sem tselekedhetek. Lásd. ezen végre , Soli. 144. 9. 10. 11. Innen inti b: Pal a' Galatiabélieket hogy lélek berént járjanak , és a' mit a' test kíván végbe ne vigyék Gal. 5. 16. Mellyből azt mondgya következni , hogy a' bűnnel foglalatya alól meg menekedvén , szabadtságban maradnak meg.

Másodszor , az Uj engedelmeffég kívánnya az Isten minden porontsolatinak meg-tartását. Mert , a' mint b: Jacab mondgya 2. réf. 10 versiben valaki az egész Törvenyt meg tartja , vétkezendik pedig egyikben , az egész Törvénynek meg-rontásában bűnös az. Az az , valaki tudva és akarat berént egyet az Isten törvényeközzül meg b: , ér ront , és a' kinek lelki-isméreti nem gondol az Isten egyik porontsolatjának által hágásával ; a'nak lelki ismereti nem gondol akat mellyik porontsolatnak-is meg b:egésével , és így Isten előtt b:ntén úgy vétkez mindenik parantolat ellen , mintha mind azokat által hágtá volna ; Nem-is oknékül pedig ,
mert!

* Uj Engedelmeffég.

mert a' Törvény ki-adonak felségét és méltóságot bántya meg, a' ki ugyan azon szerzője mind a' több törvényeknek-is.

Harmadszor, ez uj engedelmeiség azt kívánja, hogy az ember ne csak az egész törvényt tartsa meg, hanem azt tellyes szívvel, tellyes akatattyával, minden indulatival, és mind lelkének, mind testének minden erejével tselekedni igyekezze. A' mint Jósiafrol a' Sz: Lélek bizonyfagot tében, hogy az URhoz megért tellyes szívéből, tellyes lelkéből, és tellyes erejéből, a' Mosefnek minden törvénye serént. 2 Kir. 23. 25.

Ez harmadik a' felsőkhöz adattatván maga formája és élete az uj engedelmeiségnek.

Inné: következik hogy a' tol a' ki az Istenhez uj engedelmeiséget akar mutatni még más három dolgok, kívántatnak. *Először*, hogy az ne éllyen valamelly külfő bűnnek gyakorlásában. *Másodszor*, hogy az Isten lelkének kegyelme által, az ő szívének és természetének veétségét meg zabolázza, hogy így Istennek igazán engedhessen: Példa erre Joseph, ki az ő szívének természetü veétséget annyira meg zabolázta, hogy a' Potiphar felesége kívánságitol meg nem győztethetett. Terem. 39. 9. 10. A' David-is az Semien valo bošu állásra valo indulatot és kívánságit erőssen meggyőzte, jollehet az őtet rut bűnökkel atkokkal illette volna. *Harmadszor*, hogy az belső embert élezzesse és gyakorollya az hitnek, szeretetnek, reménységnek, lelki örömnnek és az Isten dicsiretinek inditási által.

Ez utolsó tisztnak meg gondolásából két kérdések, vagy lelki ismeretbéli akadémok támadnak.

1. KERDES vagy AKADE'K.

Mikeppen kell a'nak az embernek életét rendelni, a' ki Istenhez uj engedelmeiséget akar mutatni?

Felelet. Jollehet az egész Sz: Irás, az áz, az Ovv és Uj Testamentum könyvei mind öbveséggel elégfégesséppen meg-mutattyák miképpen kellyen az életet boldogul rendelni, mind az áltál rövidségnek és világosságnak ókáért, azokbol kiváltképpen való életet vesék, és mind azokat, a' mellyek az uj engedelmességnek mi bennünk való fel indítására előnköben irattatnak az írásban, három fő regulakban foglalom.

I. * Az Uj engedelmességnek Első Regulája előnköben adattatik Idvőzítőnkől Luk. 9. 23. *Ha ki akar úgy mond engemet követni tagadgya meg az önnön magát, és vegye fel az ő keresztét minden nap, és kövessen engemet.* Ertelme ez: Valaki a' Christus tanítványa lenni, és az Istennek engedni akar, annak meg kell magát tagadni, az az, mindeneknek előtte az Istennek kegyelmeért kell magasztalni és nagyra bősülni, az után önmagát semminek alítani, meg vetvén a' maga okosságát, akarattját, és indulatit, és azokat minden dolgokban az Isten bőségsége és akarattja alá hajtván, engedlőttvén: sőt e' világnak minden jóait, még azokat is a' mellyek ő neki felette kedvessek, a' Christus országához és ismeretihez képest, ganéjnak tartván. *Phil. 3. 8.*

Továbba, tartozik fel venni az ő keresztet, áz az, minden némű nyomorúságokat és keresztviseleket el kell várni, és mikor el érkeznek nagy és vigával fel kel venni és viselni: Ezt tselekédvén a' Christust követni kell, alázatoslágot, békeséges türeft, beretetet, és az engedelmességre való buzgo igyekezetet gyakorolván, magát a' Christus halálához bábván, és a' d bűnnek testét ő magában meg febitvén.

II. A' Másdik Regulát Sz: Pal adgya Act. 24. 14. *amelly ez: hinni mind azoknak mellyek meg irattatottanak a' Törvényben és a' Profetákban:* az az; azon hitet és vallást követni és jovallani, mellyet régen az Istennek b: szolgái követtek, és a' mellyet Mozes és a' több Profeták meg irtanak: és minden betsüilletvel

* Uj Engedelmesség Regulái. önnön

Önnon magát az Istennek az ő igéjében ki jelentetett igaz tišteletinek alája vetni, és a'rol se jobbra, se balra el ne távozni.

III. Harmadik és utolsó Regula ez: *Meg tartani a' hitet és a' jo lelki isméretet.* I Tim. 1. 19. Meg-tartatik penig a' hit az Törvény és Evangelium tudományának ismereti, és a'nak igazságának elhívése által, és a' Christusban az igazság és örök élet felől tölt Isten igéretinek egyen egyen reánk valo babások által.

Továbbá a' jo lelki isméretnek megtartására * három dolgok kívántatnak. Elsőben, a' mi egész életünkben, a' közönséges hivatalnak tišteit kiváltképpen és semély berént kell gyakorolnunk: Mert jol lehet e' kettők természetek berént meg-külömböztettek, habnokban mind az által és a' tselekedetben egygyek.

Másodszor: Minden mi reánk következett dolgokban békeséges türéssel és nagy halgatással tsak az Isten tetczése és akarattya alá kell magunkot adnunk. Ez berént ditiirteik az Aharon. Mert midőn az Isten az ő fiait hirtelen halállal meg ölte volna, ezért hogy ő előtte idegen tűzzel áldoztak volna, azt mondgya az irás felőlle hogy *halgatott.* Lev. 10. 3. az az, az Isten akarattyaiban meg nyugut. Sőt s: David, hogy ez lött legyen az ő mindenkori szokott maga gyakorlása, meg mutattya, midőn nyomorúságban léven így bolla: *Meg-némulok, nem nyitom fel számót; mert te tselekedted.* Solt. 39. 10.

Harmadszor, ha történik hogy mi bűnben eslünk vagy a' magunk gyarlófágunk, vagy a' Satán gonoszsága, avagy valamely kisértetnek nagy és erőbakos volta miatt, tišteünk mi nekünk, hogy Isten előtt mi magunkot meg-alazzuk, vétkeinktől meg-bűnnyünk, és még-térés által fel kellyünk.

Ezek az Uj Engedelmeségnek Regulái.

II. KER-

* Mik fsükségesekek a' jo lelki isméret megtartására.

II. KERDES vagy AKADEK.

Holott minden jó tselekedetek, az Ujonnán született embernek gyümöltsei, és az Uj Engedelmeség alatt bé foglaltatnak; Miképpen lehetnek tehát igazán Istent előtt kedvesek és kellemetesek a' jó tselekedetek? a.

Felelet: Itt jól reá kell emlekeznünk, hogy valamely jó tselekedetnek vegben virélére külfömb külfömb tiestek b kívánatnak. Mellyek közül 1. Nemmellyek természetek szerint a' tselekedendő dolgot megelőzik. 2. Nemmellyek a'nak tselekedetét együtt követik. 3. Nemmellyek pedig a' végben vitt dolog után következnek.

1. A' tselekedendő munkát meg kell előzni a' megongesztetetésnek mellyel a' munkálkodo az Istennel a' Christus által meg békéltetik, és ő néki kedvessé tétetik. Mert nyilván vagyon hogy semmi munka mely az Isten törvénye szerint tselekedtetet, nem tethetik Istennek, minek előtte önön maga a' személy nem tethetik: Sőt akár minémű méltóságosnak legyenek is a' munkák mind az által nem kell azokat az ő külső minéműségekről és formájokról bészülni, hanem a' tselekedőnek biveből és elméjéből s állapattyaiból.

Továbbá minek előtte valamely jó munkának tselekedetihez fognánk, a' mi biveinket könyörgésekkel Istenthez fel kell emelnünk és őtet kérnünk, hogy minket az ő bzent lelkével tégyen méltokká és alkotmányosokká, annak tselekedésére, és hogy ugyan azon lelkével vezérrellyen minket a' mi el kezdett tselekedetünkben

D

tinkben

a A' jó tselekedetekről.

b Mik kívántassanak arra.

* A' jó tselekedetet meg kell előzni az Istennel való Meg-békéllésnek.

rinkben ; ezt tselekedté sokszor à bent Dávid király és Prophéta , à mint helyel helyel à Soltárookban meg láthatni, kiválképpen pedig (*Soltar. 143. 10. Taníts meg engemet hogy tselekedjem à te akaratodat , mert te vagy az én Istenem. A te Lelkeddel Vezérelly engemet az egyenes földön. Ezt à kérést gyakorta előhizza : Solt. 119. v. 33. Taníts meg engemet Ur Isten à te rendelefidnek utaira. v. 34. Tselekedjed azt hogy értsém és őrizzem à te törvényedet. 35. Tselekedjed azt hogy járjak à te parantsolatidnak utában. 66. Az okosfágnak és tudománnak drága voltára taníts meg engemet. 80. Az én bívem tökéletes leßen à te parantsolatidban. 116. Táplálly engemet à te bebeddeddel hogy éllyek. 133. Az én utaimat Vezérellyed à te beszédeddél, és ne engedjei hogy semmi hűmifság uralkodiek én bennem.*

II. A' munkának tselekedésében két dolgot kell meggondolnuunk. a. Előber az *Materiát* avagy Anya-
aj dolgot , à miből leßen , Másodszor à tselekedésnek *formáját* vágy modját.

A' mi az *Materiát*, vagy Anyai dolgot illeti, melyből à munka leßen , sükfég hogy à munka nem az emberekről legyen ki gondoltátva hanem Istentől , mellyet az ő igejében meg parantsolt: vagy réb berint és nyilván , vagy közönségesen. Mert az Istennek ki jelentetett akaratia az a' mely valamelly munkának jofagot engedhet. Es semmi teremtetett állatnak nints hatalma az Isten tišteletinek rendelésére. Az jo tselekedetek pedig mifsodak egyebek , hanem Istennek tišteleti? Innen mondja à mi Idvőzítőnk à Phariseusok felől hogy *Istet hiaban tişteleik tanítván tudományokat mellyek mbérek hagyományi. Math. 15. 9.*

Annakokaértt à ki valamelly munkát kíván tselekedni , melly az Isten tišteletire nézzen ollyat tselekedjék

a A' jo tselekedetben meg-gondolando dolgok.

kedjek à mi Istentől porontsoltatott mert innen mondja önön maga az Isten (Ezech.20.19.) *Az en parantolatimban járjatok.*

A' réb berint, magán valoképpen, és nyilván parantoltatott tselekedetek pedig, az erköltsi törvének hivatallyai, de á közönségesen parantoltatott tselekedetek, mind azok à mellyek mint egy támasok, és némünémű bölgáló ébők, az erköltsi hivataloknak előbb mozdításban.

Itt meg kell tartanunk b hogy a' köz dolgok és tselekedetek à botránkozásnak idején à mint hogy az epítésnek idejénis, meg bünnek à külömbsegnélkül valóságtól, és az erköltsi törvének természetit öltözik fel, mert ez vegre mondja b. Pál (1 Cor. 8.13. *Ha azéledel azt tse'lekeszi hogy az én atyámfia meg botránkozzék, joha husfal nem élek nemis tsele'ezem azt hogy az én atyámfia meg botránkozzék.* Ertelme ez; jollehet à husnak etele magában köz és külömbsegnélkül való, vagy szabados, dolog, mind azonáltal az botránkozásnak idején, attul magámat meg tartoztatni el rendellem, nem külömben mint az Isten törvényének által hágásától.

Ennek felötte, hogy ha történnék hogy valamelly köz és külömbsegnélkül való dolog, à közönséges társaságnak vagy gyülekezetnek javának elő mozdítására bölgálna, köz dolognak lenni meg bünnek, és az erköltsi törvének természetit öltöznél fel. Es így minden hivataloknak nemei 's-azoknak tselekedeti, jollehet alá valok legyenek-is, olyan dolgokat bereznek mindazáltal, à mellyekből jo tselekedetek leszenek.

Ezt à tudománt, igen börgalm toson meg kell tar-

D 2

tan-

b A' köz természetű dolgok, (az az, à mellyek sem porontsoltattak, sem meg nem tiltattak) mikeppen lesznek jókka.

tudnia illik à ti meg szenteltetéstek hogy meg tartoztatssátok magatokat à paraznáságtul hogy tudja kihi kézzülletek az ő edényét szentiségben és tisztességben birni.

Negyedszer, hogy magunkat a mi Atyánkhoz, őtet követő engedelmes fiaknak lenni meg mutassuk. Innen mondgya Sz: Péter. (1 Pét. 1. 14. 15, 16. Mint engedelmes fiak, ne bábjátok magatokat, a ti rudatlan-ságban való kívánságotokhoz hanem mikeppen hogy bent à ki titeket el hívott, tűis benték legyetek tellyes életetekben. Annakokaert íratott meg, bentek legyetek mert én bent vagyok. és sz: Pális Eph. 5. 1. azt mondgya, legyetek annakokaért bentek az Istennek követői mint berelmes fiak, és járjatok beretekben, mikeppen à Christus beretet minket, etc.

Örödször, az bent lelket meg ne bomorítsuk, hanem az berint járjunk (Eph. 4. 30. És ne illessetek bofusággal az Istennek bent lelkét melly által el perfitelttetetek à valtságna k n: piára. (Gal. 5. 25. Lélekberint járjatok, és 22. Kinek gyümöltze ez: beretet, öröm, bekeffég, kegyesség, kegyelmesség, jófág, hit, alázatosfág mertekletesség.

Hatodszer, hogy Istennek à mi neveinket meg fizessük. Mert Isten adossá vagyunk, sok okokra nézve. 1. Mert ő teremtetett allati, 2. mert ő fölgaí, 3. mert ő fiaí vagyunk. 4. Mert az Christus által meg valtattunk. Minden mi adosságink pediglen, à dítsiretnek és háladásnak ríbtiben áll.

Továbba, A'jo tselekedeteknek vége * Felebrarátunkra nézve ezek.

Elször hogy felebarátunkat à mi példánkal à kegyességre hijuk, és őtet az örök idősségnek urában előb mozdítsuk (Mat 5. 16. 1 Pet. 3. 14.

Másodszer, hogy őtet külső javainkal fel gyámolítsuk és segítsük, (Luc. 16. 38.)

Harmadszer, hogy jot tselekedvén, az ellenkezőknek

* Mitsoda végei a'jo tselekedeteknek felebrátunkra nézve.

nek bájokat bédugjuk.

Harmadszor, A' jo tselekedeteknek végei, * mi magunkra nézve ezek; *Először* hogy mi magunkat az hitben, megtérésben, és egyéb Isten ajándékiban gyakoroljuk és erősítjük: Mert mind ezek, a' jo tselekedeteknek gyakorlásával igen meg erősítettnek. 2 Tim. 1.6. *Minek okáért eszedben jutatom tenéked, hogy felgerjeszszed az Isten ajándékát mely vagyon tebenned.*

Másodszor, hogy a' mi hivatalunkhoz hasonlatosak legyünk, annak tisztetít tselekedvén, és úgy járván, a' mint a' Christus által meg váltatott világosságnak fiait illeti (Eph. 4.1. *Kérlek hogy járjatok úgy a' mint illik a' tiszta hivataltokhoz a' mellyel hivattatok.* Es Réb 5.v.4. *Volttatok régen seifegek mostán pedig világosság az Vrbán: úgy járjatok mint világosságnak fiait:* Mikoron David az ő Atyának juhait őrzötte úgy viselte magát a' mint a' Pábtort illette; Mikor pedig fel kenettetet királságra az Izraelen, az Isten ő neki királyi bívet és elmét adott, hogy az ő népet igazgatná. Annakokáért a' David példáját követvén, illik hogy a' mi hivatalunkhoz illendő jo tselekedeteket tselekedjünk.

Harmadszor, hogy bűneinknek mind idő berint's-mind örökké való büntetést el kerülhesünk, es ama jutalmat, mellyet Isten kegyelmessen az ő irgalmaságából, az jot tselekedőknek ígért, tudnillik az örök életét elvehessük: (Solt. 89. 32. *Ha az én rendelésimet meg ferteztetik, és parantsolatimat meg nem tartják meg látogatom az ő el békádásokat vesszővel és az ő hamisságokat tsapással.* (Gal 6. 9. *A jo tétém-énben penig megne restülljünk, mert idővel aratunk ha meg nem restüllünk.*

Erre a' végre igyekezett Sz: Palis az ő hivattállának folyásában, ezért mondja (2 Tim. 4. 8. *Végeztetett énnékem az igazságnak Koronája, mellyet meg ad énnékem az Vramaz napon, amaz igaz biro.*

D 4

III. Har-

* Magunkra nező végei a' jo tselekedeteknek.

III. Harmadszor. A meg tselekedett dolgokat követi azoknek *kedvelteresei*. * Kedvelli pedig az Isten a' mi tselekedetinket, három módon.

Először. Meg engedvén nekünk à mi tőlünk bármazo fogatkozást.

Mádszor az ő saját munkáját mi bennünk; javalván és kedvelvén.

Harmadszor, Azoknak tselekedőinek az igasságnak és ditsőségnek, koronájátadván, az ő igireti berint 2. Tim. 4. 8. Jelen. 2. 10.

Minék okaért, midőn valami jot tselekebünk, meg kell magunkat aláznunk és az Istent kernünk, hogy ami tselekedetinknek fogatkozást meg engedje, és mi velünk törvémben neállyon; így Koniörgőt Dávid (Solt. 143. 2. Ne perelly a' te boldaggal, mert egy igaz sem találtatik te előtted az elők közzül. Így Danielis (9. 8. 9. O Uram miénk az ortzapiulás, mert vétkeztünk te ellened, à mi Urunké Istennünké az irgalmasság és à botfánat, mert ő tölle el szakadtunk,

Ennek pediglen oka ez mert semmi jószág semmi bentség, semmi igasság sem egyéb dolog, nints bennünk, à melly minket ő előtte kedvéssé tehetne. Ezert mondja bents Pál (1 Cor. 4. 4. Mert semmiben nem vádol az én lelkem ismére ide az által meg nem igazultam. Nem oknelkül tártozunk azért ezzel hogy magunkat az Isten előtt, à mi fogatkozásinkért meg alázzuk, és őtet kerjük, hogy a' mi igyekezésünket az ő irgalmasságáért kedvelleni, és azt à jo tselekedetet, à mellyet mi bennünk él kezdett, az ő b. lelkével meg erősíteni, és el végezni méltoztassék.

Eddiglen az Első kíválképpen valo kerdesről, melly az embert magában nezi, à mely volt à mi Isten kegy elmeben valo fogadtatásunkrol: következik à második.

HA-

* A' jo tselekedeteket követi az Isten kedvellido.

HATODIK RESZ.

A' Második kiváltképpen valo Kérdés-
röl a melly vagyon az idvőslégnek bi-
zonyosága felől.

MA'SODIK KERDES.

Hogy hogy lehet valaki bizonyos Id-
vősege felől lelki ismertetiben?

Minek előtte a kérdésre mennék, ezt erős funda-
mentumul fel kell tennünk, * tudnillik hogy az El vá-
lasztás, El hívás, Hit, Fiuvá fogadás, meg igazulás,
meg benteles, és a meg dicsőítés az idvőslég dolgá-
ban soha egymástól elnem választatnak, hanem mint e-
gy meg oszthatatlan társok egymásnak kezett nyujt-
nak. Ugyannira hogy a ki azoknak egyike felől bi-
zonyos, kerség nélkül állathattya magában hogy a'
többiis birtokában vagyon, avagy lében ideje korán.
Meg tettzik ez világosan Szent Pálnak favaiból (Rom.
8.30. A' kiket el választott azokat elis hitta, a kiket el
hivott azokat megis igazítottotta a kiket meg igazított,
azokat megis dicsőítettette. {A' hollott az Apostol, a'
mi idvőslégünknek okait, lantzhoz hasonlítottya, mel-
lynék bemei, olly elválaszthatatlan össze foglalással
kötötteenek egyben, hogy a ki a felsőt meg fogta az
többiis magával vonsa.

Vagyon pedig é lantz semek között Hitis, Istennek
kiváltképpen valo ajándéka, mellyel az ember beöltat-
tik a Christusba, és a' melly által egygyé lében a'
Christussal és a' Christusis ő véle (Eph. 3. 17. Vala-
ki pedig hit által egygyesült a' Christussal, az El vá-
lasztatott, hivattatott, meg igazítottatott, és meg
bentelített. Oka ez, mert miképpen a' Lantz-

D s

ban,

* Az Idvőslég Okai el valhatatlanul egyben
vagynak foglaltatván.

ban, a két végső szemek, a közép lántzszemekkel foglaltatnak össze: így a boldogságnak és időtliségnek okainak rendiben az Hit az közép helyet foglalja magának, és az által lében ember bizonyos az ő elválasztása, hathatos hívattatása és következendőképpen való meg dicsőítettése felőlis, a mennyeknek országában: Ezért mondja Szent János (3.v.36.) *Aki hisz abban a' Fiuban örök élete vagyon.* (Es. 5. 24. *Aki hiszen abban a' ki engemet el borsátot, örök élete vagyon, és kárhozzatranem megyen, hanem által ment a' halálból az életre.*

Eddig a' fundamentomrol mellyen áll az következendő felelet. Következik már a' Felelet.

A' mi a kérdést illeti annak végben vitelére egy néhány b: Írásbéli helyeket valoba meg kell fontolnunk és vizsgálunk a' mellyekben ez az Lelki esmeretnek eseti vagy akadallia tellyesen és világossan irattatik, és meg fejtetik.

I. SZAKASZ.

AZ Első hely vagyon Sz: Palnak levelében (Rom. 8.15.16. *A' fogadott fiúságnak lelkét vettétek a' melly által kiáltjuk Abba, az az, Atyánk, a' melly Lélek a' mi lelkünkkel eggyütt bizonságot tében hogy mi Istennek fiai Vagyunk.* Ez helyben a' mi fogadott fiúságunknak két erős bizonsági tétetnek le. a. Az első az *Istennek lelke*, melly mi bennünk lakik, és a' mi lelkünknek bizonságot tében hogy mi Isten fiai vagyunk. A' második a' mi lelkünk, z. a' mi meg bementetett, és benn lélek által meg uyitatott lelkünk ismereti.

De itt azt kérdeheti valaki, hogy hogy tehet bizonságot az Istennek lelke, holott immár semmi jelenések miniszenek?

b Fele-

a A' mi fiuvá fogadtatásunknak bizonsági.

b *Felelet.* A' rend kívől valo jelenések ugy vagy on meg büntenek : mindazáltal a' bent lélek az Isten i-gejében és az által , meg jelent némellyeket az embereknek , melly okra nézve meg jelenésnek lelkének igazán hivattatik , (Eph. 3. 5.)

Továbbá , a bent lélek , bizonságot téves az embereknek lelki ismérteknek azokhoz kapcsolván magánvaloképpen , a bűnnek meg bűnsátát , és örök élet felől valo igiretet a Christus által , melly annak előtte közönségesképpen az igének és Sacramentomoknak ki bolygáltatásában elő hozattatott.

Mivelhogy peniglen sokán elméjekben el hitettek , hogy ők Istennek fiai , holott semmiképpen nem azok , és hogy ő náluk az Isten lelkének bizonsági vadnak holott nyilvánfággal annélkül bűkölködnek :

Annakokaért külömbféget kell tenni az testnek magának tulajdonított vélekedése között , és a' b: léleknek igaz bizonsága között. *a*

Kétképpen külömböztethetnek meg penig egymástol.

Először , az Előközök által. Mert a bent léleknek igaz bizonsága az Isten igéiének prédikallásával olvasásával , elmelkedesével , könyörgésekkel és az sacramentomoknak igazán valo elelével végeztetik el rendberint : De az el hitettetett vélekedés az bűben kezdődik , az agyban formáltatik ezeken az előközökön valo élesen kívől : avagy ha azokkal valo élésben vagyonis , de Isten áldásánélkül , melly ezekhez az előközök hōz nem járul.

Másodszor , külömböznek a léleknék tfelekedetire és gyümölsfere nézve , mert a bent lélek a bűvet felserkenti a könyörgésre , és az Isten nevének segítségül valo hívására (Zach. 12. 10.) Sőt ugyan izgattya az embert a kiáltozásra , és a borongatásoknak ide-

D 6

jén

b Miképpen bizonyit az Isten lelke neküük ,
a A' Sz: lelek bizonyfag tétele , és a' testi magahittseg között valo külömbfeg.

jén az Istenhez való kiáltásra, az ő tulajdon nyavaly-
asságának érzéséből és eszméréséből: nagy nyögéssel
és kimondhatatlan ohajtásokkal, az Istennek mint né-
ki kegyelmes Atyyának Irgalmaosságának és kegyel-
mességének kérésének okáért. *Rom. 8. 26.* Így Móses
az ő bívében az égbe kiáltot, mikoron a' verés tenger
mellet, a' borongatásoknak terhe alatt csak nem meg-
épedet volna. (*Kijöv. 14. 15.*) Ez könyörgésnek aján-
doka meg találhatatlan bizonsága az Isten lelkének;
melly a' testi elhitetetéssel meg nem álhat együtt.

A' mi fiuval való fogadtatásunknak, *második* bizon-
sága *b* nem egyéb, hanem ami *lelkünknek bizonsága* az
az, a' meg bementetett és bent lélek által meg uyita-
tott lelkiismeretnek bizonsága. Ez a' bizonság hason-
latosképpen ismértetetik és különböztetetik meg:
Először az bívbeli fájdalomból, hogy az Istent meg-
bántotuk, melly az bent Pálul nevezetük *Isten sze-
rint való bánatnak*, somoruságnak. (*1 Cor. 7. 10.*)
Másodszor az bűnek elrendelt elvégezett tzellyából és
az embernek egész igyekezetiből hogy Istennek min-
den dologban, enged: *Harmadszor* azoknak érzésé-
vel, és eszméretivel a' mellyek a' léleké (*Rom. 8. 5.* az
az, a' léleknek munkáit tselekedvén, bibéli öröm-
mel és serenséggel, ugymint Isten jelenlétében, és a'
mint Isten fiait és bögait illeti.

Itt azt mondhatnád. Hát ha nintsen a' bent leleknek
bizonsága. *Felelet.* Elég akkor a' második bizonság,
tudnillik a' bűnek meg bentelelése, az idvősségnek bi-
zonságának mi bennünkvaló bűlesere és nemzésere.
Mert elégségesképpen ismérjük hogy ott igaz és nem
költött tűz vagyon, az hol az meleget érezzük, ha
semmi lángja nem tettzikis annak.

Ismét azt mondhatnád: Hát mikor nem csak a' bent
lélek bizonsága nélkül bűködünk hanem még meg
bementetésünk felőlis bizonyosok nem lehetünk:
hogy lehetünk annakokáért idvősségünk felől bizo-
nyosok.

b A' magunk lelkünk bizonyítása, és a'
nak jegyei.

nyosok és bátorfágosok? *Felelet.* Vißsa kel mennünk a' meg bñteltetésnek első eredetire és mozgására. Minéművek: * Elsőször, a' belsö veberiségnek érzese. Másodsor. O' magának azért meg-unása. Harmadsor, a' bñn gyöölölésének el kezdeti.

Negyedszer, bñnkodnunk kell valamenyéber el e-sűnk, és az Istent meg bantjuk. Ö. Ödször el kell távoztatnunk a' gonöb dolgoknak alkolmatosfagit. Hatodszor, minden erőnkkel azon kell lennünk, hogy tñstñnknek eleget tegyűnk, és az Istentöl adatott ebközökkal ellyűnk. Hetedszer, nagy kívánságunknak kell lenni a' bñntöl valo el bñkadása. Utdszor, az Istennek kegyelmességét könyörgés által kell kívánnunk.

Valakik ezektöl és ezekhez hasonlo mozgásoktól vñfeltetnek, azok az Isten lelkétöl vñfeltetnek, mert attol folynak. Annak okáért Isten fiai, és a' meg bñteltetésnek kezdeti vagyon nalok. A'mint hogy eggy Alma valamelly élőfának nyerseségének vagy életének meg jelentésére elég, Igy a' kegyelemnek egy bñktája vagy mozgása a' melly jo és alhatatos, elég a' meg bñteltetésnek ki jelentésére.

Hogy ha penigtörténendik hogy valaki mind a két bñzonfagnélkül vagyon mit kell tñfelekedni?

Felelet. Akkor sem kell az elmének el tñűggedni, hanem söt inkább élni kell az Isten igéjében meg irátat ebközökkal. Mert ha azt tñfelekebbűk idejekorán bñnűnk bñtsánattya és örök idvösségűnk felöl bizonyosfokká tétetűnk.

M A S O D I K S Z A K A S Z.

A' Második helyly vagyon az 15 Soltarban, à melynek első versében ilyen kérdés támasztatik: tudnia illik: Ki fog lakozni öröкке az közön-séges és Mennyei Ecclesiában, és ki lesz en annak igaz tagja? * Erröl a' kérdéstöl tanátsoltatik az Isten.

* Meg-szenteltetés magya.

* Ki legyen az Ecclesia igaz tagja.

Isten az időtlenségnek szerzője, a' *Felelet* akövetkezendő versekben alája vettetik a kérdésnek. Mert a Második versben, *három közönséges jegyek* tétetnek, mellyekkel az olyan semelly meg valasztathatik és különböztethetik némünémüképpen. Az *Eggyik* ez, Igazán jární tisztaságban, javalván Isten életünket és bűvünket: *A' második*, Az igazságot gyakorlani mindennémű dolgokban. Az *harmadik*, Igazságot bolla ni tellyes bűből minden tsalardság és képmutatásnékül.

Mivelhogy pedig a közönséges jegyekben igen könnyű el esni, és botránkozni, azért a következő versekben a' *harmadikban*, és *negyedikben*, az ép ségnek és igazságnak sámlállya élő olly hét jegyeit a' mellyek világosabbak, és a mi értelmünkhöz érzékenységünkhöz közeleb járulnak.

Az *első*, áll a beűédben Nyelvel nem gyalázni, és bídalmazni felebarátunkat. *A' második*, áll a tselekedetekben felebarátunkat nem illetni gonoszsággal. *A' harmadik* áll, a Társalkodásban, Meg vetni és utálni a' gonoszokat. *A' Negyedik* áll a mások felől való itéletben, és tisztességgben, tisztelni azokat kik az Urat félík. Az *ötödik* áll a bókban. Nem kell meg változtatni azt, a mire meg esküttünk, az az, fogadásunknak, eleget kell tennünk kiválkeppen azoknak a' mellyekre meg esküttünk. *A' Hatodik* áll a Nyereségnek el vetésében. Penzünk nem kell usorara adnunk az az, a' költsön adáért nem kell penzünknek őregbírtésére usorát, vennünk. Az *utolsó*, felebarátunkat segétenünk kell minden hasónnak reménsége kivől.

Végezetre, az *ötödik* versben ennek az feleletnek oká tétetik le. *A' ki* az ő ereje berint, mind ezeket tselekeszi, soha el nem mozdittatik, az az, a közönséges és mennyei Ecclesiából soha őrókké ki nem rekéűtetik.

HARMADIK SZAKASZ.

A *Z harmadik helyet* Sz: János adja előnkben 1 Jan. 2, 3. a melynek kiválkeppen való tséllya ez,
AZ

Az embereknek lelkek ismérést, az Istennek ő hozzájuk való szerelméről, és az örök élet felől bizonyossá tenni. A' bizonyágnak derekás fundamentomáig peniglen, és bizonyági * à mellyek ott feltétettnék, három részekre és végekre vitettethetnek.

Első, Valakinek egyesülése vagyon Istennel à Christusban, kétség nélkül bizonyos lehet időssége felől. Ez à fundamentom tetetett le az Apostólól az első résznek 3. és 4. versében, az hol az Apostol meg jelenti az Isten annya bent egyházának, hogy az ő tiűtinek vagy boldogalattyának, és az Evangelium hirdetésének ez à vége a' hogy egyesek legyenek nem csak magok között, hanem az Atya Istennel és az ő Fiával az Jéhus Christussal, és hogy erről à Mennyei egyesülésről tudományok és bizonságok léven, a' melly ebben az életben el kezdetik, és à másban el végeződik: *Az ő örömei tellyes lehetessen; az az, hogy innen igaz örömet és vigasztalást vehessenek az ő lelkekért és lelki esméretekért.*

Mivel pedig nemelly hívek tudakozhatták volna, hogy hogy foglaltathatik el az à bizonság és honnan esmértethetik meg? *b* Azért felelt meg bent János ez levélben. Ezt à bizonságot négy meg tsalhatatlan jegekből ismérhetni meg, és hoz hatni ki. az *Első.* A bűndőknek meg bocsánatya: Mert jollehet az Isten ő magában bentséges és valoba tiűra, és senkinek az emberek között ugymint kik tiűtáralanak, és à bűnek motskával meg rutittattak ő véle egyesülése nem lehet: Mindaz által mégis az ő irgalmasságáért, az ő benne hívőknek, ezt à jo akarattját engedte, és à Jéhus Christusnak az ő fiának verét kedvelli, à mellynek meg hintésével vagy ki ontásával minden bűntől és vesetségtől meg tiűtitatnak az 7. versb:

Ha

* Az Isten szereteti felől való bizonyágnak fundamentomi.

a Evangelium hirdetésének vége.

b A' mennyei Egyesülésnek bizonyossága.

Ha *kérded*, Ez a bűnöknek megbotránása hogy esmérteit meg? *c Felelet*; két jelekből, Az *Elő* a' mi bűneinknek alazatos és valóban való megvallása az Isten előtt, mert így áll az Apostol. Ha meg valljuk bűneinket, his igaz hogy megbotránassa azokat, és meg tisztít minket minden hamisságtól. 1. Ján. 1. v. 9. A' Második a' bűnek lelki-isméreti. Meg igazítatvan azért hit által, bekecségünk vagyunk Istennel a' mi Urunk Jésus Kristus által. Rom. 5. 1. Es ha a' mi bűnünk nem karhoztat minket: az az, ha a' mi lelkuink ismereti minket bűneinkert nem vádol; bizodalomunk vagyunk az Istennél. (1 János 3. 21. Az mi Istennel való egygyűléseinknek második jegye, a' meg szenteltetésük lelke; mellyel meg Ujítatunk az bentségre és igazságra: Ez által esmérjük őket mi bennünk lakni: tudnillik, a' lélek által a' mellyet nekünk adott 1 János 3. 24.

Az harmadik jegy a' szívünk és életnek szemsége és épsege. E' végre mondja az Apostol. Ha mondándjuk hogy ő vele egygyűségünk vagyunk, és a' setetben járunk, hazudunk, nemis igazán tselekedünk. Hogy ha a' vilagossághan járunk mint ő is a' vilagossághan vagyunk; egygyűségünk vagyunk ő vele. A' Negyedik, az Evángéliumnak ismeretiben, és ahoz való engedelemben, végig való megmaradás. Ugyan azon Apostol így inti az Anyabent egyházat 1 János 2. 24. A' mit azért eleitől fogva hallottatok, az az, a' Christus felől való tudomant, a' bennetek lakozék, ha bennetek lakozándik a' mit eleitől fogva hallottatok az az, ha annak engedendetek, és hiendetek, ti is a' fiuban és az A'yában fogtok lakni. A' második vég avagy fundamentom ez; valaki Istentől fiuvá fogadtatott minden kecségnekül meg tartatik. Ezt az fundamentomat az Apostol Refz 3. 2. vilagossan meg magyarázza mikor azt mondja. Szerelmestim most Istennek fia vagyunk, és tudjuk, az az, hit által bizonyosok vagyunk, hogy mikor ő meg fog jelenni, a' létszen hogy ő hozzá hasonlatossak leszünk, mivel őtet úgy fogjuk látni a' mint vagyunk.

Ennek a' versnek utolsó részét ilyen módon kell magy-

c Bűn botránat bizonyossága.

magyarázni, az második résznek 8. verséből, a mint hogy ennek az helynek a Szent Pálnak bebedével való össze hasonlításabolis (Coloss. 3. 4.) Mikor, ugymond, a Christus meg jelenéndik, akkor ists ő vele meg jelenetek, ditső segessek lévén. Ismet Rom. 8. 17. Hogy ha Istennek fiai vagyunk tehát örökösökis, Istennek örökösfi, és a Christusnak örökös társai; Hogy ha ő vele egygyütt benvedünk, ő véle egygyütt megis ditsdítettünk.

De it azt mondhatnad: Nem nyughatik az hü embernek lelki ismereti ezen meg, hanem tovább kívánná hogy meg tanéttatnék, az ő fiuvá fogadtatása felől?

* *Felelet.* Viszsa kel menni akkoron nekj a' jegyekre, mellyekkel az Istennek fiai, az Ödög fiaitul meg ismeretnek, mellyek közzül a' hármak kíválképpen valok.

Az első nem egyéb, hanem igazán hinni az Isten fiának nevében: mert a' kiknek Attyok az Isten, azok Isten fiai hit által; a' Jesus Christusban.

Ez a' hit pedig az engedelmeslégi által mutatja ki magát, mert ez által tudgynk meg, hogy őtet tudni illik az Christust ismertük: az az hogy ő benne hiszünk, és őtet minden joteteményivel egygyütt a' mi lekeinkhez kaptfolljuk, ha az ő parantsolatit meg tartjuk. Mert a' fa az ő gyümölszerül ismertetik meg. Sot a' mi nagyub, a' ki mondgya ismerem őtet, és az ő parantsolatit meg nem tartja, hazug az, és abban igazság nintsen (1 Jan. 2. 3. 4.)

A' *Második* jegy ez: Az embernek vesetségétül maga meg tisztulására való buzgo kívánság és akarat, Mert valakiben vagy on ez reménység, tudni illik hogy ő Istentül fiuva fogadtatott, meg tisztetotta magát a' mint hogy őis tistta (1 Ján. 3. 3.)

A' *Harmadik* jegy az Attyafiakhoz való szeretet mivel hogy kerektyének: Mert ez által (azt mondgya az Apostol) ismertetnek meg az Isten fiai az Ödögnek fiaitul. Mivel hogy az Sátánnak fiai az ő Attyokfiát gyülolik (a' mint Cain az ő Attyafiát az Abelt) az ő jo tselekedetiért, és hogy tistteket tselekszik. Ellenben az Istennek fogadota

* Isten fiainak jegyek.

gadott fiaj, innen tudhattyák meg, hogy űk a halálból az életre által vitettnék, mert űerik az ő Atyokfiain (I Ján. 3. 10, 11, 12.)

A' Harmadik Fundamentom avagy vég ez : Valaki az Istennek kiválképpen való szeretetiről magában bizonyos leher, az, az ő maga idveslégérül is bizonyos es bátorfagos leher.

Ez a *Fundamentum* бүкілшегескеппен көветкезик аз Апостолнак бебедібől Рész.4 9. Мерт azokhoz a kiker Isten öröktől fogva beretett, az ő berelmet ki jelentette, az ő egyetlen egy fianak ez világra valo botfátásával, hogy ő általa éllyenek.

Ha kérde: Hogy lehet valaki az Istennek és o z z a va-
lószeretetről és kegyelmességről bizonyos és bátor? s á g o s ?

Meg felel ugyan azon Apostol, két jegyeket mutatván. Mellyek közzül az az első: Az Atyánkfiainak és felebarátainak szereteti, tudoi illik a' parantsoló Istennek parantsolatya szerént: hogy a' ki szereti az Istent, szeresse az ő felebarátságis. Es ha ki mondania szeretem az Istent, es atyafiát gyűlöli, hazug az mert hogy hogy szerethetne az, az Istent a' kit nem látott, a' ki nem szereti az ő Atyafiát, a' kit látot? (1 Ján.4.20.21.)

Immár pedig hogy valaki magát felebaráttjának szeretetiben megnefálja, Sz. János bizonyos Regulákat ad es íab, mellyek közzül első ez.

* Az keresztények atyáit szeretetnek, nem a külső dolognak tekintetiből kel bármazni; hanem abból kiválképpen, mert Isten fiai és a Christusnak tagjai. Mert valaki szereti azt a ki bült, azaz, az Atya Istent, szereti azt is, a ki attul bültetett, az az, az Istennek fiait avagy hivatottait (1. Ján. 5. 1.)

A' Máfodik ez: A' beretetek nem kel tfak külsőnek tfak tetző formában lenni; hanem belsőnek a bűben. Fiatskaim, ne beressünk tfak beűddel, ne is tfak nyelvel, hanem tfelekedettel, es igazsággal (1 Ján. 3. 18).

A' Har-

* Atyafi szeretetnek jegyei.

A' Harmadik. Ne csak szeretés állapotban gyakoroljuk a mi atyánk fiához való szeretetét, hanem mielőtt leginkább bűkölködik, a mi szeretetünk nélkül. Valakinek leendő világi eledele, az az, ez világnak jóait bízandgya, és be Zárandgya az előt az ő belső részeit, hogy hogy lakhatik abban az Istennek szereteti? (1 Jan. 3. 17.)

Az Isten mi hozzánk való szeretetinek második jegye nem egyéb, hanem az mi Istenhez való szeretetünk: Mert Isten azoknak a' kikeret szeret a' Christusban, az ő kegyelmet adgya, a' mellyel visontag őtet szeretése. Ez mi szeretetben való megfelelésünk világos mutató tablája és bizossága az Isten szeretetinek, mellyel Isten minket jöllehet az ő haragját érdemlőket szeret. Így bol az Apostol: Mi szeretjük őtet mert űlebb szeretet minket. (1 Jan. 4. 19.)

Hogy ha kérdettetik: Honnan leket valaki bizonyos, hogy ű * szereti az Istent? Felelet. Azt két dologban ismerhetni meg. *Elször.* Az Istennel való meg edgyezésből az bensőségben, mert miképpen valamely fiu ki az ő Atyát szereti, örömeit és jó kedvel követi az ő atyának nyomdokat: Így a' ki Istent szereti, minden igyekezetivel azon vagyon hogy a' minemű Isten, őis olyan lehessen ez világon (1 Jan. 4. 17.)

Dehogyan lehet ez? Nem az egyenlőségben és tökéletességben, hanem a' hasonlatosságban igyekézvén bent lenni, a' mint hogy ő bent, és igyekézvén az ő akarattját tselekedni minden dolgokban.

Másodszor az ő indulatinak ez világi dolgoktól való elbuktatásában, sőt minden kívánságoktól, bujásagtól és ez életnek minden gyönyörűségétől, a' menyiben azok, az Istennek felelmétől és szeretetétől megkülömböztetnek el bakaftattnak és válaftattnak. Ne bérésfetek ez világot sem azokat a' mellyek ez világon vagynak. Ha ki szereti ez világot mintsen az atyának szereteti abban. (1 Jár. 2. 15.)

NEGYE-

* Isten szeretetinek jegyei.

NEGYEDIK SZAKASZ.

A⁴ Negyedik hely vagy on (2 Tim. 2. 19.) Az Istennek erős fundamentoma meg áll, melynek petfeti ez: Tudgya az Ur kifsodák az övei, és: Távozzék el az hamislagtul a' ki nevezi a' Christusnak nevét. E' soval az Apostol az Hymenaeus & Philetusnak, kik elsőknék es oblopoknak latzottak az Ecclesiaban, bakadásokbol eredeti esbarmazott akadályokat akarja meg orvosolni. Hogy pedig ez akadályok ellen az Ecclesiát jobban meg erősíthesse, meg mutattya az Istennek fundamentomat, az az, el válastása felől valo Decretomát erőssen allani. Es hogy azok kik Istentől elválastattanak az illyen veszedelmes bakadson kívül helyhez tettenek, es soha el nem bakadnak somoru példával. * Ezt pedig kettős hasonlatossággal világosíttya meg. *Elsőször* azt mondgya: Hogy az Istennek elválastása hasonlatos valamely haznak fundamentomához, az mely erőssen es meg mozduhatatlanul meg áll ha bintén az egész eppület ledől es össze romolís. *Másodször* azt mondgya, hogy az Isten elválastásának petfeti vagy on, es azért meg nem változtathatik, mert a' meg petseteltetett dolgok azzal tetetnek bizonyosokká es erősekké. Az a' petset pedig ket részekből áll. Az első nézi ömagát az Istent, ki minden embernek idvősségét az életnek könyvében írta, es azokat ismeri, a' kik övei. Es mivel mondhatta volna valaki: Az Isten jollehet ismeri azokat a' kik meg tartandok, de mit használ az minékünk holot ugyan azont mi magunk felől, mi nem tudgyunk? Sz Pál azért kaptsollja ennek az petsetnek *második* részt a' mely az émbert nezi, es az ő biveben es lelki ismertetiben be nyomattatott az elsőhöz.

Ennek ismet ket részei vagynak, a' segítségül valo hívásnak ajándéka es a' bűnöknek el távoztatásául valo borgalmatos gond ezekben a' bökben: es távozzék el az hamislagtul minden, valaki nevezi az Christusnak

nevét.

* Az elvalasztattak el nem veszhethnek,

nevét; mellyekkel jelentí hogy azoknak kik Istent fe-
léltésgül hyák, és neki az ő jo téteményiert hálákat ad-
nak, es egybers mind à hamisságtul el távozni kíván-
oznak, az Isten el válastásának petseti bivekben nyo-
mattatott és azok az ő el válastások felől bizonyosok.

E Ö T Ö D I K S Z A K A S Z.

AZ ötödik bent írásbeli hely vagyon (2 Pet. 1. 10.)
Annak okaert attyamfiai igyekezzétek inkább az ti hi-
vatalokat, és választatásokat meg erőssíteni, mert ha-
zokat íselekéditek, soha meg nem ütöztök. Ez helynek
resei vagynak: Az Első Intés, hogi à mi el vála-
sttatásunkat meg erőssítsük, nem az Istennél, mert
nálá mind azok's mind egyebek meg változhatla-
nok; hanem mi magunknál à mi tulaidon biveinkben
és lelki ismeretünkben. * A' második rész nem egyéb,
hanem a' melyben az esközök vagynak, a' mellyek-
kel a' bizonyság és erősség el foglaltathatik, tudni il-
lik azoknak a' dolgoknak meg íselekédése mellyek az
ötödik hatodik és hetedik versekben meg mondatta-
nak, mellyek nem egyebek, hanem ugyan ottan elő-
bámláltatott erkölcsi Törvénnek jóágos íselekédeti.
Ezeket egy néhány szóval meg világosítom, meg tart-
ván azt a' rendet, mellyel a' meg nevezett avagy mon-
dott versekben bámláltatnak elő. A' ti hitetek melle
ragaszkodok jo íselekédetet, a' jo íselekédet melle pe-
nig tudomant, v. 5. 6. Az tudománi mellè mértékle-
tességet, az mértékletesség melle türeést, a' türeés mel-
lè lé Isteni tibeletet v. 7. az Istenitibelet mellè attia-
fiakhoz hailando bivet, az attyafiakhoz hailando bive
melle beretetet.

A' Hit nem egyéb, hanem igaz vallás, es egybers's-
mind Isten ajándéka, mellyel bizodal munkat es re-
ményegünket a' Christusban vettyük;

A'

* Elvalasztás bizonyáganak elz-
közei,

A' *Jóságos tselekedet* pedig nem egy valamely magán való (á mint ítélem) hanem á Tisztességes es tiszta élet, mely az erköltsi törvénynek jóságos tselekedetivel az az, jó és bent erköltsőkkel meg ékesítettetett. A *Tudomány* Isten ajándéka, mellyel meg tudhattuk es ítéltettük, hogy hogy kellyen az emberekkel bentül es véteknekül rársolkodnunk.

Az *Mértékletesség* Isten ajándéka, mellyel az mi természet kivánságunknak meg Zabolázására, kiválképpen az étel, ital es ruházat körül, á mértékletességet, ágaztatást vehetünk elkövöl.

A' *Tures*, jóságos tselekedet, mellyel á fájdalmat, és á nyomorgattatásokban á somoruságot mértékeltük. A' *kégyesség* jóságos tselekedet, mellyel Istent az első táblának parantsolati berént tiszteltük.

Az *atyafiakhoz hajlando szív*, jóságos tselekedet, mellyel á Christus Ecclesiájához, és annak tagjaihoz, á szeretetnek belső réseit, meg jelentjük, ki nyilatkoztattunk.

Az *szereget* továbbá oly jóságos tselekedet, mellyel minden emberekhez, még ellenségünkhez is jó indulattal vagyunk. Ezeket az jóságos tselekedeteket elő bamlván a' tizedik versben be rekeszti: *Ezeket hat tselekedentitek soha meg nem ütköztök*, mintha mondana: ha tellyes lelkekkel ezeknek az jóságos tselekedeteknek gyakorlásában leitek foglalatofok, el választattatástok és idvőességek felől nyilvánfággal es tellyességgel bizonyofok lehettek.

Eddiglen meg magyaráztatott a' második kiválképpen való kérdés, mely vagyon az idvőességnek bizonyfágarul: Következik a' harmadik mely vagyon an leleknek fel háborodásfágarul, es keserves nyomoruságfágarul.

VII. R E' S Z.

A' Harmadik fő kérdésről, melly vagy az Elmének Nyomoruságáról, busongásáról, Hartzáról, avagy Betegségéről: es közönfeggel minden Nyomoruságokról's azoknak orvoságikról.

KERDES. Az beteg elmejü és lelkében meg nyomorodot embert mint vigasztal-
tatni és könnyebethetni meg?

Felelet. El hagyvan egyéb környül állásokat (mert az kérdésről samtalan fokat folhatnánk) tsak azokat feleltem sem eleiben, az mellyek e' bándékra, és leltől-től kérdésre leg-bákiégesbéknek és illendőknek talaltatnak.

I. S Z A K A S Z.

A Z *e'mének Hartza, Nyomorusága avagy betegsége (mellyet Salamon meg törődöt léleknek nevez) az, midőn valaki lelki isméletiben, s. egyéb minden Indulatiban Isten előtt valo állapottyán (ügyen) nyavalyásul gyötrődik és nyughatatlankodik.

Ez Nyomoruság avagy Törődés két izben gravisban, avagy állapotban áll; mert vagy kisebb, vagy nagyabb.

Az kisebb, magán valo félelem, avagy bánat, mikor oxoron ember az maga idvességéről kételkedik, es a féltől függő elmével léven ákadoz, es hogy kárkoztasson ne essék, fél rajta.

Az Nagyobb Gyötrelem, kétségben-esés, mikor valaki, az idvőségnek minden reménségéül annak kétségére és meg tapasztalására nézve, meg fojtator.

Kétség.

* Elmenek nyavalyája közönfeggesen.

kétségben esélnek nevezem az nagyub elmebéli Gyórtelmezt, mert nem külön magán-valo Betegsége ez a' léleknek (mint némellyek vélik) hanem annak legfelső izi avagy tellyés volta az nyomorúságoknak minden nemeiben. Mivel minden Nyomorúsága az elmének, az kárhozattul valo félelemre, és végtére kétségben esésre-is válik ha idején meg nem orvosoltatik.

Az Elmének minden Nyomorúsága, kéfertetből ered, mely tudnia illik vagy most kezdetet, vagy már fen áll. Mert ez két dolgok oly sükségesen következnek ki es annyira elválhatatlanul követik egymást, hogy semmi Nyomorúság akár mitfodás legyenis, a' kifizettül el-nem válathatnak. Ennek okáértis az emberekben esherendő kéferteteknek külömb nemeihez képest kel az léleknek nyomorúságit meg-külböztetni. *Továbbá a' kifizettek két-félék, avagy Probálok, avagy el-ífabítok.* *

A' próbáló kifizettek azok, a' mellyek esnek az emberekben az Istennek ő benne levő kegyelmének megvizsgáltatásának és ptoáltatásának okáért:

Ezek is pedig két-félék. Az első az lelki ismételtnak az Isten haragjával valo egyenes és közbe-vetetlen hartzá avagy tufakodása, mely kifizettet holot legnehezebb, a' lelki-ismeretnek leges leg nagyob's sörnyeb Betegséget és buskodást berez. A' Másik kerebbel, az az, külső Nyomorúság által valo próbálás, mellyel Isten az övéinek hiteket, sőt nem tsak hiteket, hanem reménsegeket, békés türeséket, és az Isten irgalmasága's az ő meg-íabadulások felől valo bizodalmaakais próbáltya.

Az el-ífabító kéfertetek azok mellyekkel az emberek Istentül és a' Christustól el-ísalattatnak és valamély nagy gonosban egyeléttenek.

Ezek is harom-félék: Az első közbe vetetlen az Ordógtól valonak, es káromkodásoknak kifizetérinek, avagy káromkodo kéfertetnek mondatik. A' Második bármá-

* A' kifizettek két-félék.

bármazik önnön magának az embernek tulajdon bű-
 neből, mind eredet 's mind Tselekedetbélielől: mel-
 lyeknek ezeknekis külömb külömb rébei vadnak, az-
 mint ennek utanna meg láttjuk. A' Harmadik, az em-
 bernek megveszt és meg-vestegettetet képzéséből e-
 red. Az kifizeteteknek ez külömb külömb neveinek,
 az Nyomorúságoknak avagy meg haborodásoknak
 külömb külömb nevei felelnek meg, mert a mint ho-
 gy minden kifizetetek azokra az eléb meg mondott öt
 nevekre vitethetnek: így minden bűvbéli Nyomorú-
 ságok avagy Betegségek, öt rébekre osztathatnak,
 mellyek a felső kifizetetekből bármaznak.

II. SZAKASZ.

MInek előtte pedig azoknak kiváltképpen való
 meg vizsgáláshoz kezdenék: Bűkség leg először
 meg vizálni, mi legyen legjobb 's leg bizony-
 osb közönséges Orvosság, mely mind ezek 's más ezek-
 hez hasonló kifizeteteknek nemei ellen mellyek alá vet-
 tetünk, bolygályon. Mert ezzel akar mely kiváltkép-
 pen való Nyomorúságot is sokkal könnyebben és
 jobban meg orvosolhatunk avagy meg gyógyítha-
 tunk.

Ez közönséges Orvosság, * Az Istennek az örök élet-
 től tölt Igéretinek Reánk bábása, a' mi URunk Jésus
 Christusnak vére által: mivel semmi gyógyító ir, sem-
 mi orvosság, avagy tudomány, az meg Nyomorodot,
 törődöt és buslakodo lelki isméreret meg nem gyó-
 gyíthatja, hanem csak az Christus verében 's vére
 által.

Ez orvosság felől, hogy minden egyéb orvosság-
 nál leg-jobb legyen, senki sem kételkedik: Csak bün-
 tén az igéretnek Reá bábásában, és annak modgyában
 vagyon minden nehezség. Minek okáért iten há-
 mat kel tselekednünk.

Elsőben, Tartozik a' nyomorult az ő kiváltkép-
 pen
 mindē nyavalyaknak közönséges orvossága.

pen valo Betegségének igaz okat meg jelenteni 's mondani, hogy az Orvoslág jobban reá illertethessék. Mert bizonyos az hogy az Betegség okának meg-jelentése a' meg-törődöt bűnek nagy könnyebbségére vagyon, minek előtte még semmi orvoslággal nem orvosoltatott volna-is.

Itt penig azonban arrais rá kel vigyázni, hogy a' ki jelentetendő dolog, annak, a' kinek ki jelentetik, artalmára ne légyen: Mert meg eshetik az, hogy az Betegség az Felségnek megfertésének állapottyában valo valamely őőve esküvésből eredett, melynek el halgatásával az-is a' kinek meg-jelenterik azon veszedelemben elegyittetik.

Másodszor. Meg értvén az okát (mellyet meg maga-is a' Nyomorult nehánykor nem veszen észében) meg kel próbálni, hogy ha az Nyomorult az vigasztalásnak bé vételére alkalmazósé, avagy nem? Mert ha alkalmazatlannak és illetlennek találtatik, az Isten Igije robbul és helytelenül szabattatik reá, és így következéskeppen vissza élésre-is fordittatik.

Az vigasztalásnak bé vételére valo alkalmazóság penig, abbol meg tapasztaltat ha'ik 's meg-ismerterhetik, ha forgalmatos vigyázás lében, hogy ha az Nyomorult az ő bűneiért meg-alaztaé magát avagy nem? Mert meg-lehet az, hogy valaki bűvében felette igen nyughatatlankodgyek és bánkodgyék 's meg-is mind az által az ő bűneit egy tsepnére sem érezze. Az az alázatosság az bűnökön valo somorkodásban áll, melyet azoknak szabados meg-vallása követi: Es a' bűnőknek meg-borítatásának buzgo kérésében, a' mely az életnek meg-jobbitásának felette nagy kívánságát magával hordozza.

Hogy ha penig az nyomorult meg-nem aláztatik, első és fő gondgyanak kel lenni, hogy az Maga meg alázásának valami kezdéit fengéjét ő benne indíthasson és berezhessen: Az melyet barátságos és keresétyeni beszélgetes által meg-berezhet: mellyel előőr arra kel vinni, hogy az ő bűneit láthassa, 's jól meg-gon-

gondolhassa , oltán , hogy azok között avagy tsak az nagyobbakat bánhassa és sirathassa.

Továbbá erre à Banatra *kető* kívantatik : Mert *elsőben* é világ berent valo Bánatnak kell változni Isten berint valo Bánatra. Ha valaki az orrából valo vér folyás miat veszedelmes állapotban vagyon, tapasztalható dolog az hogy az Orvosok Tanácsából , eret vágjanak meg hogy annak folyása más felé térüllyön : Használóképpen kel azokkal az emberekkel banni , à kik e' világ berént valo Bánattal , az ő Nyomomságokban és Betegségekben borongattanak : El-kel fordítani az ő busulasoknak és somoruságoknak uttyát , és azt kell tselekedni, hogy többé nem ez világi tekintetből, sem tsak az ő bönökért érdemlet büntetésnek vizsgálásáért , bánkodgyanak es somorkodgyanak , hanem főképpen hogy magát az Istent az ő bönökkel megbántottak.

Ezt végbe vivén, *második* gond az légyen , hogy az az bünökön valo Bánat , ném el bélédet elegyes , hanem még különböztetet légyen. Annak à ki bánkodik , nem tsak azért kel magát meg alázni , hogy ő bünös mint más egyebekis , hanem inkább kiváltképpen azért , hogy imez vagy amaz kiváltképpen valo bünt tselekedre , az mellyért ilyen vagy amolylan bünössé lótt. Hogy így az ő büncein való bánattya , meg különböztethessék , és mint egy valamely kiváltképpen valo Summara vitéthesék.

Ebben az esetben peniglen , az Nyavalyás emberrel úgy kel tselekedni , az mint az Barbélyok szoktak az kelevényel, avagy à testnek , tagnak fel-dagadásával : Mert az miképpen hogy azok leg elsőben érlelő lágy ires ruhát, flástromot szoktak tenni és ragasztani az fájdalmas helyre , mellyel az betegségnek erejét egybe vonnyák, hogy azon az egy helyen à genyetség könnyebben ki fakadgyon : oltán az után à gyógyító Flástromokat, a' mellyeknek az betegségnek meg orvoslására nagy hasznok vagyon : Hanfolatos-

képpen, az el űelledett bánatot avagy űomorufágot egy valamely kiválképpen valora kell hozni: Akkor leűben oűtán, 's nem annak elötte alkalmas az Nyavalyás az vigasztalásnak be vételére, mikor az ö lelki-isméreti kiválképpen űértegettetik, egy valamely, avagy töb különböztetet 's különbözö vétkekre nézve. Az ki pedig igazán, valósággal, és űívöl egy valamely bűnért kesereg, az némiméü mértékben minden azokért a bűnökért, mellyeket magában ismer, űomorkodik.

Harmadik az mely meg kívántatik annak az Orvofűagnak ráűabásában, (azzal az Orvofűaggál valo éléűben) az vigasztalásnak ki űolgáltatása es annak űívébe valo bevétele, a ki az ö bűneit meg vallotta és azokért magát valoba meg alázza, és ennek igen nagy haszna vagyon.

De ha valaki *kérdene*: Miképpen kellyen ez vigasztalást kiűolgáltatni? Azt *Felelem*, hogy az meg-lehet, az életről tött ígeretet az Nyavalyással el hitervén. Mellyet hogy az Emberek meg tűelekedgycnek, két uton járnak, mellyek közzöl edgyik hamis, 's az masik igaz.

III. SZAKASZ.

NEmellyek ilyen vélekedésben vadnak, hogy az emberekkel azt el hitethessék, hogy ök az Fridgy kötésnek minden Igiretiben reűesek, az kö-zönűségesen mindenekre Terjedö kegyelemnek, és meg-váltásnak taníása által: De ez az el hitetésnek uttya, mind *hamis*, 's mind *helytelen*. *Hamis*: mert az Evangeliomnak minden igireti, az Hittel és meg tűesszel meg határozatnak, Ugy mint a' mellyek nem öűveséggel mindeneknek, hanem tsak űintén azoknak tétettenek, az kik meg ternék, és híűnek: és ennekokáért az egész emberi nemzetre képest, meg határozatlanok, és közönűségesen tsak az hűvekre tartoznak.

Elsöben Ellett vetnek: 1 Tim. 2. 4. Akarja, Ugymond-nak.

nak, az Isten hogy, minden emberek idvezüllyenek. 1. Felelek: Elsőben, Azokat az igiket kel érteni, az Adamnak nem minden maradékirol: hanem tulajdon képpen ez világnak utolsó idejébéli emberekről. Mely dolog az hasonlo Igéknek össze vetéséből igen könnyen meg-bizonyíttathatik. Mert Szent Pál a ki magának mindenkénnél jobb magyarázoja, az ő értelmét másut nyilvánssággal kifejezi. Ez végre így szól: Ez tudatlanságnak ideit azért el halgatván, az Isten MOSTAN MINDEN EMBEREKNEK hirdeti hogy meg térjenek. Es Rom. 16: 25, ezt mondgya: Az Titoknak meg jelentéséből, mely örök időktől fogva el rejtetet volt, 26. v. Mostan pedig meg jelentettet az hitben való engedelmennek okáért, MINDEN POGANY NEPEKNEK meg magyaráztatot. Coloss. 1. 26. Az titok mely el rejtetet volt eleitől, és minden időktől fogva, mostan pedig meg jelentetet az ő Szenteknek, 27. Az kiknek akarta az Isten meg jelenteni ez ditsősséges titoknak gazdag ságit az poganyok között, az az a Christusnak gazdag ságit ti között. 28. Két mi prédikallunk, intvén minden embert és MINDENT böltsésséggel: hogy mindent tegyánk szükségessé, ssekke a Jesus Christusban.

Mely minden helyekben a Szent Pál az időnek körül állását (MOST) oda tőtte, hogy Istennek ez jótéteményét, é világnak utolsó idejére, mely Christusnak a Testben el jöveteli után kezdetett, határozni, s Senki azt Adamnak egész maradékira terjesztetni ne méréblene. Ezokaért ez meg határozottikkelyt (MOST) igen bőrgalmatossan kel előnkbe vennünk: Mert annyit tesben mintha így bollot volna az Apostol, Az ISTEN MOST akarja hogy meg térjenek minden emberek.

Szinten így az Szent Pálnak a Timotheushoz írt leveléből elő hozott bizonyágotis: Az Isten akarja hogy minden emberek idvezüllyenek, MOST tudniillik, a világnak ez utolsó idejében.

Hasonlatosképpen, azon Apostol Efsaiának egy jóvendölését a kegyelemnek kellemetes idejéről magyarázza. A' Prophetának az Ige így vagyon 49. Rebenek 8 versiben: *Kellemetes időben meg halgattalak tégedet, és a szabadításnak napján segítséggel voltam neked &c.* Ezt a helyet az Apostol 2 Corint. 6. 2. így magyarázza, *Ime, (ugy mond) MOST vagyon a' kellemetes idő, az az, az Úy Testamentomnak ideje, Ime, MOST vagyon az Idvességnak napja.* Szent Peteris azt mondgya Első levelének Első rebében; *Az idvesség meg-készítet, hogy meg jelennyek az utolsó időben: 10. vers.* Melyről kérdezkedik és tudakoztak az Propheták, kik az Istennek reájok következendő kegyelméről jóvendőt mondtak. Es Christus leg világosabban mondgya, Szent János 12. 32. *Mikor felemeltetem ez földről mindeneket en hozzam vonszok.*

Azért meg engedem hogy az Isten akaria hogy mindenek idvezüllyenek: De hogy az Isten AKARNA's-mind MINDENKOR AKARTA VOLNA, mindeneket, minden időben, hogy idvezüllyenek nem engedem meg; Szent Pál sem mondotta azt. Mert azért tette oda a több ezen dologról szóló helyekben ez időnek környül állását jedző tikkelt, jelentvén hogy ezeket ez világnak utolsó idejére kellyen határozni és arról érteni.

11. Igy felelek, Ez a' űő MINDENEK nem értette-tik minden nemből levő személyekről fejenként, hanem mindenféle nemekről, az az minden állapotbéli emberekről, a' mint ezt az felső Igékből eűnkbe vehettyük. *Intlek azért mindeneknek elötte, hogy légyenek könyörgések, kéresek, imátkozások, háláadások minden emberekért.* Nem mondja hogy mindenik emberért (mert nemelleyek halálos vétekben léledzenek, a' kikért nem kel könyörögni) hanem minden emberekért, az az, minden állapotbéli 's-rendbéli emberekért. Ugy a' királyokért mint az alattok valokért, Ugy az begényekért, mint a' kazdagokért, Ugy Nemtelenekért mint az Nemessékért, Ugy az tudosfokért mint a' tudat-

tudatlanokért, &c.

Igy magyarázza az Agoston Doctör-is ez tikkelt.
Enchiridio ad Laurentium cap. 103. Meg mondatot, úgy
 mond, a' ki mindeneket akarja hogy idvözüllyenek,
 nem azért, mint ha senki nem volna ákit idvözülni né
 akarna, a' ki Tsudakat tenni nem akart azok közt
 á kiker mond, hogy penitentiát tartották volna, ha
 tót volna: De hogy a' minden embereken minden
 Nembéli embereket kellyen érteni, az az, akár mely
 külömbfégbéliéket, királyokat, közőket, Nemessé-
 ket, Nemteleneket, Nagyokat, Alatszonokát, bo-
 londokat, kazdagokat, Szegényeket, középsé-
 rűeket, firfiakat, Ásszonyi állatokat, tsetszemőket,
 gyermekeket, fel ferdülteket, öregeket, véne-
 ket, ifjakat: minden nyelvekben, minden szokások-
 ban, minden Mesteriségekben, minden berzetekben,
 az akaratnak és lelki isméretnek bámlálhatatlan kü-
 lömbőségében helyheztetteket, és a' mi egyéb kü-
 lömbözések volnának az emberekben. Ezeket A-
 goston igen igazán 's igyenessen: Mert e' botska
 MINDEN gyakorra, oßladozva értetik és fejenként
 mindent a' vagy kit kit foglal bé; ezt Szent Pál hogy
 ki fejezze egybe foglallyá az *ἐκαστον* 2 Theß. 1. 3. 2.
πάντων-nal, az az, a' kiki a' MINDENEKKEL: Gya-
 krán ösve foglalva-is értettetük, 's ollyankor akarki-
 ket, nem kiki jegyez: Mint mikor a' Christus felől
 mondatik hogy minden, az az, mindenféle nyavalyát
 meg-gyogitor. Mat. 9. 35.

Ez kétfele jedzését é bonak eßében vötte Aristo-
 teles-is. (Polit. 1. 2. c. 2.) *τὸ πάντες*, úgy mond, *διτ-
 τῶν. ὡς ἐκαστος. καὶ πάντες ὅτι ὡς ἐκαστος αὐτῶν.*
ὅτι ἐν ᾧ λαοῦς τις ἐστὶ, τὸ λέγειν πάντας.
φαινερὸν. Az az, A' MINDENEK, két képpen ér-
 tettetik. Néha annyit tében mint KIKI KÖZZULÓK,
 néha nem annyit. Mikor azért valaki azt világos bo-
 nak mondáná 's nem kétesnek, nem igazán monda-

no.

„ Ugyan ezent jegyzette meg Hieronymus Szent
 „ Palnak Efésusba írt levelére tölt elmélkedésiben.
 „ Hasonlo ehhez az mi à Sotárban mondatik : Minden
 „ ember hazug , tehát azis a' ki áll . Ha pedig hazug
 „ a ki áll , az sem igaz , az mit áll , hogy minden
 „ ember hazug legyen . Tovabba , ha igaz értelemez ,
 „ a' MINDEN-t ugy kell érteni az mint fellyeb mon-
 „ dottuk , hogy az embereknek NAGY RE'SZE hazud-
 „ jor . Irja másuttis az Apostol , Tanítván minden em-
 „ bert : és visont , meg intvén minden embert : Nem
 „ azért mint ha mindeneket tanítot volna (mert men-
 „ yin vadnak , a' kik ez mái napig az Apostolok tanítá-
 „ sát 's még neveketis nem hallottak ?) hanem hogy
 „ mindeneket tanítson és intsen , az kik az Ecclesiában
 „ vadnak .
 „ Ezekkel edgyez Sedulius , A'SOKAK , és MINDE-
 „ NEK . Szent Pálnál edgy .
 „ 3. Harmadszor így felelek . Az Isten akarja , hogy min-
 „ denek idvözüllyenek , azokat tudnillik a' kik idvözül-
 „ nek . Az mint *Agoston* , (epist. 107 ad Vitalem) Mikép-
 „ pen , ugy mond , az az mi megmondatot : Mindenek
 „ a Christusban meg-elevenítettnek , holot oly sokán
 „ örök halállal meg büntettének , azért mondatot : mert
 „ mindenek a' kik az örök életet nyernék , nem veszik
 „ azt köldömben hanem à Christusban : Így az mi meg-
 „ mondatot , Minden embereket akarja Isten hogy id-
 „ vözüllyenek , holot ily sokakat nem akar hogy id-
 „ vözüllyenek , azért mondatatot ; Mert mindenek az
 „ kik idvözülnek , nem egyébképpen hanem az ő aka-
 „ rattyából idvözülnek .
 „ Viszontag ; mikor à bent írásban olvassuk , hogy akar
 „ ja minden embereket hogy idvözüllyenek , jollehet
 „ nyilván vagyon minékünk , hogy nem minden em-
 „ berek idvözüllyenek , mind az által nem kel azért
 „ az Istennek mindenható akarattját meg-kisebbéte-
 „ nünk , hanem ugy értenünk az mi meg irattot . A'
 „ ki akarja minden embereket hogy idvözüllyenek ,
 „ mint ha mondatnak hogy senki nem idvözüllyön ,
 „ ,hanem

„hanem csak az kit akar hogy idvözüllyön: nem azért hogy egy se légyen az emberek között, hanem csak az kit idvözíteni akar.

„Hajmois ezent tanította: Az Isten akarja hogy minden emberek idvözüllyenek. Kérdenünk kell azért, miért nem idvözüllyenek? Melyre azt kel mondaní, hogy igaz légyen ez a Soltárban, tudniillik, ő mondotta, és meg lettenek. Azonképpen minden embereket akar idvözíteni, az kik idvözülnek, és a kik az irgalmasság-által keresik idvőségeket, hogy idvözíttessenek; Mert az Apostol az egészet rébért tőtte, 's a mint az Evangéliomban is, a' holot azt mondja az Ur, *Ha fel emelteténdem a' földről, mindeneket magamhoz vonok.* Mert nem vont minden embereket 's nem vonson, hanem minden választottakat minden nemekből és nemzetiségekből.

4. Negyedszer; Szóll itt Szent Pál a' keresztyéni szeretetnek irileti; 's nem penig a' tikos és találhatatlan bizonyág berint. Hasonló ehez, hogy Szent Pál az Híveket mindenik Ecclesiában *választottaknak* mondgya, kik között az után sokan a' hittől elszakadtak. Mind azon által ugyan nem tallattatik meg az Apostol, mert más bolni a' berént a' mint kiki fel indult: 's más a' berint amint a' dolog vagyón, az igazságnak mivoltához képest. Innet *Agoston*; Nem tudgyuk kitfoda a' választottaknak számok közötté valo 's kitfoda nem, a' beretnek indulattyával ugy kell meg illetetnünk, hogy mindeneket idvözülni kívánnunk.

Ismet, a' mi minket illet, kik a' választottakat a' választatlanoktól meg nem különböztethetjük, és erre nézve mindeneknek idvőségeket kívánni tartozunk, mindeneket hogy el ne vesszenek a' kemény feddéssel dorgálással orvoslanunk kel.

Másodszor, *Előlobbanják* Szent Pálnak amá mondását 2 Cor 5. 9. *Isten vala a' Christusban ez világot magához engesztelvén.* Mert innen akarják némellyek kihozni hogy a' Christus ez egész világot megváltotta,

azert a bövetségnek igiretit is ez egész világra, 's következés képpen mindenik emberre tartozni mondják.

Felelet. Ez a Szo Világ az Apostolok irásiban nem jegyez minden embereket egybér 's mind, 's fejenkint a kik Adamtól származtak 's származnak, hanem minden Nemzetiségeket ez világnak ez utolsó idejében. *Az Isten*, úgy mond, Szent Pál, *vala a Christusban e' világot magához engesztelvén.* Mitfoda itt a világ? Nyilva nem akarmi időbeli minden emberek: hanem a Christus fel meneteli után hivattando pogányok, mint Szent Pál elméjét, világossan magyarázván tanította *Rom. 11. 12.* Hogy ha az ő romlások ez Világnak gazdagága, és az ő bégénységek a Pogányoknak gazdagágok, menyivel inkább az ő tellyességek is. Mert ha azoknak (*az az, a Sidoknak*) elvettetések ez világnak az az, ez világnak utolsó részeiben hivattatando pogányoknak, a mint a felső 12 versben világosan ki fejezte vala,) Istennel való megbékéllése, tehát mitfoda lében azoknak fel vételek, hanem halálból való meg elevenedes?

E'ből nyilvánfagóson állattya, hogy e világnak MEGBEKÉLTETÉSE minden pogányoknak megbékéltetések a Sidoknak megvettetések után. Innét már nyilván ki tessék, hogy az a' Corintusbéliekhez irattatott 's időh hasonló helyéket, mellyek felől sokan azt tartják, hogy fejenkét mindeneknek közonséges váltágoknak tudományát bizonyították, érteni kell az akarmi Nemzetiségbéli emberek felől, kik az Evangeliomnak sáfárlása szerint hivattatandok valának a Christus halála és menyben meneteli után. *De itt is* boldgyuk ide az *Agoston feleletit*: Magát az Ecclesiást is gyakran világnak nevével nevezi: a minemű a, ma, Isten vala a Christusban évilágot magához engesztelvén: amaz is: nem jött az Embernek fia hogy megítéllye e' világot, hanem hogy megtartassék e világ ő általa. Szent János is az maga levelében azt mondja, vágyon bóbollonk az Atyánál az igaz Je-

„sus Christus, és ő engesztelő áldozat a mi bűneinkért
 „nem csak az miénkért hanem az egész világeért-is.
 „Az EGESZ VILAG azért az Ecclesia, és az Egész
 „világ gyűlöli az Ecclesiát. Tehát a világ gyűlöli a
 „vilagot, az Ellenség az meg békéltetett, a kárho-
 „zott az idvőzött, a fertelmes a meg tisztult: de
 „ez a világ, A' KIT ISTEN AZ MI URUNK JESUS
 „CHRISTUSBAN MAGAHOZ ENGESTELT, és
 „a ki a Christus által idvőzöttetik 's a kinek a Chri-
 „stus által minden bűne meg engedtetik, az Ellensé-
 „ges, kárhozott, fertelmes VILAGBOL VALASZTA-
 „TOTT. *Rupertus*: Ez világon nyilván, melyét I-
 „sten beretet, az emberi nemzetet értjük, az az, az
 „eleveneket és holtakat tudniillik, akik a jövőndőt
 „Hit által várták; az Eleveneket, a kik ő benne, akár
 „a Sidok között, 's akár a Pogányok között hiendők
 „valának; mert így áll közönfészeen a Pogányok-
 „nak és a Sidoknak meg választásánélkül, hogy min-
 „den valaki hiszen ő benne el ne vesszen hanem örök
 „élete legyen. Es a' rend berént való *Glossais* magy-
 „arazza az vilagot a világban lévő valaktokrakért.

Harmadszor ellenbe vetetik: Az mely dolgot ki ki
 tartozik hinni az igaz; de kiki tartozik el hinni, hogy
 ő hathatossan meg-váltatot a Christus által. Azért
 nyilván vagy on, hogy tellyességgel minden emberek a
 Christus halála által hathatossan meg-váltattak.

Felelek. 1. Ennek az egybe kötött agyaskodásnak
 első ágában való bökött meg kel különböztetni: Az
 melyet ki ki tartozik el hinni, az igaz úgy vagy on, az
 Istennek, ki arra kötelez, bandéka és akarattya berént:
 de nem mindenkor igaz, az ki menetelre nézve, Jo-
 nas prédikállott, és annakokaért tartozik vála el hin-
 ni, Még negyven nap hátra, 's az Után Nínive el-ronta-
 tik: de az nem volt igaz az kimenetelre nézve.

Az második ágát-is meg kell különböztetni, ki ki
 az Ecclesiában, Istennek ez parantsoláttából, *Hidgy*
 az *Evangéliomnak*, tartozik el hinni, hogy ő meg val-
 tatott az Christus által; az Meg-vetett-et-is azon-

képpen, mint az Választott, de mind azon által különbömb különbö okra nézve. Az Elválasztot tartozik elhinni, hogy hit által az el-valasztásban részes legyen: a Meg-vetteter, hogy nem hívén legyen maga mentheretlen még az Istennek bandéka berint-is. Mert néha Isten ugy ad parantsolatot, hogy az végbe ne mennyén, de hogy az emberek meg-probáltassanak, hogy külső engedelmeffégeket mutassák, és az vélek termet hitetlenségről meg-győzetteffének, és magok mentheretlenek legyének, minden vétkeikről, az Istennek előtte, az utolsó itéletben.

Az Istennek Parantsolatját meg különböztetem: Nemely *Parantsolat* vagyon *engedelemre*, melynek meg-tselekedését az Isten akarja mindenekben: ide tartoznak az erköltsbéli Törvénynek parantsolati. Nemely *Parantsolat* pedig vagyon *Probára*, Ugy mint az Isáknak meg aldozástul való parantsolat: (Terem.22.) holott Isten annak meg tellyesítését nem akarja, hanem tsak az engedelmeffégnek meg-mutását.

Minekokaért nem kell mondani hogy Isten az embereket meg-jadtzottattya, ha az ő igéjének hirdetése által hja külső képpen azokat, a kiket nem akar hogy idvözüllyenek: Mert ezképpen az ő kegyelmének gazdágfagat ő nekik meg mutattya, és megtanittya, hogy ők az ő magok vétke miat véssnek el, mivel hogy az idvösséget, mellyel őket meg-kenálják, nem a'karják bé venni. Mondod, hogy nem lehet? Ugy vagyon, de, az a' rehetetlenség, az mélyél meg-nem tselekedhettek, akarattyok berent való, és mi velünk termett, 's nem az Istentül adattatott belénk: és ezokaért meniséget nem érdemel.

„ Igazan mondja a' Bernard (Serm. 70. in Cant.)
 „ Nem volt el rejtetvén az parantsolotol, hogy a' parantsolatnak sullya, az embereknek erejeket felyül mullya, de ítélte hasznosnak hogy az által az ő elégtelenségekről meg-intse. Azért lehetetlen dolgokat parantsolván, nem tébi az embereket Törvényessé,
 gökké.

„gökké , hanem alázatosokká , hogy minden sáj bé-
„dugattassék.

2. *Másodszor azt Felelem* : Hogy az mellyet valaki
tártozik el hinni, az igaz légyen, hanemha valaki ma-
gának hihetetlenségével akadályt berez ; azt tfele-
kezi az meg-vettetett az ő magában termet hihetet-
lensége által.

Negyedik ellen-vetés. Az Aßßonyi állat magva felől
való igiret , az Adamban mindeneknek , és sejen-
ként minden embereknek tétetett.

Erre azt *Felelem* , Hogy az tétetett az Adam ma-
radékinak meg-határozás nélkül, nem közönségesen,
(némellyeknek nem mindnyajoknak.) Innen mondja
Agoston , hogy midőn az idvőség minden emberek-
nek igírtetik , akkor az embereknek rebeért , minden
emberek nevezetnek.

Utolsó Ellen-vetés. A^o Paterek az idvőzítő kegyel-
met közönségesnek vallyak.

Felelek először , hogy a^o Paterek mondásit érteni
kel az utolsó időnek kegyelme felől , mely minden
emberekkel és népmzetségekkel köz. *Iranus* így ta-
nit. Az Utolsó Időkben , a^o bereterbe vißont be al-
„latott minket az UR , az ő meg testfűlése ál-
„tal : Az Isten és Emberek között közben járolé-
„vén , meg engedtelvén mindeneknek az A^o
„tyár.

„ *Chrysostomus is* , Az kegyélem mindenekre ki őn-
„tetet. Sem Sidor , Sem Görögöt , Sem pogant ,
„Sem Scytát nem kerül el , sem meg-nem utál , min-
„deneknek azon, mindenekhez engedelmes , minde-
„neket egyenlő betsüllettel hiv magához : Mivel
„penig az ő ajándékával élni elmulattyák , azt az ő
„vakfágokat ő magoknak tulajdonítsák. Mert holot
„mindeneknek Szabados uttyok légyén , és fenkitál-
„is meg-nem akadályoztassék tiltassék , némely veset
„emberek , tsak az ő saját gonosságok miatt nem a-
„karnak bé menni.

Ambrus, Doctor. Tellyés az föld az Urnak irgalmaságával mert mindeneknek adattatott bűneiknek borfánatya. Az igazságnak Titkos Napja mindeneknek feltámadott mindeneknek jött, mindeneknek benvedet, és mindeneknek fel támadott: ha ki pedig nem hiszen, à Christusban à közönséges jó tementől maga fosztja meg magát, magától az közönséges világosságnak kegyelmét ki rekebbi.

Theodulus Presbyter: A' Sidokatis, s à Pogányokat, is a' Kegyelemnek részefinek lenni mondotta, nem egy általán fogva mind az által, hanem az hívőket: és mivel hogy bősűságnélkül az kegyelem minde-
nekkal köz legyen.

Másodszor, ből à természetnek kegyelméről, mely az világosságnak, és a' természet berént való értelemnek maradékiban, az jószágos erőnek ajándékiban, à külső jótéteményekben áll. *Author de Vocatione Gentium.* Ez világnak külső részeiben, vadnak Némely Nemzetek, kiknek az időzítő kegyelem még nem virradot, derült, fel: kiktől mind az által az közönséges segedelemnek az az mértéke, mely onnan felül minden embereknek mindenkor adattatott, meg nem tagadtatik.

Harmadszor. A' Régiek bollandak, az közönséges kébségről, mellyél az emberi akarat, az Istennek rendberént való sáfárlásával, megelőztetvén és segítetvén a' b: lélektől, meg-térhet, és hihet: mellyét mind az által Sem à kő, vagy a' Tőke, Sem az okatlan állat meg nem tselekedhetik.

Augustinus: Hogy hiti lehessen valakinek, a' természetnek adattatott. *Et masut azt vallya;* hogy az emberi természet meg foghatya a' meg igazulást az Szent léleknek kegyelme által. *Prosper:* Hogy valakinek hiti lehessen, az az emberi természet; de hitinek lenni az a' hívőknek tulajdon kegyelmek.

Augustinus: Az a' külömbfég vagyon a' gonosb emberek és az ördögök között, hogy még az igen gonosb embereknekis hátra vagyon, ha Isten rajtok kö-
pyő-

nyörül, a meg-békélés; de az ördögöknek semmi meg terés nem hagyattatott, tartatott.

A' mi az keresztényi kegyélmélet illeti, a' mely által adattatik az embereknek akarat a meg térésre, és hogy az Christusbán valóságosan hidgyen, hogy az mindeneknek es kinek kinek fejenként közönséges állégyen, még almokban sem látták az Régiek: mellyet mind az által-móttán nemelylek merésblettenek látni: mert azt mondják, hogy, az az erő mellyel hibe-
tunk ha akarunk, kíválsztás nélkül mindeneknek Istentől adattatik.

* Hogy peniglen az az értelem (mely azt állattya), hogy az idvoztó kegyelem, melytellyességgel természet felet való, közönségesen mindenekre tartozzék) étkes és hamis legyen, ezekből az okokból nyilván való lében.

Mert Elsőben, el ronttya az Abrahammal tőt kívál-
képpen való fridgy köteft.

Másodszor, Az Idvoztó kegyelem, avagy immár való és lévő hit, avagy lehető hit. Mert hit nélkül lehetetlen dolog hogy valaki tessék Istennek, és idvo-
féget nyerheben. Az Hűt penig a mely valósággal lévő Hűt, nem mindeneké.

Az Hítre való erő vagy tehetőség kétféle. 1. Első az, a mely által adattatik hogy hihes ha akar. Ez peniglen nem elégséges az idvošslegre: mert immár az Adam esete után nintsen szabad akarat az lelkiekben, főképpen az bűnösöknek még terésekben: és annak okáért továbbá is bákféges a kegyelem, mellyel akarhassa is valaki hogy hidgyen. Senki sem méhes a Christushoz, hanem csak a ki az Atyától huzattatik. Ján. 6. 44. Vonattatnak penig nem azok akik erőt ves-
nek a hiedelemre, ha akarnak: hanem a kik a nem akarok közzül lebnék valósággal akarok.

2. Más

* A' mindenekkel köz kegyelemről való tudomány meg hamisítta-
tása.

2. *Második* érd , az a' mellyel adatik hatalom hogy akarjon hinni : ez penig nem mindeneké. *Tinéktek* , (ugy mond Christus az ő Tanítványinak *Math. 11. 25. és 13. 11.*) *adattatott hogy meg ismerjétek az mennyeknek országának titkait* : Azoknak pedig nem ; mert az Atya el rejté az böltefektől : és : *Annakokáért nem kihátnék vala* , mert *Esaías* azt meg jövendőlte. *Ján. 12. 39.*

Ofztán , ha ez erővel minden , es fejenként ki ki mind birna , ugy minden embernek volna hiti. Mert azon egy kegyelemből bármazik az *Akarat* , és a' *Tselekedet* ; Bent Pál a' Philippibéliekhez írott levelének második rebbében , a' tizen harmadik versben. Mert , ugy mond , *az Isten az a' ki azt tselekefszi bennetek* , mind hogy *akarjatok* , mind hogy *véghez vigyétek* , az ő ingyen való jó kedvéből. Szent János az mi Urunk JESUS Christusnak Evargeliomában a' hatodik rebbben , a' negyven ötödik versben , azt mondgya , *A ki az Atyától hallott és tanult a' Christu hoz jő* : Innen fel vébém ; a' ki akarhat hinni , hallott és tanult , Ugy mint az Isten-től vonattatván : azért a' ki akarhat hinni , az a' Christushoz mégyen.

Igazán mondotta AGOSTON : Nem következik , hogy az a' ki jőhet , jőjjön is ; hanem ha azt akarja 's megis tselekeksi ; De minden az ki tanult az Atyától , nem csak el jőhet , hanem el is jő : az holott már mind az menetelnek lehetősége 's mind az akaratnak indulattya , 's tselekedetiis meg-vagyon. Így meg-tet-szik , hogy akarni hinni 's valósággal hinni össze köt-tettenek egy mással , sőt valoban akarni hinni , maga az hitel.

Harmadszor , Sokan vadnak 's voltanak oly Nemzet-ségek , a' kik semmit nem tudtak a' Hittől , avagy nem tartották meg-annak ismérseit , melynélkül nintsen valamely idvefféges kegyelem.

Negyedszer , Ellenkezik-is az azértelem nyilván való Írásokkal , Mert Bent Pál *Rom. 9. 16. 18.* azt mondja , hogy az *Idvésség nem azé a' kinek arra akarat-tya vagyon* , *Sem azé a' ki fűt* , hanem az *könnyörülő Iste-*

ne; és; a' kin akar könyörölni könyörül, az kit akar meg-keményíteni, meg keményiti; Math. 13. 11. Néktek adatott, hogy az mennyeknek országának titkait érihessétek, azoknak pedig nem adattatott; Szent János 3. 8. A' lélek, nem mindenekben, hanem, az hol akarja, ott fu: Az Fiu, nem mindeneknek, hanem az kiknek akarja az Atyát meg jelenti. Joh. 6. 44. Nem mindenek hiúnek, hanem a' kik vonattatnak, és elválasztattak az éleire; Aét. 13. 49. Nem mindenek hallanak, hanem az kiknek fulek adattattak az hallásra.

5. Ezenkívül, Az hatthato és kerebtyéni kegyelemnek néminémü kissebbétése az, azt ugy adni az embernek hatalmában, hogy el vehesse, ha akarja; hanem akarja megvethesse, 's utálhassa, és mondhasza, hogy Isten az Embereknek nem egyéb kegyelmet adott, hanem az mélyet mindenekben a' test, avagy az el fordult akarat, meg-győzhesen, 's a' mellyet az emberi Nemzetnek leg-nagyob részében meg-győzőn; Mivel hogy az Isten nem akarja le-nyomni.

6. Utolszor, A' Patereknek bizonság-teteleket-is, halljuk meg-Hogy ha némellyéket az időzítőnek kegyelme el mulat, (az mint lattuk hogy vagyon) azt az Isten igazságának titkos ítélésre, kel vinnünk. Agoston. Ettől az haragtól, mellyen mindenek a' bün alát vadnak, semmi dolog meg, nem szabadit, hanem csak az Istennek kegyelme, az JESUS Christus által. Ez a' kegyelem miért járuljon imez kitündedhez, 's-amahoz nem járuljon, titkos, de nem hamis, oka, lehet. Es tudjuk hogy az Istennek kegyelme nem minden embereknek adattatik. ISIDORUS: A' lelki kegyelem, nem mindeneknek oltattatik, hanem, csak az el választottaknak ajándékoztatik. CAME-RACENSIS; Jollehet az Isten mindenekben kö-zönségesen munkálkodgyek, adván mind-neknek a' kegyelemnek némely ajándékot tudni-illik a' létele,

, a lételt, életet, isméreret, &c. mind az által az ki-,
 , válképpen valo kegyelemnek némely ajándékit ad-
 , , ja egynek, mellyeket nem ad másnak, miként az hi-
 , , tet és az kedveskedő kegyelmet, és ollyakat, mel-
 lyék az elválasztásnak munkái. Mind ezekből nyilván
 meg-tetjük, hogy az Idvősség felől valo Igiret, nem
 oly közönséges, hogy azt ki fogás avagy meg hatá-
 rozás nélkül kellene érteni. Valakik azért ugy véle-
 kednek, hogy a közönséges kegyelemnek 's-váltság-
 nak tudományából, elhitélhetik az emberekkel hogy
 ők a Fridgynek minden Igiretiben rébések, hamis U-
 tra erednek.

*Egyszer 's mind penig, ez az Ut nem tsak hamis Ut,
 hanem illeltis. Mert ha ki ez uton az örök élet felől
 valo Igireteket a Nyomorultnak lelkére akarja babni,
 annak illyen módon kel okoskodni, 's illyen okat kel
 adni.*

*A ' Christus meg-holt minden emberéért,
 De te ember vagy,*

Azért a Christus te eretted meg-holt.

Ez rábátságnak helytelensége innen tetjük meg hogy
 az ellen a Nyomorult illyen módon foghat ki:

Bátor Ugy légyen, a Christus holt légyen meg én
 érettem, de mit használ az énnékem, holott a kegy-
 elmet mellyel kínáltattam nem vöttem, hanem ma-
 gamat bámtalan bűneimmel, az én Idvőzétőmtől el
 bakaftottam 's-ő tőle el pártoltam. Ennekokaért,
 mit használhat énnékem az ő halálának jo tétemé-
 nye?

IV. SZAKASZ.

E' Kédig-az vigasztalás szolgálatának hamis utja-
 rol; az Igaz következik.

E' felől valo Tanításomban, Elsőben Funda-
 méntomokot teszek fel, melyek által az Istennek em-
 beri, rébések lehetnek az Fridgynek Igiretiben: Az
 után, azzal valo élesek avagy rá babaátságnak igaz utyát
 avagy

vagy modjat meg mutatom.

Az mi az *első* illeti, *nem minden kegyelemre, sem az kegyelemnek minden mértékire avagy Gradusokra kel folyamodnunk, hanem csak azokra, a mellyeket a meg-terheltetet lelki-ismeret érezhet's-el érmet. Mert azok, a kik jöhetnek az Istennek igaz fia kegyelenek, és a kegyelemben nagy mértékkel részeseszenek, mind az által a nyomorúságnak és borongatásnak idejen, kitűny, avagy egy átallyában semmi kegyelmet magokban nem éreznek.

Az kegyelmek azért, a mellyek erre az dologra szolgálják, *hármán* vadnak, a Hűt, a meg-terés, és az mely mind kettőnek gyümölte, az Istennek igaz szeretete. Hogy pedig azokat annál könnyebben s igazabsoan meg-válathassuk s meg ítélfessük, és minden taláftul bátorságosbak legyünk, igen nagy börgálmatozással kel mi nekünk fel keresnünk, mind azoknak mitfoda magva és mitfoda eredeti legyenek.

A kegyelemnek *első* eredeti avagy fundamentomaez, Az meg térésnek s hívésnek kívánása avagy akarása a szívben avagy a meg szomorodott lelki-ismeretben, maga a Hit s Meg-terés az: Nem a maga természetiben ugyan (mert a kívánság és az akarat edgyik, a meg-terés pedig és a Hűt Másik) hanem az Istennek javallására és helybe hagyására nevezve. Ugy mint a kitől az a kívánság, igaz Hitért és Meg terés gyanánt javaltatik és vétetetik bé. Hogy ez fundamentum az Isten Igéje szerént való legyen ezekkel az erősségekkel bizonyittatik meg.

Először, Minden embereknél Nyilván vagyon s világ kívül való fundamentomnak tartatik, hogy az Isten azokban a kikben az ő kegyelme vagyon, az akaratot Tselekedet gyanánt veszi. Mertezért mondja Szent Pál Apostol: Ha *először* a jó akarat meg van, kedves az ember azért a mie vagyon, nem azért a mie minisen 2 Cor. 8.12.

Tovább

* A vizsgálatalának fundamentumi.

Továbbá, Isten a boldogságnak és az örök életnek ígérte a kegyelemnek igaz 's nem tettetes kívánása és arra való vágyodás melle ragasztotta és kötöte. A' honnan vagy on, hogy a Szent Írásban boldogoknak mondattatnak, a kik éheznek és szomjuhozak az igazságot, mint Szent Mathenal 5. 6. meg-láthatni. *Boldogok a kik éheznek és szomjuhozak az igazságot, mert ők meg-élegítettnek*, Ient Jánosnal-is 7. 37. azt mondja Christus: *Hak szomjuhozik jöjjen én hozzám*, 's igyék, kik legyenek pedig a szomjuhozok és éhezők; azok nyilva a kik érzik magokat minden igazságtól ürességeknek és meg-főttatottaknak lenni, 's azt tellyés bűvből valójában és tettelességnélkül kívánniak és ohajttyák. Mert az éhezés és szomjuhozás mind a fogyatkozást magát 's-mind annak érzését jelentik. Evégre, Mondja Jelen. 21 6. a Ient Lélek, *En a szomjuhozónak adok az élet forrásából ingyen*; ki legyen pedig az a szomjuhozó lélek? maga az ember, a ki önnön magát az Istennek Christusban minden kegyelme és jó akarattya nélkül valónak érzi lenni, azonba mind azon által a Christus nevét szomjuhozza, és abban részesülni kíván, honnan hozhatni ki: hogy azok a kik az élő víznek kívánásával buzognak, 's azt valójában 's nem tettelességből ohajttyák, azzal meg fognak élegedni.

Mégis továbbá, Az Isten bökta valamely jó dolognak kívánását, annak a ki attol meg-főttatot, és a nélkül bükkös, az ő névének élő segítségül való hívása helyet venni. Innen mondja a Szent David király és Propheta, Solt. 10. 17. *A' szegényeknek kívánását meghalotta az Jehova*, az az, azokat a kik vagy testi vagy lelki fájdalmokat szenvednek. és másut azt mondja, hogy az *őtet félőknek tesszék, t meg-íselekezi*. Solt. 145. 19. Midőn Moyles még semmit sem bollot volna, hanem csak bűvében kívánta volna az Istennek segedelmét és segítséget, az Jehova monda néki; *Mi kiáltsz en reám?* Kijöv. 14. 15. Es holott kérni az

mit

mit kellene nem tudunk , ſent Pál bizonyította , hogy maga az lélek esedezik miérettünk ki mondhatatlan fohászzkodásokkal. Rom. 8. 26.

De ha mondja valaki, Hogy az jó dolgoknak kívánása, természet ſerint való , és ezért Iſten az Embereknek kívánságait ſemminek tarttja , és ſemmiképpen azokra nem néz.

Erre azt Felelem : A' kívánſág kétféle , Terméſzetbéli avagy természetfelet való. Terméſzetbéli kívánſágok azok, az mellyeknek eredetek és tzellyok a természetben találtnak fel, az az , a mellyek az természet ſerint való embernek akarattjából , és indulatjából ſármaznak , 's azokat kívánnják , és ſeretik , az mellyek a természetnek világa ſerént , jó dolgoknak látnak tetſenek , mineműek a gazdagſágnak, iſteſſégnek , boldogſágnak , gyönyörűſégnek , tudománynak , értelemnek , bölteſégnek , és egyéb jó tſelekedeteknek , az igazſágnak , mértékleteſſégnek , adakozóſágnak 's több é felétek kívánſága. Es mind ezeket , és ſok haſonlo dolgokat kívánhat , és rájuk vagyodhat.

A' természetfelet való kívánſágok olyanok , az mellyeknek fundamentumok 's tzellyok , a természetfelet vadnak : Mert azok eredetet véſnek a ſent lélektől : és a tzel , avagy dolog mely körül forgodnak, Iſteni dolgok és lelki dolgok , mellyek az menyorſágratartoznak. E' félék azok a kívánſágok a mellyekről moſtan ſollunk : Minemű a Bűnök botſánattjának , meg-békéllésnek , és még ſentelésnek kívánása : Es a kik ezeket tiſta ſiből , 's nem ſinből kívánnják 's ohajtyak , azoké az boldogſágtól és örök élettről való igiretek.

Hogy pedig a' mi kívánſáginkban meg ne tſalatkozunk hanem azokat , az ſellel bitangolo és nyárgalodzo indulatoktól meg külömböztetſük , három hárt (tſattokat) tézek. * Elſőben , kel azoknak lenniük alha-

* Mineművek a' ſzivnek igaz kívánſági.

alhatatosoknak és ideig fen álloknak : *Másodszor*, buzgoknak és valóságosoknak , minémű volt à David kívánsága , *Solt.* 42. 2. 3. *Harmadszor* kell lenniök töredelmes bűben : mert ha az mi kívánságink ezekkel az módokkal megékesítettnek, kértfégnélkül azok á bent lélektől lesznek.

Innet azért meg érttyük , hogy az Isten irgalmaságának kívánása , az ő fogyatkozásában , magának az irgalmasságnak meg nyerése legyen : az idvoztó kegyelemnek kívánása is mikor az meg-fogyátkozik , magának az kegyelemnek meg-nyerése legyen.

Jollehet annakokaért erős és élő kegyelemnélkül bűkös legy , mind az által minden kegyelem nélkül üres nem vagy, hogy ha azt kívánhatod. Mert à te kívánságod magva avagy gyökere annak à kegyelemnek , az mely nélkül bűkös vagy. Immár pedig az béoltatot igének, avagy à te bivednek barázdáiban vetet hálhatatlan magnak tavaši ideje jelen vagyon : Lassán lassan várjád à bent eszközöket , ély vélek , és könnyén meg-láthatod hogy az levelek , ágatskák és gyümölsők rövid napon meg nevedednek.

Hogy ez tanításomat meg tetézzem , elő hozom itten az Istenes és tudos embereknek *vox*okat , nem azért ugyan hogy azokkal ez tanúságot meg erőstísem , hanem hogy edgyező értelmeket meg-mutassam , hogy mindennél nyilván legyen , hogy azt , az mellyet mondottunk nem tsak ez mostani idő hozta. Ígyből azért *Agoston* : A' te kívánságod legyen ő , előtte , és à te Atyád , à ki titkon nézi, meg addgya , néked nyilván : Mert à te kívánságod , à te könyörgésed : és ha à te kívánságod mindenkori , à te könyörgésed mindenkori. *Es* : A' kívánság mindenkori bízatzat , bűnek kiáltása , és Istennek à segétfégre belső hívása , hogy ha az bűntelen lehet.

Is meg ; Az jo keresbtyénnek egész élete bent kívánság. Es az mit kíváns , nem látod : hanem kíváns , van mint egy ki terjeszkedel , és elégge meg-bővülsz , hogy mikoron az el-jő mellyét kíváns látni , azzal

meg-

berént való kételkedési ellen, eűében vébi, az maga felől el hiheti 's el-is kel hinni, hogy ő igaz hittel meg vagyon ajándékoztatván. *Másu razt mondja: Az Hitetlenek az Szent léleknek kégyelmét, melynek Segedelmé által az bűnnek ellene álhatnának, nem kívannyák, attol azért igen igaz okon fosztatnak-meg mert à ki à bent lelket buzgosággal kívánnyá, az annak immár vágyon: Mért a' léleknek az à kívánsága à lélektől el válasthatai lan, ama' berént, Boldogok à kik éhezik és szomjuhozzák az igazságot, mert azok meg elegitetnek.*

Ama diszofeges Martyr Bradfordus így szoll: A' te bűneid minden kétségnélkül meg-botfáltattak &c. Mert az Isten hívő 's meg-térő bivet adott néked: az az, oly bivet, az mely kíván hinni, 's meg térni: mert az illyen bű (az Isten az akaratot az tfelekedéért vévén) igaz meg teréssel 's hittel fel ruháztatot bű helyet tartatik.

Ezekkel egy értelemben vagyon Taffinus mondván: Meg lehet az, hogy az mi hitünk oly kistsin és lankadot légyen, hogy az olyan gyümölsőket, az melyek érzéssel meg tapasztaltathatnak, még nem teremjen. Mindaz által ha azok, a' kik magokat ollyán állapotban lenni meg-ismérik hogy az Isten kedvének és berelmének érzését kívannyák, és azt könyörgéssel annyira kívannyák, ez à kívánság ez az könyörgés, az Istennek ő benne lakozo lelkének bizonsági, és hogy ő nékiék immár hitek légyen meg jelentik, mert ez illyén kívánság test gyümölsée avagy bent léleke? A' bent lélektől bármazik, a' ki azt csak azoknak bivekben nemzi 's indittyá, a' kikben Lakozik &c. Holott pedig ezek a' bent kívánságok, és könyörgések a' bent léleknek inditási és sugallási mi bennünk, tehát azok a' mi hitünknek bizonsági, ha binte nekünk kistsinnyeknek es erőtleneknek látsanak. Miképpen az Ásbonyi állat midőn az nála lévő magzatnak mozdulását az ő méheben meg-érzi, ha bintén az igen Lassu-is, mind azon által meg isméri ab-

í abból hogy fogádott : így ha ez bent mozgások, in-
 ulatok , és az fellyéb meg nevezett kívánások ben-
 olunk vadnak , bizvást kivégyük kétünket belőle ; ho-
 gy a Szent leleknek, azoknak nemzõjöknek bennünk
 akáfat, és ekképpen magát a hitet is birjuk. Mond ís-
 met : 1. Ha el kezdetted gyűlölni és távoztatni a
 bűnt, 2. ha érzed hogy erõtlenféged és hívfagid te né-
 ked nem tetőenek. 3. ha midőn ísmét meg-bánod,
 írtó, és zokogó, 4. ha a bűnöktől kívánod magad
 meg vonni, 5. ha kerülöd az álkalmatosságokat, 6. ha
 ember modon igyekezel, 7. ha kegyelmet Istentől ki-
 wánó, mind ezek a bent indulatok, melyek fenkitöl
 nem, hanem csak az Isten lelkétől származnak, az ő te-
 chenned való jelen létének mint meg-ánnyi jelenlégi
 és bizonysági.

KNOXUS-is így szol. Noha a te győtrelemed ne-
 dháncor oly rettenetes, hogy sem bivedben, sem lel-
 kedben, sem testedben, semmi pihenést és könnyebbü-
 lést nem találó, mindazon által csak bived Istenhez fo-
 dháskodhasson 's sohajthásson, ne essél kétségben, meg-
 nyered az mit kívánó. A' Hittőlis penig nem fosztattál
 meg, mert akkor, a mikor a test, természet i okosság,
 Isten törvénye, a jelen levő győtrelem, es az ördög,
 egybérés mind 's azon egy rohanással kiáltoznak, az
 Isten haragbik, és ő tőle sem orvosságot sem segetfé-
 get nem várhatni : akkor mondom : Istenhez sohaj-
 kodni, nyilvánfagos jelenlége az Istennek igaz fia-
 d'ban el rejtetet és lappango magnak : 's ezek az fuhá-
 kodások Istennél kedveseb áldozatok, mint ha ez
 nagy nyomorúságnak kivulótte testünket az igazságért
 meg égetésre adnok. Nyilva több bizonyságok-is ho-
 z zattathatnának elő, de ezek most legyenek elegek.

Ez fundamontos igazság ellen ezt lobbantják e-
 lő : Ha az hívének kívánása az mi erőtlenfégeünkben i-
 gaz es valóságos hit, tehát meg igazulnak 's idvözölnek az
 J E S U S Christusban levő irgalmasságnak élő meg-fogása,
 's a felől való bizonyosságnak is.

Felelek : Az igazito Hit természetire nézve mindenkor azon egy 's ez tulajdonsága vagy on, hogy a Christust minden érdemével meg fogja és ő felőlle , a lelki-isméretet bizonyossá és bátorra tébi : minek okáért avagy csak neminémű meg-fogás és vastagság nélkül, azokban a kik emberkori idejekhez képest hihetnek , nem lehet semmi meg igazulás avagy idvősség. Mind azon által az igaz Hitnek vadnak különböző mértéki állapoti és modjai.

* *Az erős Hit* az , mely az Jesus Christusban való irgalmaslágnak tellyes meg fogását es el hitetését nemzi és berzi. Az Hitnek ez mértékét Isten Abrahamnak , Dávidnak , a Profetáknak , az Apostoloknak , és az ő Martyrinak adta és engedte. Oh boldogságos dolog volna , ha minden hívők az elő Hitnek ez magasságára juthatnának , úgy hogy bent Palal állathatnák : *Bizonyyal elhittem , hogy sem halál sem élet és semmi egyéb természet állat , el nem szakaszthat engem az Isten szerelmétől , mely a mi Urunk Jesus Christusban vagy on.* Rom. 8. 38. 39. De ez nem engedtetet mindeneknek : Azért vagy on más Mértékeis a Hitnek az elsőnél ugyan alább való , de igaz mindazáltal ; és *kis hit* avagy *erőtlen* Hitnek nevezterik. * Ennek-is az idvősséges Igireteknek meg fogására és magára babására vagy on ereje 's lehetősége mind az által ékédig még az ő erőtelensége miat , bé takarva es a biben bé rejtve vagy on , nem különben mint az levelek és a virágotskák a rügyben bé foglaltatnak.

Valakiknek azért ez gyenge Hitek vagy on , azok igazan állathattyák ugyan, hogy az ő bűnök meg botfáttathatándok , és hogy ők azoknak meg botfátását kívánnják ; de hogy immár azok meg botfátattak volna még minden kételkedésnélkül nem merik állatni, azért mind azon által az Isteni irgalmasláganélkül nem maradnak. Mert mivelhogy kívánnják 's vagy on hatálmok a kívánsza és megis igyekezik fogni,

* Erős hit.

* Gyenge hit.

gni, bizonyos hogy voltaképpen meg fogják, az Isten azonban a hívesnek kívánását tfelekedet gyanánt véven és ítélven.

Ez à mit mondok világosan meg tetűk, ha fundam-
mentumot meg tekintjük. * A' Hit magára nevezve
à menyiben tfelekedet, avagy jóbág, avagy munka,
avagy hogy vastag élő s tőkellertes, nem igazit, ha-
nem tzellyára melyre néz, az az, à meg feűtettet
Christusfránézve, kit à Hit meg fog oly modon úgy-
an, a mint nekűnk az Isten igijében és à Sacramento-
mokban ki adattatik. A' Christus lévén egyedűl az
mi igazságnak mind szerzője 's mind valósága, ma-
ga önnön maga sabja 's alkalmaztattya mi reánk: à
mi à bennűnk lévő hitet illeti, à tsak kéz és eszköz
annak el vételére 's el fogására á mivel à Christus az
reűrűl minket kínál.

Annakokaért ha a Hit az ő tulajdon tze'llya kívül
nem leendő, 's az Isten igiretihez támaszkodik, ámbár
gyengén fogja is meg, avagy csak valami igyekezetet
és meg fogásra való kívánságot gerjeszt az ember-
ben, ugyan igaz Hit a felől 's meg igazítja az em-
bert; A' mi meg fogásunk noha бүксёges, mind azon
által a mi Idvöslёgünk azonn áll inkább, hogy Isten
minket magájéval fog meg; hogy nem mint azon,
hogy mi ötet fogjuk, *Philip. 3. v. 12.* És inkább abba,
hogy ismertettünk Istentől, mint sem hogy mi ismér-
jük az Istent. *Gal. 4. v. 9.*

Ez első fundamentomból következik amaz függő
summa, tudniillik hogy az Isten az egész embernek enge-
desre való igyekezetit szükséges engedelmeiség helyet vész-
es szamlallja. Ezt így Magyarázom : Ha az emberek
Istennek mindenben engedelmeiséget igyekeznek
mutatni ; tehát az Isten az ő tselekedeteket nem az ő
Törvényének borofsága bérint itéli : hanem az ő vé-
kony és kiterjedt igyekezeteket , mellyel azon vadnak
hogy tselekedhesseik azt a mit az ő kegyelméből tsele-
ked-

lekedhetnek, úgy vésti, mint ha az egész törvént tökéletesen betöltöttek volna.

De ebedbe vegyed hogy én ezt *ily ok alatt* állattám, hogy ennek az igyekezetnek az egész embernél kell lenni, 's egészen az emberre el kell hatni, elméjére tudniillik, lelki-ismeretire, akarattiyára, és indulatira, azt tellyesítvén meg az ő nevében, à mint meg tellyesíthet és végbe vihet. Illyen módon ez az engedelemre való igyekezet mely à bent léleknek gyümölte, meg külömböztetik à külső társaságban li igazságtól, melyben az pogányok is részesülhetnek, és à melynek csak à külső 's nempenig egybers-mind à belső emberbe nagyon helye.

Ez függőléknek igazsága meg-tetűik abból az mit Malachiás proféta mond, hogy az Isten irgalmas az őtet felőkhöz, *miként az Atya az ő Fiához*: Mert ez, az végbe vitt dolgot úgy tartja mint ha jelesen vitettetet volna végbe, ha tudniillik à fiu, minden tehetségével azon vagyon, hogy Attyának engedjen és à mit tehet meg tegye.

E' kedig az első Fundamentumról: immár à második következik.

A' Második Fundamentum ez: az Isten szerint való Bánat vagy keserűség; mellyel valaki bűnei miat, à menyibe bűnök azok, meg szomorodik, kezdeti à meg terésnek, sőt ha à valóságot nézed maga à meg-terés az.

Innét örült olly igen Pal Apostol, hogy az ő Solgálattyának munkája által ez kegyes Somorúságot indította vala à Corinthusiaknak bivekben, olly Somorúságnak nevezvén azt, melly olly penitenciát nemz, *kit saba ember meg nem bán.* 1 Cor. 7. vers. 9.

Ezt à Somorúságot pedig éből külömböztethetni 's ismérhetni meg: ha az a' kinek bűvét à Somorúság fogta, olly igen meg-illetődik 's nehezedik, hogy

hogy ha bintén semmi lelki-isméret, semmi való-
ságo ordög, semmi pokol, semmi kárhozat nem
volna-is, mind azon által magában felette igen na-
gy meg-bomorodást érez, csak azért hogy az I-
sten az ő bűneivel meg-bántodott, és fel ingerlő-
dött.

Ha vitatod, hogy kiki a meg-terésnek è kezdeti-
ért nem tehet, és így a bűnökon meg nem bo-
morodhatik; tehát úgy ezt-is hozzá tésem, hogy
ha az nyomorult bűvének keménységen bomorkod-
hatik, tudnillik hogy bűnein így a mint kellene
nem kesereghet, tehát egy általlyaban a kegyes bo-
morkodásnak valami mértéke és része vagyon á-
diban: Mert nem a természet az a mi minket bűünk-
nek keménységen bántogat, hanem a kegye-
lem.

*E'dig a Második fundamentumról; követ-
kezik az harmadik.*

Harmadik FUNDAMENTUM

*ez: Az el-tökéltett szándék és kész szív
minden bűnöknek el hagyására, és az I-
stenhez való térésre; (ámbar még édig semmi
külső meg-terés ne láttassék az emberben) az igaz
meg-terésnek jósága, 's meg-jobbulásának
kezdeti. Az én bűnöm (mond David Solt:32.vers.
5.) te néked meg-jelentem, és az én alnok-
ságomat el nem fedezem, 's mondék: Meg-val-
lom én ellenem az én alnokságomat az Urnak, és
te meg-bocsátod az én bűneimnek hamisságát. Hoz-
zá adattatik pedig ez a bő-is SELAH, melly ige
nem csak enkléli mesterféghez való bő, hanem a
mint némellyek akarják olly jegyzes, mellyel az
ottan előnkben adattatott dolgoknak meg-tartá-*

fára fel-indittassunk, úgy mint a mellyek valami kiváltképpen való fontos és hasznos dolgok legyenek. Kétség nélkül pedig az a dolog igen fontos és hasznos, hogy csak bűnten bándékért, avagy a tsupa fel-tötte czélért a bűndeknek meg-vallására, az Isten azokat ingyen meg-botsássa.

Im hol ez dolognak más meg erősítése-is a tékozló fiu példájában, a kit nem tartok ollyannak a ki sem hivattatott, sem Istenhez meg nem tért volna, (jóllehet némelleyek azt tselekbik, 's úgy is tetczik nekik hogy az ő értelmeiket meg-otalmazhatná:) hanem inkább ának tartom, a ki az Istennek fia volt elsőben, 's az után esett-el; mondom hogy ez tékozló fiu a külső kerélt viselések és nyomorgatások által az ő nyavalyáságának vizsgálására indítván, elgondolta hogy az ő Attyához vissza mennyen 's magát előtte meg-álázza, és az ő álnokságát, hamisságát meg-vallja; *Elmegyek, úgy mond, az én Atyámhoz, és ezt mondom neki; Atyám vétkeztem az ég ellen és te ellened.* Luk. 15. 17. 18. Ezért a meg-térésre való tsupa bándékért, mellyet elméjében gondolt vala, lőtt az, hogy midőn őtet az Attya meg-távoljóni, és mebbe földről meg-térülni látta volna, és mikor még semmi vallást, avagy maga meg-álázást tölt és tselekedett volna, ismét fia gyanánt tartotta, jeles örvendezéssel nyakára esett, és meg-tsókolgatta; melly kedvel való fogadását követte obán a vállás-tétel.

Hasonló példánk vagyon Davidban, ki meg feddetetvén Nathan Profeta által a paráznaságért 's gyilkosságért, azokról mindgyárt vallást tölt, és azon órába a Profeta által mentséget vett magától a Jehovatól, mellyben meg nem tsalarkozhatott. 2. Sam. 12. 13.

Ezek a harmadik fundamentumol, következik a negyedik.

Negyedik fundamentum: Szeretni valakit azért, hogy keresztyén, az Istennek mind látható fia, 's mind bizonyos jele az ollyan embernek a ki az Istennek a Christusban való

való igaz szeretetiben részes. Ebből tudgyuk, (ugy mond
 b: Janos 1 Lev. 3. v. 14.) hogy az halálból által vitettünk
 az éleire, mert szerettyük a' mi atyánk fiait: Itt a' Bere-
 tet nem oka, hanem csak jegye az Istennek hozzánk
 való Szerelmének. A' mi Meg-tarto Christusunk-is
 azt mondgya Mat. 10. 41. *A' ki bé-fogadgya a' Pro-
 fetát profeta nevébe, profeta jutalmát veszi.* Már pedig
 hogy ezekben à fundamentumokban meg ne tálal-
 kozzunk, elménkben kell tartanunk, hogy à kegye-
 lemnek ez principiumi eredeti, akár mely gyenge lan-
 kadtak legyenek-is mindazonáltal idefőva táponok-
 nak, és álhatalanóknak nem kell lenniük, hanem bi-
 zonyossáknak és erősséknek, nem el nyomattatottak-
 nak, avagy meg akadályoztattattnak, hanem ollya-
 noknak, à mellyek minden nap öregbüllyenek és ne-
 yekedgyenek.

V. SZAKASZ.

Mivel az vigasztalásnak ez Fundamentomit fel ve-
 tettem, immár azt az utat vessem fel, az mel-
 lyen az nyomorult az Idvősségnek ígérletiben
 részesülhessen. * Ez kettőben áll, tudniaillik az proba-
 lásban, és az ígéreteknek Reá Szabásában.

Először azért meg kel látnunk és próbálnunk, hogy
 ha az kegyelemnek elébb fel tőt fundamentomi köz-
 zül, valamellyik az nyomorult emberben látbiké ava-
 gy nem? A vigasztaló meg tselekedheti ezt á vigas-
 talást, ez néhány kérdések által.

Előben à vigasztaló á nyomorultól kérgye meg, ha
 hiszéné? 's meg térnejé? Ezt tagadni fogja à nyomo-
 rult, 's azt mondgya hogy ő sem meg nem térhet,
 sem hihet.

Ez Feleletet halván, à Vigasztaló mennyen előb,
 kérdvén azt, hogy ha kívánt hinni 's-meg térni, 's
 vagyone ilyen bándéka? Erre à kérdésre azt feleli

* Miben áll az igaz vigasztalás.

az beteg, hogy azt ő tellyes bível kívánja. Ezen képpen kel elő menni a több Fundamentomoknak vizsgálásában és próbálásában.

Mikor a Beteg binten a kísértetnek forroájában vagy, 's álhatatossan vallyá, hogy ő bizonyóssan el kárhozott, kergyed tüle ebben az forroágában, hogy ha az Istennek valami beretetivel gerjedeze? Meg ragadgya azt tellyességgel; kergyed tehát ismétlen, ha beretie az embert, mivel az kerebtyén, 's Istennek Fia? Akkor mondgya hogy ő azt tselekefzi igazán, hogy ha illyen módon tételik a vizsgálás, a megterésnek és hitnek valamely ereji meg tetczenek, mellyek elsőben nem lárczanak vala: Mert az Isten az egészséges állapoton kívül, az betegségben és nyomorúságban, es ez által, bokta gyakorlani az ő kegyelmét.

Ezek az Első Részről, a másik következik.

Holott a borsalmatos meg vizsgálás, 's-probalás által, az kegyelemnek meg emlitet Erei közzül, valamellyek meg tapasztaltatnak 's-meg találtatnak, ottan az nyomorult embérnek az örök életnek igeretivel való biztatása következik, mely véghez megyen az okoskodásnak néininémő formájával: melynek első ága az Isten igéjéből, második a lelki ismeretnek bizonság tételéből vétettetik: az rá fejezés pedig maga az Igéretnak rá babása, illyen módon.

Valakinek igaz, 's-nem tetteret kívánsága vagy az meg téréfre és az hívéfre, az, bűneinek botfáttatnyát, 's az örök életét meg nyeri. De te néked vagy on igaz, 's tettetésnélkül való kívánságod a meg téréfre, és a Christusban való hívéfre, Azért immár néked bűneid meg botfáttattanak.

Ebünkbe kel pedig itt vennünk, igen illendőnek lenni, hogy ez az rá babás, az Evangeliombéli bölgrül legyen, a kinek abban az Istentül néki adatot Egyházi hatalmával élni kell, engedelmet 's-bűncinek botfá,

botfánattját hirdetvén. Mert az nyomorúságokban binten oly néhez a lelki ismeretet arra vinni hogy az ígéretet bé fogadgya, mint a Tűzet a Vizzel meg békeltetni. Mert noha az emberekben a kegyelemnek és Irgalmaflágnak jegyei benne legyenek, azokrol mind azon által vallást nem tesznek az ő fájdalmoknak nagy volta miatt. Illyen módon akarmellyikkel is a fellyeb elé-bámlált fundamentumok között, az embernek meg háborodott és meg-őorult, akadozott lelke bizonyos lehet, hogy az Isten irgalmaflága ő reá tartozzék. Es így azt ítélem hogy ez legyen egyetlen egy közönséges és igaz út az emberek beteg lelki-ismeretinek vigasztalására 's fel-gyámolítására.

Hogy pedig az Igéretnek illyen módon való ráfá-bása foganattal legyen, a következő *hat regulákat* szükségesen meg-kell tartani.

I. *Első*; A' melly vigasztalást a betegnek nyújtunk a közzé valami törvényt-is kell elegyitenünk; az az, tsak puftán az ígérettel a beteget nem kell biztatni, hanem a bűnökről és azokrol érdemlett büntetésekről-is emlékezetet kell tenni. Oka, mert tsalárd az ember síve mindenek felett, (Jer. 17. 9.) úgy hogy gyakorta még csik az, hogy az emberek nem elégge aláztattak-meg ha avagy kellett-e nel hamarébb, avagy felettéb vigasztaltatnak hogy nem mint illenek, ánakutánna rosbabbakká lesznek. E're nézve a vastol nem sokat különböznek, melly a tűzben vettettetvén és igen meg-tűzesülvén ha ismét meg hül sokkal keményebbé lében, mint-ha kissébb melegen hevített volt meg. Ezért igen zükséges hogy a ki vigasztal a vigasztalásban a beteget valamenyére meg-rettense, 's úgy vigye apronként a meg-térésre, mivel a vigasztalásnak édessége sokkal nagyobb ha a törvénynek valamelly keferőségével elegyitetik meg.

II. *Második*: Ha a lelki beteg magán nagy borsgal-matoskodással és buslakodással haborgattatik nem kell magába hagyni, hanem mindenkor jó felekezettet kell melléje adni. Mert az ördögnek rend szerént való praktikája az hogy a Hellynek és Időnek alkalmazkodásával eljen a'kor mikor csak magában vagyons meg-fosztatott átol a segítségétől melyet egyébként a másokkal való tarsalkodásból vehetne. Így kifestette meg Evát mikor a kertben az urától külön magának találta. Christus urunkra-is a pusztában mikoron semmi felekezettel nem volna így üte reá. Ezert mondgya Salomon: (Pred. 4. 6.) *Jaj az egyedül valónak*. Ebben-is tetczik meg leg-inkább az ő gonossága hogy mindenkor felette igen késő ő, ákor-is mikor az ember leg későletlenebb 's egyes állapottal vagyons, hogy mondom ákor lövi ő beléje az ő nyila leg-szörnyebben, 's ákor akarja egy szem pillantásban a kétségben esésre vinni, 's magával meg-öletni magát.

III. *Harmadik Regula*: Meg kell inteni a nyomozultat hogy ne a maga ítéletéhez támaszkodgyék, hanem önnön magát mindgyárt alázza meg, és elégedgyék meg véle, hogy azok igazgassák őtet a kik tanátsval, bölcseséggel, ítélettel és külömbfég tétellel Istentől fel-ruháztattak. Ezt a regulát ánal borsgal-matosban meg kell tartani, mert enek elmulatása sok embereket sok estendőig minden vigasztalástól meg-foszt.

IV. *Regula*: Soha semmi rettenetes történetekről, sem azokról a kik hasonlo avagy ánnál-is nagyobb lelki háborukban forgottanak a beteg előtt beálleni nem kell. Mert azt halván a meg borsongattatott lelki-isméret, az illyetén történeteket magára baba, 's e feleből gyakrabban nagyobb bánat 's kétségben esés-is esik rajta. A' beteg lélek magában kelletténél hajlandobb a rettenetes dolgokkal való tépelődésre: sokbor az ördögnek, csak pusztá hallása-is félelmet és

v. *Regula*: A' ki vigasztal az à betegnek minden fogyatkozasit tsendes elmével benyvedgye, tudnillik az ő komorúságát, felettéb való vizsgálodását, vakmerőséget, 's el-vetemedet indulatit, 's tselekedetit: főcának mint egy semelyében kell öltözni, az az, ának nyomorúságával meg kell illetődni, 's bánakozásra kell hozzá indulni, nem külömben mint à maga nyavalyáján, bánakodvan mikor őtet gyótródni, és zokogván, mikor zokogni láttya.

vi. *Regula*, A' ki vigasztal meg ne tsüggedgyen elméjében ha bintén sok munkái 's fáradsági után kevesett vigasztalodott, 's könnyebbedett-is à beteg. Mert gyakrabban az emberek, á kisértetekben síveknek meg-keményedést árullyák el, énekfelette gyakrabban sok idő mulik minek előtte á vigasztalás bévétetethetik: 's kerlek mitől vagy az ? attol, mert az Isten hatalmas tselekedő mind ezekben a' lelki nyomorúságokban, 's az embereket minden kesértéteken a mellyeket önnön maga rendelt el-hordozza bintén à leg nehezebbikig-is, minek előtte az ő síveket à vigasztalásnak bévételére meg nyitná, 's el kébitene. Az Ecclesia az Enekeknek énekében keresi az ő berelmését, de minek előtte őtet fel találja el járja à várost, à boroszlakon es az utzákon által megyen, magokat az őrzőköt-is el hagyja; és éképpen minden esközökkel hijában segítség és reménység nélkül élven, nem elébb hanem az után találja 's fogja meg. Azt à kit szeret az ő lelke. Enek. 3. 4.

Ekédig à mindenféle lelki nyomorúságoknak közönséges orvoslásáról: következnek már külön külön a' nyomorúságok, avagy a' betegségnek nemei.

NYOLCZADIK R E ' S Z.

AZ első kivaltkeppen való nyomorúságrol avagy elmé szorongattatásáról, melly Isteni kisértetből származik.

Az első tusakodása avagy borongattatása az elmének Isteni kisértetből vármazik, * melly magával az Istenvel közbe vetetlenül való hartz és tsátázás. Melly tusakodást avagy betegséget ollyankor tudhatya ember meg áfélének lenni, mikoron á lelki-ismeret az Isten felől némű némű rettenetes dolgokat áll, 's egybér 's mind á Beteg az Isten haragjának némű némű rettenetes jelenfégit érzi.

I. SZAKASZ.

E Nnek á borongattatásnak sok példái á bent írásban fel-találtarnak.

Edgyik b á bent JOB példája, ki á kulső nyomorúságokban sokáig el-meiülvén, sok nyavalyákkal, 's egybér 's mind az Isten haragjának mind megfogása, 's mind érzése miatt borongattatik és gyötörtetik vala: Ez állapottyában mondgya: Job. 6.4. *A' mindenhatónak sullyos nyilai vagynak én rajtam, mellyeknek mérgek ugyan meg emészte az én lelkemet, és az Istennek rettentési ostromolnak engemet, úgy mint egy fel-készült haddal.*

Ezekkel az igékkel az ő bívének forrófágát és tusakodását igen igen hathato példazatokkal fejezi ki, midőn az Isten kezéből ki bortsáttatott, és az ő haragjában mint egy méregben mártatott hegyes nyilakkal úgy által veretnek mondgya magát, hogy az ő lelkét meg-epebtik, háborítják, és mint egy rendelt sereggel ostromollják.

Sőt elébb megyen, és az 13-dik Réssben, á 26-dik versben ezt-is hozzá adgya: *Miért tartasz engemet úgy mint ellenségedet, hogy én ellenem enyi sok keferuséget rendeltél, és azt tselekeded hogy gyermekfégiemről fogva való búneimnek büntetését öröksegiül birjam.*

A' 16-dik Réssben hasonlo paraba vagy on v. 9. Az Urnak haragja ragadoz engem, mintha halálos képen

* Mitsoda az Isteni kisértet. *ó A'-nak példái*

pen gyűlölné, tsíkorgattya az ő fogait én ellenem mint ellenség, és az ő semeit reám ödöngeti. A' mellyekből és hasonló helyekből meg-tetűzik, hogy à Job lelki ismérői az Isten haragjának érzésével meg nehezítetett, és azzal az ő lelke által ökleltetett volt.

Máspéldánk Davidban vagyon; ki hasonlatosképpen à kisértettel, az elmének ez busongásával és tufakodásával meg-gyakoroltatott, mint à hatodik sőtárnak elei, és az egész sőtárnak tüzélya nyilván megmutáttya. Mert elsőzör az Isten haragjának 's ostromának leballítása felől könyörög: *Jehova, ugymond, à te haragodban ne fedgy meg engemet, és à te busulásodban engemet ne ostromozz.*

Továbbá, az ő fájdalmát olyan nagynak mondgya, hogy az ő teste el-lankadt, tsontyai meg-háborodtak, és teste olly állapotba helyezettetett, mellyet semmi betegség ő néki nem berezhetett: *kényorúly rajtam, ugymond, Uram, mert erő't'len vagyok; gyógyíts meg engemet Uram, mert meg háborodtak az én tsontaim.*

Az 4-dik versben: Es az én lelkem igen meg-háborodott: De te uram miglen? mintha mondaná: Meddig sanyargatb és én tőlem medig fordulb el?

Az 5-dik versben: Térj hozzám uram, ments ki az én lelkemet, tudniillik à jelen való halálból: Babádj meg engemet à te irgalmasságodert.

A' 6-dik versben: Mert nintsen te felőled az halálban emlekezer, à koporsóban kitsoda mondana te neked dítféretet?

A' 7-dik versben: El-fáradtam fohászkodásimban, meg mostam minden ejel az én agyamat, és könyhullatásimmal meg öntöztem agyamat: az az: magamot és agyamat könyhullatásimban mellyeket én belőlem az én kisértetemnek sullyossága ki sajtol, el meritem, süllyestem.

A' 8-dik versben: El hervadt orcám somoruság miatt, és meg vénhűtt az én ellenségem miatt, à kik tudniillik ellenséges bível az én nyomoruságimra vigyáznak, és örülnek én rajtam.

Nem

Nem-is igen különböz pedig hogy azon Proféta gyakorta á fele nagy sübbeli fájdalomban esett à mint à 77-dik Soltárból és más sok helyekből ki-hozhatni. Mert à 77. dik Soltárban is az ő sullyosfágos nyomorgattatását így fejezi ki.

Az én szommal, (ugymond a' 2-dik versben) az Ur-hoz kiáltottam, az az, mikor a' nyomorúságoktól elnyomattatván mások hűségét kellett kérnem. Az én szommal az Istenhez kiáltottam hogy meg-halgaßson engemet.

A' 3-dik versben: Az én nyomorúságomnak napján az Istent meg-keresém, az én kezemet éjel ki térjéstittem, és el nem fáradott; az az: a' nyomorúságoknak sullyosfága miatt midőn a' fakadott könyhullatással áztanak kezeim, akar a' könyörgés közben hullyon reá, 's akar a' sem törléfre emeltessenek fel, mikor az én lelkem vigasztalást nem akarna venni.

A' 4-dik versben: Meg-emlekezem Istenről mikor háborgok, az az, mikor a' bizonytalan elmém idestova hajtogattárik, és mint egy víztől hanyatván panaszkodó sókot botfát ki, gondolkodom, mikor az én lelkemnek somorúsága vagyon.

Az 5-dikben: Az én bomlódókömet meg-tartoztattad, az az, midőn úgy nyomorgatß hogy nem állhatom; meg-háborodtam vala, annyira hogy nem állhatnék.

A' 6-dikben: Gondolkodni kezdék a' régi napokról, és az el-múlt időknek estendeiről, az az, a' felső időnek ki bõlgáltatásáról.

A' 7-dikben: Meg emlekezem az én énekimről érbaka, az az, az el vett jó teteményekről, mellyek éjel nappal serkentenek vala a' te ditsõittetésedre: az én szívemben gondolkodom vala, és az én lelkem tudakozik vala ezt mondván.

A' 8-dik versben: Avagy mind örökké el vetneje az Isten? és nem lenneje többé jó akaro?

A' 9-dik versben: Avagy el-fogyotté mindenestől az ő kegyelmeslége? meg-ßánnéké az ő beßéde? az

az, az ígérlet à mellyet tölt az övéinek, nemzetsegről nemzetiségre ?

A' 10-dikben : Avagy el-felelkezneké a' kegyelmességről az erős Isten , avagy az ő haragiában megtartanáje irgalmasságát ? Ez nyilván valo ki ábrázolása az sullyos és nehéz böksegekben meg-borult , és mint egy az Istennek hűségéről és alhatatosságáról vetélkedő elmének.

Hasonlo panaşa vagy on à fogfágban sokáig tartott ECCLESIA'NAK a' 102 Soltarban , vers 4. Mera meg-emésztenek , ugy mond , *mint à füst az én napjaim,* és az én tsontaim *mint az úszóg még-égtenek.*

Az 5-dik versben : Az én Bivem minekutánna megverettetett meg-báradott mint a' fű , anyira hogy el-felelkezzem ételemről-is.

6-dik versben. Az én nyögésemnek bava miatt az én tsontom az én hasamhoz ragadott : az az , az én hobbu ideiglen valo nyomoruságim és kiáltásim miatt meg-fonnyadok es el fogyok.

7-dik versben. Hasonlatos löttem az pusztában lakozo ökör-bikához , ollyanná löttem mint az bagoly a' pusztában , az az , mindenektől el-hagyattattam.

8-dik versben. Vigyázok és olyan vagyok mint az egyedül valo veréb az ház hiján.

10-dik versben. A' port mint a' kenyeret eszem vala , és az én italomot könnyhullatással egyelitem vala , az az , én nyavalyás a' földre vettettem.

11-dik versben. A' te haragod és busulásod miatt : mert fel-emelvén a' földhöz ütöttel engemet , az az , igen igen nehezen és nagy erőssakkal el-vetettél engemet : mint mikor nem lágy és nem lankadt , hanem fel emelt kézzel valami le fordittatik avagy le fujtatik a' földre.

12-dik versben. Az én napjaim hasonlatosok az el-hanyotlott árnyékhoz : az az : közel vagyok a' le om-láshoz miként nap enyészethor az árnyék leg nagyobb , leg esendőbb ; és én mint a' fű meg-báradtam.

A' mint

A' mint pedig regenten , à régi időkben ezekkel és Istennek sok egyéb bolgaival , volt az dolog : úgy vagon mostani időben-is mi velünk à dolog; mert a'féle kísértetektől mi-is nem vagyunk tellyeslégesen szabadok.

Sok egyéb emberek között az Istennek amá dítsetes bolgája, *Luther Marton*, ében à kiváltképpen való kísértetben esett, à mint együt maga felől írja : és ábol a' bűnösnek megigazittatása felől való tudományt tanolta , 's eszébe vette hogy az ember csak az Istennek irgalmaságából , à jó tselekedeteknek minden érdemi nélkül , igazullyn meg Isten előtt: sőt mégának à Tusakodásnak és fájdalomnak természetinek és tulajdonágának érzéséből 's meg-tapahtalásából indittatván , à 6-dik soltárnak ama' felséges magyarázatját szerzette: à mellynek tzelját, 's végét semminek egyebnek nem bizonyittya , mint az elmének 's lelki-isméretnek ilyen és hasonlo gyötrelmek és borongattatásnak némű némű idvősléges orvosságának lenni bizonyittya.

II. SZAKASZ.

HA kérdésed mi legyen oka ének à kísértetnek , Erre azt felelem * , hogy az néha bármázik Valamelly súlyosabb bűnnek tselekedéséből melly bűn meg-sérti à lelki-isméretet , à miképpen à Cainban Judás és Saul példájában meg-láthatni , kik az ők nagy és halálos bűneik miatt , mellyekkel az ő lelki-isméretük meg keseredtenek , 's meg-sebhedtenek , rettenetes állapotban estenek ; és így ebben à kísértetben él-veztenek.

Néháncor pedig ez à kísértet meg-történik mikor ember semmi vétet nem téten , 's engedelmes Istenhez-is : Es ákor ának semmi oka nem adattathatik , sem az emberben , sem az ember kívül , ezt ki

rekebt-

* Az Isteni kísértetnek alkotmányossága.

kekestvén, hogy Isten azt akarja: E'nek igaz voltáa Jobnak és Davidnak mostan elő hozott példái megzonyították.

III. S Z A K A S Z.

ENNek á kisértetnek munkái sok felék és igen tsudálatosok. Mert külöképpen változást berez á testben, mint valami forro hideg lelés. bélit fel puffasztja, máját forgattja testében, tson tyait fel-gyujtja, és testét inkább meg-emésztí akar-melly betegségnél-is.

Hogy á dolog így legyen á mint mondám, á sem-mel látott dolgon kívül az Isten ígéje nyilván bizo-nyította.

David ében á tusakodásban és keserűségben lévén bizonyította, hogy el-epedtenek á keserűség miatt bé-mei, és meg-aggottanak *Solt. 6. 7.* az ő jo nedvessége változott nyári bázazságokra. *Solt. 32. 4.*

Szent Job-is azt mondgya hogy az ő rajta valo böi meg feketítettet, és az ő tson tyai el-égtenek a' nagy bázazto keserűség miatt: sőt inkább hogy ő ának á Nyomorúságnak, és Baj-viadalnak miatta immár rántzal bé borult, és az ő bötővérséggel el-vánboro-dott.

Az Orvosoknak regulájok ez hogy az erkölts á test-nek természerit követi, és ának jo vagy rossz állapot-tya berént bereztetik: Melly dolog jollehet igaz, min-dazáltal ellenbe nem kevesbé világos az, hogy á test gyakrabban az erköltsnek természerit követi: Mert á meg törődött bü bűkségesképpen á testet meg erőte-leníti, 's meg lankasztja.

IV. S Z A K A S Z.

Kiváltképpen valo dolog pedig á mellyet ében á kisértetben kellyen vizsgálói, az ának meg-or-voslása. Erre őt dolgok kívántatnak, mellyekkel, mikor

mikor alkolmatosság adatik, élni kell.

1. *Elsőben*, a' leg-alkolmatossab, 's leg-jobb orvosfágot kell válaftani, és mindeneknek előtte azzal élni. Leg-alkolmatossab 's leg-hasznosabb orvosfág pedig a' Beteget avagy nyomorultat a' Hitnek 's Megtérésnek bémély berént való gyakorlásira önnön magában 's maga által vinni. E' végre tartozik az ő lelki ismérteit leg boroszábban 's bémesebben megvizsgálni, úgy bivenek mint életének minden vétkeit ebebe venni: *A'nakutánna* minden ő meg-ismért vétkeit ő maga ellen alázatosan meg-vallani; és egybér 's mind meg ismérni az igaz kárhozatot mellyet azok által erdemlett. *Harmadszor*, az égre kiáltani, és az Istennek irgalmasságát, bűneinek bocsánattyát, és Istennek az ő bűnei miatt érdemlett haragjának megtartoztatását valoban kérni sükséges dolog.

A' David Király és Profeta eben a' Nyomoruságban lévén mind ezeket meg-tselekedte mint a' 6-dik Soltárból meg-láthatni, sőt még tovább-is maga felől ezt vallyá: *En mikor vesztoglenék meg-avultanak az én tsontaim az én estig való jajgatásom miatt. Mert éjel és nappal nehezedik vala én rajtam a te kezed, változik vala az én nedvességem nyári szárazságokra. A'nakokáért az én bűnömöt te néked meg-jelentettem, és az én hamisságomat el nem fedeztem 's mondek: Meg vallom én ellenem az én álnokságomat az Urnak, és te meg bocsátod az én bűneimnek hamisságát.*

Ha valaki á Job könyvét meg-akarja olvasni fel-tálja, hogy á Sz: Lélek ában főképpen ára vigyázott hogy mi nekünk nyilván lenne hogy á B: Job ezzel á kisértettel felette igen meg-gyakoroltatott, 's végtére mind barátinak 's mind Istennek magának elégedendő dorgálásoknak és maga meg-alázásának utánna, meg gyógyittatott. Ezért mondgya az 39-dik Rebusnek 37-dik versében: *Imé én melly itván el vettetett vagyok: és á 42-dik r. 6-dik vers. Azokat utálok á miket mondtam, és bánom a porban és hammuban.*

K E R D E S.

HA pedig a történnek hogy maga a beteg magától semmi jó dolgot nem tselekedhetnék az ő lelki és testi bántódása miatt, mit kellene tehát olyankor tselekedni?

Felelet. Tíszak akadozott fiokkal avagy sohajtásokkal kívánha is az Isten irgalmaságát és vigasztalását; tehát az kétségnélkül Isten lelkenek munkája, és mind a hitnek, 's mind a meg-térésnek tselekedeti. Mit kérjünk azt mondgya b: Pal (Rom. 8. 26.) a mi képpen kellene nem tudgyuk, de a Lélek közbe veti magát mi értünk, ki beélhetetlen sohajtásokkal; s' e dologban áll mi nekünk minden vigasztalásunk. Így MOSES mikoron a verestenger mellett igen nagy borulásban forgana, 's nem volna a mit vagy mondani vagy tselekedni kellene, tíszak sohajtott, a alattomban halgatás közben az Istennek segítségét és otalmát sohajtotta; melly ő sohajtási és kívánsági nagy kiáltás és zajgás helyett voltak Isten előtt; 's azért mondá Mozesnek *Mi kiáltasz teám?* Kijöv. 14. 15.

11. *Másodszor;* Meg kell próbálni hogy ha a nyomorultban a kegyelemnek valami jelenlégi vagynaké avagy nem?

Ezek a *jelenségek* a kegyelemnek árá kitfin bírái mellyek felől fellyebb szólunk, tudnillik:

1. A' *Fajdalom* hogy a mi bűneinkért a mint kívánatuk nem bánkodhatunk.

2. A' *Valóságos akarat*, avagy kívánása a hívésnek, 's meg-térésnek.

3. A' *Szándék* hogy többé nem vétkezik, 's többek éfélek.

Ezek ha a nyomorultban fel taláztatnak az Istennek ő hozzája bizonyos zálagok gyanánt lebnék, és a hol ezek között valamelly meg-tapaštaltatik az Istennek
a *szent*

à bent Palhoz tölt feletét kell forgatni: *Elég te neked az én kegyelmem,* 2 Cor. 12. 9.

Ezzel à nyomorult az ő gyarló szívét meg-éleltheti 's meg erőssítheti. Sőt inkább illendő meg elégednünk ez életnek akarmi állapottyával is é világban, akarmelly nyavalyás és nyomorúságos legyen is az, ísak hogy Istennek legyünk kedvében 's kegyelmében, ha bintén minket holtunkig à Gehennának kénnyaival kénnozna-is.

Illyen indulattal volt David, mert mikor az ő fiától Absolonól Jerusalemből ki űzetett volna, ezekkel à sokkal solítottotta meg Istent: *Ha azt mondd; nem keltesz énnekem; imhol vagyok én, íselekedgyél úgy velem á mint néked reteszik,* 2 Sam. 15. 26.

Azon elmével volt b: Pal-is, mert bizonyos lévén az Istennek hozzá valo jó kedvéről, késs vala ha lehetett volna az Istennek diúságéért, 's az Israelitáknak idvőségekért el-íakabíratni à Chriftustól, átokká lenni, és bintén örök veszedelmet, 's à pokolnak kénnyait fel venni, 's bivenedni. Rom. 9. 3.

IIr. Harmadszor, à nyomorultra kell íabni Istennek azokat az ígéreteit, á mellyek á többi felett mese ki terjednek, és igen vigasztalásosok. Minéművek p. o. ezek á következendők:

Soltár 34. 18. *Készöl vagyon az Ur á írdelmes szívekhez, és á írdelmes lelkeket meg-tartja.*

Es Math. 15. 24. holott Idvőzítónk azt mondgya: *Nem vagyok botfűszátott hanem ísak az Izrael házából el-vesztet juhokért:* Nem mondgya az el-tevedő juhokért, hanem az el vesztettekért, azokért á mellyek immár á mély segben vagynak, már bintén el síllyestendők, avágy az oroblány torkában binten meg-eméltendők. Es Luk. 4. 28. azt mondgya Chriftus urunk: *Az Urnak lelke en rajtam, 's ez okáért fel-kent engemet hogy írvendetes hirt mondanék á' szegényeknek; az az, azoknak, á kik lelkeik ismeretiben meg-nehezítetttenek, és lelkeiben íegények; á' írdódt szíveknék gyógyítására küldött engemet, és hogy á foglyoknak szabadítását hirdessek.*

Ezeket

Ezeket és több eféle ígéretekét ében az esetben kell forgatni, 's elméjébe verni, és a Nyomorultat fel kell indítani hogy azoknak hitelt adni, tellyes bível azokhoz ragaszkodni, 's azokban meg-nyugodni akarjon, hogy ha még minden egyéb jóvát él kelle-neis vesztetni.

IV. *Negyedszer*, a nyomorultat az ő előbbi életének és az Isten irgalmasságának valófágos meg-gondolá-
sára kell vinni, mellyet mind ő, 's mind más egyebek hasonló állapotban a felső időkben érzettének, és áz-al kell a jelen való időben vigasztalni.

Az oka nyilván vagyon, mert az Istennék ajándéki meg-bánhatatlanok, a kiket egyűser bűnetet azokat mind végig bűreti, és a kiket el-választott, azokat meg-igazította, bűnteli, és ideje korán meg-is ditsőíti. Rom. 11. 29. és 8. 29. Ján. 13. 1.

A' *David* király és *Profeta* olly sok nyomorúságoká-
kal volt el nyomattatván, hogy az ő bűvében az Isten-
ről csak valami gondolat-is alig jöhetet, mindazáltal
ez uton mentébe, Istentől hitet, 's vigasztalást kért, bi-
vében vetélkedett, és Istennek eleitől fogván hozzá
mutatott kegyelmességéről meg-emlekezett. Esez-
zel az Istennek mindenkor ő hozzá fen álló irgal-
masságának emlekezetivel hitit meg-gyámolította,
és elméjét azokban a' borongatratásokban, és sul-
lyos fanyarúságokban mellyekkel ákor viaskodik
vala meg vigasztalta, 's ujítottotta. Mert így áll
a 77-dik Solt. 11. versében. *Az után mondék: Ez az
én nyavalyám: De ezeket el-változtathattyaé a' ma-
gasságos Istennek job kéze? Mint ha mondta volna?*
*Mitlodát: avagy én midőn minden időknek for-
gását, emlekezetemben forgatván ismértem az I-
sten jó téteményinek mindenkor folyását, 's az
előbbi életemet meg-gondolván meg tapaştalom
hogy az ő kegyessége hozzám mindenkor volt
még mostan hinnéké? Es Istennek mind ter-
mebetiről, 's mind ígérétiről és munkairól
el-felelkeznéme, holott egyűser változtat-*

rya meg kezét , az az, az én igazgattatásomnak mod-
gyát : nem engedem hogy én ilyen módon gyengél-
kedgyem , sem pedig hogy magamot el hagyván el-
tűggedgyek é mostani fanyargatásiban.

V. SZAKASZ.

7. **O** Tűdök és utolsó mellyet eben az orvoslásban
kell milvelni : à minden okoskodásoknak és
kétekedéseknek el-hárítása, mellyet á Nyom-
morult gyakrabban maga ellen á maga romlására ve-
rel. Mert á kik bivekben sullyosab nyomorúságokat
benyvednek magok ellen soktanak vetékedni, 's gya-
korta magokat három nyíllal által lövni.

Elsőben : Meg-tanolván azt hogy önnön magokat
meg alázniook 's az Isten irgalmaflágához támaszkod-
niok kelleffék , mind ezeket igen jonak lenni meg en-
gedik , de reájok tartozni tagadgyák ; mert nem é-
reznek , sem nem érezhetnek valamit egyebet az I-
sten haragjának jelenségi, 's à kárhozatnak némű né-
mű részei kívül, à mellyekbe már estenek.

Enek az ök *ellenvetéseknek*, eleit veheted , ha őket
árol à módrol mellyel Isten minden ő munkaiban éli-
ni sokott , bizonyoslástesed : mert * gyakorta az ő
Teremtett állapotiban mindeneket ellenkező okok által
viszen végben , ha az ő egész alkotmányokat valójában
meg-vizsgálod.

Igy à Teremtésben minden teremtés az ő létét
vette átol à minek semmi léte nem volt , és valami
lött nem valamiből , hanem semmiből , melly dolog
à természet rendivel tellyességgel ellenkezik.

A' Viz-özön után , Isten à Bivárvánt jelül adta ho-
gy ő többé è világot elsővel el nem bontya, holott à
Bivárvány bizonyoson természetü szerint magával es-
sőt hozzon.

Midőn

• Az Isten ellenkező okok által munkáló-
dik gyakorta.

Midőn Illyének à Baalnak bálványozo Papjai ellen hogy à Jehovalegyen egy igaz Isten, meg-kellene mutatni, 's azt pedig az égő-áldozatokból; vizet töltött az áldozatra magára, 's à fákra-is, sőt még à viz-árkot-is mellyet az oltár környül áfott vala, vizzel meg-tölté: A' viznek ez az áldozatra valo töltése természet berént à tűz meg-oltására valo eszköz vala; De mindazonáltal Isten az égből tüzet botlátván alá meg-felelt, az áldozatot meg-emésztette, 's a vizet-is el száraztotta. 1. Kir 18. 38.

Igy Christus, Ján 9. 6. midőn seme világát meg adná ának à ki bületésétől fogva vak vala, á földre pökött, 's á pökből sárt tfinált, és ának á vaknak sememire kente 's úgy gyógyítottá meg: á melly dolog az okoskodásra nézve inkább volt meg vakító, hogy sem mint sem orvoslo eszköz.

Hasonlatosképpen á mi Meg-váltatásunknak munkájában Christus az életet nem az életből, hanem az halálból magából hozza ki, és az embereket az egbe küldi á pokolnak kapuin és hóstáin: Es az ő felséges hatalmát á mi nagy erőtlenségünkben mutattya-meg; sőt inkább az ő hatalma az erőtlenség által megyen végbe.

Nem épít az ow fundamentumon, hanem mindeket le ront, 's el-bont, hogy semmi reméniséget ne magában, hanem minden bizodalját az Istenben vesse. Az Ur elsőben meg ül, és ismét meg-elevenít; előbbör pokolra alá vét és ismét fel hoz; előbbör szegénységben, 's oltán meg-gazdagít; meg-aláz és fel magaltat; á mint Anna aßony, á Samuel annya ból, 1 Sam. 2. 6. 7. Elsőben meg sebesít, 's az után meg-gyógyít: az emberekkel könyhullatással vettett hogy oltán eneklessel arassanak Solt. 126. 5.

Tekintsük meg á keresztfára feszített Christus; á mi paradísomunkot, avagy nem á paradíson kívül á pokol közepében helyezettven látnuké? mert az ő meg-átkoztatott halálából hozza ki mi nekünk az örök életet, és örökké valo áldást.

Igy

Igy tfelekbik á hathatos hivatalban-is Isten, mikor irgalmaslágából valakit igaz meg-téréssel ajándékozni 's magához téríteni akar. Mert olyankor á prédikáltatott Evangeliummal el ésköszül, mellynél ha az okosságot bírállyuk meg semmi illendőbb nem találtatik minden embereknek Istentől valo el-fordítására, idegenítésére, és el-futtatására. Mert az Evangelium nem kevesbé ellenkezik az ember természetével mint á tűz á vízzel, á világosság á sötétseggel, de mind az által az ember elméjének, 's ítéletinek akarmint tessék illeltennek, 's ellenkezzék véle, azt mindazáltal vegre reá vészi, és az Istenhez hathatoson el-is vési.

Igy mikor Isten az ő szolgait az égbe magasztalando, ellenkező úton, á pokolnak kapui között vési-el őket: holott az embereket olyan nagy jó teteménnyel akarja rébeltetni hogy egészen az ő gondviselésétől és kegyelmetől fügjenek, mind pedig haragját ő vélek meg-köszöltattya 's meg tapasztaltattya vélek hogy ők magokban semmik, 's nem-is tehetnek semmit, ezt pedig azért hogy csak egyedül ő hozzá támaszkodgyanak, 's intetteffének hogy egészen egyedül csak ő benne akarjanak lenni.

Ezeket ha meg-fontollyuk nyilvánlénben mi nékünk, hogy az Isten fiai á pokolnak sok ideig fenn álló habjain juthassanak az égbe: mert az Istennek szerelme nagy béles tenger gyanánt vagyon; á mellyben hogy ha ember bé vettetik senki ának sem fenekét, sem tsekély állapottyát meg nem tapasztallya.

A' ki Istennek é sokását meg-isméri, azzal meg kell elégedni 's nyugodni, mert az ő haragjában az Isten meg-emlekezik irgalmaslágáról, sőt inkább az ő irgalmaslága á lélek hájának soha sem tetbik, hanem ha az á haragnak valami savával meg ízesítetik. A' Sidoknak meg-hagyattatott vala hogy á Husveti Báránt keferű füvekkel ennék meg, mellyel ez jelentetik vala hogy á Christus vérében semmi edésséget nem érezhetünk, hanem ha elsőben á mi hamisságinknak, 's

vészt

vehetőségünknek érzéset meg-kosztoljuk.

Másodszor, à kegyelem érzésének fogatkozását magok magoknak elejekbe görditik mondván: Mi módon lehetünk erős és bátor bível, 's à jó tanatsoknak 's intéseknek miképpen adhatunk helyt, holott csak leg-kisebbik vigasztalásotskát-is nem érezhetünk?

De azt kell *felelni*, hogy à kegyelemnek (mellyet kell követnünk) az Isten igéjéből, 's à sem látomásból vétetett Regulája à természet Regulájával töstént el-lenkézis, 's az okoslágnak világa feliben helyhez-tet, ez tudniillik: A' nyomorúságoknak eseti-ben, vagy állapottyaban nem a' látomás ha-nem a' hit által kel élnünk.

Ez à Regula fundáltatott à Jehovának amá jeles sententiájában, mellyet Habakuk Proféta 2.r.4. vér-sben meg irt, tudni illik: *Az igaz hiti által él*. Midőn még sem az Isten irgalmaflágának semmi érzéset, sem kostolását nem, hanem csak haragját 's boszulkodását fogjuk meg, még ákor-is érte kell lennünk, hogy à hozzánk mutatando irgalmaflágrol tött ígéretekkel, mellyek az Isten igéjében nekünk adattatnak, à mi meg-terheltetett elménket meg-könnyebbitsük, 's meg-erősíthessük.

Az Erzes és Tapaflálás ében az életben nem min-denkor igazgatnak igazán, mert valaki Istennél ked-ves lehet à ki mind az által é monstani időben sem-mit egyebet nem, hanem az ő haragját és boszuját vi-seli. Ez bizonyára à mi hitünknek igen igaz meg pro-bálása, midőn az okoslágnák felettte, 's ellene-is az Istennek irgalmaflágához az ő haragjának meg fogá-sában támaflkodunk.

Meg-tetcsik az à David példájában, Solt. 130. 1. *A melységek-ből*, ugymond, az az, à nyomorult lel-ki isméretnek kénnyaiban el silyyedvén, *kiáltotta-lak tegedet Jehova.*

A' Job példájában-is, a' ki hasonló állapotban kiáltott: *Ha meg-ölné nem reménlenéke?* 13. r. 15. vers. mint-ha mondana? annyira vagyok az hogy én az én megmaradásomnak 's életemnek minden gondgyát le törttem volna, hogy inkább a' halálnak borongatásiban Istenben bizom, életemről néki bámot adok, és ő tőle le idősséget nagy áthatatossággal várok.

A' b: Abraham, a' többi között, a' b: Lelektől azért-is dicséértetik hogy az Istenben hitt a' *Reménység felett*; az az, a' Reménységnek minden előke ellen a' mellyet semmiképpen a' természetbéli okoknak erejeknek meg-gondolásából esében nem vehet vala.

A' Lator a' keresztfán semmit-is a' fájdalom kívül nem érezven, és a' Christusban-semmit-is a' nyavalyás meg-utálás kívül nem látván, mind az által a' Christusban hitt, 's idősséget nyert.

Es hogy egy bőval meg mondgyam, maga a' Christus, mikor mindenektől el-hagyattatott, 's minden emberi vigasztalástól meg-főttatott volna, és semmit-is az Istennek haragjának mélységén kívül egyebet nem érzett volna, mind az által az ő emberiségének hitivel ő magát gyámolgatta mondván: *En Istenem, én Istenem!*

Harmadszor, panaszkodnak hogy az ők esetek meggyogyíthatatlan, soha senki sem volt olyan állapotban, soha senki-is hasonló fájdalomban, kenban, 's elméjének hartzolásában nem forgott.

Felelek: Nem igaz ez: mert a' Sz: Lelek a' b: írásban három jeles helyeket irt le előnkben, tudniillik a' b: Job könyvet: és a' David két sőtartit, tudniillik a' 6. és 77. a' mellyekben az Istennek kedves bögai Job és David példájul fel-téteinek, kik hasonló nagy lelki harczásban veszekedtenek mint azok, avagy valaha egyebek.

Nem-is kell nékiek azt gondolniok hogy ők valaha nagyobb győtrelmeket szenvedtenek volna, avagy szenvedhettenek volna a' Christusnál, ki mind az által az ő lelkének igen igen nagy borongattatásiban a' kereszt

rebt farol fűgven fel kiáltott: *En Istenem, én Istenem
miert hagyál el engemet?*

*E' kédig az első kiváltképpen valo nyomorúságról, melly
az Istennek probájából származik: a' másik kővetkezik.*

KILENCEDIK RESZ.

AZ Elmének másodis kiváltképpen va-
lo meg-haborodásáról, és tusakodásá-
ról, mellyek a' külső nyomorúságoknak
érzéséből származnak.

Az elme meg-haborodásának *második neme* az, mel-
ly a' külső nyavalyáknak érzésétől származik.

A' *külső nyavalyákon* a' mindenemű nyomorúságo-
kot és betegségeket értek, kik ez életben soktanak
rájtunk lenni, a' kistinyeket úgy, mint az igen nagyo-
kot, a' kis ujnak fajdalmától fogva mind az halálnak
gyótrelméig. Honnan ez a' kérdés támad:

K E R D É S. Mi módon orvosolhatni
meg ez ilyen nyomorúságoknak érzése alól
fel szabadult leleknek betegségét és tusako-
dását?

Felelet. A' mellyre egyenesen felelhetni, hogy két
dolgok kívántatnak tselekedetre a' meg nyomorítá-
stól, mellyeknek egygyike *Gyakorlásban*, a' másika
Elméltedben áll.

I. SZAKASZ.

A' *Praxis*, avagy *Gyakorlás* az, mellyel a' léleknek
minden nyomorúságiban élni kell. A' minémű:
b I. A' lelki ismértnok sérény meg-vizsgálása a'
G 2 bünre

a A' külső nyomorúságok mitfodák.

b A' nyomorúságokban levő leleknek
gyakorlása.

bűnre nézve. 2. Annak az Isten előtt valóságos és té-
mérdek meg-vallása. 3. A'nak el-vételéért való kö-
nyörgés, azaz, a meg-botfátásnak, és a meg tarto ke-
gyelemnek buzgo kérése. Ez három dolgok ha ti-
rán és igazán tellyes bűből lebnék ez nyomorúság el-
len. igen hathatos orvosságot bolygáltatnak, és ma-
gokkal hatalmas nagy vigasztalást hoznak a nyomo-
rult emberre.

A' Sidoknak királyok MANASSES, ki sok és igen
nagy vétkeket tfelekedett vala, mikoron fogva Baby-
loniába két lántzokkal meg-hődöztetvén vitettetett,
és felette sullyos nyomorúsággal illettetett volna, ma-
gát az Isten előtt meg hunnyasztá, vétkeit meg isme-
re, és az ő Urának Istenének haragos orcáját meg-
kérlele. Ez ő *gyakorlott* tfelekedeti jo véget ért,
mert a kéréssel meg engeszteltetett Isten könyörgé-
sét neki meg halgatván az ő országában vissza vivé. 2
Kronik. 33.

Szent JOB minek utánna sok ideig tarto, külső ne-
héz nyomorúságokban bé merült volna, hasonlokép-
pen magát meg-alázá, tudatlanfágát meg vallván I-
stennnek könyörge, kihez oltán meg engeszteltetvén,
tüle minden áldást és igen nagy vigasztalást vön.
Job. 42.

Mikoron DANIEL Proféta Babyloniában vitet-
tetvén magát Isten előtt meg-alázta volna mind a'
maga, 's mind az ő féleinek vétkekért, és azok-
nak meg-botfátását, az kegyelmet, és irgalmasfágot
buzgo könyörgésével Istentől kívánta volna, ugyan
azon orában, mikor még bolyana és könyörgene, az
Urtól ára botfátott Gabriel angyala által, mind maga,
's mind peniglen az egész Ecclesianak szabadulása
és élete felől bizonyosá tétettetek. *Dan. 9. vers.*
10. 11.

Utólszor, Az Istennek keserű nehézségekkel és be-
nyvedésekkel környül vétettetett, és sürű nyomoru-
ságokkal mint egy erős vitézek által ostromoltatott,
ANYASZENTEGYHAZA, hasonló dolgot tfele-
kedék

kedék mondván: (Jerem. siralm. 3. 40.) Tudakozzunk a mi utaink felől, és keressük meg, és térjünk meg az Urhoz. Megvallván a bűnököt Istenének esedezett az ő meg tartattatásafelől. A'koron Isten az ő bűvát meg hallá, és az ő irgalmaságáért keserves panaszra és siralmira bent fűleit meg nyitá.

Mind ezekből azért a b: írásbéli helyekből nagy nyilván meg-tetczik, hogy ez világban semmi jobb orvosság és eszköz az ember lelkének (melly a külső nyomorúságoknak érzésitől el vonattatott és neheztetett) orvoslására, nintsen, az elől meg-mondatott dolgoknak gyakorlásánál.

Ez a Gyakorlásról, következik az Elmélkedés.

II. S Z A K A S Z.

EZ Praxis vagy Gyakorlás után azokrol az tanításokrol kell elmélkedni, mellyek vigasztalásokkal telyesek, és a külső nyomorúságoknak meg enyhítésére az Istennek ígéből adattatnak ki.

Mind ezek a Tanúságok, a Vigasztalásnak öt fő, és elsőbb a fundamentomira vitethetnek, mellyeket már ilyen rendel adunk elő.

I. ELSO FUNDAMENTUM ez: b Minden nyomorúságok és nyavalyák kistintől fogva nagyig nem időtlenet szerént való esethöl; avagy szerentséből, hanem az Istennek magán való gondviseléséből származnak.

Ezt így magyarázom: Akarmi réb szerént való kezeletben és nyomorúságban, az Istennek réb szerént való gondviselésének keze láttatik, és vagyon jelen, háromképpen:

G 3

Elsőben

a A' nyomorúságokban való elmélkedéseknek fundamentomi.

b Az Istennek Gondviselése,

Elsőben, Mert minden rész berént való nyomorúságot jo cleve az Isten rendel el: vedd ebedben a' b: Pál bebedét mellyek vagynak Rom. 8. 29. *A' kiket őrdől fogva tudott az Isten azokat el választotta, hogy az ő Fiának abrázattyához legyenek hasonlatosok.* Mitoda hasonlatosság peniglen az? Ez elérnek nyomorúságiban, és a' következő életnek dicsőségében embernek a' Christushoz való babása. Ha annakokáért Isten el-rendelte azokat kiket őrdől fogva tudott, ez okokkal az ő Fiahoz hasonlatosokká tenni, tehát egyenlőképpen rendelte el a' nyomorúságokat-is azokon lenni.

Másodszor, Isten nem csak tsupán engedi meg a' nyomorúságokat lenni, hanem ugyan tselekebi-is, és az hivekre reájok-is botfatty, a' menyiben keresetek, jobbito eszközök, próbák, és büntetések; *Békeséget szerzek* (azt mondgya az UR Esai 45. 7.) *é' gonezt teremtek*: az az, nem az bűnnek, hanem a' büntetésnek gonobát, melly a' mi érzékenységünknek elég gonosb. Mért a' dolgok kétképpen mondatnak gonosboknak, némelylek nem valóságokra, hanem csak a' meg-fogo érzékenységre és a' mi ítéletünkre nézve, a' minéművek a' nyomorúságok, mellyeket Isten mondatik teremteni. Ide járul Amos Profetának a' má mondása 3. t. 6. vers. *Avagy léssz-e oly vészedelem a' városban a' mellyet az UR nem szerzene?*

Harmadszor, A' mint Isten berzi a' nyomorúságokat, úgy ő babja és rendeli el is azokat, az az, el tze-lozza, és azoknak kezdetit, végét, mértékit, még penig nagyságát és tartóságát-is ő tselekebi, sőt azokat az ő végekre igazgatty, tudnillik az őnnön maga dicsőségére, és az ő bslgainak, 's ecclesiájának javokra. Innen mondatik az Isten (Jerem. 30. 11.) *ittelenben ostromozni az ő népet*; az az: a' sanyargatásnak rendes ki bslgaltatása csak Istennek kezeiben vagyon.

Joseph-is így felelt az őnnön Attyafiainak: Terempt. 50. vers. 20. *Ti gondoltatok én ellenem gonosz, ében tudnillik hogy engemet az Ismaelitaknak hűb ezüst garasok*

sokon adátok el, és AEgyptumba űzétek; de Isten gondolta azt jora fordítani, hogy tudnillik eképpen, sok népet tartana meg ez életben.

Mikoron Semei Bidalommal illetné Davidot, az ő Bolgai bošut akarván azért à Semein allani, à David porontsollja nekik hogy veštegšégben legyenek, és az embernek hagyjanak békét; de vallyons miért? Mert (ugy mond à David) az UR mondotta néki, szidalmazád a' Davidot; és ki mondhatja néki miért mivelted ezt?

E'végre nézett David Proféta, mikoron. Soli. 39. 10.) mondaná: Meg-ném u'ék, és meg nem nyitám számat: Miért? Mert te tselekedted Uram azt.

De mondhatná valaki: Ha à nyomorúságok tsak az Istentől botsáttatnának, és bármaznának, volna valaminint à dolog, de gyakorlatossággal emberektől, kik nekünk gonost kívannak, és gyűlöšséggel illetnek, függenek, tehát nem tsuda ha azokat türhetetlenül visellyük?

Felelet. Mikoron à nyomorúságok az emberektől bármaznak Isten azokkal mint egy ešközökkel él az ő tsületinek rajtunk végbenvitelére: és így é munkában Isten az első tselekedő fő Ok,ők peniglen mint ešközök à Mester ember kezében. Reánk botsáttya penig Isten à nyomorúságokat emberek által ezért, hogy ázal à kerešit alatt valo békeséges türésünket roštában vessé és meg-probállya.

Noha Joseph az őnnön saját atyafiaiinak gonosšágokat maga ellen jól tudná, mind az által nem egyedül tsak ő reájok, hanem inkább à felső okra, tudnillik à Jehova Istenre nézett, ki az ő tulajdon jo tetszését azok által vitte véghez. Az Isten, (azt mondgya Joseph) jora fordította azt. A' 45-dik r. 5-dik versiben-is azt mondgya az ő Atyafiaiinak: Mostan anakokáért ne bánkodgyatok, és azon ne szomorkodgyatok, hogy engemet ide adtatok, mert à ti meg maradáštokért küldött el Isien engemet ti elöttetek, hogy meg-tartaná à ti életeteket tsudálatos meg szabadsággal.

11. Málodik Fundamentom ez: Az Isien porontsa-

solattya, melly engedelmesléget az alatt munkálodni kell.

Ez parantsolat b: Lukáts Evangeliumának kilenczedik rebeben, à 23-dik versben fejeztetik ki: holott porontsoltatik mi nekünk fel venni à mi kerebtünket minden nap, és követni à Christust. Az b: Patriarcha Abraham Isteni szózat által vette ez porontsolatot, hogy maga tulajdon kezével az önnön fiát, az ő egyetlen egygyét, à kit beret vala az Isáákot meg áldozná. Ez porontsolat alá melly jollehet nagy kerebtet foglalt magában, mind azon által tellyes engedelmesléggel adá magát.

A' Micheas profetiájában-is *1.7. vers. 9.* azt mondgya az Anyaszentegyház: *Az Ur haragjat hordozom, az az, ő néki à kerebt alatt engedelmes lelek; mert vétkeztem ő ellene.* Sz: Péter-is azt mondgya *1 Level. 5. V. 5. 6.* Isten ellenek áll à kevélyeknek, az alázatosoknak *penig adgya az ő kegyelmét. Alázatok meg azért magatokat az Istennek hatalmas keze alatt.*

Holott azért è porontsolattya az Istennek hogy ő néki minden nyomorúságokban engedelmesek legyünk, nem kisebb borgalmatossággal illik ének engednünk, mint más egyéb erköltsöt igazgató törvénynek:

III. Harmadik Fundamentum ez:

* Hogy az Isten az ő szolgálival minden ő nyomorúságokban jelen legyen. Ez fundamentummal vigasztallya magát à b: David *Solt. 91. 15.* Mert Isten néki ígérte magát hogy mihelyen segítségül hívándgya, ottan mindgyárt meg halgattya, és vele lében az ő háborúságában, megmenti és meg-ditsditi őtet. Másutt-is *Solt. 23. 4.* *Ha az halál völgye árnyékában járnék-is, nem félnek még-is à gonosztól, mert te én Istenem én velem vagy, à te veszed és pásztori botod vigasztalnak engemet.*

Hogy

* Az Istennek jelen volta.

Hogy peniglen è tudományt igazábban meg érthessük , meg kell látnunk és elménkben kell vennünk kik legyenek * végei , és mifsoda gyümölsi az Isten jelen létének à mi nyomorúságinkban , mellyekkel a' maga jelen létet bizonyítja. Azok harmak.

Első. A' mi kerebt alol valo fel szabadulásunknak munkája. *Hij engemet* (ugy mond az Ur) *segésegül à te nyomorúságodnak idején , és én meg-szabadítalak téged.* Solt. 50. 15. Ez igeretet peniglen nem egy általyaban kell erteni, hanem meg határozással, a' *menyiben tudniillik a' mi jonkra esik.* Mert az időberint valo szabadulásnak minden igireti, *Hával* valok, mellyek , búkség , hogy az meg határozatással érteszenek , hanem ha Istennek tetzik , az kerebtet és nyomorúságot reánk adni, *érrajtunk tovább tartani.*

De azt *mongya valaki*, hogy ha Isten ki nem szabadit, hanem a' nyomorúságokban hágy minket , mifsoda vigasztalásunk lehet oltán ?

Felelet. Másodszori feleletben azért esünkben kel vennünk , hogy az Isten az mi nyomorúságinkat, es fanyarúságinkat, ugy timporállya , és igazgattya , hogy azokat el szenyvedhessük.

Habakuk Profeta az Ecclesia képeben ugy imádkozik Istennek, hogy haragjának meg indulásában emlekezzék meg irgalmasságáról. Sz: Pális azt mondgya. *Isten nem hágy minket fellyeb kísértetni annal , a' mint el szenyvedhetjük , sőt mind az kísértettel együtt az szabadságra utat nyit, hogy el szenyvedhessük.*

Harmadszor : Ted fel magadban , mint ha Isten nemigazgatná a' mi nyomorúságinkat , hanem hogy tsak meg engedi rajtunk lenni azokat , nem tsak ez életnek valami bizonyos idejéig , hanem ugyan az halálíg , mind azon által még akkoris , az è bentséges jelen létet , más módonnis meg bizony-

G 5

itya,

* Isten jelen létének végei.

itya, elégedendő erőt adván, tudni illik és tehetőséget, az nyomorultnak az ő nyomorúságának elviselésére, *Adatott tinéktek* (ugy mond à S. Pál) az *Christusért*, *nem csak hogy higgyetek ő benne, hanem hogy benyvegyetek is ő érette.* Phil. 1.29.

IV. Negyedik Fundamentom ez: * Minden nyomorúság és lanyargatás, melly az Isten bőlgaira borsáttatik, magában kiválitéppen való jot foglalt; Innen mondgya az Sz: Pál Rom. 8.28. *Tudgyuk hogy azoknak kik Istent szeretik mindenek javokra vagynak.* Ez tekéntettel azért, nem hogy az kerestek, és nyomorúságok, mellyeket az Isten fiai viselnek és benyvednek üdvösségek ellen volnanak, de sőt inkább abban, segítik és elő gyámolítják őket.

A' nyomorúságokban való jófágot peniglen két módon vehettük eszünkben. *Elsőben* gyümölcseiről, és nemzéséről. *Annak utánna* ugyan azoknak miszofadágáruul, és állapotjáról, mellyeknek mind az két modgyaira nézve, az nyomorúságok igen jók.

A' mi az nyomorúságoknak és bomorúságoknak gyümölcseiről, mivel hogy sokrend béliek mind azokat csak két ágazatokra vißem:

1. *Elsőben* * az nyomorúságok vißik az embert, az maga bűneinek látására és meg tudására. Az Joseph Attyafiai egész huß estendők alatt, kévése, avagy semmire sem voltak börgalmatosflak az ő hamisságok felől, mellyet tfelekettének vala az ő Attyok fiának eladásában, mindazon által rettenetes nyavalyákkal Aegyptomban nyomatattván, esre kezdék venni mit tfelekettének, és monda egyik az másiknak. Bizony vétkezünk à mi Attyánkfia ellen, mert láttuk vala az ő lelkének keserűségét, mikron minékünk könyörgene, és nem halgatok meg őiet, azért következet mi reánk ez nyavalya. Ter. 42.21.

Manasses az békeségnek idején, magát egészen ádta
vala

* A' nyomorúságok jófága.

* A' Nyomorúságoknak gyümölcsei.

vala az buvós bajosságra, és az idegen Isteneknek tiszteltire, de holott fogva vizetett volna Babylloniában, maga vétkeinek ismertetire jutta, és az Isten előtt való maga meg alázására ezzel indítaték.

II. Másodszor: Az nyomorúságok az Isten előtt való magok meg alázására bölgálnak az embereknek: Az Evangéliumbéli tékozló fiu, míg Attyátul vőtt jávai tartának szabadon tékozol vala, akármilyen dolgon semmit nem somorkodván, de mikoron éhséggel borongattatnék a maga bolondfága miatt, ákoron haza menvén magát meg-alázá az ő Attya előtt: *A' David-is azt mondgya Solt. 30. 7. 8. 9. En az én jó állapotomban így gondolkodom vala: soha meg nem változik az én állapotom; Uram a te jó kedvedből erősítettél vala meg az én hegyemet, de mihelt el-rejtéd a' te orczádat én meg háborodam. Te hozzád kiáltottam uram, és te nekem kényőgdtél akkor.*

III. Harmadszor, bölgálnak a nyomorúságok az életnek meg-jobbitására. Minden dorgálás (azt mondgya b: Pal Sidok. 12. 11.) mostan jollehet nem láttatik örvendetesnek, hanem somorúságosnak lenni, mind az által végezetre tündes gyümölsét adgya azoknak a kik ában gyakorlották magokat; az az: a fanyargatások és nyomorúságok, mellyekkel az Istennek fiait gyakoroltatának, magok után az életnek meg-jobbitást hagyják, a miképpen a posztón által öltött tő a czérnat maga után bokta hagyni. Mert mikoron iteltünk (azt mondgya az Apostol 1 Cor. 11. 32.) az Ur-tol tanittatunk, hogy ez világgal el ne kárhoztassunk. David-is így tében erről vallást Solt. 119. 71. Jo (ugy mond) enném hogy engemet meg alázjál, hogy megtanolnám a te parantsolatidot. A' jó böld mives-is azért tisztogattya és vagdallya meg a böld töveket, hogy ánál többet, és jó izü gyümölsőket teremsenek.

IV. A' Nyomorúságok tselekbik hogy az emberek magokat meg-tagadják, és tellyességgel tsak az Isten uralmasságához támaszkodgyanak. Így tselekedék a

§: Pal 2 Cor. 1. 9. ki el-végezte magában hogy meghalna, *hogy ne biznék magában, hanem az Istenben, ki az halottakat fel-támasztja.*

V. Örödször, segítségül való hívást nemzenek; Mert a külső nyomorúságok tselekbik azt hogy az bűnök belső részéből büntelen az Istent kiáltjuk és kérjük hogy minket a maga tekinteti eleiben botfásson, és ugyan ott maga előtt meg alázzon. Így áll az UR a régi Israelitákról Solt. 78. v. 34. *Mikor őket elém vala, azonnal meg keresnek vala engemet, meg-térnek vala, és jó reggel meg keresik vala az Istent.* Es másutt (Hos. 5. 15.) az őnnön fiaí felől azt mondgya: *Mikoron rajtok lében a nyavalya jó reggel meg-keresnek engemet.*

VI. A' nyomorúság békeféges türest nemz mi bennünk, a békeféges türes meg kísértést, a meg kísértés reménseget és t. mintha mondotta volna: mivel hogy az Istennek szerelme ki öntetett a mi bűveinkben, ánakokáért vagyunk a nyomorúságokban békeféges tüörök; a békeféges türeshez sokvan peniglen az Istennek irgalmasságát és szeretetét hozzánk meg tapasztalljuk. A' hol peniglen egybér az Istennek jószágát valami nagy szabadításban eűnkben vessűk, és meg-köftolándgyuk, ottan mindgyárt mint egy reménféggel az Isten jó akarattját és irgalmasságát tovább-is magunknak igirjük.

VII. Utolször, az Engedelmeffégnek igyekezetit mi bennünk fel-gyujtya az nyomorúság. Ez volt gyűmöltsé a Christus benyvedésének azt mondgya a §. Lelek (Sid. 5. 8.) mikoron így tanit: *Jollehet fiu volna, mind azon átal azokból a' mellyeket szenyvedet, meg tamolta az engedelmefféget.*

Továbba, a nyomorúságok és gyötrelmek jók mi-némiségekre és állapottyokra nézve, mert a mi fiuvá fogadtatásunknak jegyei és zálogi, mikoron azokkal igazán és jól élünk. Ha az dorgálást el-szenyveditek (azt mondgya a Sz: Pal Sid. 12. 7.) *az Isten ő magáp vétekéjéjé mint fiaknak; az az: jött ti hozzátok ke-rebiben.*

reziben , nem úgy mint biro , és bošu álló , hanem mint belid és berető Atya: és à mi reánk vettetett kereszt ő néki mint atyai keze , mellyel sujtol minket. Ez okra nézve magasztallya bent Job az Istent az ő nyomorúságiért mondván: *Az UR adta , és az UR vette el-is , áldott legyen az Urnak néve.* Job. 1.21.

V. OTODIK FUNDAMENTUMA à vigasztalásnak ez , hogy à nyomorultnak nyomorúságának és hartzának több társai-is vagynak.

I. Elsőben , Társa ében à nyomorultnak önnön maga à Christus , mert à menyiben à kerebtenek fájdalomt szenvedí , és azokban kés az Istennek engedni , annyiban vagyon ő véle közösülése. Sz: Pal ezt felette nagy boldogságnak itéli (*Phil. 3. 10.*) meg-ismérni tudnillik à Christus szenvedésiben való részesülést , és hasonlatosnak lenni az ő halálához. Szent Peter-is porontsollya az hiveknek (*1. Level. 4. 13.*) hogy mivel à Christus szenvedésének társai , azon örüllyenek.

II. Másodszor , ha à nyomorult penitenciát tart , à Christus közli magát véle minden ő nyavalyáiban , nyomorúságiban , és azokat maga tulajdon nyomorúsági helyett valoknak tudgya. Erre nézve int minket az Apostol , hogy az nyomorúságoktól mint valami új idegen és szokatlan dologtól meg ne rémüljünk , mintha valami hallatlan dolog esnék mi rajtunk , sőt még amá kifizerttől-is melly tűz által lében mi ben-nünk , hanem örüllyünk inkább hogy à Christus szenvedésének vagyunk társai *1. Pet. 4. 12. 13.* Christus-is é boval bolította meg az Anyaszent egyházat üldöző Saulust *Act 9. 4.* *Saul, Saul* , ugymond , *mit kergetsz engemet?*

III. Harmadszor az Istennek sok több bolgai-is vagynak , kik à nyomorultal minden ő nyomorúságiban részt vésnek. Sz: Peter Apostol ezért inti az Anyaszent-egyházat , hogy à Satannak hitnek általa erőssen ellene állyanak , *Tudvan* , úgy mond , *hogy à társatok fiantól , kik é vilagon vagynak , ugyan azon nyomorúságok dölteinak bé.* *1. Pet. 5. 9.*

Legyen

Legyen elég edig köszönségesen a nyomorúságokról, és vigasztalásokról, mellyek azokban adattathatnak elő, mert hobbu és unalmas dolog volna minden nyomorúságot nemek berént, azoknak tulajdon és külömböző vigasztalásával egyben elő bámlálni: azokot azért el hagyván, a nyomorúságoknak csak HÁROM NEMEIRŐL, azok ellen való orvosló eszközével egygyüt, bállok.

II. SZAKASZ.

ELSŐ NEME A' NYOMORUSAGOKNAK, a szabadításnak el-halasztása, melly valoba nagy nyomorúság, hogy ha kelleireképpen gondolkodunk felőle. Erről azért csak egy kérdést támasztok.

K E R D E S.

HOgy hogy kell a nyomorúságban lévőnek lelkét fel emelni, és meg-erősíteni, mikoron Isten a' szabadítást el-halasztja?

Felelet. Ez Kérdésre hogy jobb modgyával legyen a felelet, három kiváltképpen való *Capitulumokot*, tizikkelyeket kell meg-tartanunk:

1. *Elő:* hogy az Isten az ő böltségségével bizonyos és változhatatlan üdöket rendel minden dolgoknak bétellyesfedésére, és ki-menetelére. *Minden dolognak ideje vagyon, és ideje vagyon ég alatt minden akaratnak.* *Prédik. 3. I.* Salamonnak ez igéji köszönségések, mellyeknek értelme ez: ez egész világon semmi nem lében, viselterik, avagy az emberektől örömmel fogadtatik, akar legyen az a terméseti dolognak báma közül, akar azokból mellyek akarat berént fogattatnak bé, akar pedig olyanok, mellyek sükségesképpen viseltet-

A' szabadulás halogatásában való vigasztalás.

feltetnek, mellyeknek Isten az ő gondviselése által időt és alkalmatosságot nem rendelt és állatott volna, honnan függ mind azoknak ki menetelek.

Ezt peniglen az időt önnön maga az Isten szabad maga akarattya és jó tetszése szerint rendeli és igazgat-tya, mellyet mint hogy senki a halandok között meg nem bánhat, vagy késedelmezhet, így senkinek nincs hatalmában azt fiettetni vagy elfordítani.

Ezen dolgot, az Sz: Lelek az írásban két okokkal erőssít meg; mellyeknek egyiké a Fenyegetésektől, más-*sik* az Istennek Igiretéből vétettetik, mellyeket önnön maga bizonyos és változhatatlan időkben tellyesít bé, és vißen véghez az Isten.

Mikoron aiaz első Világ Noe idejében meg veszett, erősbakkal és az elmének nagy istentelenségevel tellyes volna, Isten bizonyos és meghatározottatott időt, tudnillik báz husz ébtendőket rendele az embereknek az penitenciára, és az ő hozzá való meg té-*refe*re, mellyeknek el-telések és végben menések után az Özön vizeit boifátá reájok, 's nem az előtt: Mert ha az időnek réb szerint való környöl álló dolgait, mellyek (*Teremt. 7. részében*) irattainak le, azzal egyben vétendgyük a mit Sz: Peter (1 *Lev. 3. 20.*) ír, fel találjuk, hogy a vizeknek rettenetes ki áradása az időnek ában a reiben jött a földre, mellyet az előtt Isten el-rendelt vala.

Továbba; Fenyegedőzik vala az Isten Jeremias Proféta által azzal, hogy hetven ébtendőkig lennének a Sidok fogfágban az ő bűnök miatt, és hogy a Babyloniai kiralynak foglálnának. *Jerem. 25. 11.* Hogy ha azért immár az időnek igaz bámlálását meg tartandgyuk, ki tertzik világoson, hogy az eleve megmondott fenyegedőzes ez ébtendőknek utolsó el-teléseken tölt bé. Innen a Daniel Profeta, Jeremiasnak ez profetiájára nézven ezt jelenti, mikor (*5. rész. v. 30.*) azt mondgya: *Vegyan azen északa meg élték Balthasar, a Chaldeusok kirallya; az az: azon etbaka, mellyen a hetven ébtendőknek lőtt bé tellyesedések,*

sek , és véghez ménetelek. Valamiképpen azért bizonyos idők határozottan és rendeltettnék Istentől az ő fenyegetésének végben vitelére , ugy hasonloképpen az ő minden és kiváltképpen való igiretinek bé tellyesedése-re is decretum szerént bizonyoson rendeltettnék azonok. Ez dolognak példáját az Izraelitákban találjuk , kikről Isten azt mondá az Abrahamnak (*Teremt. 15. 13.*) hogy őket nyomorgatná az idegen földön négy száz estendeig, de annak utánna ki szabadulnak. Az Istennek ez igireti bé tellyesedet, mint (*Kijöv. 12. 40.*) nyilván láthatni. Mert az estendőnek utolsó határa és vége előtt tellyességgel semmi szabadságok nem vala , de mikor az az idő el-tölt: *ugyan azon egy napon jőv'nek ki az Urnak sergei Aegyptumból. Kijöv. 12. 41.*

Es Mozes , jol lehet negyven estendővel à szabadulás előtt próbálta à ki jövetelt , mind azon által hijában , és a' dolognak boldog ki meneteli nélkül tselekedte ; sőt valami eset miatt ő maga is Midián földére kényszerítették futni , holott mint jövevény Jetroval az ő Ipával lakik vala mind ádig , mig á negy száz estendőknek ideje el-telnek , kinek vége felé Istentől é tístre hivatvatván szerentsesen lón dolga nem ugy mint ának előtte.

Hasonlo okkal az Isten è mi időkben-is , az estendőknek bizonyos számát és részeit rendelt el, melyekben az ő fiait nagyon vagy kitűnné gyakorlani , és azoknak végén , 's nem elébb őket fel emelni és meg-vigasztalni decretomában el végezte és rendelte.

Hafzon. Valamint penig az Isten fenyegetésének bé tellyesedésének bizonyos volta az istenteleneknek büntől való el-rettentésekre , ugy az Isten igiretinek változhatatlan meg létele és tellyesedése , inelly az időknek meg határozottatott részen lehen meg , az Isten fiainak oktattatásokra , külömb külömb fele módon foglál.

1. Mert *Elsőben* taníttatunk mikor valami nyomorúságban vagyunk , és hirtelen , 's jelen való *babaditást* a mi kívánságunk *berént* nem látunk, az Istennek akarattját békeféliges türelemmel várjuk míg az idő jelen *lében* , melly ő tölle a mi meg enyhíttetésünkre rendeltetett. Azon közben *bíveinket* az Isten *izgalmaságában* való reménfeggel és bizodalommal fel emellyük , és meg-erősítjük. Az Ok keßen *vagyon* miért ? Mert az Isten az ő igéjében igaz és tökéletes , annakokáért jollehet *estve siralom* , reggel mind azáltal *órom* adattatik. *Solt.* 30. 6.

Az UR a' Sidokot így vigasztalá az *ők réb berént* való nyomorúságokban , á mint láthatjuk *Habak.* 2. 2.3. Mert ott a' Proféta á Sido népnek kepeben *panabolkodik* és az Istennel mint egy perel az igen méltatlan nyomorgatás felől , mellyet az *ibonyu és rettenetes Chaldeusok* nemzetétől és az ő istentelen 's káromkodo királyoktól a' gonosokkal együtt kell vala *senyvedni* , és a fogfárgrol , mellyben voltak *vitetendők* az Isten ellenségitől.

Ez panaszra meg-felel az UR olyan módon *minthá* mondotta volna : A' mint hogy bizonyoson elvégeztem decretomban titeket az én ítéletimmal *fanyargatni* , és büntetni , úgy bintén a' ti meg *babadulástokra* bizonyos időt rendeltem. Azonközben *penig* vigasztalljátok egy mást azzal , hogy a' nyomorúság bizonyos ideig tarto , mind az által *ostán* bizonyoson vége-is *lében*. Minek okáért a' *látást* , az az , a' látásnak bé tellyesfedéset , á ti *babadulástok* felől , bekefégesen várjátok. Mert a' *látás* bizonyos időre *halasztatott* , és *végezetre szoll* , és meg *nem tsal* , ha *késéndik* várjad azt mert kétségnélkül meg *léssen* , és nem késtik.

II. Innen tanoljuk meg azt, hogy : Az Isten Igiretinek *nem tsak kétségesen* kell hinni , hogy tudnillik azokban Isten igaz és hú légyen , sőt hogy azokat meg-tselekedheti és akarja-is bé tölteni ; *hanem kíváltképpen*

képpen és réb berént valoknak-is hinnünk kell, az az azoknak tulajdon es kiváltképpen valo környül álló dolgainak rejá valo babásával, minéművek à réb berént valo esközök, helyek és üdők, mellyek által és kikben az ő igéjét, mellyet à mi szabadulásunkrol, és à kerebt alol valo ki vétettetésünkről adott.

Ez *dolognak példáját* à Daniel Profetánál találjuk ki, ki á profetiai lelek által tudgya vala hogy az UR hetven esztendőig tarto rabságot rendelt volna à Sidokra hozni: tudgya vala azt-is hogy az Isten megígérte fogfágoknak véget vetni à hetven esztendőnek el-télélek után: ez esetben mit tselekezik à Daniel? Ez dologrol tudván az Istennek akarattját egeß az idő közben az népnek szabadulását könyörgésében Isten-től nem kívánja; de mikoron megértette volna à Jerusalembéliek pusztulását el-töltnek lenni, és hogy az az idő el-jött, mellyben Isten az ő népét à rabságot à fogfágból haza vinné, ákoron hínek általa az Istennek igirétét ez rész berént valo időre babván orczáját fordítá az ő urához Istenéhez, könyörgéssel, esfedezéssel, bõjtöléssel és sákban valo öltözéssel keresvén ötet, melly ő kérést az UR meg-halगतá, és magát igen kedves válaßnak adására méltoztatá.

II. *Második Capitulum*, avagy czikkely ez: * hogy Isten à szabaditást hatalmas nagy okokra nézve halasztá el, melly okokat tsak egyedül maga tud jobban mindenek felett, Mellyek közzül,

I. *Első* ez; hogy ezzel az emberek jobban tudgyák magokat meg alázni, hogy magok meg-tagadásának tellyesebb mértékére jutassanak, és hogy továbbà à békeséges türés felől à nyomorúságokban megtanítassanak, mellyet meg nem tanolnának hogy ha à kerebt alol valo fel szabadulás az ő erejekben volna, és az ő igyekezetektől, és akarattjoktól függene.

II. *Második ok* ez: Hogy à nyomorultak megismerhes-

* Miért halogattya Isten a szabaditást.

mérheffék honnnan függön az ő szabadulások, és honnan vegyék nem csak ezt, hanem akarmi egyéb jót is a mellyel élnek, tudnillik nem magoktól, nem is valami egyéb teremtetett állattól, hanem csak Istentől, és továbbba hogy az Istennek ajándékit, az ők érdemlett méltóságok bérént tanolják meg-itélni és bősülni. Mert igen igaz amá sententia, melly sokszor a nyomorúságokban és sanyarúságokban meg-probáltatott igaznak lenni; hogy a Jók, *mellyekre könnyen teszünk szert, kisírné bősülni nek, és az emlékezetből is hamar kinek.*

III. Harmadik ok, hogy a Büntelen és soha meg nem bűnöz kereftel, Isten a nyomorultaknak a világot izetlenné tegye, és a jovendő életnek kívánását szívekben bé olthassa, ának tudnillik az életnek kívánságát, mellyben Isten minden köny hullatást azoknak semekről el-töröl, és hol a halál többé nem lében, sem a keserűséggel való sírás, sem semmi fájdalom nem lében többé.

IV. Negyedik ok; El-halasztja Isten a nyomorultnak nyomorúsága alól való fel-sabadítását, hogy ezzel nagyob vebedelmet és gonoszt előzhessen meg, mellyben a nyomorultak bé eshetnének hogy ha az ő biveknek kívánságok meg lenne, és a szabadítás nem az Isten akarattyal, hanem az ők saját akarattyalból adattatnék ő nekik.

Mikoron az Israel fiai a meg-ígértetett földre bé méntének volna, meg-intetének, (Kijöv. 23. 29.) hogy a Cananeusoket egy először gyökereftől ki ne baggatná, hanem hogy azokkal bizonyos ideig együtt laknának. De miért vallyon? Moses ez okát adgya; *Hogy a föld el ne pusztuljon, és meg-sokasodgyanak re ellened a' mezének vadai. Törv. 7. 22.* Ez goncúnak el-távoztatásáért Bűkfég vala hogy a Cananeusoktól az Israel fiai valami károkat vallanának, és bossúságot benyvednének. Hasonlóképpen tartja Isten kereft alatt az ő bolgait, hogy nagy istentelenségeket és ártalmakat előzhessenek meg.

Ezzel

Ezzel az embereknek meg kell erősfődniük, és egybér 's mind elégedniük, hogy mikoron nyomorgatnak az Istennek szabadítását meg öbláfnélkül való erős lélekkel várhaflák.

III. Harmadik és utolfo *Capitulum* ez, hogy Isten mindenkoron gyakorlotta, és még mostan-is hořas és bűntelen kerebtekkel gyakorollya minden ő igaz hiveit, Abraham gyermekeknélkül vala életének hetvenedik eřtendejéig, és nem elébb, hanem ez idő tájban vett ígértet a neki adando mag felől az Isten-től. Ez ígértet pedig nem tellyesedett be, hanem el tova nagy idő mulva, mikoron immár a századik eřtendőt el érne.

Meg-ígértetett vala Davidnak az Jerusalembelieknek és az Judanak orőága, de mind azon által Isten őtet fok és kegyetlen nyomoruságokkal és fanyaruságokkal gyakorlá míg a Coronának el vételére mehe-
te, úgy annyira hogy maga felől ezt mondaná *Solt.* 119.82. *A' te beszédednek kívánsága miatt el fogyatkoztak az én szemeim, ezt mondván: Mikor vigasztaloz meg engemet?*

Zacharias és Erőebet supplicálnak vala Istennek magzat felől, 's még pedig ifjuságokban, és az után-is fok eřtendőkig, Isten mindazon által kéréseket ádig meg nem adá, míg nem életeknek erőilen vén-segére jutnának. *Luk.* 1.7.13.

Hogy több példakot elé ne hozzak, meg tetczik ezekből hogy Isten az ő őerelmes őolgaival, a mint a firfiakkal, úgy az aőony állatokkal, mindenkor így őokot őfelekedni, hogy azoknak kérésekre nem mindigárt indullyon mindenkor, nem-is felel ottan mindigárt kívánságokra, hanem őket mint egy fuggőben tartván, kegyelmét és jo akarattját bizonyos ideig el halaőtya.

Hogy ha azért tetczik az Istennek mi velünk eképpen őfelekedni é példákkal intettetünk, hōgy a mi lelkeinket bēkeőeges tűréőel bírjuk, az ő akarattjában meg nyugodgyunk, és mind végiglen az ő jo
tet-

tetczését várjuk. Szükség (ugy mond s: Pal Sid. 10. 36.) *tinéktek a' békefége törés, hogy minek utánna az Istennek akarattját tselekedenditek él-veggyétek az igéretet.*

K E R D E S.

HOgy ha azért az Isten szolgainak ilyen az ő állapottyok, hogy az ő nyomorúságoknak végét ne talállyák, tehát a' nyavalyáknak mind holtig rajtok valo maradásában, mit kell tselekedniek?

Felelet: Azokon kívül, mellyek fellyeb ez kérdésnek meg oldására mondattanak, ezeket adgyuk hozzájuk:

1. *Előben*, szükség hogy minden nyomorult, az halálnak bintén árnyékáig büntelen hiti által éllyen, az s: Jobbal ezt mondgya: *Uram ha meg őlszis mégis te benned bizom: Job. 13. 15.*

2. *Másodszor* szükség hogy azokközben a' nyomorultakerősíték és ujítsák az ő lelkéket ezekkel, a' vagy ezekhez hasonlo más elmélkedessekkel!

1. Hogy Istennek akarata és jo tetczése legyen az, hogy fok nyomorúságok által mennyünk bé az Istennek országában: Aét. 14. 22. Ez penig tulajdonfága az Istennek valamely fiának hogy meg elégedvén meg nyugodgyék az ő Attyának akarattján és jo tetzésen, még akkoris mikor nyomorgattatik. Innen mondgya az Salamon; *Szerelmes fiam ne utáld meg se meg ne unnyad az ő dorgálását Teld. 3. 11.* Az az, nehéz ne legyen teneked, hanem elégedgyél meg az benyvedéssel. Mi tiűnk annakokáért hogy magunkat az Isten kezei alá aggyuk alázatossan, nem különbben mint az jo fia Attyának dorgálása alá veti magát.

adását, mely az nyomorultakat várja az égben, még egy kevés (ugy mond) *csak egy kevés idő* vagyon, az az, felette igen kitfin idő vagyon hátra, és az ki eljövendő, eljő, és nem késik.

iv. Negyedszer. Hogy jöllehet Isten szabadító kezei bintén az halálig tartozással, mind azon által álhatalmos, és változhatatlan szeretetivel követ bennünket, és hogy az jelen való nyomorúságoknak terhe mellyel nyomattatunk, minket az Istennek bérétetítől, mely vagyon a mi Urunk Jéhus Christusban el nem bakaſtthat Rom. 8. 36. Mert így ből az b: Pal Apostol a Rómabéliekhez írt levélben. r. 8. 35. kitfoda bakaſt el minket az Christus bérelmétől, nyomorgatáſe? btorongato keſerűſége? üldözése? mezételenſége? veszedeleme? fegyveré? v. 37. Sőt inkább mind ezekben bdiadalmassoknál féllýeb valok vagyunk az által a ki minket bérített. v. 38. mert én bizonyal el hittem, hogy sem halál, sem élet, sem Angyalok, sem fejedelmſégek, sem hatalmasságok, sem jelen valok, sem következendők, sem magasság, sem mélyſég, és semmi egyéb teremtet állat, el nem bakaſtthat minket az Istennek bérétetítől, mely vagyon az mi Urunk Jéhus Christusban.

Eddig az külső nyomorúságoknak első neméről következik a másik.

III. SZAKASZ.

A Külső nyomorúságnak *másdik neme*, a testi és ideig való HALAL, melly a Léleknek a testől való el-válásában áll. Erről ezt a kérdést tárgyalhatni.

K E R D E S.

Hogy hogy és mi módon kell valakinek ki Isten fia az halálnak gyötrelmét és faidalmit erős lelekkel el-viselni, és örvendező orczával fogadni? *Fel-*

Feleles : Ez nemes kérdésre nem helytelen felelünk ha azt mondjuk hogy két dolgok kívántatnak ának á ki jól és boldogul akar meg halni. *Első* a meg-halásra illendő él késülés. *Második*, az halál idején való segítség.

Az *Halálra* való el *készülés* a meg-tért bűnösnek olly tselekedeti, mellyel magát a jól és boldogul való meg halásra alkalmazzattya. Ez pedig felette igen szükséges és semmiképpen el nem mulathato tist, mellynek vegben vitelére az Istennek törvényével sorongattatunk. Mert a b: irásnak sok helyei vannak mellyek minékünk a vigyázást és könyörgést tselekedetre igen keményen hagyják és porontsoltyák, hogy az ítélő Christusnak második jövetelére minden módon készen legyünk. Ugyan azon porontsolatok pediglen minket egybér 's mind köteleznek hogy magunkot az halál ellen fel fegyverezzük, mivel hogy ékor jó egybér Isten kinek kinek meg ítélésére. Mert valaminémű állapotban az halál hagyja az embert, ugyan azonban jó reá az utolsó ítélés. *Míg* itt élünk az életnek meg-jobbítására idő engedtetett, és a gonosztól a jora való vísa menetel, de az halál semmi változásra való alkalmatosságot nem hagy maga után. Minekokáért a meg halásra való el-késülést senki el nem mulathattya valaki jól és boldogul kíván utolsó orájára jutni.

Ez El-késülésre pediglen nem csak akkor kell nagy indulattal igyekeznünk, mikoron immár az erő-le-nitő és egészségünkkel ellenkező betegség közelget, hanem ez életnek tellyes folyásában, ez két okokra nézve :

Elsőben : Mért az halál a mint *Bizonyos*, ugy *Bizonytalan*-is. Bizonyos, mert azt senki el nem kerülheti. Bizonytalan pedig háromképpen. 1. Az *Időre* nézve, mert senki nem tudja mikor hal meg. 2. Az *helyre* nézve, mert senkinek tudtára nintsen hol mlik ki ez világbol, ágybanné, vagy valami helyes és darabos mezőn, tengerenné vagy földön.

3. *Modgyára* nézve , mert kifsoda látta-meg eleve hirtelen vagy lassú , természet szerint vagy erősbakkal való halállal hal-meg. Innen következik hogy mi nekünk minden napon a meg halásfra kebeknek kel lennünk. Ugyan-is ha tudnok mikor , hol és mi módon halunk meg , másképpen lenne a dolog , de holott mind ezeket nem tudjuk , mindenfelé vigyázoknak kell mi nekünk lennünk.

Második ok , melly az első világosbá teszi ez : hogy ez világban semmi nints veszedelmesebb mint ez el késülést minden részeiben el-halgatni. Ezt ilyen hasonlatossággal tésem nyilvánban valóvá.

Gondoljuk azt mintha egy ember az Unicornistól kergettetnék , és az futás közben egy mély kutban csak nem belé esnék , mikoron azért be esőben volna , egy élő fának ágához ragaszkodván le függőben tartaná magát , azonközben lát két fergeket kik ának az élő fának törőket ráják : fel emelvén peniglen semeit igen kedvés és nagy darab lépes mézet látna a meg fogott ágonn , és azért az élő fára fellyebb menvén ott eléggé mulatna hogy nagy ehféget meg enyhitené , ő peniglen magának sokat kedvezvén bátorfágon mulatozna , és a két fergek az alatta való fának törőket által rágván mind az fa , 's mind az rajta ülő ember nagy véletlenül egyűser 's mind a' mély kutban be esnék.

Ez Unicornis az halál , ettől a fene vadtol kergettetett semely ki ki az emberek közzül míg ez életet élék , a' kuton kiben è firiu esendő a poklot , a fának ágán ez életet , a két férgen a napot , 's etőakát , ezeknek valamedig való tartásán az embernek egész életét , a darab lépes mézen a testi gyönyörűseget , gazdagfagokat , és világi dicsőségeket kell értened. Kiknek minekutánna magokat adgyák az emberek nem vigyázván az ő végekre és ki menetelekre minek előtte a fának törőke , az az , életeknek fonala egyűser el-metczetik , a pokolnak alsó gyötrelmére magos helyből hanyot homlok adgyák magokat. Kifsoda volna azért itt a ki igen terhes okait nem

látná annak miért ne kelleffék az halálra való el-ké-
lést halogatni, míg nem a betegségek reánk jönnek,
hanem inkább napról napra, sőt orárol orára az ha-
lálnak utára magunkot *mentől hamarébb* kebiteni.

De azt *mondod*, hogy elég leiben csak ákor fognom
magam könyörgéshez, es adnom magam a b: élet-
nek követésére mikoron az betegség el-érkezik?

Felelet: A' nyavalyás emberek magoknak eképpen
nyavalyásul hizelkednek, mert anál az időnél mel-
lyet magoknak így ígérnek semmi idő nem alkol-
matlanabb az el-kébsülés kezdetének fel-vetésére;
mert ákor mind az érzékenységek és egyéb erők a
testnek fájdalmi tolt mellyeket a betegség nemzett,
meg-vestegettetenek, és tellyességgel mind el fo-
glaltattanak, és önnön maga a beteg fok külömb kü-
lömb féle dolgokat gondolván, mikor vagy az or-
vostol, vagy az egyházi szolgától látogattatik meg az-
ért ha mit testének és lelkének gyógyulásában és fel-
építésében szolgálhatnának, avagy barátitolt kösönt-
tik, igen könnyen el-fáradhat. Minekokáért kíván-
tatik hogy míg egészségünk vagyon el-kébsítsük ma-
gunkor, míg lelkünknek és testünknek ép erejeben
vagyunk.

Vagynak némelleyek kik mind magokkal, 's mind
másokkal kívánnák el hitetni, hogy az ember meg-
térhet az Istenhez csak ákarjon még binten halála or-
áján-is, és hogy ez illyen meg térésen kívül semmi
egyéb dolog nélkül nem bűkölködnek.

De felette igen hamis é vélekedés, mert * a Meg-
térés nem az ember hatalmában vagyon helyheziet-
ve hogy valamikor akar meg térhesen, hanem ez a
bizonyos hogy mikoron Isten akarja, az ember meg
térhet. Mert nem az akarójé. sem a' futójé, hanem a kő-
nyörülő Istené. Rom. 9. 16. Önnön maga-is a Christus
illyen sententiát mond erről: Sokan igyekeznek bé
menni

* A' meg-térés nints az ember szabad a-
karattyában.

menni az Isten országában akarattal, de tehetőségekben hogy azt tselekedgyék nintsen. *Luk 13. 24.* Váilyon 's miért? azért tudnillik mert igen későn munkálodgyák azt mikoron immár a' kegyelem ideje el költ.

Melly igen bolondok azért mind azok az emberek, kik azt álmadozzák hogy à meg-térés nem külömben mint valami bolgálo leányka az ő beűédékhez tart, és akkor mutat engedelmet mikoron bolittják.

Es bizonyára az Isten igaz ítéletit gyakorollya ákor mikor ezillyen embereket halálok oráján kárhoztatya, kiknek mig éltenek tertzett meg venni az Istennek akarattját, és mig akarhattanak meg térni semmit nem tselekedtenek. Avagy mikor az Isten az illyen bétégekről tellyességgel el felelkezik, kiknek mig egésségek és éppek voltak, igen nehéz volt avagy csak egyűer Istenről meg emlekezni.

Hozzá adom; hogy * az ollyan későn való penitentia avagy sohanem, avagy igen ritkán volt valóságos, mert à minémű erőtlen à beteg ember, binten ollyan igen lankatt és merő holt eleven ez illyen penitentia.

A' Penitentiának akarat berint valónak kel lenni, mint binten minden engedelmeslégnek, mellyel tartozunk Istennek: de à betegségben kezdetett penitentia, gyakorta kenberítésből, és à pokoltul való félelem miatt lében, és nagyob rébére az Isten egyéb ítéletinek érzéséből sajtoltatik ki. Mert à kerebt, à nyomorúság, és betegség, minden Istenrelent, ugy meg hajt, tör, és az Isten kezei alá hódoltat, hogy az hitben penitentia tartásban, és az Istennek egyéb lelki ajándékiban, még az Istennek bint bolgattis felül mulni láttassanak, jollehet semmi ökölletesség ne legyen ő benne. Minekokáért, ez ily penitentiát, gyakrabban, hamis és álortzás penitentiának mongyuk.

Az igazán meg tért ember, búkség hogy az ő bű-

H 2

neit

* A' későn való penitentia ritkán valóságos.

neit el hadgya, ez ily penitentiában peniglen, nagy résbent az ábün hadgya el az embert, ki az ő vétkeinek utaitul, nem egyéb okért távozik el hanem hogy ő maga é világtul kényszerítetik megválni. Felette kívánatos jó dolog volna azért az embereknek, addig a meg terefrül elmélkedni, míg egészségben, és erejekben vadnak, és halálokra magokat addig készíteni, míg a halálnak félelmétül és valami betegségétül tellyességgel el nem foglaltatnak.

Azoknak peniglen kik a keresztfára febítettett Tolvájnak példáját, ellen vetésül elő hozzák, *Felelünk*, hogy é tizen egy orakor hivatott, és mikor immár csak nem tizenket ora volna, akkor költözik vala ki ez életből, minekokáért ennek penitentia tartása és meg térése tellyességgel tsudálatos és rendkívül való dolgok közzé való volt, és annak magan való oka volt, miért akarta a Christus ezt ilyen későn életre hini. Mert mivel ezkor a Christus állapattya felette nyomorúlt volt, ezzel tetczett az ő szenvedésének erejét meg mutatni. Helytelen és Istentelen dolog azért, rendkívül való példával, rend szerint való regulának tsinálására gonosbul élni. Mind ezekből, délsinnél világossábban meg tetzik, hogy a halálra való el késbülésnek mind az Utolsó oráig az egész életnek folyásán kikell terjedni; lássuk, továbbá mi módon kellek azt rendelni.

Hog az jól legyen, * ez három tibekeket, kell nekünk tselekednünk.

Első és mindeneknél főbb tibeünk mi nekünk a Soltaroknak könyvében javallattatik, holott a királyi Prophetá igy kéri az Istent: Solt. 39. 5. Jelents-meg Uram énnekem az én végemet, és az én napimnak mértéke menyileg legyen, hogy meg tudgyam hogy csak ideig való vagyok. Haszonlatosképpen a Mosesis: Solt. 90. 12. Taníts meg (ugy mond) minket hogy tudhassuk meg a mi napjainknak számát, hogy járassunk böltszível. Ez

* Mik kívánratnak az halálra való el késbülésre.

Ez helyekben, az el késbülésnek első tísti irattatik meg, tudni illik: az életnek közepette, az halálról való elmélkedés.

Ez tístnek emlekezetes példáját, adgya mi nekünk amaz Arimatheából való Josoph, Math. 27. 57. 60 ki még mikor jó es kedves egeességben volna, magának koporsót, à tulajdon maga kertében kősziklából vágattata, è végre kétség-nélkül hogy à halálról való emlekezett, gyakrabban forgathatná elmejében, még akkor is mikor minden dolgok kezében berentfés virágzással volnának. A' pogányok között à bõltfek, jol lehet à Christust semmire nem ismérték is, mégis sok jeles elmélkedésekkel voltanak à halál felől, de derekas vigasztalástul ürességekkel. Ezeket azért hatra hagyván, azokat kel minékünk gondolnunk, mellyek ő nékiek soha egekben sem forgott, tudni illik à halálnak oka mely à bűn. 2. Második tíst à halál ellen való orvosságnak à Christushoz tndni illik Atközött halála. Atközöttnek mondom, à halálnak es à büntetésnek nemére nézve, mely ő rea vettetett vala, mi reánk nézve peniglen, felette igen áldott halál: 3. Harmadik tíst; à halálnak közel, avagy jelen volta, melyről akkor elmélkedünk igazán, ha minden napjainkat à bámadásra vonjuk. (Itt peniglen az Istennek kiváltképpen magán való kegyelme kívántatik.) Nem különben mintha mindenik jelen való nap, meghalásunknak napja volna, ha fekünni menvén gondoljuk, lehet ősnak, hogy à mi ágyainkba való menetelünk, talám, leg utolsóbb le fekvésünk lében; vagy ha felkelvén gondolágyunk, hogy le fekvésre à mi ágyaiukban talám soha többör nem menendünk. Haszon. Ez halálról való elmélkedés peniglen, igen nagy hasznunkra vagyon mi nekünk, és ez életben sok gyümölcstököt teremt. 1. Elsőben, hasznos az Isten hatalmas kezei alatt való magunk meg alázására. Példa az Abraham: Ime (ugymond) most kívannék szólni az én Urámnak, noha Ter es hamu vagyok. Ter. 18. 27. Holott meg tatiásra igen méltó dolog ez, mi módon vetette el magát Isten előtt ez nagy ember, à halandóságtól való elmélkedéssel. Hogy

Hogy ha mi nekünk is adattatnék, hogy mindenik rapot amaz mi utolsó napunkért tudnánk, mindgyárt, à mi ki terjesztett, páva farkához hasonló indulatunkat tsudálatossan bé vonnók, és, alább hadnánk az rettenetes vétkekben, ülvén az porba és sennyben miképpen à senn Job. 11. Másodszor, ez elmélkedés, Istenhez való meg téréstünk elő gyámolittya; mert mikoron Jónás Prophetá à Ninivébélieknék ezt mondaná: *Még negyven napok vadnak, az után Ninive el süllyed*, hamuval és sákban való öltöztetéssel, tőnek bizonságot meg térések felől: Jon. 3. 4.

Acháb király, Illyes Prophetátul meg intetvén, mikoron hallotta volna, hogy Jezabelnek testét az ebek ennék meg Jezreelnek kőfala előtt való arokban: Es à ki meg hal Achábnak házából à városban, az ebek ešik meg: azt penig à ki à mezőben hal meg, az égi madarak ešik meg, el hagyá es úgy meg aláza magát, hogy az UR felőle azt mondaná az Illyésnek: 1 Kyr. 21. 29. *Látáde hogy Achab meg aláza magát én elšitem*. Holott peniglén à halálul való elmélkedés ily hathatós volt ez emberben, kibén à tökéletességnek tsak kisseb morfalekia sem találtatik vala, mennyivel inkább, meg gondolhatod, hasznosabb hathatosabb az igazán meg tért embernek à penitencia tartásban való elő menetelire.

111. Harmadszor nyilván vagyon hogy az halálul való elmélkedés, néműnemű magával meg elégedést nemz à mi lelkeinkben. Hogy valaminemű állapotban akorja Isten létünket, tsendes lélekkel légyünk. Így vigátrallya vala magát amaz igaz Job ez dologrul való elmélkedéssel, még akkoris, mikoron rettenetes nyomorúságokban volna: *Mezitelen jöttem*, (úgy mond) *az én Anyám méhéből, és mezitelen térek oda, aldot legyen az Urnak neve*: Job. 1. 21.

Nem kell abban kételkedni, (hogy, ha gyakorta é gondolatok forognak elménkben, és ugyan meg gyűtkereznak, nálunk, tudni illik, hogy à meg halok, azokbul az dolgokbul mellyekkel bővölködnek, semmit

mit magokkal el nem vihetnek többet egy lepedőnél és a koporsónál melyben bé borittarván és bérekéztetvén tartátnak) hogy az Aranynak amaz telhetetlen kívánságot és a világnak beretetir, erőssen meg ne zabolázza és el ne óltsa.

Holott azért, ez elmélkedésnek ilyen nagy ereje légyen az Isten ajándékinak mi bennünk, mind felgerjebtésére 's-mind öregbítésére, tehát a tiszben, magunkat serényen gyakorlani igen illik.

A' peniglen hogy helyesebben légyen, amaz ártalmas maga hitseget, biveinkből ki irtanunk sükség, mellyel sokot lenni, hogy noha fél lábunk a koporsóban, mind azonáltal mégis, azzal a remenséggel tsalogattuk magunkat, hogy a halál nem oly közel hozzánk, hogy még ma avagy holnap meg halnánk.

Mert nem tállálnál olyan görbedett vén embert, mely noha a romlandoságot jól tudgya, ki mégis, hogy egy estendőt által él, nem hinne.

Es noha oly kemény és kegyetlen a Halál hogy a halandók közül senkivel frigyét nem vét, az Esaiás Prophéta mind azon által, az Istenellenek felől, azt mondgya, *hogy a halállal övve seget vetettek*; *Jes. 28. 18.*

De ez hogy lehet azt mondod? Tudniillik az a frigy, tsak az embernek el fordult képzéséből lében, ki vakmerőül és hamissan hiteti el magával, hogy a Halál nints még oly igen közel, hogy ő meg halna, noha mind azokat az embereket, kiket a föld visel, maga elött tulajdon semeivel láttya meg halni.

Imhol a példa erre, a gazdagrul való példabeszédben, ki hatalmas nagy gazdagságot gyűjtven övve, maga lelket ezképpen solittya meg. *En lelkem sok esztendőkre való előt javaid vadnak, nyugodgyál, egyél igyál, gyönyörködgyél*, holott mind azon által, azon éjjel kértek meg lelket. *Luk. 12. 19.*

Holott azért a vesetség, minden embernek biveben vagyon azzal mi nekünk büntelen hartzolnunk kel, és minden igyekezetünknek azon kel lenni, hogy

bennünk megne gyökerezze és helyet ne találjon, mert valameddig nálunk marad ez, mind addigis foha, az jól meg halásra magunkot el nem késhethet-
 ryük, azért arra viseljük inkább borsalmatos gon-
 dot, hogy azzal, mely volt *Hieronymusban*, az érzé-
 kenséggel indittassunk. Mert ő, akar vigyázna, akar
 alunnék, akar mit tselekédnek egyebet, mindenkor
 úgy tetzet neki, mintha valami trombita szó által, fü-
 leiben Zengedeznének é bebedek, *kellyetek fel halot-
 tak, jertek az itültre.*

11. *Második* mi El késhülésünkre tartozo tistünk
 ez, à halált minden fegyverétül meg fosztani és er-
 lenné tenni, kinek mint erős vitéznek bignyos nyi-
 lai és mérgei vadnak, mellyekkel halálunkat tieteni
 igyekezik, ennek azért erejét, hatalmát meg törni, és
 tellyeséggel semmivé tenni felette nagy borsalmatos
 gondunkot kívánja.

Ez dologban peniglen és esetben, à halállal úgy kell
 tselekednünk, mint tselekedtenek à Philisteuok Sám-
 somnal. Mert ezek Samsomnak erejét, hatalmát sok-
 bor magokon tapáshalván, 's még peniglen magok
 hatalmas nagy kárával, utát tudakozak, honnan tud-
 hatnák meg, testének mellyik réshében volna az à na-
 gy erős; meg értven azért hogy, az ő két fonatéku
 hajában volna, nem bñnének meg, mind addig mig
 el nem nyireték azt; *Birá. 16. 17.*

Igy tudni illik, mi nekünk is minnyájunknak, fel jü-
 az à napunk, mellyen az erős és hatalmas Sámsonnal,
 az az, à kegyetlen és rettenetes halállal viaskodnunk
 kelletik, és az erős vitézi mesterséget, ha tanultuk
 valaha elő kell akkor vennünk, mi tistünk azért, mig
 az údó engedi idején meg vizsgálunk, à halálnak, mi-
 ben álljon es hol légyen hatalma, kinek meg tudása
 után, minden haladék nélkül, hogy é Sámsonnak fo-
 natékos hajait el nyirheszük, erejét és fegyverit elve-
 heszük, és öter úgy meg erőtlenszük, hogy minket
 semmiképpen meg ne győzhessen, nagy borsalmatos-
 san kel igyekeznünk; ennek peniglen meg tudásáért
 nema

nem búkség Dalilát kérnünk , mert kés az Istennek igéje, mellyel nyilván és világosan tanítottunk, miben álljon a halálnak ereje és fegyvere, tudni illik a mi fok rendbeli bűneinkben, és valamint az bűnek, ugy ez élnének is veszettségében , a mint bent Pál bizonyította, ki a halálnak sulakjának a bünt mondgya lenni; 1 Cor. 15. 56.

Hogy azért a halált, ez ő fegyverétől meg fosztassuk, é két dolgoknak tselekedetit, semmiképpen el mulatnunk nem kell.

1. *Elsőben* : Minden igyekezettel azon kell lennünk, és minden étközökkel ugy kell élnünk, hogy a mi Sámsonunknak, az az, a' halálnak, az ő mi bűneink által lőtt háj sálait, mellyekkel egyedül erőt véssünk mi rajtuk, el vesszük; Azok peniglen az étközök, az alázatoságnak, bűneinkről való vallás tételnek, Isten neve segítségül hívásának, és az igaz meg térésnek tištei. Minekokaért az elmúlt és jelen való vétkeinknek emlekezetivel, búkség hogy magunkat meg alázzuk, mind meg ismervén és meg valván azokat a mi bűveinkben 's mind peniglen azoknak botlányát, könyörgésünkben az Ittentől, alázatosan és büntetlen mind addig kívánnunk, míg az ő jo akarattyának es irgalmaságának, a Christusban, édességes bizonyfág tétel, a mi lelkünk ismertetiben érezhettyük, mellyel elméink meg erősíthetessenek és vigasztaltathassanak.

Ez aránt, hivatalunk továbbá nekünk hogy az Istenhez meg térvén a bűnököt borsalmatosan el távoztassuk, és jövendőre, lelkünkben el végezzük és erőssen el rendellyük, hogy az Isteni ujedelmességét mutatni, és bűveinket nagy borsalmatossággal és életünket az Istennek bentségés igéjéhez, és akarattyához, alázatosan bábni akarjuk.

A' halálnak ereje, elsőben, e képpen győzetteit meg, és ez hatalmas fene ellenség, annyira meg belédül és erőtlenül, hogy bátorfágos bível mehetünk eleiben, a kin való győzedelmeskedésünk, tulajdon kezeinkben leßen.

Minek okáért senki ne restelje è tistét gyákorlani. Ha kinek á Sárkannyal avagy á tekintetre rettentés kigyóval é törvény berént való hartza lenne , úgy hogy , se verhetné avagy csak meg erőtléníthetné azt , tehát ez illetén embernek soha job tanácsot nem adhatnánk , mint hogy annak á kigyónak nyelvet , avagy testének más oly részét mingyárt vágja el , mellyben annak iszonyu mérge volt helyheztetve ; é kigyó avagy Sárkány á halál , kinek iszonyu mérges fulákja helyet , á bűn vagyon fogai között , mellyel minket febhet , sőt ugyan meg öl ; Noha azért minden késedelem nélkül , ennek fulákját vágd el.

Fegyvert keress mellyel ez igen különös dolgot meg tselekedhesse ; Á felül meg mondott tisteknek gyákorlásával ély , Semmit é dologra alkalmatosabbat ezeknél , semmit illendőbbet nem talál. Nem tudtad az Istennek ákarattyát , az ő igéjének és tistetinek el mulatója voltál , az Isteni nevek káromlása , á Szombatnak meg törője , büleidhez , Magistratushoz engedetlen , gyilkos , parazna , lopo , hamis tanu , testi kívánságokban bujálkodo és t. Vágd el é bűnöket , és többeket , mellyeknek kedveztél , hasonlokat , gyökereitől ki szaggatván á te sívednek mezejéből , te magadtul igen meise vesd-el , mind ezeket , á halálnak , mint meg annyi te beléd akádott fulákját , úgy tartsd , kikkel á te lelked vesztegettetnék meg , az örökke való meg halásra.

Minek okáért oltalmazd magadat , hogy csak egy vétkezetis el ne kerül , mellyért magadat , meg nem aláznád és az igaz meg térszről bizonyfagot nem tennél , mért mikor á halál valakivel szemben menvén meg sérti azt , akkor á fegyvert , mellyel magat oltalmazza , és mellyel az ember ellen kegyetlenkedgyék ugyan azon embernek kezeiből neki nyujtvan vébi : Nemis árthat mi nekünk semmiképpen , hanem csak á mi bűneinknek erejével mellyel á halált , magunk ellen , miönne magunk nagy bolondul fegyverezzük fel. Azért elmédnek minden erejét , életedet és egész

gősségedet ide fordítsad, hogy, à halált, minék előtte meg halnál, meg győzzed és meg rontsád.

A' fulákjátul meg fosztatott kigyót, kebelebennis ártalom nélkül hordozhattya ember, ugy à haláltis, minden mi sérelmünk nélkül fogadhattyük, és bátorfágossak lehetünk ellene, mikor à büntül magunkat el bakabtottuk, jóllehet ő minket nagy hoßsu lábaival kövessen, el érjen, és á mi mellyünkben kívül bűdös nyomdokat hádgya, mikoron nem tsak reánk hozza mérgét, mellyel fel puffaszt bennünket, de még megis vesztegeti téstünket.

III. Harmadik tíßt az el késbülésre tartozo ez, mig é földön élünk, minden erőnkkel azon legyünk hogy az örök életnek es á mennyei örömnnek tsak valami, de élő és igaz érzésére tehetsünk bért, és hogy az jövendő boldogságnak tsak valami sengéjével élhessünk.

Ez dolognak valóságos meg gondolása, felette nagy hasnot hoz: Mert az égben léjendő tökéletes boldogságnak, gerjedező kívánását, életti fel à mi szívünkben, és à Christus, iteltre valo el jövetelinek, rettegés nélkül valo várását.

Azt tsalekebi továbbá, hogy ámaz Evangeliumban valo vén Jámborral nagy örvendezéssel így kiáltunk fel Luk. 2. 29. *Uram mostan bocsátsd el, à te bögádat békefességgel.* Es à bért Pal Apostollál: *Kívánok meg osztalni, és lenni az en Christusommal.* Phil. 1. 23.

A' mi peniglen á bért lélek által valo lelki vigasztogót és örömet illeti, arról ker kérdések támadnak.

K E R D É S.

AZ örökké valo boldogságnak, és az jövendő élet örömének izire, hogy hogy tehetni itt ez életben szert, és hogy hogy tarthatni azt meg?

Megoldás: Eerre három dolgok kiyántatnák.

1. *Elsőben*, A' gonoszoknak Valóságos meg gondolása, mellyek à mi boldogságunkat akadályozzák.

2. *Másodszor*, A' boldogságos és gyönyörűséges állapotul való elmélkedés, mellyel à dicsőítségnek országában, az Angyalok és minden Szentek élnek.

3. *Harmadszor*, ez jelen való, és következő élet állapottyának egyben vetése.

1. A' gonoszok mellyek à mi boldogságunkat akadályozzák, es arrul valami módon, üdö előtt való itélettel lehetnek, négy *Capitulumokra* vitettethetnek.

Első, ez élének à bűn, és azt követő állapotok miatt való nyavalyás volta; mert minnyájan, mig itt élünk à természetivebetségnek szolgáltyában szolgálunk, és ennek minden maradékinak. Honnan az Isten gondviseléséről való kételkedések, hihetetlenség, tudatlanság, fősvénység, bujaság, irigység, gyűlölség, es ezekhez hasonló vétkek áradnak, mellyeknek, à nyomorúságok, gyötrelmek, nehézségek, hideg lelések, bagygyazto betegségek, es több sok egyéb gonoszok, gyűmöltséi és fajzása.

Azzal azért à bűnnek igájával nyomattatni, avagy nem felleltéb való nyavalyásfálgos nyavalyae? Nintsenis senki è világban oly igaz és Szent, à ki igazán maga felől mondhatná: tística az énbivem tística vagyok az énbűneimtől *Péld. 20. 9.*

Sőt önnön magokis az Ujjonnan bülettettek, kik à hívésnek, meg térésnek, és à Szent Lélek regulája szerint való élnek kegyelmét az Istentől vőttek, undok vebetséget, pártos meg átalkodást, elméjekben akarattyokban, és indulattyokban lenni, esekben vébik és meg tapasztallják, mellyek minden napon új vétkezésre való alkalmatosságot szolgáltatnak, és ellénben à Szent Léleknek minden indítását mellyek ő benne vadnak, meg bántják es ki oltyák.

Innén à Szent Pal è vebetséggel tufakodván, panaszkodik, *Hogy ő à bűn alá rekesztetett. Rom. 7. v. 14. 23.* Latok (ugy mond) az én tagaimban más törvényt, mely az én elmémnek törvényével ellenkezik, és engemet rabul

ad á bűnnek írvényének, mely az én tagaimban vagyon, v. 24. O én szegény ember kitfoda szabadit meg engemet é halálnak testéből; 2 Cor. 12. v. 7. a veszettségtől a bűnnek íselekedetire őstönöztetvén ugyan azon kéfertetet, Satan tsapdosásinak hijja, és az őstönhöz hasonlittya, mely az ő testet, bívének bintén belső rébeig febheti, és liggattya.

Továbbá, a Satán, az ő felette nagy gonosságából, és mi ellenünk valo meg engebtelhetetlen gyűlölségből, amaz eredet berintvalo veszettségtől vesien alkalmatosságot, az üdőnek semmi alkalmatosságot el nem mulatván, azon vagyon hog az ő kiserteretinek hálójában kerí se az embert, és meg foghassá.

E' velünk termett veszettség, és a Satannak fajtalan sugallási büntelen valo hartzot ad az embernek, minden napon meg somorito alkalmatosságokat szolgál-tatván, azt íselekebi, hogy a hű ember az ő üdvössé-gét Félelemmel és rettegéssel munkálodgya, mere migitt el, ugyanazon ember, a nyomoruságo knak seles tengerének írvényében bé merülten tartatik.

Második Gonos. Minden dolgoknak, mellyek è világban vadnak hijában valósága; mert akár önnön magát è világot, akár a dolgokat mellyek ebben vadnak, lőttek, és voltak, gondolángyuk, mind azokban-nis Semmi oly bizonyost, erőstet nem találhatunk, kin valaki tellyességgél meg nyughatnék, és a kihez meg elégedet lelekkel támaškodhatnék, és hogy mind az jóvendőben, hijába valóságban és fűstben ne menne.

Ennek valóságos igasságát a Salamon mágán tapasztalván tanulta; mert noha, hatalmas Király volna, nagy méltóság, erő, gazdagtság és semmi nélkül nem bűkölködnék, jo alkalmatossága léven évilágnak minden rendben levő dolgainak meg tudására és vizsgálására adta magát, és mind azokat, bántbándékkal, valóssággal és nagy bõrgalmatossággal esében véven és jo meg vizsgálván, ísak ezt talállya fel, hogy mindeneknek ki menetelek, hasonlatlan hijában valóság, és a léleknek

gyötrelme á mint magá, az ő Prédikatori könyvében bizonyítja, 1. 12. v. 10. *Felette nagy hiábavalóság az t mongya a Predikátor; mind ezek hiábavalóságok.*

HARMADIK GONÓB: *A' mi életünknek változó es ingadazo volta é világban, honnan, mindenkoron állandóság nélkül való, és folyton folyó állapotban vagyunk, mivelhogy csak jövevények, és bujdosok vagyunk bent Peter bizonyfágtétéle berént, kik é világban, mint valami idegen tartományban, ide 's amodo változunk, és bujdosunk, és nagy ohajtással, hazánk felé sietvén igyekezünk: 1 Pet. 2. 11. Nintsen it mara lando várafsunk, hanem amaz jövendőt keressük, azt mondgya á bent Pal. Sid. 13 14.*

A' helyek mellyekben lakozunk, csak vendég fogado bállások, mellyekben bizonyos ideig, mulatásnak okaért térünk, sőt á minémű testeink most vadnakis, csak merő sátor és hajlek, mellyek hirtelen eltörettethetnek, és á kikkől nagy hamar más helyben vitéttethetünk.

NEGYEDIK GONOSZ, *A' mi fejünkűl á Christustul való el marattságunk, mert holott á mi fejünk á Christus immar az egekben vagyunk, és mi ő tagjai itt é földön legyünk, innen következik, hogy míg ez élet tart, mi, az jelenvalóságra nézve, á mi fejünkűl és amaz boldog 's-ditősséges eggyesfűletűl, (melyben ő vele, és minden bentekkel, kik társ tagok ő benne az Egeknek országában lészünk,) el marattunk és hagyattunk.*

Ezt jelenti bent Pál, mikoron 2 Cor. 5. 6. 7. azt mondgya: *mi kik á testben jövevények vagyunk, távol vagyunk az Vrtul, mert hit által járunk most, és nem szemmel valólás által. Bizodalunk vagyunk pedig, és inkább kívánczunk ki költözni, é testből, és az Urhoz menni lakni. Innen vagyunk, hogy ugyan ezen Apostol, nagy buzgo kívánsággal azt kiáltaná Phil. 1. v. 23. Szorongattatom minden felől, kívánván el költözni és á Christussal lenni, mert á mindeneknél jobb, de é testben meg maradnom szükségeseb. ti érette-
sek,*

EDDIG A' Gonofzoknak meg gondolásárul, mellyek á mi boldogsagunkat, bántogattyák; következik á boldog allapatrul való Elmelkedés, mellyel á szentek á ditsőségnek országában elnek.

Mikoron á meg mondott gonofzokat, voltaképpen meg jelentettük, ez mingyárt következő helyen minnen magunkat gyakorlanunk kell, á boldogságos és gyönyörűsége állapot felől való Elmelkedésben, mellyel á választattak, á ditsőségnek Országában élnek, kik ez életből az Abrahám kebelében által vitettetvén tellyességgel immár és tökéletesen, meg Szabadultanak á büntül, á Sátántul, hyabanvalóságtul, és minden nyavalyáktul, kiknek semekről, minden könyhullatas el törültervén, az Istennek országát láttyák, és az ő fiának á Christusnak bentségéhez és tisztességéhez hasonlatosok, az országot ő vele bírják, mely ő nekik készített világ fundamentomának fel vetése előtt.

E' boldogságos állapotnak felséges és méltóságos volta oly nagy, hogy szóval ki mondhatni, Sőt csak elmében meg foghatniis lehetetlen. A' Seba Királyné Abonya, Salamon Királynak bőltséégét, Palotáinak ditsősége épületes, á Királyi asztálnak étkeit, á bolgáknak rendeket, á udvarloknak állásokát és öltözeteket szemlélvén á királynak ezt mondgya vála: 1. Király. 10. v. 8. Boldogok a' te embereid, boldogok a' te szolgaid, kik te előtted állván, szüntelen halhatták á te bőltségedet. Mennyivel inkább mondhattuk mi, hogy véghetetlenül boldogok azok, kik nem é földi királynak, hanem á Királyok Királynak, égne földnek Urának tekinteti előtt állanak, és az ő jobb keze felől, örökke való ő rőmmel örvendeznek?

Innen volt Mofesnek neve Méltóságos, ki az Isten-től é kegyelmelt nyerte vála, hogy az ő hátullyának látását neki kérésére, meg engedte vála. Miném nagy boldogság tehát embernek, az Istennek ditsősé-
gát

gét és felféges voltát bintűl bintre látni : az Attya Istennek, mondok, à meg tartó Christusnak, és az ötet meg vigasztalo bent leleknek, örökre valo közösülésével élni; Az áldott Angyalokkal es à bent emberekkel, à Mennyei országban öröké egygüt lenni.

Ez az à ditsőség és országban lévő, boldog állapotul valo elmélkedésről, következik ez jelen valo, és az jövőendő életnek egyben vetése.

E' dolgoknak, az Igasság Serpenyűjével valo mérféklése, és valóságos végben vitele után, harmadik helyen, ez életnek, és az jövőendőnek állapottya közöt valo egyben vetés következik, az eleve megmondott gonoszokra; és à mennyei országban léjendő boldogságra nézve, mert innen világossan meg tétzik obán, mely bámlálhatatlán sok gráditsokkal tökelletes örömmel és erős vigasztalással mullya az felül, ez életet.

Ez egyben vetés tselekezi azt, hogy jóllehet é világban élünk, mind azon által ezzel úgy éllyünk, hogy gonoszul ne éllyünk 1 Cor. 7. v. 31. hogy így à bent Pal Apostallal kívánnunk meg oszlatni, és à Christussal lenni, mely mi nekünk sokkal jobb lesz. Phil. 1. v. 23. Magunkat azért mint Mennyei Polgárok, úgy visellyük, hogy è világiakat el mulatván, minden igyekezettel à mennyeiekre igyekezzünk, hogy az jövőendő életnek, igaz es élő örömének izit érezheszük, Abrahammal Isákkal és Jakóbbal amaz Várást keresheszük várasszük, melynek fundamentoma, mestere, es teremője az Isten.

Igy láttuk meg, az jövőendő életnek örömének, es az, örök boldogságnak, miképpen szerezhetni és tarthatni meg izit, következik à második kérdés.

II. K E R D E S.

HOnnan veheti valaki eszében, ha az szent Léleknek ez öröme vagyone ő benne, avagy nintsen?

Fel-

Felelet : Ez nem ritkán szokott kérdésre , igen igazán felelünk , ha mindenik tulajdonfágit , kikkel à testi örömtől meg különböztetik , minnen magunknak semünk eleiben téjendgyük , mellyek kíváltkeppen öten vadnak.

Első Tulajdonfág. A' bent léleknek ez igaz öröme , à bűn miat lőtt szomorúságbul , és à Christusnak meß-
be avagy távol léteért , (hogy ugy bollyak) bármazik és veßen eredetett. *Ti szomorúsággal illettetek* , tudni illik , az én è világbul valo el menetelem miatt , azt mondgya à mi meg tarto Christusunk Jan. 16. v. 20. *De à ti keserűségtek öröme fordul.*

Mely bebedeket nem ísak à tanítványokrul , hanem minden kivekrülkel erteni , ugymint kik az ő bűnöknek meg gondolása , és az UR Jesus Christus lelki távol lete miat , szomorúsággal illettetnek , és keseregnek , mert nem ísak à tanítványok , hanem minden igazán hívők , ugyan ott , è világ ellenében vettetnek. *Bizony bizony mondom ti néktek sírtok ti és zokogtok , é világ pengig örül.*

Ide járul amaz is Bent Mathénal. *Boldogok à kik sírnak* , az az , à kik à nagy fájdalomnak okán meg indulván egy bersmind bűnök miatt sírnak , mert ők meg vigasztaltatnak Luk. 6. v. 25.

Ellenben à testi öröm , à mint hogy első eredeti ennek à testül vagyon , esoly dolgokbul lében , mellyek à testnek tetizzenek , ugy ísmét szomorúságban és keserűségben vegeződik , melyrül így bol a' Salamon , *Peld 14. vers. 13.* A' nevetés miatt szíveis fáj az embernek , de végezeire az öröm fordul szomorúgra. Christus is azt mondgya : *Jaj ti néktek kik mosó nevettek* , mert sírni és jajgatni fogtok.

MASODIC Tulajdonfág , a léleknek öröme , az Igáflágnak gyümölkse , az az , a' Christusnak ísméretibül és hitibül , ki Istentül lőtt minékünk bőltseség , bentiség és válttság , bármazik és foly. Innen leben ostan a' lelki-ísméretnek békesége , és a' békes-

békesfégből, öröm, avagy a' ſent léleknek vigasztalása. Rom. 14. 17.

ELLENBEN, a' testnek öröme avagy vigasztalása, néminémű földi gyönyörűségnek, egy ſem pillantásig tartó érzéséből származik. Minekokáért az ember lelki ísméréinek vastag vigasztalást, nem adhat.

HARMADIK; a' lelki öröm, az Isten igéjével, sacramentokkal és könyörgéssel való ſent élésben fundáltatik, a' mint hogy a' keresztényi jószágos tselekedeteknekis, irgalmaslagnak, ſeretetnek, igazlagnak es t. gyakorlásában.

E' világnak öröme peniglen nem így vagyon. Mert é világ az ő örömet, nem az igéből, az Isten segítségül való hívásának, a' meg térésnek gyakorlásából veti; hanem a' kegyetlenségnek, gonoszlagnak, meg nyomorításnak, hamislagnak, es minden nével nevezendő Istentelenségnek tselekedetiből. Innen vagyon, hogy minekutanna meg rögzenni hadgya az ő napjokat ez ilyen örömnek alkalmatoſſágába, el vegézetre egy ſem pillantásba hirtélen a' pokolra alá ſallanak. Job. 21. 13.

NEGYEDIK; a' mennyei öröm oly erőſſen bé vagyon nyomva a' ſívben, és annyira mélyen botfáttat gyökereit, hogy innen többé ſoha ki nem ſaggathatni. *A' ti örömeteket ſenki titátétek el nem vesz, azt mondgya a' Chriſtus Jan. 16. 22.* Jo azért és erős minden fájdalomnak és keſerűség alkalmatoſſágának elvétele, igen illendő ez öröm. Holot ellenben, e' világnak öröme ſoha nintſen magán való tiſtaſágban, hanem ennek édeſſégéhez mindenkor valami keſerűség ragad. *Meg a' nevetésbenis* (azt mondgya a' Salamon ez dologról Péld. 14. 13. Bolvan) *a' leleknek fájdalma vagyon.* Mikoron az Istentelennek orczája igen fenlik, es az ő tekinteti felette vidámnak látbik, akkor belől igen igen meg ſomorodik, és kételkedésekkel telyes elméjében, undokul gyótródik.

U T O L S O; A' léleknek öröme és vigasztalása öröcke való, mert embernek elméjében, ſívében, meg marad,

marad, nemcsak ez életben, hanem örökre, még a jövő életben is.

Nem hasonló ehhez a világnak öröme a földiekben, mert ez elmuló és megfalo, miképpen a dolgok, melyekben helyeztetvén vadnak. Kezdeti ennek a vesétségben vagyon, és ez jelen való élettel végeződik. Amaz két gazdagoknak példájok, kikről az Evangéliumi historiákban vagyon emlékezet, ezt igen igaznak lenni meg mutatták Luk. 12. 20. és 16. 22. Ide néznek befedni a Zopharnak, melyek a Job könyvenek huszadik részében az 4, 5, 6, 7. versekben olvastatnak. Avagy nem tudod azt, hogy eleitül fogva, miolta az Isten az embert a földre helyeztette, az Istenteleneknek vigasztalások rövid dolog, és a képmutatoknak örömször egy sem pillantásig való. Hogy hát fíntén az égig felmenneis az örömször, és az eget ütné fejével: Mind azon által, mint az örömször a örökre elvesz az Istentelen, és a kik láttak őtet azt mondgyák vályon hova lett? mint az álom úgy elrepül, mely álomnak valóságát nem találhattyák, és úgy elmulik, mint az éjeli látás.

A' tizenkettődik versben: Az örömször fájában való nyelve alatt édes gonoszságot rejtett el. Az örömször, melyet az örömször gyomrában borsátott, Aspis kígyónak epejévé változik örömször benne.

Ez öt rendbéli Tulaidonságokkal, a földi és mennyi örömször, s vigasztalás között, igazan külömbséget tehetünk, és ugyan azonokat minnen magunkban meg is ismérhettyük.

Hogy ha azért, ez fent lélek Isten örömszörét, mely ha az Igével, a sakramentomokkal, a bént gyakorlásokkal, Isten segítségül való hívásával, a hittel és megteréssel való élesben fundáltatván, a mi lelkünkben, és lelkünk isméréiben veszünk eszünkben, hogy helyet talált, tehát, azt a halálnak rettentésinek zabolán való tartásokra és meg beleditésekre igen hathatosnak lenni meg láttuk.

Ezeket mondani a Halálhoz való készületeiről, elég legyen

gyen; követkőznek már a' segítségék, mellyekkel a' Halálnak idején keletniünk.

A' * SEGETŐ eszközök, mellyekkel a' halálnak idején, az ő rőttenési ellen kell meg erősödnünk, summa bérént, mint egy két Capitulumokra, vitetthetnek, az Elmelkedéseknek tudniillik, és a' Tfelkedeteknek capitulumira.

Az Elmelkedéseknek, mellyek ide valok, nagy bama vagyon; minekokaért nem emlekezem mindeokról, hanem, csak a' kiválképpen valokról, és a' többinek csak fundamentomiról, mellyek jelesben öten vadnak.

E L S Ő, vétetterik az Istennek magán való gondviseletéről, hogy kinek kinek, főképen peniglen az hiv embernek halála, nem csak eleve láttat meg, hanem elis rendeltetett Istenről, ugyan azon halála mondom, kinek kinek, mellyet minden magának erdemlett, és keresett, Istenről vétetterik reá, ki ez tekintettel a' halálnak okánakis mondattathatik.

Igy bol erről a' bért Anna i Sam. 2. 6. Az UR meg őt és ismét meg elevenit. Igy valya ezt, a' Jerusalembéli Ecclesiáis, hogy semmi nem lőtt a' Christus halálában oly, mellyet az Isten keze és tanácsa el nem végezet volt hogy lenne *Act. 4. 28.* Minekokaért, minden magán való Christus tagjainak halálok, az Isten kiválképpen való gondviseletével és tanácsával láttatának meg eleve és rendeltettenek el.

Ehez adom a' környül álló dolgokatis, mint, az üdőt, helyet, és modgyát a' halálnak, és ennek előtte járó Hofmesterének a' betegségnek járulását, erejét, kimenetelet, valamellyek a' betegségnek és halálnak rettegterő el jövetelivel lenni szoktanak, mind azok, az Istennek kiválképpen való tanácsabul, öröktől fogva el rendeltettenek. A' mi fejünknek haj bálais mind bámán vadnak, azt mondgya a' mi megtartó.

* Az halálnak idején segítő eszközök.

tartó Christuskunk, Matt. 10. 29. 30. egy verebetske nem esik a földre, á mi mennyei Atzánkknak akarattya nélkül: Ugyan ezen dologról, melly jelessen állott á bent David Király es Prophetais? Solt. 139. 15. Ném rejtetelt el te tüled az én fontaimnak alkutása, mikor formáltattam rejtekben, és tsudálatos mesterfeggel alkuttattam, úgy mint a földnek also részeiben. Az én testemet, mikor megforma nélkül volna láttak á te szemeid, és á te könyvedben mind ezek be íratattak, á napokis, mellyeken azok formáltatnak vala, mikor meg azokban egy sem volna.

Másutt pedig azon kerí áz Istent, hogy az ő köny hullatafit az ő tomlőjében rakja Solt. 56. 9. Hogy ha azért az Istennek oly tomlője vagyon, kiben az ő boldgainak, tsak kisebb köny hullafokatis bé rakja, hogy ne volna olyan, kiben azoknak véreket egyben bedné? Sokkal inkább, hogy azoknak fajdalmakat, nyomorúságokat, betegségeket, és á halálnak minden környül álló dolgait elméjében nem tartaná? Azért avagy tsak az egy főnek á Christuskunk, figyelmes ró-lunk való elmélkedéseis elégge meg erősít minket, á halálnak idején, á rettegetések, hihetetlen ségek és á békételenségek ellen. Mert á harmincz kilentzedik soltarba a' 10-dik vers, azt mondgya á David; meg nemulék és meg nem nyitám számot. De honnan volt ez ő nagy békesseges türese? Meg jelentik ezt á következő igék: Mert (úgy mond) te tselkedted azt.

Joseph így állott az ő Atyafainak Ter. 45. 5. Ne bá kodgyatok, és ne szomorkodgyatok, mert Isten küldött engemet ide ti előtteredek. Lásd itt az Joseph paístat, kit á békételenségnek, fájdalomnak, elméjének nyomorúságának ellene vetett, mellyet az Isten gondviseléséből vett.

Ennek hasonlatosságára erősíthetünk miis meg, minden félelem, és szomorúság ellen mondván á Daviddal: Solt. 116. 15. Az Urnak szemei előtt bősületes az ő szentinek halálók, kiket kégyességével követ; Holot

Holot ez tudomány avagy ha tsak egybér à mi bive-
inkbe meg gyökerezikis , el hißbük , hogy valami , a-
kar betegség 's akar halál talállyon bennünket , mind
az', az Istennek gondviseelésébül bármazik , ki minde-
neket, az ötet beretőknek javokra foglaltat.

A' Második Elmélkedés , à halálnak természetik körül
forog. Mert à halált meg kel különböztetni , körül
két képpen kell gondolkodni.

Elsőben , à Halált úgy kel gondolni , a' mint maga
terméberiben vagyon.

Másodszor , à mennyiben à Christus halála által meg
jobbittatott és meg változtattatott.

Magán gondolván a' halált, bizonyos dolog, hogy à
bűnnek foldgya (Rom. 6.23.) a' Christusnak , és min-
den ő tagjainak ellensége , 's- a' törvennek átka , sőt
à kárhozatnak elől jaro Hopmestere , es továbbá ho-
státtya és kapuja a' pokolnak.

A' Christus halála által *meg változtatott és jóbbit-*
ratott halál peniglen semmiképpen nem ilyen : Mert
a' Christus halálanak erejével , meg bünt lenni bün-
terésének á' bűnnek , avagy tsapasnak , és holott átok
volna , változat áldáßá : minden nyomorúságoknak
véget elő hozza , és minden veszedelmektül valo , a-
karminémüek és akarménnyin légyenek azok , tellyes
abadulást nemz : és minékünk lótt által menetel és
út az örök életre , és mint egy ajtótska , mellyen ez
kunyhobul , a' mennyei királyi palotában megyünk
amaz minden gyönyörűségeknel gyönyörűsegeßebb
Paraditsom kertében , ki tellyes minden igaz gyönyö-
rűséggel és boldogsággal.

Innen vagyon az , hogy az Irásban , álomnak ne-
vezetivel nevezterik ez ilyen halál , és a' koporfo , á-
gyashaznak : Álomnak, mondom , és olyan Agyás
haznak , kihez hasonlot senki magán lenni nem tapáß-
talt éz életben , avagy nemis látott : holot az el lan-
katt tagok , tsendes nyugodalomban vagynak , holot
az álmadozástnak és álombéli látásokbul bármazható
györrelmeknek semmi helye nintsen : Sőt à melybül
mi-

mikor fel költetnek, többé soha raitok a' betegségek és erőtleniségek nem uralkodnak, hanem mindig az örök dicsőségben mennek, holot az Istennel és minden ő benteivel való örökke tarto társalkodása mellett.

Harmadik Elmélkedés vétettetik az örök életnek gradusirul, kik bám szerint hárman vadnak.

Első ez életben vagyom, a' halál előtt, kire akkor lépünk, mikor a' Szent Pállal igazán azt valhattuk: Gal. 2. 20. *Nem én élek immár, hanem élen bennem a' Christus.* Ezt peniglen magunkrul akkor mondhatjuk igazán, mikoron el kezdjük a' mi bűneinknek koporfojából való feltámadásunkát, hová a' mi romlott természetünk tábitott vala bennünket, és mikor élni új életet kezdünk. Mert a' mondatik boldognak és bennnek, a' mint a' benti János jelenésekrül irt könyveben 1. 20. v. 6. olvasluk: *kinek része vagyom az első feltámadásban.* Ezert mongya vala Christus az ő Anya bente gyházának: az Istennek orsága ti közöttetek vagyon. Luk. 17. 21.

Ez első örök élet gradusára továbbá, az Istennek három Kegyelemből való ajándéki kívántatnak.

1. Első ajándék, az idvősséges ismeret, mely által igazan tudjuk és állatjuk, hogy a' UR Jesus Christusnak Attya, minekünkis Atyánk, Christus az ő fia, minekünk meg váltonk, és a' benti lélek mi vigasztalunk. Hogy peniglen a' tudás az örök életnek rebe legyen mi bennünk, a' Christusnak, benti Jánosnal való igejéből nyilván kiterczik: *Ez az örök élet, az az, kezdet avagy bémenerel az örök életre, hogy tégedet egyedül ismerjenek lenni igaz Istennek, és a' kit el botfáttal a' Jesus Christust.* Ján. 17. 3.

2. Második ajándék, a' lelki ismeretnek a' maz békecsége, mely fellyül mul minden értemel. Innen állattya a' Szent Pál, az Istennek orságát Igaságnak lenni, a' lelki ismeretnek tudni illik, békecséget, és a' benti Lelekben való örömet. Mert a' lelki-ismeretnek félelme, a' ki bűnnel tartatik, a' halálnak és a' veszedelmnek

elemnek kezdeti : ellemben peniglen a' lelki-ismeretnek békeffége , mely bármazik à Christus hálálából és véreből merő élet és boldogság.

3. *Harmadik ajándék* , a' Szent Léleknek vezérlése , mellyel az embernek bive , és elette , az Istennek igéje szerént birattatik , és ahoz jobban jobban alkalmaztatik. Mert à bent Pál azt mondgya ; *valakik Isten lelkétől vezéreltetnek, azok Isten fiai. Rom. 8. 14.* Az Istennek , è három ajándékinak meg bérzésével , mehet ember az örök életnek első grádusára , mely ez életben vagyon.

Mely igen várkeznak azért azok , kik azt itilik , hogy ember addig az örök életben nem mehet , míg meg nem hal ; O termierdcki nagy hazugság ! Mert mit mondott Christus Zacheusnak Luk. 19. 9. *Ma lelt* (ugy mond) *üdvössége ennek a' háznak* ; jelentvén , hogy az Urtul , akkor lében valamely ember boldogságának kezdeti , mikor az Evangéliomi bologálat által , hathatos hivatal. Valaki ánnakokáért kívánnya , hogy meg hálása után üdvözüllyon , bükfég hogy addig , míg ez életben vágyon , az idvösségnek sengéjét éreze : *Bizony bizony*, (mond à Christus) *valaki az én befzedemet halgatgya , és hiszen annak , à ki engemet el botlatott , örök elette vagyon* , tudniillik meg è jelen való életben.

Második gradus a az örök életnek , ez életnek végén avagy à halálban vagyon. Mert à halál , mind az erendendő bünt's mind à tselekedendőket , el merzi , és è világnak minden nyomorusági alol , akarmitsodások legyenek azok , fel babadit , à mi testeinket el kébiti , hogy bizonyos időben alkalmatossak legyenek , az örök boldogságnak ditsösségében való bé menetelre. A' lelkeket peniglen egyenyessen , az Angyalok bologálatyok által , az Egben költözteti által.

Harmadik gradus è világnak bintén végén és az utolsó íteletnek napján lében , mikor à lelek , à testél ismét eggyesülvén , à mennyei áldast , eggyüt vesszik el.

Negyedik Elmélkedés , à Christusnak , minden hívőkkel ya.

xel való, titkos eggyesülete és közösülete körül munkálkodik, nem tsak a' lélekre, de meg a' testre nézve is, mely az Istennek mi hozzánk való minden kegyelmének, minden örömének és vigasztalásának mind ez életben, 's-mind a' halálban, fundamentum. Mert noha lelki az a' közösüles, valóságos mind azonáltal, es igen hathatos:

Es a' mint mondtam, nem kelítelnünk azt, mint ha tsak a' mi lelkeink eggyesülnének a' Christussal, hanem valamik vagyunk, de testestül lelkestül, ő vele egészen eggyesültünk, úgy hogy, holot ő halandó életben, tsak egyber eggyesültünk is vele a' léleknek kötele által, soha veszedelemnek ereje ő tüle el nem válasshat, es semmiképpen el nem szakíthat. Mert è közösüles ha egyber lében, örökre meg marad.

Innen azt vehettyük esünkben, hogy noha a' halálban a' léleknek a' testül való el válása legyen, mind azonáltal, a' mint a' léleknek, ugy a' testnek, à Christustul semmi elszakadása nem lében, hanem ugyan azon test, ámbár a' koporsóban meg rothadgyon, tengerben be merüljön, avagy à tűz által hamuva égjen, de a' Christustal való eggyesüles miatt, ő néki tegja lévén, az Istennek frügyében és kegyelmében, mind öröcke meg tartatik, és a' bent Léleknek templomi mivoltába meg marad.

Igy az Adám, Abel, Abraham, kik ennyi sok ezer ebtendők előtt holtanak meg, és minden hivat, kezdettül fogva világ végeig, amaz utolsó napon, az önnön testekben, az örök dicsősségnek felöltözésére, feltámadnak, az ő Christussal való eggyesületeknek ereje által.

Télben az első fak, kik gyümölcstől és levelektől meg mezitelenítettnek, és az erős szelekkel meg fanyarítottatvan, mint egy el lankattaknak és holt eleveneknek láttatnak; à tavas mind azon által elközelítvén, ismét, mint az előtt, meg bimboz-

nak, virágoznak, leveleznek, és gyümölcsöt is hoznak. De vallyon hogy hogy lehet ez? Így lehet, mert a fának dereka és gyökere, holott az éltető nedvesség és erő vagyon, az ágakra, mellyek ezekkel eggyesültenek, a tavaśnak idején, azokat fel botfátrya, és a mely reśei az ágaknak mint egy meg holtaknak láttatnak vala, meg élévenittetnek.

Hasonlóképpen az emberi testeknek is vagyon Te-li idejek, mely miatt porrá lésnek, meg rothadnak, meg égnek, fergektől meg emésztetnek, avagy az vadaktul meg étettetnek, és úgy vadnak nagy hoűű ideig, hogy tellyességgel élvezteknek lenni lattassanak. Mind azon által, mint egy eltitkoltatott nedvesség, az az néminémű lsteni és éltető erő (amaz boldogságos és fel oldozhatatlan Christussal valo közösülésre nézve) vagyon benne, kivel az ítelet napján felköltetnek, meg élednek, és elváltotzatnak, hogy az ő fejeknek a Christusnak diűűsűleges testéhez hasonlatosokká tétessenek, kivel mind őrócke uralkodnak és élnek.

Ezt nekünk mint minden vigasztalásunknak egy fundamentomát és meg mozdulhatatlan igazságát, mindenkor meg kel tartanunk, és őriznünk. Mert mi volt kérlek a meg holt Christusnak állapattya? bizonyára nem más, hanem a minémű minden egyeb ő tagjainak, ez tudnillik: Az ő teste és lelke; úgy vagyon, annyira voltanak egy mastul elválásban, mennyire az ég és az ő koporűűja, azonba pedig, egygyik reűűis, az Fiúnak Istensűűgétűűl nem volt elűűakabűűva, hanem mind a kettűű, míg a halál tartottis, az ő semelyének eggyesűűgeben voltak.

Így jól lehet, a mitestűűnk és lelkűűnk, akár természet s akár erőűűakűűerént valo halállalűűűűakabűűstallanak el egy mastul, mind azon által, egygyikis ez kettűű közűűl, semmi okkal el nem válástathatik.

De talám ellenben azt mondod, ha a mi testűűnk akkor, mikor meg halunk, a Christussal valo eggyesűűlesben vagyon, tehát, a jűű ki innen, hogy még a koporűűoban is,

is, nyeresége legyen, es ilyen:

Felelet: Innen azt igazán ki nem hozhatni. Mert mikor embernek karját, vagy lábát à gutta meg üt, akkor az à réb, vagy keveset, avagy semmi melegséget, életet, érzékeniséget, és mozgást à több testnél nem vében magának; mind azon által, ezzel nem bűnnek meg, az egész testnek tagjaiva lenni, mivel hogy ezeknek hufok és fonyok, à több testnek hufával és fonytaival vadnak egyben szerkézettve, és egy bőrrel vadnak egyíve fátoltatva.

A' mi testeink sem különben maradnak abban az állapotba, hogy Christus tagjai legyenek, jollehet ideig, sem érzékeniségek, mozgások, se pedig à Christus lelkének elevenítését magokban, ne érezzék; mind azon által, el tova az ő idejekben, az Christussal való egyesüléseknek erejével, az örök dicsőségre fel támadnak, à mint fellyeb egy kevesse, az élőskül, vett hasonlósággal meg mutatám.

Holott azért minékünk, minden örömünk és vigasztalásunk, ugy ez életben, mint à halálban, ez Christussal való egyesülésben legyen helyhezterve, annakokáért minden igyekezetünket arra kell fordítanunk, hogy à Christussal mennél erősebben egybe fátoltassunk: mert ezzel ha kinek erről valóságos bizottsága legyen, mint valami fő borral szokott az elbágyadott bű meg éledni, ugy szokott elméje, ez ily embernek, à bűn miat bármazott holt élelenségéből meg éledni és meg ujulni.

Hogy pedig à Christusba való bé oltottságunk felől ne kételkedgyünk, az igaz és tökéletes megterésnek gyümölséivel, bűkfég minden napon magunkat, kik à titkos testnek tagjai vagyunk, probaképpen fényesítenünk.

Ha pedig, avagy csak egy szer bizonyosfak lesünk, a' mi Christusba való bé oltattatásunk felől, tehát à halál minket mindenkoron minden rettegés nélkül talál, és akarmi kegyetlenséggel olassa el lelkünket testünktől, az Istennek frigyéből mind azon által a-

zok foka ki nem eshetnek; sőt inkább azon bűvettségnek erejével ismét bizonyosan egygyesülven, az örök életben és dicsőségben bé fogattatnak. Valaki ezekről valóságosan elmélkedik, tehát az ő halálának utolsó perctefen, meg mérhetetlen, és felette nagy vigasztalást vében.

Az *Ötödik Elmélkedés*, az Istennek Igiretirúl vagyon, mely igerete az ő kiválképpen való és kegyes jelen létéről vetettetik, mellyel jelen vagyon minden ő szolgáltaival, betegivel, a' meg halokkal és minden gyötrelemben lévőekkel. Innen mondgya az Ur: Mikor a' vizen által menénde, veled lélek, és a' vizek el nem buritnak teged, mikor a' tűzön járand, meg nem ég, és a' láng meg nem perfel tégedet, Efa. 43. 2.

Az Ur peniglen az ő jelen voltát, *három moddal* adgya előnkben:

Elő. Mikoron a' fájdalmakat és a' betegségeknek 's halálnak gyötrelmét enyhíti, a' mint ez eddig megmondott dolgokból kitészik. Innen vagyon az, hogy a' halálnak félelme sokaknál kisebb legyen, azoknál a' fájdalomnál, melyeket életben és egészséges állapotokban kóltoltak.

Az Isten jelen létenek *második modgya*, ez, mikor a' mi lelkeinket bennünk, ki beszélhetetlenképpen, némimű módon vigasztallja és erősíti, melyről a' Szent Pál Rom 5. 7. *Dicsőkedünk* (ugymond) *a' háborúságokbanis, tudván hogy a' háborúság kísértést, a' meg kísértés reményet nemz, a' remény meg nem szűnyenit.*

Honnan vagyon peniglen az a' dicsőkedés? Innen a' mint a' követközendő igékben mondgya: Mert az Istennek Szerelme ki öntetett a' mi biveinkben a' Szent Lélek által.

Tovább a' Szent Pál Apostol sok nyomorúságokkal mikor igen meg terhelte volt, úgy annyira hogy élete felől is kételkedven, a' halálra is el bánta volna magát, így szól önnön maga felől 2 Cor. 1. 8. 9. A' miképpen bővölködnek mi bennünk a' Christus Benvedés, azonképpen bővölködik a' mi vigasztalásunk is a' Jesus által.

Tanít-

Tanittatunk azért az Apostoltul arra, hogy mikor az emberi vigasztalásokban meg fogyatkozunk, akkor önnön maga az Isten járul à beteg ember ágyához, és meg látogatya ötet, hogy annak lelke, à meg ujulásban, meg ne fogyatkozzék, minekokaért, balkezet feje alá téven, job kezével meg ölelgéti ötet. *Enek. 2. 6.*

Harmadik mód, mellyel Isten jelen voltát bizonyítja, à Szent Angyalok Bolgálattya. Mert ezeket az ö nyomoigo Bolgaihoz, őrzőül es dajkajul rendelte, kik őket védelmezzék és kezekben hordozzák, nem külvőmben mint à Dajkak à kis gyermeket, és Vigyázoknak az Ördög és az ö Angyali ellen. Ez ö tisztakét peniglen az Angyalok kíválképpen akkor víbik véghez à hívek köiul, mikor betegeskednek, holot, nem csak az Isten félőket nem mulattyák es halgattyák el oltalmazni, de jelenis vannak, az ö lelkeknek magokhoz valo fogadására, és az Egben valo vitelére, mint à Lazar példájával tanittatunk. *Luk. 16.*

Ekkédig, az első segítő eszközül, mellyel Isten à halálban kel élnünk, ki ö Elmélkedéseket foglalt magába, következik à Második segítő eszköz mely à tfelekedetekben áll.

A' Segítő eszközök, mellyek gyakorlásba, avagy tfelekedetben vadnak, *hármak.*

Első tfelekedet, hogy nem úgy önnön magát à halál, mint az Istennek jo tétéményit, mellyeket à halál után vesünk el, kel nézni. Mert az elmét, nem kel à halálbul bármazható borongatásokra és győrelmekre függesztenuink, hanem minden gondolatinkat, indulatinkat és mozgásinkat, arra à boldog állapatra kel forditanunk, melyre à halál után vagyunk Istentől rendeltetve. A' béles és igen mély folyo vizen által menni akaro embernek, nein használ à viznek alá folyo voltát szemlélni, mert el bédál à feje, hanem ha à felelemtől vífeltetik, hogy ennek ellene állyon lábait à parton valo járásban meg erősítse, és bükség hogy semeivél az által ellenben valo partra vigyázzon: Így à ki halálan vagyon, semeit à halálnak habjaira ki ne terjesse, ha-

hitinek bemeit, bűkség hogy à halál után való örök életre fordítsa.

Ez a' meg halo ember első tselekedetiről következők a' másik.

MASODIK: A' meg halo embernek , minden igyekezetinek azonkel lenni , hogy a' hitben és hit által hallyon meg. A' hitben peniglen akkor halunk meg , mikoron meg halván , az Istennek , bűneink botfánatya , és Christus által el véjendő örök életünk felől való ígérteit , mint egy kezzel fogjuk és magunkhoz kaptfolljuk , és minnen magunkat egészen , az Istennek kíválképpen való kegyelmére , szerelmére es irgalmasságára , à mint az Igében ki jelentetett à Christusban, bizzuk, és adgyuk.

Hit által holtanak mindenek, azt mondgya az Szent Pál *Sido. 11 13.* tudni illik , Abel, Enoch , Noe , Abraham , és Sara , mert minnyájan az életnek ígérteit Christus által, bizonyos reménységgel fogják vala meg. A' meg halo Jácob Isten lelkének indításából fiait áldván *Terem 49. 18.* ez mennyei szozatra fakad ki : Az te idvezitéledet várom én Uram , mely ígékben világoson jelenti , hogy hiti az Istennek irgalmasságában volt helyheztetve , és hogy reménységgel várta az ő idvözitéset.

Az mi meg tarto Christusunkis ázt mondgya Ján. 3. *Valamiképpen Moses fel emelte az kigyot à pusztában nagy kell az ember fiánakis fel magasztaltatni, hogy valaké hiszen ő benne el ne vesszen hanem örök élete legyen.* Ez ígéből az meg mondatott tiűtet , ki hozhattuk. Mert valamiképpen az Izraelitak , kik az kigyoknak halálos mardofasítol meg sebesítettvén bintén arra jutottának volna , hogy lelkek testektől el szakadna, az értiz kigyora való nézéssel gyógyulnak vala meg, melyet Moses az Istennek parantfolattyabol emelt vala fel fára: Így valakik az közejtő halált és annak tüzes fulákját kézdik érzeni, hogy elméjeket égetik és sértegetik, bűkség hogy az élő hitnek bemeit, az meg febittet és fel emeltetett Jesus Christusra , vessék és forditt-

fordították. Ez uton járván, az halál közepiből is az örök életre adattatik nékik által menetel.

Es noha ez életnek akar mely rébséskéjais elégedendő alkalmatosságot ad arra, hogy az hitet valaki gyakorollya; mind azon által kiválképpén az meg halásznak orája, büféggel bolgálatya azt ki, mikor az halál felelme reá jü, mikoron minden barátinkban gazdagágunkban, gyönyörűségünkben, à külső érzékenységünkben, és minden földi segítségekben, meg fogyatkozunk. Ekkor valoban mi dolgunk lelkeinknek bemeit ő reá függésbenj, hittel őtet bemelelni, mellyel à léber hogy à halásznak mérgét el kerülván az örök életet és boldogságot el vessük.

Minden példák közzül az Christus példája leg méltobb meg jedzésre, mert à menyiben ember vala minden reménységét és bizodalját az Attyában helyeztette vala, fuképpen peniglen életének végén. Mert mikoron immar bintén az halállal tusakodnak és annak gyötrelmét bennvedné, az ő Attyát ilyen képpen kiáltá: *En Istenem En Istenem miért hagyál el engemet és mikoron lelké az testét el hadná így bolla: Attyám à te kezeden ajánlom az én lelkemet.*

Mely igék tellyesek voltanak hittel, és ez nagy reménység mellyet helyezettett vala az ő attyának bernelmiben nagy nyilván ki tetzék.

Mikoron az David király annyéra jutot volna nagy borongattatási miatt, hogy semmit bemeivel egyebet nem láthatna, az jelen valo halásznak rettenetes ábrázattyanál mikoron az egész nép meg akarná őtet követzni, ugyan azon sem pillantásban, meg esmélli magát, és magát à mint az benn lélek mondgya az ő urában Istenében meg erősíté 1 Sam. 30. 6. De miképpen? elméjében vévén és hitnek általa lelkéré sabván az Istennék kegyelmes igireit; à mint ez igékkel magáruul tében bizonságot, Solt 119. 49 so. Emlkezzezzél meg à te bolgáddal valo besédedről, mellyel nekem reménseget által. Ez az én vigasztalásom az én nyomorúságomban, hogy az te beséded meg vigasztal

engen. **Az** bent Pális önön magáru és egyéb hívőköl, ilyen képpen Bol: 2Cor. 1. 9. *Magunkban úgy mond ugyan el végebe nek vala hogy meg kellene halnunk hogy ne biznánk mi magunkban, hanem az Istenben ki az halottakat fel támasztja.*

Ez példákbol láttjuk, hogy az kik az halálból bármazható mod nekül való félelemnek, minden félvebeit, hathatossan le akarják tsendesíteni és annak fájdalmas gyötrelmére erős lélekkel el benyvedni, bükkfég hogy hitben hallyanak meg, az az, semek eleiben tegyék az Istennek jeles sok szép igireit, az bűnnek bocsánattya felől, és az örök élet felől, elméjeiket azokra függeztvén, azokkal mint valami lágy meleg ruhákkal magokat betakarják és körülöttök vegyék, hogy így a minden kéférteteknek zápor esőitől, és félvebeikül magokat bátorsaggal meg tartsák.

Ísakez rövideden az meghalo embernek második tselekedetiről: követhetik az harmadik.

Az meghalo embernek harmadik tselekedeti, ez: * hogy engedelmesen halljon meg. Mert ennekül az mi meg halásunk az Urnak semmiképpen nem tesszik; Mert így láttatnak félelemmel az Istenhez járulni, és kenberítésből, miképpen az rabok szoktak az ő Urokhöz menni, és semmiképpen nem azért hogy ütet berettyük és kívánnjuk, mint fiak az ő edes Attyokat.

Nagy engedelmesen peniglen úgy halunk meg, mikor nagy örömeft kében kevannyuk ez világból való ki költözésünket, ha, és hol az Ur kívánnya, nem zugolodván és nem engedetlenkedvén az ellen, mitsoda üdőben, helyen, moddal, és mitsoda gyötrelmek által akar minket magához bini. Mert akar élljünk, akar halljunk nem magunké hanem az Urei vagyunk, a mint bent Pál bizonyította Rom. 14. 8. Minek okaért meg halásunkbanis, oly engedelmességgel tartozunk

* Engedelmesen kell meg halni.

zunk az Istennek, valaminéművel eltünkben.

Ebben az Christus maga példájával megyen előttünk, mert mikoron az bőnyű borongatásnak bintén spitzin, és vérrel veritékező somoru forsan volna, így bolla az ő attyarak: *Luk 23. 46. Nem az én, hanem a te akaratod legyen*; mely igikkel, a maga akarattját nyilván Attyának akarattja alá vetette, sőt mikor már az kereszten közel volna ához, hogy lelke testétül elvallyon, lelkét az ő Attyának kezeibe tési le, az az tellyes ákarattal és nagy bizodalommal megyen bé az halálnak setét völgyében.

Ez Christus példájával mindnyájan intettetünk, hogy az halálnak rettegterésiben, magunkat egéslen az Istennek jo tettzése alá adgyuk, innen vagy on hogy az Urtul tanult imátságának harmadikkérésében, több dolgok között az sem léleknek ez jo réteményetis az Istentől kívánnjuk hogy az nyomorúságoknak, de kiválképpen az halálnak, (ki minden nyomorúságok között utolsó és nagyub) benvedésében, az ő akarattjának örömeit és jo bivel engedgyünk.

Bizonyos azis hogy az Isten igeje által parantsoltatik az, hogy minnen magunkat mint egy áldozatokatsabad akaratunk berént egéslen, minden üdöre valo halasztás nélkül Istennek adgyuk. Miért nem tehát ugy a' halálban mint az életben? Minek okáért ezt így rekestem bé, hogy nem kisebb Istenefféggel kell minékünk magunkat az halálban engedelmeseknek mutatnunk; mint egyéb tellyes életünkben.

Igen igaz ugyan hogy ez mi halálban valo engedelmesféggünk, a mi romlott természetünkkel selette igen ellenkezik, mind azon által, igen mi tisztünk, hogy annak végben vitelére, minden napon minnen magunkat östönöznünk kell, és így tellyes életünkben valo engedelmesféggünkkel, az halálban léjendő engedelmesfégre késítenünk.

A' miképpen az futásban való tufakodásra rendeltetett semélyek, annak előtte futással próbállyak, és gyakorollyák magokat, minek előtte az ízélra futának, hogy az semmire kellő győzedelmet el vegyék. Így kell mi nekünk is, engedelemmel el kezdenünk az meg halást, még mig élünk, hogy futásunkat el végeztén valóságos győzedelmek lehessünk és az örökké való boldogságot el vehessük.

De *hogy hogy kell ennek lenni* azt kérdéd? Maga példájával erre minket az Bent Pal meg tanított, mikoron azt mondgya *1 Cor. 15. 31.* Minden nap meg halok, az *üfökedés által, mely vagyon a mi Uruuk Jesus Christusban,* nem ertvén ífak az veszedelmeket, mellyeket hivatalya és tíbri miat szenvedne, hanem az hitet, mellyet a meg halásra, minden nyomorúság és veszedelem szenvedésben el kébitet. Mert az Isten itéleti eleiben akkor állattjuk magunkat engedelmesen és szabad akarat, az halál által híván minket magához, mikoron az életnek, mind az testre 's-mind az lélekre néző minden kedvetlenségi el jövén, azon igyekezünk, hogy azokat békeségesen el szenvedgyük, és az minket íjtoló Istennek magunkat betűletesen és alázatosan alája adgyuk.

Ha akarod azért, hogy az minden gonosznak gonoszsát, az halált tudnia illic, hitben 's-engedelmesléggel el szenvedhesd, tehát *elsőben* meg tanuld az apronyavalyákat, úgy mint a testnek fájdalmat, a léleknek busulást, kedves marhádban tíbteslégedben, barátidban esett kárt szenvedni, mellyek az halálnak oltán beliditdj és első sengéi helyett valok lesnek. Há azért ez illyen gyenge és apró halálotskákhoz bokrattjuk, és azokban magunkat az Jehova kezei alá türessel bokrattjuk, engedelmessebbek lesünk, az minden gonosznak gonoszsának az halálnak el szenvedésében.

Ez életnek nyomorúsági, mint egy mértéklői az halálnak, és ez aránt mi tíbtrünk hogy elsőbenis meg tanullyuk, miképpen kell ez illyen elől járo hop megtereket fogadnunk, hogy az halált mint valami haza
jövő

jövő házi gazdát, hozzá illendő beüléssel vehessük. Ezt olvasván esiben vötte BILNEUS MARTYR, ki minek utánna, meg égettetnék, gyakorta ujat az egő gyertyára tartani szokta vala, nem azért tsak hogy alhatatóságát próbálna, avagy erősségét, hanem hogy idején el kébitené magát, és azzal az szokással megkeményednek az halálban léjendő gyötrelmeknek elbenyvedésére.

Ha azért miis ez életnek kedvetlen állapotival, jo eleve meg tanittatunk, és azokban magunkat elégge gyakorlándgyuk, tehát az halálnak rettenetességet akar mikor botfáslla Isten reánk, nagy békével hitben és engedelmeségben elbenvedhettyük és megis győzhettyük.

Tsák ez az halálban lévő segétségrúlis mellyek az gyakorlásban, és tselkedésekben vadnak helyhez terve, és ennjére az nyomuságnak második nemerül, mely az testi halálból származik, következik már az harmadik.

Az külső nyomorúságoknak HARMADIK NEME az * Sátannak gyakor busitása, mellyel mind az bémélyek, mind az hailékok és lakohelyek, vagy elfoglaltatnak az Ördögtől, vagy egyéb képpen az ő gonozságával nyughatatlaná tettetnek, és busittatnak; mely nyomorúságrul az lelki isméreiben ez az kérdés támadhat:

K E R D E S.

AZoknak elméjeknek kik vagy az Ördögtől foglaltattanak el, vagy felnek azon, hogy el foglaltassanak, avagy egyéb képpen ugyan azontul hazokban busittatnak, miképpen kell meg tsendesíttetni, fel emeltetni, és ugyan ezen eserben, hogy hogy kell meg gyógyítani!

I 6

MEG:

* A' Satannak busitása.

M E G O L D A S.

Ez kérdésnek meg oldására , két dologra kell vizsgálni. *Elsőben* eüünkben kell vennünk , hogy az ördögűl valo elfoglalás két jegyekkel ismértetik meg. *Edgyik*, mikoron az ördög nyilván jelen valonak lattatik , vagy az egész testben , vagy annak valamely részében ugy mint az főben karokban, hasban , láb bá rakban, és r.

Második. Mikor az meg mondatott testben Uralkodik , es kegyetlenységét gyakorollya , vagy mindeneűl , vagy tsak részberént , ugy hogy , az elfoglaltat ember részének azzal az hasnával nem élhet , a mellyel élni akarna. Peldának okáért, mikor az ördög a' tüle el foglaltatott embernek érzekeniséget el vébi , avagy az bollaínak esközét, tudni illik a' nyelvét ugy el foglallya , hogy idegön nyelven , Deákul, Görögül, Olabul bollyon , mely nyelveket sem tudott , se az bok mit jegyezzenek nem tudgya. Mindez két jegyek azokban taláttanak volt helyet , kik az mi meg tarto Jesus Christusunk idejében foglaltattanak vala el.

Másodszor meg kell gondolnunk , hogy gyakorta leben az hogy hallatlan betegségek jönnek az emberekre, kik eredeteket az testben meg veset nedvességkűl vesik, ugy hogy mind férfiak , s' mind asszonyiállatok tsudálatosképpen gyötressenek , mellyeknek természetűeli okait az mi elménkel meg nem tudhatni , kik gyakorta az emberekben rend kivöl valo és tsudálatos keserő gyümölsőket nemzenek , mellyeket orvoslásnak mesteriségével nem tsak nem vizsgálhatni , de meg sem gyógyithatni , kiket mind azon által nem kel sem az Bosorkányoknak tselekedetinek , sem az ördögnek elfoglaló hatalmának tulajdonítani.

Illyen nemő betegségek voltak amaz rend kívül valók és szokatlanok, mellyekkel Isten az ő igéjének meg utalását és az Sacramentomóknak bős-telenül való vételét, az Corinthus város-béliek-ben büntette 1 Cor. II. 30. Es mi nyavalyáink-bannis ugyan ezen nemű betegségeket bősát Isten az emberekre azon gonoszlágok és egyéb vétkek miatt.

Hogy peniglen ez esetben elméje embernek meg erősíttessék; ez Regulakat forgalmatossan meg kell rágnunk és elménknek gyomrában bő botlátanunk.

I Regula. Noha a' Sátánnak hatalma igen nagy és béles azt mind azon által az Isten fiai ellen a' mikor, hol, és hogyhogy akarja gyakorlani, meg nem engettetik hanem törvényekkel határoztatik meg.

Az egész emberi nemzetiséget, a' Sátán, minémő nagy gonoszlággal és gyűlöfeggel kövesse, de kiválképpen az Christus tagjait, innen tett-zik meg mert az b: János mennyei látásról irt könyvében 1. 12. v. 10. mi vádolonknak mondatik, az ki minket vádol a' mi Istenünknek tekinteti előtt, éjel és nappal, Ismét ordito oroslány a' ki béllal jár keresvén a' kit bé nyelleyen 1 Ter. 5. 8.

Innen felelt maga az Srdög ez kérdésére az Istennek Job. 1. Honnan jünne? Az egész földet bé kerülven el jártam ugymond, és onnét jövök.

Igy jelentvén meg az ő veszedelmes akarattját és bujja kívánságot, mellyel az halando embereknek hatalmas nagy károkra igyekezik.

Továbbá, minémű nagy hatalma legyen, aze az sz: Irás bizonyitja, ki ezt ugy írja le, mint felette igen erős lelket, kinek ereje min-

de.

den emberek és teremtettt állatoknak erejét, kik nem anyagi természetűek a' minémő ő maga, fokkal fölyül mullya és megis előzi, mert az ſzent János által ez világnak fejedelmének mondatik Ján. 12. 31. Az ſzent Pál által pedig levegő égnek fejedelmének. *Eph. 2. 2.*

Ennek hatalmaſſága à lelkekre közönſégesen és az emberek lelkéreis ki terjed, mellyet tſelekekeſik az meg általkodott emberekben. Fejedelemsége ennek olly nagy, hogy az embernek ſemmi ereje, ſemmi hatalma, ſemmi oltalma ellene nem álhat, hanem ha valaki az Iſtennek amaz minden fegyverét felvéſi, melly az ő: Pál által irattatott meg. *Ephes. 6. 14. 15.*

Es noha az őrdög ollyan gonofi ellenſégé legyen az emberi nemnek, hogy annak nagy hatalmas károkat renni meg ne bűnydön, és annyira hatalmas az ő igyekezetiben, hogy ſenki tulajdon ereje által ellene nem álhat, mind azon által az ő gonofiágának és hatalmának tſak leg kiſſebbik réſetskéjéis nem viheti véghez, akkor, ott, és azzal a' móddal, mellyel ő kíváná.

Oka. Mert az Iſten az ő hatalmának bizonyos határt és véget rendelt, mellyet által nem hághatjazok pedig az határok kettők.

Első. Az Sátánnak tulajdon maga természetű, mert ezt ha meg tekinted, az teremtettt állatoknak rendiben leled, és így meg határoztatott természetű. Honnan ki tetzik hogy ſe nem tudhattya, ſe nem tſelekedheti mind azt, mely az ő természetinek ereje felett való, és à mely à teremtettt állatnak hatalma és tudáſa felett való.

Mert hogy példával világofiſam ez dolgot, igyenesben és minden közben vetés nélkül, az Iſtennek el rejtett titkait nem tudhattya, hanem ha meg jelenetnek néki, *Senki nem tudhattya azt az mi az emberben vagyon, hanem tſak az embernek ő maga lelke, à mely ő benne vagyon, ázonkeppen az mi Iſtenben vagyonis ſenki*

senki nem tudhatta, hanem az Isten lelke, 1 Cor.
2. 11.

Ide valo ezis hogy soha valóságos és igaz tulaydon
tsudát nem teher, mert az igaz tsuda tételnek oka
titkos, és tellyességgel végére mehetetlen, mely ne-
mis találathatik az természetnek hatalmában avagy
rendiben, mert ez egyedül tsak az igaz Istennek tulay-
doni, ki maga egyedül tselekebi az tsudá dolgokat:
Innen mondgya à David. *Solt. 77. 14. 15. Kísoda olyan
nagy Isten, mint az Isten, te Isten tselekeszel egyedül tsu-
da dolgokat.*

Másdik határ mellyel à Satannak hatalma meg ha-
tároztatott, az Isten akarattya. Mert imé valamiképpen
à tenger alkalmatos és kés az egész föld kerekfégé-
nek el-burítására, mind azon által partokkal mint egy
kapukkal, retekekkel és ajtokkal hogy ki ne rohanny-
on őriztetik, és bé rekesztelik önnon magától az ha-
talmas Jehova Istentől, ki meg erőssítette azon az ő
Decretomát: (Job. 38. 8, 10.) Hasonlatosképpen, à Sátán
jollehet természetiben hatalmas és az ő gonoszsága i-
gen nagy, mind azon által semmit nem tselekedhetik,
főt még à maga természet berént valo hatalmát is sen-
kinek kárára nem gyakorolhattya annak engedelme
és akarattya nélkül, à kit felette igen gyűlöl, tudnil-
lik az Istennek.

Igy az Ördög ki nem meheté hogy hazugságnak
lelke lenne az Achab királynak minden profetáinak
bájokban a' királynak meg-tsalására, és el-hitetésére
hogy az hadban el menne, mig nem Isten mondaná
néki: *Eredgy el és tselekedgyél úgy, mert meg-tsalod és
meg is győzed őtet 1. Kir. 22. 22.*

Hasonloképpen, mikoron à 6. Job boldog állapot-
tyának irigylője volna az ördög, ennek testén, gyer-
mekin, jovain, és barátin semmiképpen nem kegyet-
lenkedheték mint ádig, mig az Isten hatalmával és
gondviselésével környül vétettetett és meg erőssíte-
tett vala. De mikoron az UR külső jovain, gyerme-
kio, testén hatalmat engedvén ezt mondaná: *Imé va-
lamija*

lámije *va*gyon *te* *kez*edben *adom* , akkor kezdé erejét nagy indulattal ő rajta gyakorlani , tsak adig mind azon által mig engedtetétt vala néki , és semmiképpen nem tovább. Mert hogy kegyetlenül ő rajta tovább ne dühösködnek Istentől meg zaboláztatott és tiltatott.

Job. *I.* *12.*

Igv amaz őrdögök kiker Christusa' Gergesenusok határában két emberekből ki űzött vala , a' démonokban menni nem méréflének , hanem mikor tőlle kértenek volna ára szabadságot és ergedelmet. *Matt.* *9.* *31.*

Ez első Regulának , mellyel a' Sátánnak hatalma meg határozottnak lenni mondatik , borgalmatos meg gondolása , azoknak vigasztalásokra igen bõlgál , kiknek semélyek , házok , vagy baráti ez gonos lélektől bántatnak. Mert innen jöv a' ki , hogy a' Menyei Felség az őrdögnek hatalmát (Kit lárczokkal mint egy meg kötözterve tart) az ő fiáinak bintén elveftélekre és gyalázattyokra nem óldoz úgy meg , hogy a' miatt elveßenek , hanem tsak annyira a' menyire tudgya hogy azoknak idvõségekre és hasnokra bõlgál:

Továbbá , meg tetzik innen , hogy az bivek , kiknek az Isten a' Ckristus Jesusban Attyok , ilyen nyomorúságoknak idején nagy lelki bizodalommal járulhatnak ő hozzája , és a' Sátánnak hatalmasságának és gonoságának , mellyel borongattatnak meg-tilalmazását , és az alol valo fel-sabadulásokot , kívánhattyak és kerhetik.

Második Regula. Ez ilyen embereknek Istenhez kell folyamodniok , ki azoknak , kiket fiaivá fogadott jelen voltát és otalmazását , az ő nyomorúságokban és veßedelmekben ajánlya és igéri.

Illyen igiretek ezek : Nem illet teged a' veßedelem , és az ostor nem közelge a' te hajlékodhoz , mert az ő Angyalinak parantolt te felölled , hogy őrizzenek tégedet minden te utaidban. *Solt.* *91.* *10.* *Ismét* : En perig , azt mondgya az Ur , lélek ó néki tiszta környűt. *Zach.* *2.* *5.* *Imé*

én ki árasztom ő reája a békeséget mint egy folya vizet. Esa. 66. 12. Nem fog semmit a Jacob nemzetségén a Varas-lás, sem a' jóvendő mondás az Izrael ellen. Szám. 23. 23.

Mind azon által hogy ha Istennek jobbnak látszik, hogy az ő fia efféle ördögi bűnitásokkal és mérges tfe-lekedetekkel próbáltassanak és rostáltassanak, ez esettel őket az igirekiől üressékké nem teszi. Mert minden idő berént való jók csak Hávaligértetnek Istentől, a menyire tudnillik az Istennek akarattya és jo tetzése benyvedheti, és az Istennek fiának javokra és haszno-kra vagyon. Itt mind azon által nagy bővséges vigas-talásoknak vagyon alkolmatossága az hiveknek, hogy jollehet ilyen somoru és véletlen esetek ériék őket, de javokra, nem ártalmokra és károkra, lében nékik. Ez Regulának jól értése azoknak jeles maga hittségeket és haszontalan magok mutogatását árulja el, kik nem bégyenlik mondani hogy olly erős és vastag hit-tel vagynak fel ruháztatván, hogy avagy csak egybe-ris nem illetheti őket az ördög, és nem-is meri il-letni.

Harmadik Regula. Meg kell jegyzenünk, hogy az I-stennek még leg főbb bölgais, idejében bűnitattanak, és gyötrettenek az ördögtől. Mert maga a Chri-stus-is, amá második kísértetnek ostromán a Satan-tól a' Jerusalembéli Templomnak tetejére vitettetets a' pultából által.

A' Job gyermeki ettől ölettetének meg, maga pe-niglen undok fekelyekkel és fájdalmakkal verettetett meg. Abrahamnak egy némü némü leánya-is, az az, ol-ly, ki ának hitinek nyomdokát követte, egész tizen ny-olcz ebendők között foglaltatott volt el gyötrelme-sen a' gonos lélektől, és kötötetett volt meg a' Satan-tól, Luk. 13. 16. A' Cananeabéli asszonyi állatnak leányai-is igen gonosb gyötretett az ördögtől. Mat 15. 21. 22.

Negyedik Regula. Ez illyen állapotban az örök ele-tnek igiretit hittel erőssen kell meg fogni, és az Isteni akaratot bekéltéges tütéssell kell el várni, nem-is kell az ő sabaditásának se üdöt, se módot sabni.

Ezt

Ezt tselekedte à Job Patriarcha, ha meg-öl-is (ugy mond) engemet az UR, még-is ötlet várom, Job. 13. 15.

A' b: Abrahám-is, ki az Istennek semmit eleiben nem babott, hanem valami ő néki tetczett az Isaac felől örömezt és jó kedvel tselekbi vala, és noha ezt minden gyermekitől és maradékitól ilyen képpen látratnék meg-főstani, ő mind azon által meg-mozdulhatatlanul az Istennek igiretihez ragaszkodott és támaszkodott.

Utolsó Regula. Ez illy dolognak ki meneteliben a-lázatos könyörgéssel kell Istent meg találni és kérni, hogy avagy ki ragadgyon, ha az ő jó és bont akarattyának tetczik, avagy ez bontu terhek viselésében tsendes és békefégés lelket ajándékozzon.

Elsőben, ha hol valami helyen az ördögnek Istentől engedtetett hatalmáról és tselekedetinek gyakorlásáról bizonyosak lettünk, és nyilván vagyunk nálunk, tehát azt a helyet gyakorlanunk, és ott mulatoznunk nem kell, hogy az Isten ne kísértessék tőlünk.

A' mi meg tarto Christusunk, nem maga teczéséből; indulattyából, avagy tulajdon kedvéből, hanem az bont lélektől indéttatván ment az pusztában, *Mat.*

4. 1.

Szent Pális nem maga elméjének teczéséből, hanem az bont léleknek izgatásából mént Jerusalemben *Act.* 20. 22.

Ez példának világával környül vétetvén az emberek intetnek, hogy az veszedelemmel tellyes, de bizonyos helyekre hanyat homlok ne mennyenek, sokkal inkább azokat ne gyakorollyak, mellyek Istentől az Sátán hatalma alá adattanak.

Ez dolog azért némellyeknek vakmerőségeket, habahurjaságokat kárhoztattya, kik magok erejében bizakodván, az hasontalan dicselkedésnek örvényében eytik magokat, mert sem az Istennek réndkívül való hivatallyával, sem az ő igéjének valami illendő tanubizonyosság tételével, meg nem erősítettnek ez illyetének.

Ha

Ha azt *kérded*: Ez ilyen esetben mit kell embernek tselekedni.

Az *felelelem elsőben*, hogy bűkfég az Istenhez futni könyörgésnek általa, és bűvel ő hozzá járulni, őis oltán azzal az irgalmassággal mellyel bir, kegyelmessé fen hozzájok közelit ez illyeténekhez.

Másdszor. Valami az ételben italban lében mi tülünk, ugyan azont tselekedgyük házunkban, és az helyekben, mellyekben lakozunk. De mitfoda ez kérelek? Az hogy, az iginek és könyörgésnek erejével mindenek az mi hasznunkra, meg bentetessenek.

Noe az Istennek parantsoláttýából bé menván az bárkában ott marart bizonyos ideig: Ismét ki menván mikoron lábait az szárazra mozdétotta volna, oltárt épéte. és az Istent kére, hogy az földnek hasznával őtet élni méltóztatná a' mint ez emlekezetül meg irattatóf. *Terem. 8.*

Es noha à mint magának Abrahamnak, ugy az ő maradékinak lett az Canaan földé felől valo Isten igéreti mind örökké; hazájából mind azon által mind addigsem ment oda, mig nem az Istennek parantsolattya járult. Mikor peniglen azokra az helyekre jutott volna, az Istennek tisztelésire oltárt bentele. Annak utánna Betelbennis ugyan ezent tselekedé. Es fok estendők mulván, mikor Jakobis ugyan oda ment volna lakojul, áldozatot tén az Istennek és ugyan ezen végre az törvénnel kiválképpen valo hagyása bérént az aratásnak fengéi vitettnék fel, hogy az több verések meg benteltetnének.

Es így, szoltunk eddig, az *második kiválképpen valo meg háborodásról, melly az külső nyomorúságokból származik: kövélkezik már.*

TIZEDIK RESZ.

AZ Harmadik kiválképpen valo meg háborodásról, mely à káromkodásnak kisértetiből ered.

Az.

Az nyomorúságnak vagy a' lelki meg háborodásnak HARMADIK NEME az mely a' káromkodásra izgato kiserietből veszen eredetet, ez a' tißtátalanfá-
gért és az ő rettenetességéért, nemellyektül nem képtelen sokott *Undok kiseretetnek* neveztetni.

Ez *Undok kiseretet* az * mikor egyenesen az Istennek bentséges felfeje, Attya, Fiu, és b. Lélek ellen káromkodást lehellő gondolatokkal, es elmebéli kép-
zésekkel valakinek lelke győttretetik. Mint mikor valaki gondollyaa az Istent sem igaznak sem irgalmas-
nak, az Istennél semely válogatást lenni: azokat mel-
lyek az also világban vadnak vagy lesnek az Istent
nem tudni, avagy, akár miképpen legyenek arrul nem
vigyázni, őtet semmit szabadon nem tfelekedni: és
továbbá, hogy az Isten némellyeket, hatalmas nagy
bossúsággal; némellyeket pedig igen nagy kegyel-
mességgel látogatna. Ezek és más hasonló káromko-
dást szerző gondolatok, mennek fel néha néha az el-
mében, mellyekkel az embereknek fűlőket terhelni
nem hasznos, mivel hogy azoknál átkozottab, vagy
retteneteseb dolgot senki nem gondolhat,

I. S Z A K A S Z,

HOgy azért ez kiseretésnek meg tudására, job mod-
gyával leálhassunk, kik legyenek előjáró hop-
mesteri, követei és másoda ezközök által berez
magának az süben bizodalmat, meg kell jedzenünk,
mert *neha* egyedül tsak az őrdögnek sugallásából tör-
ténik, *phantaszajokat*, avagy elmebéli képzéseket, még
azoknákis kik ez réssben ártatlanok, meg háborúván,
tißtátalan és Istentelen gondolatokat berez azoknak
sívekben.

Másképpen pedig az gonosb sokásból leben az embe-
reken, mikor tudni illik fertelmes tißtátalan és átko-
zot beszédekkel minden közbenverés nélkül, önön
magá-

* Undok kiseretet.

magának az Istennek böböságára , és az ő igéjének ,
 itéletinek és irgalmasságának , vißba avagy gonosul va-
 lo élésére és meg vétésére , azoknak örömet meg ny-
 ittyák fülöket , és mikor azokat hallják , avagy örül-
 nek , avagy azokkal meg edgyeznek , hanem nyilvánis ,
 avagy ták az olyan bebedeknek el nyomására ereje-
 ket semmiképpen ki nem terjesztik.

Néha garaditsonkéntis bé binli magát az emberek-
 nek bivekben , és ezekkel foglallya el : mikor tudni-
 illik az Isten titéletinek buzgoságot , elhadni , és az
 mellyek minden ezeköz nékül az Isten ditsóségére
 néznek , semmire betsülni kezdik , és így gyakor es ha-
 bontalan esküvésekkel és atkozodásokkal és t. az I-
 sten nevének hiában valo fel vételével élni szoknak ; Il-
 lyen és ezekhez hasonlo ezeközökkel , az az iszonyu és
 utálatos otsmány kísértés bármazik az emberek bi-
 vekben.

Ennek az kísértésnek penig veszedelme , akar ezek-
 tül akar penig más okoktul vegye eredetit , mind az ál-
 tal nagyub és sülyyosab , azoknak kiválképpen , kik an-
 nak elötte az igazságnak ösvenyének válaßtására , az I-
 stennek bölgálására , és egyedül az ő nevének titélet-
 tite , adták volt magokat és elméjeket.

Mert felette igen tudálatos és félelmes tseleked-
 teket nemz , tudni illik kétségben valo esést , és egyéb
 elmebéli rettegéseket , és sok fele gyötrelmeket , Söt
 sokaknak oly igen nagy rettegést , és félelmet berez ,
 hogy magokat meg ölteni nem kételkednek , úgy mint ,
 kik az ő magok itéleti berint ő magoknál az pokolbéli
 fáklýáknál , semmivel jobbaknak nem láttatnak.

II. SZAKASZ.

HOgy peniglen ez az tudálatos lelki isméretdek
 meg haborodása , meg orvosoltathassék , két dolgot
 sükség tselekedni . Mert elsőör azokat az kö-
 zeleb valo okokat , à mellyekbül az à kísértés erede-
 tet venni itilletik , kell fel keresni . *Annak utánna*
 penig az ebközőket és orvoslágokat kel hozzá adni .
A' mi az elsőt illeti , fel kel keresnünk és vizsgálunk
 ha az

ha az a kísértés avagy nyomorúság, az ember elméjének tulajdon gondolatiból, avagy az ördög sugallásából származna? mert ez minden kétség nélkül fellette igen jó, és ki keresett egyenes út, az nyomorúságban levőknek még vigasztalására.

De azt kérheti valaki; Mi okon különböztetheti meg az ördögtől indított gondolatokat az októl, az mellyek természetesen?

Felelet: Külömb jelékből és ábrázolásokból.

Először, azoknak az elmében való bemenések által, mert az mellyek az Ördög által lesznek, hirtelenséggel mennek be az embernek elméjében nem különben mint az villámás a házban. Néminéműképpen mint egy erőszakkal üttetnek az elmében, úgy hogy azoknak valaki ellene nem állhat, és gyakorta megint, sőt egy nap talán ezerseis az elmében ütköznek, úgy hogy annak gyakor elmében való jövéseivel, és ütközésével, az emlékező elmét meg erőtlensítik, az érzékenységeket meg vesztegetik, és továbbá az agyvelőt és az elmebeli képző látást meg nehezítik és vesztegetik.

Ezek az gondolatok és indulatok, az Ördögtől származnak és az ő álnokságátul, kívül avagy külső képpen az embereknek elmejekben vitettetnek.

Az olyan gondolatok pedig ha az emberektől vennének eredetet nem oly hamarossággal, és hirtelenséggel, hanem lassan lassan ütköznének az elmében: Istmét nagyub igazgatással, kissé erővel támadnának fel, sem pedig azoknak gyakor szokások, annyi és oly ibonyu tselekedeteket, nem nemzné, nem hozna a mint lenni.

Másodszor: hogy az olyan gondolatok, és indulatok az ördögről fügjenek, ebből az jegyből tezik meg, mert egyenesen az természetnek világosága ellen, melynek síkrai, a büntül nintsenek tellyeséggel eloltatván mi bennünk, minden ok, és lelki ismeret ellen lesznek. Mert minden ember természetesen bűntülletesen ítél az Isten felől. De azok az gondolatok Isten

Ellen ellen valok és tellyesféggel őrdögiek úgy mint kik Istennek felette igen íbonyuakat és tsudásokat tulajdonítanak. Ellenben pedig azok az gondolatok melyek az Természetnek vesetségéből származnak, ha utálatosok és meg vesettek is, mind azon által a természetnek világosságával nem ellenkeznek.

Az Harmadik jegyzet: Hogy azoknak első fogantatásában, a nyomorúságban esett semely, rendkívül való rettegetől rázattatik, annak teste hányattatik, és gyötrettetik, és gyakorta nyavalyák és lankaságok követik azokat:

Az emberektől származot gondolatok pediglen sem retteget, sem lankaságokat, sem egyéb nyavalyákat nem szenvednek, és nem nemzenek.

Továbbá Negyedszer. Rendberint az káromkodó gondolatok, senkitől nem fogadtathatnak, hanem csak az Istentől meg vettetét emberektől. De azok az kik ilyen módon fanyargattatnak gyötrettetnek, tiszteltesek az Evangeliumot is vályák, avagy csak külső képpen, Sőt neha az Christushoz is járulnak. Meg tetzik azért, hogy azok közül származnak, tudniillik ő magától az őrdögöt, ki azokat az embereket elméjében önti és semmiképpen nem az embertől.

Midőn meg láttuk az undok kétfertésnek leg közelebb való okait, a következő helyen meg kell tudnunk ha kedvelli szereti és javallja azokat a nyomorogtatott semely avagy nem? Mely dologra kérdettén azt feleli hogy sem az őrdögöt, sem a pokolbelieket nem gyűlöli inkább: Ezt még a természeti emberek igazán meg bizonyították.

Ezt meg tudvan ez vagy on hatra, hogy a meg orvosló eszközöket szájukra.

Az első és kíválképpen való eszköz a Tudomásra és az oktatásra néz. Ezt a meg nyomorodott semely az ő állapotjáról tanítani és oktatni kell, hogy tudni illik azok a káromkodások nem ő bűnei hanem fedések, dorgálások. Mert az őrdögnek vétkei, és néki

néki kel megfelelni azokért az itilet napian, és az ő bűn-
 álmadásában lelnék. Nem lelnék pedig mi bűneink
 míg azokat bé nem fogadgyuk, meg nem tartjuk, nem
 kedveljük és azokkal edgyet nem értünk.

Mely dolognak meg erősítésére ebűnkben kell
 vennünk hogy azok az tisztátalan gondolatok, mel-
 lyek az embereknek elméjében le telepedtenek, *ket*
felék * *belső* tudnia illik és *külső*;

Az *belső* azok, a melyek a testtől, és az ember-
 nek természetének veűtségéből veűnek eredetet, mind
 az által az őrdögűl gyujtatnak és gerjesztetnek fel.
 Ezek az ő első fogontatásokban mi bűneinknek lenni
 itilletnek, Jollehet a' mi elméinkben sokáig nem ma-
 radhatnak, és az Tizedik parantsolattal egyenessen
 meg tiltatnak.

Az *külső* gondolatok pedig azok, a' melyek valami
 külső okra vitetternek, a' minéműek amaz undok
 gondolatok és indulatok, melyek az őrdögnek mun-
 kája által vettetnek az embereknek elméjekben; mel-
 lyekben ha nem gyönyörködünk, és azokkal nem ed-
 gyezőnk, nem mi bűneinknek, hanem az őrdögé-
 nek a' ki ollyanokat sugal, kell itilni.

Ennek a' dolognak igazsága az Christusnak példájá-
 ban világossan meg terzik mért az ő elméjében ezt
 a' káromkodásnak késértetít vetette vala bé az őrdög
 és ezzel akarta a' hitetlenségre fősvénységre és bál-
 vány imádásra vinni, melyek mind az által nem a
 Christusnak bűnei mivel hogy az ő bűnteséges bűvében
 ezekkel nem edgyezet, hanem sőt inkább azoktól el
 iszonyodván hátra verte, még vetétté. Minék okáért
 miglen azok tartottanak a' bűnnek minden motská-
 tul szabadon maradott, és a' bűnnek semminémű bűn-
 nyével meg nem zúttathator.

Ezeknek a' gondolatoknak meg különböztetéfit,
 jól elménkben kel tartanunk; Mert innen követke-
 zik hogy azok az urálatos árkozot gondolatok, mel-
 lyekkel

* Két félék a' tisztátalan gondolatok.

lyekkel mi nem edgyezünk, nem mi bűneink hanem az ördögé. Nem különben mintha ki, hasonlatos esztéből avagy akadályból, más esztelentül avagy felháborodot embertől, hartzra, avagy ágyilkosságnak vétkeke ingerelhetik és forgalmaztatik, ennek az forgalmaztatásnak helt nem ád, es nem edgyez, az bizonyára nem bűnös, avagy nem tulajdoníthatnak annak ezek a bűnők. Minekokáért ez ilyen gondolatoktul, nem kell az embereknek felette igen meg rettenni, csak azokban felette igen ne gyönyörködgyenek. Mert jollehet nyilván azoknak nyomorgattatások, mind azon által nem oly semély berint való bűnők a mellyekért az Istennek haragjában és bosszú-állásában esnének. Ezeken felül, nem kell azokkal felettéb küsködni avagy hartzolni, mert mennél inkább küsködik azokkal valaki, és ellenek áll, annál inkább beléjük esik és köteleződik, hanem azon moddal kel el ereštení, el hadni, a mellyel jöttek az szívben.

Második orvoslo eszköz, mellyel ebben a kéfértetben lelkünknek támogatására és erősítésére elnünk kell így vagyon:

Ha binten még engedtetikis hogy azok a megmondott rosz és utálatos gondolatok mi bűneink legyenek, mind azon által meg kel emlekeznünk hogy azok az Istennek jovoltából és irgalmaságából meg engedtetetnek, ha igazán és tellyes szóból bánkodunk azokon, Sőt a mi nagyub sem azok sem egyéb vétkeke, (azon kívül mely vagyon az bent lelek ellen) nem lehetnek annab kárhozatul avagy nem kárhoztattyak el azt, a ki azokat büntelen égre való kiáltásokkal, le nyomni igyekezik és azokért keservefen sir.

Ez volt bent Palnak panaszá Rom. 7. 19. *semmikép-pen (ugy mond) nem iselekebbem az jot mellyet akarok, (alatta érts; az en szívemnek belső indulatnyában bándékában és igyekezetiben,) hanem a gonoszt, mellyet nem akarok azt iselekebbem, tudni illik az en természetnek vesettségére nevezve, mely engemet el fordít és el ragad.*

Abbol pedig hogy azokat igyekezte tselekedni a
 mellyek az Isten akarattjával edgyeznek, és azokat
 mellyek azzal ellenkeznek gyűlölte, utálta, és az ő
 veleségei ellen hartzolt küzködött mitfoda vigaszt-
 lást vót? azt jelentik az következő szók: *v. 20.*
hogy ha (ugy mond) azt tselekeszem én a mit én nem aka-
rok, (az az, az én kiválkeppen valo igyekezetem és fel-
tött tzelóm ellen vétkezem az Isten ellen, és há a-
zért somorkodom, bánkodom, és még magamnak is
nem tettsem, mert azzal az épféggel a mellyel kívá-
nom, Istennek nem engedhetek,) nem tselekeszem én
azt továbbba, hanem az a' bűn mely én bennem vagyon
tselekszi.

Ebből az ſent Pálnak példájából, ezt az bé reke-
 tést, avagy fundamentomot igazán hozom ki: *Ha va-*
lakinek elméje rosz gondolatoktul hányattatik és azért szo-
morkodik, bánkodik, a mint ſzent Pal, hogy azokkal az ő
menyei Attyát meg bántotta, azoktul iszonyodik és szün-
telen valo könnyörgésekkel el oltani igyekezik: az azokért
semmiképpen el nem kárhozik, és neki azok soha
nem tulajdoníttatnak. Valaki annakokáért ilyen gon-
dolatokkal nyomorgattatik ezekben a fundamentum-
okban meg nyughatik, és könnynebséget találhat.
Mert ha azoknak nevel el nem kárhozik, nem kell
néki azoktol félnie.

Harmadik, melly Orvosság gyanánt lehet, nem e-
gyéb, hanem a meg keseredett ſemelyt magán valo
helyben helyheztetni, és magát hagyni nem kell;
mert ez a' kisértés mind eredetét, mind meg eroffo-
dését és őregbülését a' magán valo hagyásbol veszi, és
hozza, és azok a' kik ilyen módon ſanyargattatnak
valamelly fél felé valo helyen, az emberek társaságán
kivül lakni kívánkoznak.

Minekokáért ha kik ennek a gonosznak adattatnak,
 lassan lassan azoknak társaságokhoz kell űkratni, a
 kik nékiek illendő beűelgetésre valo alkalmatosságot
 űlgáltathatnak, és azoknak elméjeket az Istennek i-
 géjének űent elmélkedésivel, űoltároknak és egyéb al-
 kolma-

kolmatos 's illendő bebelgetésekkel vigasztalhatták. Mert à mi első Anyánk az Eva à Satantól ákor kísértetet és tsalattatott meg, mikor a' Paradisom kertében béllal járt volna. A' mi Idvőzítőnk is az UR Jesus Christus, mikor a' magán való puštra helyre ment, és minden társaságon kívül volt volna, az őrdögöl kegyetlen és rettenetes kísértetekkel kísértetett meg.

Végezetre à *Negyedik Orvoslág*, mellyel à Nyomoruságban esett semelynek élni kell, nem egyéb: hanem ezekről a' gonos gondolatokról-isnem különben mint à fajtalan mondásokról és tselekedetekről valóban és bivenfen penitenciát kell tartani. Mert mivel (hogy à mi igaz meg-mondgyam) az embereknek elméjek álkatatlanok, és hasadékokkal tellyesek, nintsen is nagyobb gondgyok az ő gonos gondolatokra, à mint közönségesen szokot lenni; annákokáért az Isten nem oknekül engedi meg az őrdögnek, hogy azokat utáláros és kárhozatos gondolatokkal faggassa és győtörje.

Ezen kívül azt kell tselekedni à nyomoruságban esett semellyel, hogy az ő elméjének lelke berént meg ujjollyon, az az, hogy a' b: Lelekkel oly meg-világosított elmeje legyen, hogy az Istennek akarattját az ő igéjében meg-ismérhesse és érthesse.

A' gonos gondolatokért való peniten'ia tartást követni kell à vigyázásnak, mellyel a' nyomoruságban esett semely minden ő utaira borgalmatos gondtal és vigyázással gondott tartson, és hogy azokban meg ne ütközzék borgalmatoslan el kerüllye, kíválképpen pedig az ő biveré, melly à többinek kutseje vigyazo bimmel vigyázzon. Innén mondgya *Salmon Peld. 4. 23: Minden őrizetnek felette meg őrizd a' te szívedet*, mint-ha mondotta volna, mindenek előtt és mindenek felett arra legyen gondod, hogy á te gondolatodat, kívánásigadat, és indulatodat, jól környül vedd, és bekerítsed: Hogy pediglen az ember biverének környül kerítése jobb modgyával lebesse, két regulákat kell meg tartanunk:

Az első adattatik előnkbe ſ: Páltul Col. 3. 16. *A Chriſtus beſzéde lakozzék ti bennetek bőſéggel*, mert hogy az ſűv jol bé kerittetheſſék, az Iſten igéjének bőſéggel kell abban lakni, tudnia illik à mindennapi parantſolatoknak igéreteknél, és abba lévő fenyegetéſeknek elmélkedéſiben.

A' Királyi Propheta David azt mondgya, hogy ez à boldog férſznak tulajdona, gyönyörködni az Urnak Törvényébe és az ő Törvényéről gondolkodni éjel's nappal. Ezzel az embernek ſive nem csak az tiſtátalan és meg fertezett indulatoktól ſabadittatik és tiſtittatik meg, hanem egyſer's mind vezéreltetik és igazgattatik-is hogy az Iſtentől és az ő akarattától el ne hajollon és távozzon.

Felette nagy haſna vagy on ennek a' regulának, mert az emberek az ő elméjében ezért gondolnak és fogadnak gonóſ gondolatokat, mert a' ſ: elmélkedéſekben nem foglalatosok. Innen leſen hogy az embernek ſive prédájul tetettetik ki az őrdögnek, mert az Iſtennek igéje ában ſemmi ſálláſt nem talál. Ebben az eſetben ezért tſelekedte igen diſſeretesén à ſ: David hogy az Iſtennek igéjét az ő ſivében el-rejtette, hogy az ellen ne vétkeznek. *Az én ſzivemben (ugy mond) el-rejtettem à te beſzédedet, hogy ne vétkezzem te ellened.* Az én ajakimmal hirdetem à te ſádnak törvényét; A' te parantſolatodnak utában gyönyörködöm miképpen minden gazdagſágokban. A' te parantſolatidról gondolkodom, és nézek à te őſvényidre. A' te parantſolatidban gyönyörködtetem magamot, és el nem ſeletkezem à te beſzédiről.

A' második regula, mellyel à bűnek környűl keritéſében élni kell, nem egyéb hanem tanátſal kell à mi gondolatinkot meg erőſſíteni, ez à Böltsnek ugyan ezen ſókkal ki adatott tanátſa; *Péld. zo. 18.* mellyekkel akart minket tanítani hogy az bölts férſznak ez volna tulajdona, hogy az derekas dolgokban az ő tulajdon faját böltségeben ſokat ne bizzék, hanem az eſés és okos embereknek tanátſát és igazgatátſát köveſſe.

Hogy

Hogy ha è világnak dolgaiban è 'ki kerestett egyenes által-ut , sokkal inkább azokban à dolgokban, melyék az igaz vallást , lelki ismérteket , az embernek szívét és lelkét nézik, ezt kell válaštani.

Minekokaért à törvénynek egyenlőségéből tanítatunk innét , hogy tsak leg kisebb gondolatot-is nem kell elménkben fognunk , hanem az Istent és az ő igéjét meg-tanátolván , ából vegyünk igazgatást ; A' te bizonyosságid (azt mondgya David) én gyönyörköd-tetésim , és én tanátosim. Mi jott vett pedig hogy ében az urban bé lépett ? Bizonyára az Isten igéjéből hogy büntelen elmelkedett felölle , értelmet vett , à véneknél böltsebbé lött , és az hamisságnak utainak gyűlölésére valo alkomatosságot nyert , és minden jobb 's bal kézre valo hajlástol meg babadittatott.

Ugyan ezen regulát hogy forgalmazoson meg-tart-suk mi-is, à mi érzékenységeknek, bešédinknek , és minden dolgainknak tselektűvésében felette igen bűk-ség , ha azt akarjuk , hogy à mi biveink az ollyan kísértetekből, tišták és šabadosok legyenek. Mivel annak okaért, à mint meg-mondatott, olly veszedelmes és iszonyu legyen ez à kísértés , és ennyiszer meg es-sék az emberek, tištünk lešen, hogy nagy és álha-tatos lelki ismérettel azon legyünk , hogy ezeknek à reguláknak büntelen valo gyakorlásában legyünk foglalatosok.

Eddiglen az harmadik fel háborodás , avagy lelki ismé-retnek nyomorgattatásának ne méröl , következik à Ne-gyedik.

T I Z E N E G Y E D I K R E S Z.

A' Nyegyedik kíváltképpen valo meg-háboritatóról avagy nyomorgattatásról, mely az embernek önnön-tulajdon bű-neitől forr.

Az Elmének nyegyedik meg-háboritása avagy nyo-

nyomorgattatása az, mely az Embernek *tulaidon bűneitől* vében eredet: vagy inkább az Embertől *cset* Valami *egy tégéres vételtől*.

Es így ez Kifüjtetnek neme kétferő. Mert avagy *Erőszaktevőb*, es keveslé gyakrabbi: vagygyakrabbi és kevésbbé *Erőszaktevő*.

I. SZAKASZ.

AZ Elmének *Erőszak-tevőb* meg-háborittatása, a Lelki isméretnek felélmi és rettegési, az Isten irgalmasága felől való kételkedések, ismét; siralmas és bőnyu panaszkodások által jelenti ki, és mutatja meg magát. Innét az Lelki-isméretnek nem kitűny ige avagy kérdése ered-ki.

KERDES.

Mikeppen gyógyíttathatik meg ez az elmébéli erőszaktevőb meg háborittatás avagy nyomorgattatás, mely az minnen tulajdon bűneinktől véssen eredet?

MEGOLDÁSA.

Annak meg gyógyítására hármak kívántatnak. *b* Mert először azt a tégéres bűnt, mely annak a meg-háborittatásnak oka, meg kell ismérni.

Itt penig azonba meg kell jedzeni, hogy azoknál a kik így terheltetnek gyakorta bókásban jó, hogy az ő vétkeket el hálózzák és el rejtse: annakokáért ez ő háborittatásokat és fájdalmokat némely gonosz gondolatokból, el fordult indulatokból következtetnek

a Az Erőszaktevőb meg háborittatása elmének.

b Annak gondgyára mik kívántatnak.

nek lenni erőssen állattyák: holott mind azonáltal leg-inkább az gonosz gondolatok, indulatok és t. miatt nem annyira erősbakképpen borongattassanak és gyötressenek az emberek.

Tudnivaló dolog annakokáért hogy az á keferő nyomorgattatás valamely tselekedet berént való és utálatos egy vagy több bűntől bármazik. Es ezek a lelki ismeretet meg sebesítik, és felette nagy elmebeli elvonattatásoknak okai lehetnek lenni.

Azok ugy vagyon bámbérent fokak, mindazáltal azoknak előrakogatókat, holot immár oda fellyeb elő bámlálunk, abba hagyom.

Ez az egy el nem maradhat, hogy annak á keferő nyomorgattatásnak tulajdon és fő okai azok a sullyos bűnök, mellyek a harmadik, negyedik, és hetedik parantsolat ellen tétetnek, és mentől titkosab a bűn az ő gyakorlására nézve annál nagyob isonyúságot szokott az Lelki ismerethez menyűtődképpen dördéteni: ugy hogy még a nyilván való megbántatásokkal is annyira nem borongat a Lelki ismeret, mint efféle titkos es rejtekes bűnökkel.

Másodszor, ez kiválképpen való bűnt immár megismervén a jelekből, a menyire lehet, meg kell tudakozni, hogy ha az a nyomorgó ember, bannya bannyaé bűnét, avagy nem?

Mert hanemha penitentiát tart, az Vigasztalásra semmiképpen el nem alkalmaztathatik: és hanemha előbb a vigasztalásnak bé vétele el igyengettetik, lelki ismeretiben könnyebséget nem vehet. Ha peniglen az ő penitencia-tartása ki tetzendik, leg-elsőben arra kel gondot viselni, hogy ugyan azon penitentiája azért a kiválképpen való tüle esett vétekért, meg Uj jéttassék.

Harmadszor végezetre, hogy ez Erőszakierő meg haborittatás meg tsendesítessék, avagy el háritassék, a többi immar végbe menvén hátra lehen a vigasztalásnak ki-bolgáltatása. A' holot is azonba eszre kelt venni a vigasztalásokat, mellyek rend-berent és kö-

zónségeffen szoktak ki-bolgáltatni, nem pusztán kell első adni, hanem a Törvénynek fenyegetésével meg egyeltve, és ösve rimporálva, hogy így az ő bűnei-nek, és az Isten haragjának kellete iránt való meg gondolásától meg sebesítettven, és tekintelésétől megrettenvén, a vigasztalást annál édessebbnek lenni meg tapasztalja.

E' pedig a vigasztalásnak ki-bolgáltatásának, ez meg háborítottatásnak igyében, nem hertelen és belé bök-ve, hanem lassúsággal, és némely bizonyos gráditso-
kon kell lenni: mind-azáltal az halálbéli állapattól meg válva: mert akkor más általab utat kell mutatni benne.

A' gráditso-
k pedig, mellyek által a' vigasztalásnak ki kell bolgáltatni, Kettők.

Első: Bizonyossá kell tenni a nyomorult embert az ménedéknek lehetos voltáról, az ő bűnei meg-botsáthatandók, és noha magokban nagy és otsmányok le-
gyenek azok, mindazáltal az Istennek Christusban valókegyelméből meg engedterhetnek.

Mindazáltal (ted-hozza) hogy a nyomorult az ő bűnei-nek, és az Istennek, azokért érdemelet haragjának olly bór-
nyó nagy voltát érzi, hogy ez keserűségben minden me-
nedéket meg vet, és hogy az ő bűnei meg botsáthatandók magával el nem hitetheti; tehát akkor mit kellesték tlekedni.

F. Hogy ez első gráditso helyet lellyen, bizonyos fundamentomokat kell fel tenni, mellyek által annak a dolognak bizonyos volta az ő bűvében gerjesztessék és életbessék.

1. Első. A' bűn-botsánat lehetos voltának fundamen-
toma, nem egyéb hanem hogy végheletlenek legyenek az Istennek irgalmassági minden ő munkáiban. Soltár. 145. v.

2. Hogy az Christus halála végheletlen árru, érdem-
ű, és erejű legyen Istennek előtte, hogy az Isten felet-
te igen hajlando a meg botsátásra Esa. 53. v. 7. Hogy az I-
stennél jóság vagyon, és bőseges ő nála a váltság. Soltár. 130.
v. 7. Az Christusnak elég tétele nem tsak elég-tétel, hanem
idő elég tételnél 1. Tim. 2. v. 6. és ugyan olly hogy abban
elég-

elég-tehető erő legyen főre főre minden emberek bü-
neiért, meg-azoknak bűnökért-is, kik az ő. lélek ellen
vétettek. Mert az a' bűn-is, nem azért mondatik
meg botfáthatatlannak, hogy à Christus érdeménél
hatalmassab, vagy nagyub, hanem hogy az, à ki ez vé-
tekkal vétkezik, az Christus érdemét magára nem
bábjá 's nem-is bábhattyá. A' réghi *Paterek* rendi köz-
zül Cainnak imez mondására: Nagyub az én bűnteté-
sem, hogy sem mint el viselhetnem; egy nevezetes, így
„felel meg, Hazudó Cain, mert az Isten irgalmasság-
ga, minden embereknek bűneit felül haladgya.

A' honnét olvassuk, hogy Isten Manassét, Solomont
's-több egyebeket, kik sullyos bűnökben estenek, kegy-
elmes szemmel nézte volna, azoknak nyavalyás sorso-
kon bánakozván. 2 Kron. 33. 13. 2 Sam. 7. 14. 15.

II. *Fundamentum.* Az öregek, kik az Isten házá-
ban forgodnak, és az időzítő tudományt tudgyák,
nem kárhoztatnak tellyesfégesen a'val à nével, hogy
vétkезtenek, hanem hogy a' bűnökben aluttanak. Mi-
nekokaért az nyomorgattatás benvedőknek kel bán-
kodniok, azt mondom, nem azért hogy vétkезtenek
annyira, mint, miért hogy á meg tőt vetkekben hever-
tenek, és abban meg állapodtanak.

III. *Fundamentum.* Az Isten az ő szabados akarat-
tyából sokszor az emberekét magha tulajdon törvény-
ekre és tetszésekére hadgya, és à lelki ismérteket meg
sértő valamely bünt tétetődni, meg enged.

Ez a' meg mondott dolog meg gátolhatatlan igaz-
ság 's-nem-is tagadhatni. Egyűers mind mind az által,
itt ebre kell venni, hogy à bűn meg léve nem mingy-
árt oltatik el az kegyelem, hanem inkább meg világosit-
tatik es ki-jelentetik. Mert az Isten á menyiben tellyes
irgalmassággal vagyon, mindeneket kegyessen és enge-
delmesen, sőt meg az bünt magát is az öveinek javokra
fordittyá. Szent Pálnak imez mondása berént: Tud-
gyuk peniglen, hogy azoknak kik Istent szeretik, mindenek
hasznokra szolgálnak à jora. Rom. 8. 28.

Es továbbá à meg tőt bűn, az el nyert kegyelmet

K 5

meg nem

nem faggathatta, sem el nem oltathatta, hanem az Isteni véle való bánás avagy sáfárság által annak meg bővítésére avagy szaporítására tselekezik: úgy annyira hogy *ahol bővülködött a bűn ott felül haladott az kegyelem* Rom. 5. v. 2c.

Az Ur-is, a sullyos borulásra jutot s: Pálnak 2 Corint. 12. v. 9. mond: *Elég-tenéked az én kegyelemem, mivelhogy az én hatalmam az erőtelenség által meggyen végbe.* Innét nyilván ki tetszik, hogy az Isten kegyelme a borongattatásnak idején nem rázattatik le, avagy nem hagyattathatik el tellyességgel, hanem világossan láthatatik.

IV. *Fundamentum.* Az Isteni igiretek a bűn botfától és örök életről az hivekre nézve, közönségek, és ha az elegy-belegykeppen való mindenekhez, és egyenként valokhoz vettetnek, meg határozatlanok: az az, meg nem határoznak, sem ki nem rekesznek senkit, avagy valamely bűnöst, avagy valamely időben: csak binten egy ki válastrást hadnak meg, mely a vegrő meg-terhetetlenség. De itt ered ilyen

K E R D E S.

A' Nyomorgo Lelki-isméretnek az igaz vizsgálásnak kiszolgáltatása után várakozva meddig kellesték az menedék elnyerésének lehetséges voltában mulatoznai?

F. Addig, miglen ez nyomorúságban bajlakodo bűnöst az igaz meg-térésnek valamely gradusára nem viheted: és így ezt meg-teljesítve, a vizsgálásnak második gradusára kel igyekezni véle.

A' vizsgálásnak második gradusa nem egyéb, hanem, Intéztétel, hogy a személynek bűne avagy bűnei bizonyossan meg botfáltattanak.

De talám kérde valaki; *Mikémis elől-járogjegyek után kellest-*

kolleffék az vigasztalást hozzá alkalmaztatni és reá szabni?
Az feleltetik hogy imez kettők után.

Először; há a nyomorgó vallást teßen róla, hogy ő magát valoban utállyá, hogy az ő bűneivel, ilyen jó akaro és meg engedeltetett Árttyát meg bántotta.

Másodszor, ha meg vallyá hogy ő kívánsággal buzog az Istennel valo meg békélésre az Christusban, ávagy tsak bűneiből valo meg térítettést vár: és egybersmind tellyes el végezett bándékot fog elméjében, nem az immár odéb valo vétkezésre, hanem mindekben (á menyire lehet) Istennek uj engedelmesség tellyesítésre. Luk. 15. v. 17. 18. 19.

Mostan hogy annal fontosab legyen és igyenessébben börgalmaztatásiék ez vigasztalás, az b. írásnak ide tartozo némely bizonyfágit elő kell bámlálni: á mine-mű amaz Matt. 9. v. 12 és 13. Nem júttem híjni az igazakat, az az, azokat kik igazsággal kerkednek, hanem á bűnösöket, az az, azokat, kik keseredett elmével börmorkodnak, hogy őket utálatos bűnösöknek lenni tulajdon lelkek isméreri vádollyá, az meg-térésre. Es imez: Jójjetek én hozzám minnyájan á kik fáradozva és megterheltetve vadtok, én azt íselekezem hogy meg nyugodgyatok Matth. 11. v. 28. Sőt meg Luk. 4. v. 18. az ldvözítő Christus az ő ez világra valo jövetelinek végének taníttya lenni, hogy prédicállyon á foglyoknak szabadulást, és hogy á meg töretteket szabadságban bostsá-taná.

Ez rébt hogy bé rekesük még hátra vagy on más meg fejtendő

K E R D E S.

MIt kell tselekédni á nyomorgó Embernek, hogyha, minekutánna valamely terhes vétekből valóban meg tért 's ismét ugyan azonban esvén, inkább bajlodik 's sanyargattatik hogy sem mint annak előtte?

EZ nem kifsíny kérdés: mert valamenyivel bõmörub ugy-bajosb egyebeknél. Mivel hogy nyilván vagyon , ha valaki á hideg lelésből meg gyógyul, és az mértékletlen ételből, italbol, vagy egyebünnét, ismét ugyan azonban esik, sírálmasb gyakorlatossággal az ő sorsa, és majd életének végfõ veszedelmével kerülheti azt ell: Ezen módon, veszedelemmel tellyes dolog, ha á meg térés után ugyan azon bünre fordulánd valaki vissza. Annakokáért tudakozhatni.

Misoda leg-kiválképpen valo okon kelleffék effelekez az esetre ujonnan térés után fel emelni, és elebbi állapotokban állatni?

F. Nóha az bünre valo vissza térésből helybe állatott embernek valamely kiválképpen valo példáját az b. írásban nem olvassuk; mind az által ez illyeténnek vigasztalásának vagyon valami helye.

De misoda foudamentomon álljon? né talám tudakozod?

F. Az Emberek, kiknek, Istenre nézve az irgalmasságnak tsak leg kisebbik morsalékja-is nintsen hátra, az ő attyokfiainak gyakorta és sok rendben tartoznak meg botfátani, sőt á mint Christus bent Péternek bizonyíttya *het vén szerig valo héiszerig-is ha meg térnék, mondván, meg térünk Luk 17.* Ményivel inkább Isten á meg-térőknek meg botfát. Mert ő minden tulajdonságiban végheterlen: nagy türhetõ és sok könnyõrtületeségü 's mind sok hajlandoságu á meg botfátásra: büféges ő nála á meg-váltás: és továbbá minden vetelkedés kivól, ha az valóságos meg-térés jelen-lésen gyakorta meg botfát, es el tõrli á bünt, ámbár ugyan meg kétszereztetet vagy hármasztatott bün légyen-is.

Ez iltyen Embereket penig illyen módon kel felemelni és meg segiteni. Elõbör, hogy az ő lelki-isméretekkal tellyesfégeffen el-hitetteffék hogy az ő minden veszedelemmel tellyes vissza téréséknek botfánattyának helye vagyon.

Ez dolog meg erősítésének okáért az *Esaías* Próféta könyvének *második részét* kell olvasni, á holot sok hittől szakadtakról nagyon emlékeztet, kik Istentől igi-
ret tétellel hívattattanak, ha meg térnének á peniten-
tia tartására.

Ez *Luk. 15.* A' tekozlo fiu (kinek nevezeti alatt azt, ki á kegyelem vétele után az ő meg-téréséről 's Istenhez való engedelmeslég-teljesítéséről el feleltke-
zett 's szakadott vala, értem) midőn még csak el vé-
gezte volt magában hogy viszá-
r, botfánatot nyert,
és á kegyelemben bé véteter.

Sz. Pál 2 *Corin. 5.v.20.* A' Corinthusbelieket, kik
immár el fogytak vala, így szólittya meg: *kérünk ti-
ket á Christus nevével, bekélljete meg Istennel.*

Másodszor, Az ő lelki isméréteket így meg erősít-
vén, nékiek uyobban való meg téréshez kell fogniok;

Harmadszor, és utolszor, A' bűn-botfánatnak igireti-
vel minekutanna az előbbi tött bűnökért, ujollag való
meg réréseket, néminémő jegyek által meg mutat-
ták, kell fel ségilleni és meg vidámitani.

Ekkédig az elmének Erőszak, tévőb meg háborittatásá-
ról, következik immár á Kevésbé Erőszak tévő.

II. S Z A K A S Z.

A' Kísértetnek vagy az Elmebéli meg-haborodásnak
második neme mely gyakorta és nem annyira
erőszaktevő, az Isten fiaira bármazik: Es semmi
nem egyéb, hanem az Elmének bőveb avagy gyengéb be-
tegsége mellyet az Emberet beteges, mié-
ri-hogy a' kegye-
lemnek távol-lété, és életekben az engedelmeslégnek hátra
maradását, szívükben érezzék.

Sz. Pál az Istennek szerelmetes szolgáját, ez az
Elme-

* A' mértékletesb meg-haborittatás.

Elmebeli fájdalom foglalta volt el, à mint meg olvas-
hatni *Rom. 7. v. 23.* Es bizonyára senki nincsen az I-
stennek fiai között, à kik nagyobbban vagy kevesbé,
vagy edgyben vagy másban, az bűnnek fulákit, és à
Sátánnak arzul-isapdosását, mellyek az elmének be-
tegfégit szerzik, nem érzene.)

Mindaz által az à fájdalom az Istennek tekintetes
ajándéka: à kik annakokáért annélkül vadnak, egye-
dül azon legyenek, hogy arra bért tegyenek, à kiknek
penig vagyon, azt el ne üzzék tőlök, hanem jó rend-
ben és módon hozzák.

A' vigasztalásnak fundamentomi peniglen mellyek-
kel úgy mint egy trombita-ssóval és tartózkodó ebkő-
zőkkel, ez betegségben, hogy felettéb való ne legy-
en, az elme támogatással, és gyámolítással, ezek
lehetnek.

I. *Fundamentum.* Az Istennek jó tetzése avagy akarat-
tya, hogy à meg benteleésnek avagy ujjá bűletésnek
munkája ez életben nem tökéletes legyen, és hogy
az utolsó tetőt ez életnek utolsó bé rekebtéséig, el ne
érhesse ember.

Ez meg erősítés nélkül nem bűkölködik, holott ez
mind az Isten igéjéből 's mind à mindennapi sembe-
ütöző példából az déien való napnál világosb legy-
en. Az *okok* peniglen, miért akarja Isten ezt így
lenni, ezek hozattatnak elő.

Elő: Az Isten à kegyelmet méltattya à mi bévehe-
tesöknöknek módgya és mértéke bért, mellyben
míg itt élünk nincsen tökéletesség. Az Istennek ne-
mely ajándéki az Christusban, mellyeket tölt az hi-
veknek, mint: az ő halála által való bűn bortsánat, és
az ő engedelmeisége által való meg-igazulás *minékönk*
nem belénk töltetnek, hanem csak reánk szabattatnak,
es tulajdonítás által tetetnek miénkbe.

A' mások penig mi belénk öntetnek, mint, à meg
benteleés, ujjá bűletés, az Isteni és emberi bértet:
Es é ket módok között valamelyik által, tudni-illik
nagy à *Tulajdonítással* vagy à *Bé öntéssel* letnek miénkbe

az Istennek minden ajándéki az Christusban.

Minekeltötte pedig azokat birnák, avagy fájáttynok lenne, vétetniek kell: az eskösz pedig, mellyel azt vesszük, a Hit, mely az Isteni rendelésből a mi lelkünknek mint egy keze, mely a mi hozzánk való jó tétéményeknek el-fogásokra rendeltetett.

Mivel hogy annakokáért a mi hitünk gyenge és nem tellyes valamedig itt vitézkedünk; tehát az ajándékok-is mellyekben az által rébesülünk, nem tökéletesképpen valók.

Mert noha az Istennek jó-téteményi mint a mélyseg véghetetlenek, a hit mind az által, mellyel azt elérjük, binten oly mint valami boros báju edény, melly ámbár az Oceanus tengerbe bortsáttassék, mind az által kevés vizet fog bé egybér, azt-is pedig eléb eléb, tseppenként, a bájának bűségéhez képest. Es így innét vagy on, hogy noha az Isten ajándéki, mellyek mi bennünk, nem bé berkebstetvén hanem csak kívölvaló képpen vadnak, tulajdonitással pedig miénké lésnek: azonok mind azon által valamellyek mi belénk töltetnek, gyengék és nem tökéletesképpen valók.

Második ok: Ha valaki az Isten bolgai közzül tökéletesen ujjá-bületett, és minden begről egy általlyában ez életben meg-senteltetett volna, akkor az Erköltsök berént való törvényt bé tölt:hetné, és így az idvözites is magáé lenne: és az örök életben az törvénynek sententiája es ereje berént lenne rébes: sem a Christus tulajdonképpen való idvözítő nem lenne, hanem csak esköz az törvénynek tellyesítésére, mely által magunk tartanók meg magunkat azt a csak berezven és alkalmaztatván. De a minden begről tökéletes egyátallyában való idvözítő csak az UR Jesus Christus, kinek egyedül a mi idvösségünknek mind kezdetit közepit és végezetit kell tulajdonitanunk.

Harmadik ok: Istennek jotetése az, hogy az ő fia (kik ben mindén ő reájok való nehézséget le téven, a néki kedve tölt) semmié tétessenek a magokban, mely

melyben ő magokon kívül a' Christusban mindenek legyenek mindenkben : a' magok feléttéb' való szeretetből , és magok jószágában való minden bizakodástul mint egy meg üressítetvén.

De ha az első pertzentésben a' meg benteles el végéztetett volna , senki maga ellen nem mondana , a vágy magától búsít nem venne , hanem magában és az ő régi állapattában hevervén , a' maga tulajdon jószágában meg nyugodnak. Ez okon s: Pál minékutánna fel ragadtatott volna , a' Sátán kísértetiből arzul tlapdosztatott *hogy magát el ne binné* , hanem abban nyugodnék meg, hogy a' Christusban Istennél kegyelem-ben volna. 2 Corint. 12. vers. 7.

II. *Fundamentum.* Végére kel menni b'orgalmatosan *, mitsoda tegye az Christus nevét vallo embert Istennél kedvessé és kellemetessé, es ez végre mit kellessek ő néki tellyesíteni?

Somma b'erént peniglen, mind azok, mellyeket mi nekünk é végre kel tselekednünk , hogy Isten fiaiva fogadtassunk , három részekre hozhatni.

Leg-elsőben, a' bűnben el töltöt-életet tellyes s'iből meg kell könyvezni és ugyan meg siratni , a' mi s'ives alazatosságunkat a' bűnért mind az s'ivben s'-mind életünknek viselésében meg kell újítani, és ha történéndik , hogy mi valami bűnben esendőnk avagy léledzünk , abban nem kell alunni , és néki kedvezni , hanem eléve való meg téréssel az elébbi életnek állapotára kel ki kapaskodni.

Másodszor, mind az s'ivnek s'-mind az életnek az el múlt időkbéli vétkes voltáért minékünk tsak egyedül az Istenek irgalmasságában kel meg nyugodnunk , és abban erős bizodalmonkat vetnünk s' egy s'ers mind minden bűneinkért való menedékért az kegyelemnek s'ekihez folyamodnunk.

Harmadszor, Az életnek hátra maradottfolyásában s'ak egyedül azon kell lenni , hogy Istennek minden parantsolati b'erént s'ófogadok legyünk , és engedel-

mességet

* Mi téski az Embert Istennél kedvessé.

mefféget tellyesítsünk , hogy így amaz ő véghetetlen-
 irgalmasságáért , mellyel minket környül vőtt, biveink-
 nek háládatosságát meg mutathassuk és meg bizonyit-
 hassuk. A' mely dolognak meg bizonyítására *Először*
 hogy az Isten fiaitól mind ezek tselekedtettek legyen,
 meg kel jegyeznünk : vedd ebedben a példákat. Vala-
 mik az Istennek amaz nevezetes b'olgájától a Dávid-
 tól a' bűn tétel után tellyesíthetettnek, hogy ő ma-
 gát , az Istennek, kit meg bántott vala , kedvében és
 kegyelmében bé méltatná , ugyan azokban , mel-
 lyeket tsak imént b'ámláltunk elő, tudni illik a meg-té-
 rében, az Isten irgalmasságiban valo bizodalomban, és
 új engedelmeslégnak tellyesítésében, helyhez tettenek.

Ez ő tőle tselekedtetett dolgoknak penig igazságát,
 mind egyéb sok helyeken s-mind leg-főképpén *Soltár*
 119. és mind azokban a Soltároknak hívának, meg lát-
 hatni. Hasonlatosképpen Daniel proféta tsak ezek által
 volt kedves és kellemetes Istennek előtte *Don 9.* Es u-
 gyan ezen módon Sz. Pál's-tőb Apostolok is *Rom. 7.*

Annakutanna nagyub meg erőssítesnek okáért meg
 kell gondolni, mi dolog legyen az, a' mi az embert ke-
 resztvénné, és Isten b'olgajává tegye! Nem az tudni illik
 hogy minden bűnöktől szabados és tiszta legyen , és az
 Istenhez valo engedelmeslégről el ne tsavarodgyek:
 hanem az inkább hogy midőn bünt tében és el esic, őm-
 nön magát utállja, és az ő romlottágának meg öldök-
 lésére , mellyek mind b'vének s-mind életének vét-
 kes voltára poshatást b'olgáltatnak minden napon i-
 gyékezzék, se a bünt az ő halando testében uralkodni
 ne hadgya, hanem a testet, az ő kívánságival és indu-
 latival egybe meg febitse. It mind azonáltal nem kő-
 nyű nehézséget kell el hárítani. Mert Istennek fok ne-
 vezetes b'olgai ki b'akadhatnak illyen b'ora, és bizonyos-
 sán ki-is b'akadnak; *Az bűnön b'ankodom, és néminem*
képpen az Isten irgalmasságában meg nyugszom, sőt még az
Uj engedelmeslégnak gyakorlásában is szorgalmasodom,
de őlezzgyótor engemet és Kínoz, hogy mind ezeket a mint a-
karnám nem tellyesíthetem.

Ez fájdalomnak és betegségnek igyében az bívbeli keményülttség haborgat: a bizodalmaslanságok a' hitelnek bizonyosváltárol villongások, kétségek, veszekedtetnek engemet az engedetlenség igyekezetivel sok bűnökön és eseteken keresztül rántatom.

Ez siralmas eneknek hogy ellene álhasson valaki, és hogy e betegség mint egy még zaboláztaflék, ezeket a Regulákat kell továbbba meg tartani és emlekezeibe hozni.

Első regulá. Hogy ha Embernek elméjében a nem vetkezésre valo fel tölt cél benn vagyon, az Isten akarattjának tetizeni valo kívánság, és végezetre az egéb ember elméjének végezése, s' akarattjának kívánsága annak tellyesítésére valo bándékkal meg légyen: akkor az Isten az ő nagyságos Kegyelemflégből és irgalmából, azt az engedelmesflégnek fel törcéllját és törekedését, engedelmesflég helyett fogadgya.

Sőt ámbár magában a tselekedeiben fogyatkozzék meg valaki ne is munkálkodgyék ugy a mint kelleteképpen valo volna, az Ur mindazon által az indulatot és igyekezetet önnön tselekedet helyett kedvelli.

Egy nem utolsó a' régi *Paterek* között ilyen tekintetflén, állot igy: *Az Isten el vészti az övet, és megbotasáttya a' tiédet:* övé a' kegyelem, mellyel az engedelmesflégnek meg fogyatkozások az engedelmesflégre valo igyekezet mi bennök fel gerjeztetik, és azt Isten kedvelli: miénk pedig a bűn, és a tellyesítendő hivatálnak erőtelensége, és ezt az Isten meg botasáttya. Innét látzik meg az Istennek mi hozzánk valo véghetetlen irgalmassága és jósa mélyet elegedendő háládosággal meg hálálni soha nem lehet tölünk.

De hogy hasonlalan gondolkodásokkal magunkat meg ne tsallyuk, és hogy né tsak üressébe jövendöllyünk jól magunknak: tudni valo dolog; hogy az Isten nem mindenkor vési es fogadgya bé az akaratot tselekedet helyett, hanem ha a bívben erős és meg rázattartott fel tölt cél, az akaratban, igyenes serény indulat, az életben is valami idősen órán valo igyekezet, nem léfznak iga-
za

zán és valójában. Malachias Proféta azt mondgya r.3. v.17. *Az Isten kegyelmességgel él az őret felőkhoz, mikép- pen az atya kegyelmességgel szokott elni az ő fiaihoz. Kér- lek miképpen vagyon ez ?*

Ambár valamely erőtelen és beteges fiu az ő atty- átol reá parantsolt dologra felette alkalmatlanul keś- itse és rendellye-is el őnnön magát, és így a végben vitt munka tellyességesen haszontalan legyen: mind azon által az Attya, ha láttya, hogy az fiu az ő parant- solattjának enged, és tehetése berént arra kapaskod- nek, hogy a meg hagyot tibtet véghez vinné, mintha valóban jól tselekedte volna, úgy kedvelli: bintén illy- en okon az Isten az ő fiaival, ambár az engedelmesleg- ből erőtelenek és gyengék legyenek, bökotttselekedni:

De miképpen mondhatná valaki a mi tőlünk szarmozoz munkát, mely sok szerű tökellenséggel hibás, veheti Isten jo néven. F. A' menyiben az engedelmesleg igazán és bivefen tettetésnek burétékja nélkül tellyesítettet, Isten azt annyiban kedvelli, miért-hogy tudni illic ő munkája mi bennünk: a menyiben pedig miénk, miért hogy mi Christusban oltattunk, nekünk meg engedi, a mi abban lévő hibánkot.

Második Regula. Rom.7.v. 19. adatik elő, a hol b. Pál illyen keppen bcl: *A' jot a mit akarok tselekedni semmi- képpen nem tselekedhetem, hanem a gonoszt, melyet nem a- karok, azt tészem.* Ez igikben minden ujjábűletteknek ez életbéli állapottyok minékönk le irattatik: és ér- telme ez: *A' jokat, melyeket Isten parantsolt tenni meg tselekešem úgy vagyon, de nem kedvemberént: és a meg tiltot gonoszt el tavoztatom, de nem a mint akarom. E' dolognak igassága a bszatoknak, melyek a három nembéli emberektől egybe jönnek, össze-ve- tésekből, világossan meg teizic. A' testi ember mond: Most nem tselekešem a mi jo, 's nem is tselekszem ez után- is: hanem most tselekszem a gonoszt, 's ez után- is tselekešem.*

Ezzel egyenesen ellenkező bót borsát ki a meg dű- zötitett ember. *Most an tselekszem azt a mi jo 's ez után is tselekešem, de nem tselekszem most azt a mi gonosz, 's ez u- tán sem tselekešem.* A' ki

A' ki pénig ujjá sülettetet, és az két fél közt közép-ső, mond: A' jokat, mellyeket tenni hagyot Isten most tseleksem, mindazáltal nem elmémnek kedveserent: à meg tiltott gonost el távoztatom most, de nem úgy à mint ákarnám.

Es ez az Isten fiainak miglen itt élnek, állapattyok kik hasonlatosak a' bétéghez, à kinek vagyon kedve és gondgya az egészlegen, és továbbá mind ez ételnek idejét meg tartya s' mind az Orvostul elibe adott orvósságokkal el börgalmatoslan: mind azon által gyakorta a' testnek természetbéli timporálatlanfágha miat (noha az orvos Doctortul eleibe adott regulát serényen el kövesse) az ő betegségének előbbi állapattyára visza fordul, és így sükséges, hogy az Orvost uiobban tanátsollya. Hasonlatosképpen az Isten fiainak, noha az Istennek tetzendő és engedendő serény igyekezet, és gond, vagion sívekben, de az ő benne lakozó bűn miatt gyakran meg botlanak és meg fogyatkoznak, à honnét az Isten előt uy meg réréssel alázatoslan ő magokat meg hajtani kényszerettetnek.

Vizsontag, az Istennek bölgai, hasonlatosak hertelen és véletlen az tengerbe bé merült emberhez, ki hogy magát az el merülés ellen oltalmazassa, minden erejtskéjét meg veti, és tellyes tehetsége berént a' part-hoz uszni haboz, de őtet ához közel lévő hab meg gárollyá, melytől ottan visza veretik talám ezer vagy több lépésnére-is, à honnét à meg tartatásfelől fogott előbbi reménység és öröm, igen meg töretik, és erőtelenítettik: meg tér mind az által, és à bárázra el fáradhatatlanul igyekezik, miglen ostan azt el érhesse.

III. *Fundamentum* az igazán ujjá sületett ember, illy méltósággal vágyon, hogy a' természetberént való vesétség ő neki semminémű része ne legyen, se penig semmi egyéb az Isteni tulajdonításnak miatta, az ő béméllyére ne tartozzék,

Sz. Pál maga felől így mond *Rom 7. vers. 17.* Nem már tovább én, hanem a' bűn a' mely én bennem lakik, mely igikben az ő belé avult bünt magától nyilván külön hatá-

határozza. Mert az ujjá született ember ben harman
vannak à Test, à Lélek, és à felépített Isteni Képnek
ajándéka.

A' mi a természet szerint való vesettségét illeti, mely
ez ő seméjlyben benn vagyon, és ővének mondat-
hatik, ez, az ujjá született emberre semmire nem nez,
nem őve, mert néki nem tulajdonittatik, és bizo-
nyosan úgy vagyon, mintha ő benne nem volna.

Az Apostol 1Thes 5.v.23 à Thessalonica városbéli-
ekért buzgó könyörgést önt ki, hogy az Isten őket is-
kellezessen meg bentielye egészlen; és épességben az ő elméjé-
leket és testeket meg tarítsa. A' mely helynek a' több
értelmi között s' kívül, ez magyarázatot-is elő hoz-
hatni.

Az Apostol az ujjá születet és még bentieltetet em-
erről szólván, azt három részre osztja, Testre, Lé-
lekre és elmére. Az Elmének penig nevezetivel nem
kel erteni a' Lelki isméreret, hanem az ujjá születés-
nek és megbentieltetésnek ajándékát, mely az egész
emberben vagyon, mind a' testben s' mind à Lélekben,
a' testnek, mely az allát szerint való emberben ow em-
bernek nevezetik, R.7. igyeneffen ellenebe-tétetvén.

Es ez, à Thessalonicabéliekért S. Páltól irott imat-
ság, arra tanit minket meg: Noha az vesettség az ujjá
született emberben az uy-bületség után-is fenn marad
mindazáltal az Istennek kedvességéért, ő igaznak il-
tetik, és úgy marad: az ő bünei (az Istennek Chri-
stusban levő irgalmasságáért) néki kárhoztatására nem
tulajdonittatván. Es így ezek meg mondattatva ez rész-
ről legyen elég.

Ezek a' vizsgálásnak fundamentomi, és chez tar-
tozo egyebek, az Isten fiai siveinek támogatásokra,
és gyámolításokra bolygálnak, mikoron semeket az ő
itt ez életben lévő állapotokra függéstvén, soron-
gattatnak, és győztetvén, mely az életnek végeze-
te előtt, à sokféle gyengeségnek és nem tökéletes
képpen valószínűségnek motkátoz meg nem szabadittathat-
nak. Ekkéig à harmadik kíválképpen való nyémorgattatás-
ról: következője immár az

TIZENKETTÓDIK RESZ.

AZ ötödik kiválképpen való nyomorgattatásról, avagy meg háborittatásról, mely az embernek tulajdon testétől származik.

Az ötödik végezetre és utolsó neve a kísértetnek, vagy az elmébéli meg háborittatásnak az embernek tulajdon testétől származik.

Elég hogy sem mint arról bollandani kezdenék, sükség-hogy némely nehézség ázonközben el háritassék. Mert találkozik ez iránt ilyen

K E R D E S.

MIkeppen lehet hogy a test földből való lévén, az elmét meg háborítsa, és bantódással terhellhesse holott az Elmében semminemő testi terhbéli alapát nintsen, hanem lelki legyen, miért hogy az ő ereje felet semmit nem tselekedhetik, es az a mi testi, hogy a lelket meg változtathassa, avagy terhelesképpen sanyargathassa, az okoskodáshoz nem fér?

Ez nehézségnek hogy elég legyen ezeket kel meg vizsgálni.

I. SZAKASZ.

Előszó; Az Emberi tselekedések, akar mint legyenek különbözők, mind azon által mind edyig csak egy kutfőből, és közönséges okból származnak; tudni il-

A Test a lelket miképpen nyomorgassa,

illik a lélektől, és azonnak erejével végeztetnek el. A test önnön magától semmi nemű tselekedetben munkálkodo oknak tisztit nem viselheti, hanem mint egy meg holt eszköz, melyben, és a melynek műberi-vel minden ereit és munkáit a lelek tselekebbi.

Másodszor. Ambár minden emberi tselekedetek a lélekről jöjjenek ki, némellyek mind az által a' test annak részei és a tápláltatásnak módgyához tartozó lelekzetek által, mellyek a testben üllepelnek, ugyanint valami bizonyos eszközök által szoktak végbe vinni.

Hogy peniglen a léleknek és az Elmének némely ereji, és munkálkodási a testnek minden segítség nélkül mennyenek végben meg vallom: némellyek mind azon által hogy az testnek és abban ülleplő lelekzeteknek segítségével által végeztessenek el, azt mondom.

Ezek a lelekzetek mindazáltal ő magokban munkálkodo okoknak rendit, az elméhez, nem tartnak: hanem a munkálkodo ok, minden tselekedeteknek el végeztésében a lelek önnön maga.

Példának okáért, a külső érzékenységeknek, ugyanint látásnak, hallásnak, íz-érzésnek, tapasztalásnak, nyakorlása, a mint hogy a belsőekkel-is, ugyanint, Gondolattal, Emlkezettel és t. valo élés, az agy-velő és annak részei, mint egy tulajdon műberek által, végeztetnek el.

Minden indulatok mind jok's-mind gonosok a lélektől indittatnak, mind az által az szív és az Elettéli lelekzeteknek szolgálattya és munkája által végeztetnek és tselekedtetnek.

Igy az tápláló erő és tehetseg a lelektől jó, mind az által a máj, és egyéb belső részeknek ugyanint eszközöknek, mellyekkel a lelek táplállya és elteti a testet, szolgálattya által vegeztetik el.

Hogy egy szóval mondgyam meg, az emberben csak egy természet szerint valo tselekedet sintsen, a melynek munkálkodásához a testnek részei, a leleknek mint

mint egy kezei és műserei, nem folyamodnanak, és hozzá nem adatnának. Es mind ezek, a Testnek a Lélekkel való az az edgyessége által, mellyel egy kiválképpen való magán-állandóságot tesznek, lébnek ilyen módon.

Innét következik, hogy a Test meg háborittatván a lélek-is meg háborittassék. A test pedig a lelket az elmet illeti és meg bántja ilyen módon; nem valami el oltás, avagy a lélek részeinek el apritásával, úgy mint, mely előtthatatlan és résbékre metzhetetlen légyen: Nem-is az Istentől belé oltott erőnek, és tehetségeknek valami meg fojtásával: mert valami ként az lélek önnön maga's annak részei, úgy bintén erei és tehetségi-is minden meg kisebbítés, és el feleltetés kivől egebben meg maradnak.

K E R D E S.

Miképpen illeti annakokáért ártalommal a Test a lelket's az Elmet?

Felelet. * A lélek tselekedetinek, avagy inkább a lélekhez közeleb való eszköznek, mellyel a munka közben élni szokott, önnön tselekedetét követő veberségből és meg-vebergetődésből.

Illyen hasonlatossággal világosíthatatik meg a dolgot: Ha valamely Mester Embernek, ki a mesterséget jól tudja, műserei és eszközei, mellyekkel munkálkodnak, illetlenek és hozzá nem alkalmazottak vadnak: az úgy vagyon, ámbár a mesterségnek tudománya, és abbéli el-okotás nélkül ne sütközdgyék: mind az által holot a műsereiben, mellyel él, valamit vetek és fogyatkozás légyen, sükséges hogy attul hibás munka tselekettesék. A műsere jöllehet a mesterségnek, el-okotásatol semmikeppen meg nem fojtva, sem a munkálkodása való tehetségből ki nem pusztít.

*A Test a lelket miképpen háborítja meg.

pusztitja, hanem hogy azt jól véghez ne vihesse, mely egyébként tőle meg lehetne, meg késetteti, és akadékosztatja.

Azon berént a még romlott és meg vesztegetődött test meg bántja a Léleknek munkálkodását, nem elvonván mindazonáltal a Léleknek munkálkodását, avagy munkálkodásra való tehetőség, hanem azt bevezén hogy a Lélek hibás munkát tenne, ő magatudni illik mint eszköz, mellyel munkálkodik, megromlott és vétkeftettet leve. Ez mód berent kell a Léleknek a testől bármazo minden meg háborodásról érteni és állatni valamit.

A' kísérlet következők. A' Test a Lelket két ösképpen háboritja meg, avagy az *sekre sár* (a) által, mely nehéz gondolatnak (b) mondatik, avagy a *test részében lévő egyéb iudálatos változások* (c) által, mellyek jönnek gyakorta az emberekre.

A' Módokról, mellyekkel lesznek annakutánna kell főlni: mivelhogy az elmenek háborittatási, mellyek ekeppen jönnek bokásban, az felsőknél gyakoriab valok, ('s nem is kevésbé terhelősek.)

II. S Z A K A S Z.

A' Mi az Elmének meg háborittatását nézi, mely a *sekre sár*, avagy *nehéz gondolat* által bokásban jut, sokak azok, mellyeket a mi tanulságunkra, és annak a Gonosznak meg orvoslására meg kellene fejtegetni. I. Leg-elsőben tudakozhatni.

I. Mitsoda Legyén.

A' *Ze felelem*, hogy legyen neminemő, földbéli seprős és feketellő töröt vér leg főképpen a meg vesztegetődött és a természet kívánságáberent nem imporatatorvesében, mely töröt vér a vesének a gyomor-
L Bolgálo

(a) Deakúl : Atra bilis. (b) Melancholia.

(c) Görögül : *ἀμαλία*.

őlgáló menése meg rekedvén, az szívre és az agy-ve-
lőre által hat, és így ott, réb berént az önnön kovás-
bos voltával és ragadó minéműségével, réb berént pe-
nig, meg vesett lélekzetbéli erejével, mind az szívnel-
s-mind az agy velőnek, mely az okoskodásnak és kép-
zelleseknek fészke, és ebbőze, meg árt.

2. Minémű tereményeket hoz és tfinál?

Azt felelem, hogy azok ifudálotossók és képtelensé-
gel valók s gyakorta b isonyitok. Nintsen oly ned-
vesség, sőt semmi nintsen az emberi testben, a mi ifu-
dálatozsab és bokatlanb tereményeket berezne, mint é-
nedvesség, hogy ha a fűkészes természetbéli timpono-
ráltatas nem lében hozzá.

Egy neminémű bent irás tudo a régiek közzül *O-*
dög elefégének magyarázza; mivel hogy az ördög, ki az
emberi tekinteteknek és természetbéli el timporálá-
soknak jól tudója, az Istennek bizonyos és igaz okért
valo engedelmeből, ebbe a nedvességbe által hat, áva-
gy magát hozzá binli, és így ifuda s mind ritka be-
regfégbéli árnyékozásokat berez.

Midőnaz Istennek lelke, mint a' b. irásbol nyilván
vayon, *Sault* el hadta volna, kinek vezérlefeből a
népnek igazgatásában jól forgatná ő magát, és a go-
nok lélek reá rohant volna, oly fíralmas vala az ő ü-
gye, hogy az önnön fele-baráttját meg akará ölni:
Hogyhogy lőtt ez? Mert ugyan-is mivelhogy Isten
az ő igazlaga berént a gondviselésnek és igazgatásnak
lelkét ő tőle meg vonta, és a Sáránnak, hogy a ter-
metbéli fekete avagy sárga sárnak nedvességében a-
vagy mindenikbe, be hatna, meg engedte, és így a Da-
vidon valo erőbák tételre onbollotta és kibőltette.

Ennek tereményit hogy nevezet berént előbe-
lyük, két neműek. Mellyek az *első* nemből valók az agy
velőben és a főben vayon helyek. Mert a meg ver-
sett nedvesség, ártalmas és veszedelmes göbőket mint
valami felyhős ködöket botját oda, mellyekkel a
gondolkozo erő meg bántódik, vesztegetődik, és mint
vala-

valamí temérdek homállyal bé fogattatik 's mind az okoskodással való élést, értelemre és érzékenységre alkalmatlanná és illetlenné tétetik.

Innét következnek az első nembéli tétemények, úgy mint, tsudálatos képzelések, gondolkozások, és elmebéli tettetések, mellyek az elmében formáltatnak: De ezek a nedvesseggnek első téteményi, nem úgy, mint tulajdonképpen: hanem, mivelhogy az erközt meg vesztegeti, és meg bántya: az erköz, pedig meg bántódván, a teherseg nem egyebet, hanem vesztegetődt tselkedeteket berezher.

Ezeknek példái imit amot sem előt vadnak, itten tsak edgyet, vagy kéttőt emlitek. Ved első az *bestiai* baromi, (mellyet úgy híjnak) nehéz gondolatot, mely nem egyéb semmi, hanem agy-velőben való nyavalya, mellyel valaki egy vagy más nembéli baromnak láttatik lenni magának, és annak sokása beréntviseli magát. Ezzel gyötörtetnek mind azok, a kik *Lycantropus*oknak mondatnak vala, az az, kik magok felől tellyeségesen él hitették, hogy ők farkasok, és magokat az farkas erköltséberént viselik vala.

Igy *Dan. 4. v. 32.* A' Nebucadnetzár király, *hoggy az emberek közzül ki úzetet, és mint az ökr sürtetet volna*, az az, mint a barom élt, és viselte legyen magát, olvastatik. Némelleyek azt aránzák hogy az önnön emberi formájából ki öltöztetvén, oktalan állattá formáltatot volna által, avagy hogy tsak, az emberi lélek helyet oktalan állatnak lelke volt volna neki. De tétováznak. Mert a lelkeknek a Testekbe, vagy oktalan állatoknak effele által enyébesek semmi nintsen.

Vetélkednek egyebek, hogy a Nebucadnetzárnak agya veleje ez oktalan nehéz gondolatnak ártalmával illettet és veretettet volna meg, mely miatt lött ennyi ideig meg foztatván az igyenes okoskodással való éléstől, úgy hogy baromi módon viselné önnön magát. Ez magyarázat a fundamentos s. irás-

béli igikkel nem-is ellenkezik : mert annak a résznek 36. versében *hogy az ő elméje hozzá meg tért volna*, ol-
vassuk. Minekokaért midőn abban a nyavalyában vol-
na, az ő értelme és okosságával való élése el fogyott
vala. Több fok hasonló példákat is (ézt Nebugadnet-
záré ha binten nem volna is igaz) emlegetnek a meg-
lőtt dolgoknak kőnypei.

Visontag más közönségesebb és szokott példa é lé-
gyen Valami rettentő dolog vetteszék hertelenségell-
a nehéz gondolkodásu embernek látása vagy hallása-
eleiben, azt mondom, hogy a' menyiben nagy ha-
talmas képzeléssel vagy on, ottan azt alitya magá-
nak mintha ő akasztot embert, avagy őrdöngőst látna
vagy menne ő reá, 's mingyáraft olyan gondolat ő-
lik biveben, hogy néki meg kellesték magát fojtani
vagy hogy ő őrdöngős volna vagy lenne jövőd-
képpen.

Hasonló módon midőn el rettentő félelmeket és
ibonyuságokat hall, az ő gondolkodása mingyárt
munkálkodik, és azt képzei, hogy az a dolog ed-
dig is ő reája jött volna, avagy reá jövődő. Es így
ez a gondolkodás mihelyen kezdődik, és néki hely-
adatik, ibonyu és rettenetes teteményeket szerez.

Második nembéli teteményi a fekete sárnak az bív-
ben találhatnak helyet, és abba mennek által, mert a bív
és az agy való közöt, az az, az indulat és a gondol-
kozások között néminémű igyenesség es cimborálás
vagy on, holott a bív semmire egyébre nem vágyo-
dik, hanem arra, a' mit az elme magában fogott.
Midőn annakokaért az elme ibonyito gondolatokat
nemzet, képzelet, ő magában, akkor járul az in-
dulat, és az képzeletnek meg felel. A' honnet na-
gy ibonyuságok, rettentősegek 's mind kétségre ha-
nyatlások származnak még őnnön maga az idősség ál-
lapattya felől-is. Mindazon által az lelki-isméret nem
illettetvén, sem meg nem háborittatván, hanem tseu-
deslégeben meg maradván.

3. Tudakozhatni ;

Avagy a Lelki isméretnek , és a fekete-sár vagy nehez gondolat meg haboritási közöt kelleléké valami külömbiséget tenni avagy nem ? Mert sokan meg egyelítik , egybe zúrik , és így mind azon edgyért tartják.

Azt felelem , hogy oly mébbe álnac egymástul mint az Eg' á földtül. Mert más a Lelki isméretnek nyomorgattatása , avagy nyughatatlanága ; és más a fekete sárból avagy nehéz gondolatból bármazott győtröttetés és meg haborittatás. Es külömbözéseket pedig akkor kel allatni :

1. Mikor a lelki isméret nyughatatláncottatik , a nyomorgattatás az önnön lelki isméretben , és így az egész emberben vagyon : de a fekete sárbán avagy nehez gondolatban a gondolkozat haborittatik meg nem a Lelki isméret.

2. A' beteges lelki isméretnek igaz és bizonyos oka vagyon , a mely miat győtröttetik , tudni illik a bűnnek tekinteti : De a fekete sárbán a gondolat , valamit olyat úgy lenni képell a' mi nintsen , mivel hogy az emberre félelmet és kétségbe esést csak tettetés és hazug okokból támaszt.

3. Az olyan , kinek lelki ismérete beteg , sok egyéb dolgokban helyén való és bátorfágos elmével vagyon : De az kit a feketesár haborgat , minden embertől és minden teremtet állattul , sőt még önnön magától is fél , mintsen is semminémű bizodalma , hánem retteg még ott is a' hol a' félelemnek semmi oka nintsen.

4. A' fekete sárból bármazott avagy velőbeli kép-zelléseket külső orvoslásbéli mesterséggel gyógye-

tani, él háritani és félbe hagyatni, meg lehet: de a Lelkiismeretnek fájdalmi és kinnyai semminemű világi dologgal, hanem csak az Christus vére, és az Isten Kegyelemében való erős bizodalomnak jótétemenyével gyógyíttathatik meg.

4. Tudakozhatni: Mifsoda módgya vagyon a feketefár orvoslásának?

Azt felelem, hogy ez orvoslásnak módgya imez három részekben áll: *Elsőször*, A ki attul haborgattatik, arra kel hozni, hogy az magát megintetni, és a mi az ő állapotját nézi, nem a maga, hanem mások ítéletivel birattatni, örömeit el szenvedgye: Ekképpen alkolmas nagy pihenést és ifendefülest vehet ebből.

Másodszor, Szorgalmatos tudakozással meg kel cirkálni, hogy ha a Kegyelemnek, a hitnek tudni illik és a meg térésnek kezdeti, legyenek ő benne avagy nem. Ha az ember testi és az önnön állapattya felől tudatlan, akkor azon kell igyekezni, hogy valami ifmeretre, és bűnein való bánkodásra hozattassék, a mely által az ő fekete sárból bármazot fájdalma, arra mely Isten berént való, el változtathatik: Hogy ha hit, és meg terés nélkül bűködös, annak valami jó kezdetit kel annak szívében nemzeni.

Harmadszor, Midőn a hitre, az Isten irgalmasságára, és az bűnnek ennék utanna való el távoztatásának istenes és kegyes magában való el végzésére hozattott: akkoron valamely isteni igireteket, mellyek az Isten irgalmasságát ihellic, kell bemekeleiben függeszteni: és gyakorlatos's-mind valóban való kéréssel inteni kell, hogy ez ilyen igiretekben meg nyugodgyék és semmi nemű kepzéllésnek avagy gondolatnak, mely imez igiretekkel ellenkeznek, semmi időben meg hágni ne engedgye.

Az Igiretek pedig ezek, avagy ezekhez hasonlok *Solt. 84. v. 9.* Az Isten felőknek nintsen bűkségek. *Solt. 91. v. 10.* Nem adatik alkolmatosfág, hogy a kegyes embert illessé a gonos, *2 Chron. 18.* Az Isten veletek vagyon

vagyon midőn ő véle vadtok, és ha meg keressétek őtet, jelen leben ti néktek. *Jakab. 4. v. 8.* Közelgessetek az Istenhez, és el közelít ti hozzátok.

Ez igiretek igazságának erőssen, és meg mozdulhatatlanul való meg tudása hitele, és ismereti, és semmi más gondolatnak, mely azokat el törölhetné az szívben való nem botfatafa, ez ilyen nyavalyás embernek békeféléggel és tsendességgel való maga meg boldogítására, jószágos jó mód.

Negyedszer, noha az immar első számlált igiretek az elmét támogathatják és vastagithatják ugyan, mindazáltal a gonosz nedvesféget el nem vehetik, hanem ha egyéb valamely segítség keressetik. A' nyegyedik és Végő esköz azért az orvoslásnak mesterfége: mely a természetbéli nedveslégeknek jó rendben való állatására s' kedvesítésére és vissza tsatoltatására rendeltet, ugymint a melynek ereje által, Isten meg áldván, az egészség helybe allattathatik, és a testnek természetbéli timporalatlansága meg gyógyíthatatik.

Ezek a fekete járból származott Elmebéli meg haborítatásról: Következnek immár a tsudálatos Változások.

III. S Z A K A S Z.

A' Másfokok mellyel a Test az Elmét meg sérti és meg botránkoztatja, az, mikor a tsudálatos és ritka reá következő Változások által őtet meg haborítja. Midőn az elmebéli dühösséghez, vagy ébveszéshez közel vagy, ámbar csak kirsiny Változás erjék is reá, ottan az éb meg haborodik, az okosság meg vesztegetődik, a szív félemlitterik, és az egész test fokfelé vonattatik. Így az szívnek félelme által: fok réskertető gondolkodások, és iszonyu képzelések nemződternek, mellyeknek okai mi tőlünk nem tudathatnak. A' véseken ismet daganatya, béleknek

nek sokatlan felémélyedési, pöffedezések, görtfök, egymástól való ritka elválások, és efféle holmi, ezeket berzik.

E' gonosz ellen véle-élendő orvosság ez :

1. *Először*, Mingyarást végére kel menni, à ki illy móddal meg háborittatik és nyughatatlankodtatik hogy ha abban az hitnek és az igaz meg-térésnek kezdeti vagyóné avagy nintsen. Ha vagyón annál főb és job az ő állapotja. Ha nintsen (à mint gyakorta szokott lenni) mindeneknek előtte arra kel gondot viselni, és az efszöket reá fordítani, hogy ő benne à bűnről való isteni félelemmel tellyes fájdalom támasztásék és gerjesztések az imátkozásnak gyakorlására, és hogy az Isten irgalmaságából nyerendo meenedéknek bizodalma'ra hozattásék.

2. *Másodszor*, ez így meg léve, arra kell igyekezni, hogy az vélekedés mellyet elméjében fogott, elhárítassék : à mely meg lehet, ha à testbéli tsudálatos Változásról's annak igaz okairól igazgattatik, és meg tanittatik. E meg tudva, à betegség avagy á felelem, mellyet fogott elméjében, könnyen meg állíttathatik. Mert à házug' vélekedést vond el, 's az ítetelt okrád, és az egész embernek könnyebülésére lében.

3. *Harmadszor*, Midőn ez vélekedés elváltoztatik 's helyére állattatik, meg lehet az, hogy ez Változásbéli nyavalya à testben még is meg maradgyon és lábot se mőzditson. A' betegnek azért meg kell intetni, hogy ez állapotban Istennek atyai ostromozása vagyón, mely Istennek nem tsak pusztá nézellésképpen való meg engedésétől, hanem ugymint munkálkodo oktul bármazott. Minekokáért azt jo-neven kel venni, és ez akarattján Istennek örülni kell. Mert à jelen való állapot akarminémü legyen, az akar jó 's akar gonosz minekőnk igen jo, mivel hogy Isten akarattjából vagyón.

1. *Er ezek az Elmenek külömkülmbféle betegségeinek nevei. ről, ekkedig meg mondattatván, legyen elég.*

Mel-

Mellyekhez ez edgyet tésem hozzá, hogyha effé-
 embereknek, kiket valamellyik ez öt kiseretek köz-
 sál, haborgat, állapotokat tellyesfégeffen kifejtjük,
 azok külön nem találhattuk, hanem egybe köt-
 ten egyveleg, kiválképpen pedig a feketesárt edgyüt
 lelki ismeret rettegésivel, avagy némely egyéb ki-
 seretekkel. Mert az Elmének elvonattatása, gyakor-
 ra a testben természetbéli timporálatlanságot, és el-
 tenben az testnek timporálatlansága sokszor valo el-
 vonattatást nemz.

Ezen kivól, a nehéz gondolat avagy fekete sár,
 gyakorta valo alkotmatossága, (noha nem igyenes o-
 sa) a lelki ismeret félemlésének: es ezen módon a
 lelki ismeret, a bűnnek nagy-voltának, és az Isten
 maragja nehézségének érzéséről illetetvén 's el ret-
 tsetetvén, a valami edgyezőség a testnek timporálat-
 lanságát, és önnön magát az nehéz gondolkodást va-
 gy fekete sárt-is nemzi és berzi.

Ha ki azért tudakozná mit kellenék ez igyben tselé-
 dni? Azt felelem hogy az elvegyes betegségekben
 s az elvegyes orvoslo ebközőkhöz kel folyamodni. E-
 szer, mindenféle leg job modokkal az elméket
 oktatni, és az ebközőkkel, mellyeknek derekassáb
 o'ndamentomit elő bámláltuk oda fellyeb, bűkség el-
 ini: Ostan utolban az orvos Doctornak ideje-korán va-
 o tanársával, kinek hivatallját és foglalatlyát, a test
 gyógyulásának, és meg könnyebítésének okáért, Isten
 meg bentele, kell hozzá adnunk az végfő bűkségnek
 gyében.

*Isak ez a kérdéseknek első neméről, mel-
 lyek a magánossan vettetett Ember-
 ről mozdittatnak.*

Vége itt ez könyvnek.
 Ditsiret Istennek.

